

รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

A Model of Democratic Management in Schools under the Office
of Basic Education Commission

วันชัย หวังสวัสดิ์

Wanchai Wangsawasd

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Doctor of Education in Educational Administration
Prince of Songkla University

2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน
ผู้เขียน	นายวันชัย หวังสวัสดิ์
สาขาวิชา	การบริหารการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์) (ดร.เรชา ชูสุวรรณ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระยุทธ ชาทะกาญจน์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระยุทธ ชาทะกาญจน์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกสรี ลัดเลีย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคล
ที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ผ่องศรี วาณิชยศุภวงค์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นายวันชัย หวังสวัสดิ์)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

(นายวันชัย หวังสวัสดิ์)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์	รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ผู้เขียน	นายวันชัย หวังสวัสดิ์
สาขา	การบริหารการศึกษา
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย การศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเพื่อให้ได้องค์ประกอบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน และนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบของสำนักเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ จำนวน 4 คน ในโรงเรียน 4 ภูมิภาคแล้วสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน นำองค์ประกอบมาสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 12 คน พร้อมปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำรูปแบบไปทดลองใช้ในโรงเรียนจำนวน 1 โรงเรียน เป็นเวลา 1 ภาคเรียน และทำการประเมินผลการใช้รูปแบบ ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 11 องค์ประกอบย่อย และ 54 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียด ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 11 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 4 การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้ โดยองค์ประกอบหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในการขับเคลื่อนให้องค์ประกอบ 2, 3 และ 4 ดำเนินการได้โดยผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การสั่งการและการควบคุม และเมื่อทั้ง 4 องค์ประกอบดำเนินการได้ครบตามรูปแบบดังกล่าว จะทำให้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2.ผลการประเมินรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนหลังการทดลองใช้
กับผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจในองค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมี
ส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนองค์ประกอบที่ 2 ,3และ4มีความพึงพอใจมาก

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Thesis Title	A Model of Democratic Management in Schools under the Jurisdiction of the Basic Education Commission
Author	Mr. Wanchai Wangsawasd
Major Program	Educational Administration
Academic Year	2015

ABSTRACT

This research aimed to (1) investigate factors of democratic management in schools under the Jurisdiction of the Office of the Basic Education commission; (2) construct a model of democratic management in schools, and (3) evaluate the implication of a model of democratic management in schools. The research methodology was consisted of: reviewing literature of principle, theories, and researches to find out factors of democratic management in schools; these find-out factors taken to be reviewed by the four best practice schools administrators as democratic prototype of the National Identity Office in four regions; then, both find-outs of reviewing literature and the reviewer results were used to make the factors of democratic management in schools; these factors taken to build a model of democratic management in Schools to be evaluated for the feasibility and appropriation by 12 experts and their recommendation, finally the model taken to be piloted in a schools for a semester in academic year 2014. The finding revealed as follows:

1. A model of democratic management in schools under the Jurisdiction of the office of Basic Education Commission was contained four factors, 11 sub-factors and 54 indicators notably. Factor 1 participative management was consisted of three sub-factors and 19 indicators; factor 2 schools curriculum supporting democratic implementation of two sub-factors and 12 indicators; factor 3 instruction for democratic management of three sub-factors and 11 indicators, and factor 4 arrangement of

atmosphere and environment of democratic engagement of three sub-factors and 12 indicators. However, participative management was the important factor. The implementation of factor 2, 3 and 4 was conducted through three processes notably: planning, execution and control. Then four factors were completely implemented as model, a model of democratic management in Schools was continuous and sustainable.

2. In experiment, the administrators , teachers and educational personnel satisfied with the participative management (factor 1) the most of all. However, the others (factor 2, 3 and 4) were satisfied very much.

Prince of Songkla University
Pattani Campus

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความเมตตาต่อศิษย์ของอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ทั้งสองท่านคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ผ่องศรี วาณิชยศุภวงค์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ ดร.เรชา ชูสุวรรณ ที่กรุณาให้คำปรึกษาให้ข้อเสนอแนะ จุดประกาย ความคิด กระตุ้นเตือน เพิ่มพูนความรู้ในการวิจัยครั้งนี้และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกสรี ลัดเลีย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ(คณะกรรมการสอบ) รวมทั้งคณาจารย์ในภาคบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทุกท่านที่ประสิทธิประสาทวิชา ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ร่วมกันประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ผู้บริหารโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบที่กรุณาให้สัมภาษณ์เชิงลึก คณะครูบุคลากรโรงเรียนวัดปรางแก้วที่กรุณาเป็นโรงเรียนทดลองใช้รูปแบบ ดร.ปัญญา ศรีลาภักษ์ ดร.สุภาวดี ดวงจันทร์ ที่เป็นผู้ช่วยนักวิจัยให้คำปรึกษาและคอยช่วยเหลืออย่างดีมาโดยตลอด ขอบพระคุณ ดร.ทินกร พูลพุมิ ดร.กฤตเมธ บุญนุ่น ที่ชี้แนะติดต่อประสานงานเพื่อให้ การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการอย่างราบรื่นสะดวก

ขอบคุณนางจุฑามาศ หวังสวัสดิ์ นายณัฐนนท์ หวังสวัสดิ์ นางสาวณัฐชยา หวังสวัสดิ์ สมาชิกในครอบครัวผู้เป็นแรงบันดาลใจมาโดยตลอด ขอขอบคุณทุกๆคนที่เป็น กำลังใจ ขอขอบคุณสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ที่จัดสรรทุนการเรียน ให้แก่ผู้วิจัย และขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

คุณงามความดีหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัย ขอมอบให้กับทุกท่านที่มีส่วนทำให้งานวิจัยประสบความสำเร็จทั้งทางตรงและทางอ้อมตลอดจน คุณสมจิตร พรหมคงบุญและคณะครูบุคลากรโรงเรียนบ้านตะบิงดิงจี โรงเรียนบ้านเขาพระ โรงเรียนเสนาณรงค์วิทยา(กองทัพกอบกู้กัมพูชา)ที่คอยเป็นกำลังใจตลอดเวลา ผู้วิจัยขอขอบคุณดี ทั้งหมดที่เกิดจากงานวิจัยนี้แก่นายก๊วย นางถนอม หวังสวัสดิ์ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดผู้วิจัย และ มอบเป็นเกียรติแด่พี่น้องตระกูลหวังสวัสดิ์ทุกคน

วันชัย หวังสวัสดิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
ABSTRACT	(7)
กิตติกรรมประกาศ	(9)
สารบัญ	(10)
รายการตาราง	(13)
รายการภาพประกอบ	(14)
บทที่	
1. บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	5
ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
ประชาธิปไตย	13
หลักการประชาธิปไตย	18
วิถีประชาธิปไตย	25
ความหมายและความสำคัญของพลเมือง	34
การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน	39
องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน	63
แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ	115
แนวคิดเกี่ยวกับคู่มือ	132
3. วิธีดำเนินการวิจัย	138
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด	139
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
ชั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	142
ชั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	145
4. ผลการวิจัย	148
ผลการวิจัยชั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	149
ผลการวิจัยชั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	161
ผลการวิจัยชั้นตอนที่ 3	167
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	170
วัตถุประสงค์การวิจัย	170
วิธีดำเนินการวิจัย	170
สรุปผลการวิจัย	171
การอภิปรายผล	176
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	186
บรรณานุกรม	187
ภาคผนวก	198
ก. หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ	199
ข. รายงานผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่าง รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและคู่มือการ ดำเนินงาน	201
ค. แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหาร ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานและคู่มือการดำเนินงาน	203

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	
ง ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบและ คู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	224
จ คู่มือการดำเนินงาน	241
ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาปริญญาเอก เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก	272
ช หนังสือขออนุญาตทดลองใช้รูปแบบและ คู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	274
ช แบบสัมภาษณ์รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	276
ฉ แบบสัมภาษณ์การใช้รูปแบบและคู่มือรูปแบบการบริหารงาน ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน	282
ญ บันทึกผลการสัมภาษณ์การทดลองใช้รูปแบบและ คู่มือการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	284
ฎ ประวัติผู้วิจัย	296

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
1.	ผลการสังเคราะห์การบริหารแบบมีส่วนร่วม	62
2.	โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	67
3.	ผลการสังเคราะห์ห้องศึ่ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน	111
4.	การวิเคราะห์ความสอดคล้องเกี่ยวกับแนวคิด เรื่อง คุณลักษณะของรูปแบบ	122
5.	การวิเคราะห์ความสอดคล้องเกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบ	129
6.	ผลการสังเคราะห์ห้องศึ่ประกอบของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	155
7.	ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบประชาธิปไตยในโรงเรียน	164

Prince of Songkla University
Pattani Campus

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1. กรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	9
2. ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมอาหารกลางวัน	97
3. การดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์	100
4. วงจรเชิงเศรษฐกิจของมนุษย์	101
5. การดำเนินงานสหกรณ์โรงเรียนครบวงจร	102
6. แสดงบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน	107
7. รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	131
8. ขั้นตอนการวิจัยรูปแบบบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	138
9. ร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	162
10. รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	166
11. รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	172

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเริ่มมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475 นับเป็นเวลากว่า 70 ปีมาแล้วที่รัฐให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ความเข้าใจ และการปลูกฝังประชาธิปไตยแก่ประชาชน ดังเห็นได้จากรัฐธรรมนูญหลายฉบับได้บัญญัติแนวนโยบายด้านการส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม(สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2551 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 19 ปี พ.ศ. 2550 ที่ได้เน้นให้ประชาชนคนไทยได้มีส่วนร่วมในการเมือง การปกครองอีกทั้งเพื่อให้ประชาชนชาวไทยบรรลุวัตถุประสงค์ในการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราช การทำนุบำรุงพระศาสนา การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและเป็นมิ่งขวัญของชาติ การยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นวิถีทางในการปกครองประเทศ ให้ประชาชนมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การตรวจสอบอำนาจรัฐ อย่างเป็นรูปธรรม การกำหนดกลไกสถาบันทางการเมืองทั้งทางด้านนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามวิถีการปกครองแบบรัฐสภา

การระบุดังไปในรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นั้นส่งผลต่อการจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ว่าด้วยความมุ่งหมายและหลักการหมวดที่ 1 บททั่วไป มาตราที่ 7 เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่รัฐ หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาต้องมีหน้าที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติให้เกิดขึ้นกับนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) สำหรับ คำว่า ประชาธิปไตย นั้น เป็นศัพท์ ที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมากในโลกปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศต่างๆ แม้จะมีรูปแบบ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน แต่ต่างก็อ้างว่าประเทศของตนเป็น

ประชาธิปไตยกันทั้งสิ้น แต่เป็นวิถีประชาธิปไตยที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง ทางสังคม เป็นการเมืองประชาธิปไตยที่มีความซับซ้อนขาดความร่วมมือกันระหว่างมวลสมาชิกภายในสังคม สังคมมีแต่การแข่งขันและการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจจนส่งผลไปสู่ความขัดแย้งในระดับสังคม (สุกิจเจริญรัตนกุล, 2530) สังคมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ดั่งนั้นจะต้องประกอบไปด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) ปัจเจกบุคคลในสังคมมีปรัชญาความเชื่อที่เสรีภาพทางการเมืองของบุคคลเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย 2) กลุ่มผู้นำทางการเมืองซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยจะเข้าไปครอบครองตำแหน่งทางการเมืองและมีบทบาทในการปกครองคนส่วนใหญ่ในสังคม 3) กลุ่มผู้นำทางการเมืองกลุ่มอื่นๆที่ไม่มีโอกาสในการปกครองคนส่วนใหญ่จะทำหน้าที่สอดส่องการกระทำอันไม่ชอบธรรมของผู้ปกครองและในขณะเดียวกันก็จะคอยโอกาสในการเข้ามามีบทบาทในการปกครองคนส่วนใหญ่ดั่งนั้นสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมวลบรรดาสมาชิกในสังคมมีค่านิยม ปทัสถานและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเมืองในระบอบนี้

ดั่งนั้นเพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม และดำรงไว้ซึ่งสังคมที่น่าอยู่ สังคมสงบสุขและเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงทำให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ กำหนดนโยบายในด้านการพัฒนาตนเองของนักเรียนให้ไปสู่กระบวนการของการรักชาติโดยกำหนดให้แต่ละโรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในเรื่องของความเป็นประชาธิปไตย โดยผ่านการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบเช่นผ่านการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา หรือผ่านการทำกิจกรรมสถานักเรียนซึ่งทำให้ในปัจจุบันโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของนักเรียนให้ยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย รู้จักรับฟัง รวมทั้งเคารพสิทธิของผู้อื่น มาโดยตลอด(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,2536) การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตย ตั้งแต่ วัยเรียนถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะช่วงอายุที่ผู้เรียนเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนับตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กหรือชั้นปฐมวัยจนย่างเข้าสู่วัยรุ่นเป็นช่วงอายุที่เหมาะสมที่สุดที่จะเสริมสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง เพราะเด็กในช่วงนี้เป็นช่วงที่กำลังต้องการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ดั่งนั้นหากโรงเรียนสามารถส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้ ก็มีแนวโน้มว่า อนาคตของประเทศไทยจะมีความมั่นคง และมีความเป็นหนึ่งเดียว

อย่างไรก็ตามสังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ เสรีภาพที่ดีจะต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น (กรมวิชาการ, 2538) เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมทำในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม (Legitimacy) เพื่อสร้างความมี

ประสิทธิผล (Effectiveness) ในองค์การ หรือในงานให้เกิดขึ้น ดังนั้นการสร้างความเป็น
 ประชาธิปไตยที่ดี ผู้บริหาร หรือครูผู้สอน ต้องนำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ ในการจัดการเรียน
 การสอน เพราะการบริหารงานโดยมีส่วนร่วม(Collaborative Management)หรือการทำงาน
 แบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการทำงานที่ให้ความสำคัญกับคนทุกคนในองค์กรให้มีส่วนร่วมในการร่วม
 กำหนดเป้าหมายและร่วมตัดสินใจ เป็นการทำให้ทุกคนในองค์กรมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ
 ร่วมกันในองค์กร องค์กรที่ดีต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความรู้ ความสามารถอย่าง
 เท่าเทียมกัน บนพื้นฐานของความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในตัวสมาชิก เน้นการควบคุมตนเอง
 (Self-control) บรรยากาศแห่งมิตรภาพ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงาน ไม่ใช่การควบคุมงาน
 โดยองค์การเป็นหลัก (Likert, 1961 ; Vroom และ Deci, 1970) การสร้างสังคมประชาธิปไตยให้
 เดินทางไปสู่ทิศทางที่ถูกต้องและพึงประสงค์ สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดสังคมวิถีประชาธิปไตย
 คือ การใช้การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยที่ดี Likert(1961)Deci (1970)
 กล่าวคือ ต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมรับรู้ ร่วมวางแผน
 ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ร่วมกำกับติดตามและร่วมประเมินผล
 การสั่งการและการควบคุม ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจของการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตย

วิถีประชาธิปไตยที่ดี จะต้องให้อิสระทางความคิด เคารพสิทธิและหน้าที่ของ
 ผู้เรียนภายใต้หลัก 3 หลักคือ 1) คารวะธรรม คือ การเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 ในทุกโอกาส ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามทุกคนต้องเคารพ
 ซึ่งกันและกัน จะต้องให้เกิดเกียรติซึ่งกันและกันทั้งกายวาจาและความคิดทุกคนย่อมจะต้องเคารพ
 ในความคิดของผู้อื่นทุกคนย่อมจะแสดงความคิดเห็นออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ย่อมมีการให้
 โอกาสและเคารพในความคิดของทุกคน 2) ปัญญาธรรม คือการส่งเสริมให้นักเรียนไม่ถือตน
 เป็นใหญ่ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับและปฏิบัติตามมติของเสียงข้างมาก ใช้เหตุผล
 ในการตัดสินใจ หรือในการเรียนรู้ ใช้กระบวนการกลุ่มหรือการแสดงความคิดเห็นด้วยสติปัญญา
 และเหตุผล และ 3) สามัคคีธรรม คือ การร่วมมือกันในการเรียนรู้หรือการทำงาน โดยใช้
 กระบวนการกลุ่มได้แก่ การวางแผนการทำงาน การทำงานด้วยความตั้งใจและรับผิดชอบต่องาน
 ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รู้จักการประนีประนอมการแบ่งปันกันและกัน
 การประสานงานกัน คือผู้ใดมีความสามารถทางใดก็อาสาแบ่งงานไปทำไม่ป้ายเปียงหรือหลีกเลี่ยง
 ร่วมกันทำตามอัตรา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540) นอกจากนี้
 วิถีประชาธิปไตยที่ดีต้องเคารพในสิทธิหน้าที่และเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพความคิด เหตุผล
 ความสามารถ การตัดสินใจและการกระทำของผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นหรือ

การกระทำต้องไม่ล่วงเกินผู้อื่น มีการแบ่งปัน รับอาสาทำงานตามความสามารถใช้ การมีส่วนร่วมในการทำงาน นอกจากนี้ก็ต้องมีความเชื่อมั่นในวิถีทางปัญญา ทำงานหรือ กิจกรรมใด ๆ ด้วยความรอบคอบ เชื่อในหลักเหตุผล ความเท่าเทียมกัน และเสรีภาพทางความคิด (ทิตานา แซมณี, 2522 ; Dewey, 1976) ความคิดที่ดี ก่อให้เกิดปัญญา การสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นแก่ ผู้เรียนต้องเริ่มต้นจากการศึกษา การสร้างปัญญาทางการศึกษาต้องสร้างให้ผู้เรียนรู้จักใช้เหตุผล ซึ่งการจัดการศึกษาในปัจจุบันต่างมุ่งหวังให้ความสำคัญกับผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้ มีคุณภาพ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกยึดมั่นในระบบการปกครองอันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547) แต่จากรายงานการจัดการเรียนการสอน วิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนพบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนเพื่อพัฒนาให้เด็กมี พฤติกรรมเป็นประชาธิปไตย นั้น ครูผู้สอนไม่ให้ความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนประชาธิปไตยครูผู้สอนยังขาดการสอนให้ผู้เรียนเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยอมรับในความแตกต่างของผู้เรียนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยยังขาดการยอมรับ สิ่งสอนความเป็นประชาธิปไตยด้วยการฝึกฝน ให้ผู้เรียนรู้จักเคารพผู้อื่น เคารพกติกา และเริ่มต้นที่ ตนเอง เพราะการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองหรือประชาธิปไตยนั้น ไม่ใช่แค่เรื่องของความรู้ แต่ต้องเป็นเรื่องของการปฏิบัติด้วย จึงต้องเป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนให้คนมองคนเสมอภาคกัน ใช้กติกา เคารพกติกาแก้ปัญหา ฝึกอดทนต่อสิ่งที่แตกต่างไปจากเรา ให้ทุกคนได้ปกครองกันเองและอยู่ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีเจตคติ ค่านิยม และ ศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ยังมีน้อย การกระตุ้น ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย นั้นยังขาดการฝึกฝน และให้โอกาสแก่ผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติ ค่านิยม เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย การเข้าใจ ในเรื่องสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคทางการเมืองไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สราวุธ อินทร์ดีนะ, 2547 ; กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 ; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2556)

ดังนั้นการจัดการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาใน ระดับประถมศึกษา นับเป็นสถาบันหลักในการสร้างสรรคประชาธิปไตยซึ่งสามารถจัดการเรียน การสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับนักเรียนโดยมุ่งเน้นให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาได้รับการ ฝึกฝนและเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและส่งเสริมให้มีการจัดระบบ ประชาธิปไตยในรูปแบบหรือกระบวนการในการทำงานโดยใช้กระบวนการ คาวธธรรม สามัคคีธรรม

ปัญญาธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528) นั้นยังมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับโรงเรียนทั่วประเทศ

จากเหตุผลและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้างและมีรูปแบบอย่างไรที่ทำให้การสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีคำถามการวิจัย3ข้อดังนี้

1. องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรประกอบด้วยอะไรบ้าง
2. รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถนำไปใช้ได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญทำให้ทราบข้อมูลด้านต่างๆ ในการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ได้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้พัฒนากิจกรรมประชาธิปไตย
2. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนให้มีความเหมาะสมสอดคล้องในอันที่จะส่งผลให้การปกครองในระบบประชาธิปไตยในโรงเรียนท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารประชาธิปไตย ประกอบด้วย เนื้อหา 3 ส่วน คือ ได้แก่ วิถีประชาธิปไตย องค์ประกอบการบริหารประชาธิปไตย และการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูลและกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการ 3 ขั้นตอน โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในแต่ละขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แหล่งข้อมูล ที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสถานศึกษาประชาธิปไตยต้นแบบของสำนักงานส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ ประจำปี 2555 – 2556 จำนวน 4 โรงเรียน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ภูมิภาคละ 1 โรงเรียน

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) ภูมิภาคละ 1 คน

2.2 ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive) ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียน จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ 1 คน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 5 คน ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 1 คน คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน และคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยสำนักเอกลักษณ์ของชาติ จำนวน 2 คน ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้คู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 ขั้นตอนที่ 3 การประเมินการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยใน
โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยกำหนดการประเมินการใช้รูปแบบการบริหาร
ประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยนำรูปแบบไปทดลองใช้กับโรงเรียนเป้าหมายด้วยวิธีการเลือก
แบบเจาะจง จำนวน 1 โรงเรียน เป็นเวลา 1 ภาคเรียน (4 เดือน)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ
ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. วิธีประชาธิปไตย ได้ศึกษาจาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ(2540); กรมวิชาการ (2542); ทิศนา ขัมมณี (2522); ทิพวรรณ เขียมรักษา (2547);
กองวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (มปป); ภิญญู สาธร (2544); พระธรรมปิฎก (2544);
คำเนิง ชัยสุวรรณรักษ์ และธีระพล บุญสร้าง (2549); สาโรช บัวศรี (2541); สัญญา ไสภา (2546);
Dewey (1976); Pennock (1979); และ Ebenstien.w (1973)

2. องค์ประกอบของประชาธิปไตยในโรงเรียน ได้ศึกษาจากหลักสูตรสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2540); ทิศนา แวมมณี (2530); กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2534); กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2535); สุขุทัยธรรมมาธิราช (2527)และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540)

3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้ศึกษาจาก จันทรานี สงวนนาม (2545); สมยศ นาวิการ (2545); สมเดช สีแสง (2547); วันชัย โกลละสุด (2549); ทำนอง ภูเกิดพิมพ์ (2551); Stogdill (1974); Anthony (1978); Davis &Newstrom (1985); (Robbins, 1990); David McClelland (1961) ; Rensis Likert (1967) ; อุทัย บุญประเสริฐ (2543); Gulick and Urwick (1937); Fayol (1949); Gregg (1957); Koontz(1990); สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2542); สุรพล บัวพิมพ์ (2542); สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ (2540); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543); ธงชัย สันติวงษ์(2543); อัมพร ศิริบุญมา (ม.ป.ป.) และ อรุณ รักธรรม (2543)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **รูปแบบ** หมายถึง กรอบแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาสร้างรูปแบบขึ้น จากการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ ตลอดจนศึกษาจากสถานศึกษา ที่ประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่าง และพัฒนาให้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ เพื่อสื่อ ให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

2. **การพัฒนารูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน** หมายถึง กระบวนการพัฒนารูปแบบการบริหาร ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการศึกษา องค์ประกอบประชาธิปไตย การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน การสร้างรูปแบบ การจัดทำ รูปแบบฉบับร่างและการประเมินรูปแบบจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบและการประเมินผล การใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยอาศัยกระบวนการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์

3. **รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน** หมายถึง แนวทางใน การดำเนินงาน บริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ให้นักเรียนดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย การบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่มีขั้นตอนการวางแผนการสั่งการ และการควบคุม โดยผ่านองค์ประกอบประชาธิปไตย ด้านหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อสร้าง วิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา และการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียน

4. **องค์ประกอบของประชาธิปไตยในโรงเรียน** หมายถึง องค์ประกอบ ที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักสูตรสถานศึกษาส่งเสริม วิถีประชาธิปไตยการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถานศึกษา และการสร้าง บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

4.1 **หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย** หมายถึง กรอบเนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้อิงสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใช้ประกอบการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนในโรงเรียนที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของประชาธิปไตย และมีพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย

4.2 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อปลูกฝังเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพพระเบียบวินัยความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จัดกิจกรรมเพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทยเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียนการจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการการจัดกิจกรรมสุนทรีย์ะการจัดกิจกรรมด้านอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมตามรูปแบบการจัดตั้งพรรคการเมือง

4.3 การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยใน

โรงเรียน หมายถึง สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัย คุ่มค่า และเกิดประโยชน์ สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางด้าน การเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ และ สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียน การใช้เหตุผล อภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา

5. วิถีประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความมีคารวธรรม สามัคคี

ธรรมปัญญาธรรมของนักเรียน และความเป็นพลเมือง

5.1 คารวธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการ เคารพในสถาบันชาติ

ศาสนา พระมหากษัตริย์ การเคารพซึ่งกันและกันทางกาย การเคารพกันทางวาจา การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น การเคารพในกฎระเบียบของสังคม

5.2 สามัคคีธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการรู้จักประสานประโยชน์

โดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้งการร่วมมือกันในการทำงาน หรือ ทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน การเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและมีหน้าที่ต่อสังคม ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงานและในสังคม

5.3 ปัญญาธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการไม่ถือตนเป็นใหญ่ เน้นการใช้ปัญญาใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจ ร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจ

5.4 ความเป็นพลเมือง หมายถึง คนในสังคมที่มีอิสรภาพ เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพความเสมอภาค เคารพกติกา เคารพกฎหมาย รับผิดชอบต่อสังคม

6. การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้บริหารใช้การบริหารที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามาส่วนคิดตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำงาน ในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย การวางแผน การสั่งการ และการควบคุม

6.1 การวางแผน หมายถึง การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้ นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน การกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย กำหนดวิธีการปฏิบัติงาน การควบคุมกำกับติดตามประเมินผล

6.2 การสั่งการหมายถึง การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้ นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย การจูงใจ การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำ และการประสานงาน

6.3 การควบคุม หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารมีขั้นตอน คือ กำหนดเป้าหมายในการควบคุม การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน การวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน และการให้ความดีความชอบ

7. ผลการใช้รูปแบบ หมายถึง ผลการทดลองใช้รูปแบบกับโรงเรียนในการหาประเด็นความพึงพอใจ ความเป็นไปได้ ความมีประโยชน์ และข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิดทฤษฎี เอกสาร วิธีปฏิบัติและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัย ดังนี้

1. ประชาธิปไตย
2. หลักการของประชาธิปไตย
3. วิธีประชาธิปไตย
4. การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
5. องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน
6. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ
7. แนวคิดเกี่ยวกับคู่มือ

ประชาธิปไตย

ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” มีต้นกำเนิดมาจากภาษากรีกซึ่งมีความหมายดั้งเดิมว่า “การปกครองโดยชนหมู่มาก” หรือ “การปกครองโดยหมู่ชน” ส่วนความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ที่เกิดขึ้นในภายหลังนั้น หมายถึง ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติและหลักการบางประการที่กำหนดแบบแผนพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคมทั้งในการเมืองเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช มีพระราชดำรัสให้ความหมายของประชาธิปไตย ตามที่ขออันเชิญมา ดังนี้

“หัวใจของประชาธิปไตยอธิบายว่า คนเรามีสิทธิเสรีภาพ แต่ถ้าใช้สิทธิเสรีภาพของแต่ละคนเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ เชื่อว่าจะต้องไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของคนอื่นด้วย คนเราจึงมีสิทธิเสรีภาพเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ ต้องมีพอสสมควรเสรีภาพต้องมีจำกัดจะว่าไม่จำกัดไม่ได้ ในสังคมหรือในประเทศ เสรีภาพของแต่ละคนจะต้องถูกจำกัดด้วย เสรีภาพของผู้อื่น จึงเห็นว่า “พอสสมควร” เป็นสำคัญ” (กรมวิชาการ 2538)

“ประชาธิปไตย” หรือ “Democracy” มาจากคำว่า “demos” ในภาษากรีก แปลว่าประชาชน (people) และ “kratos” แปลว่า การปกครอง ซึ่งรวมกันหมายถึง การปกครอง โดยประชาชน เริ่มใช้ในสมัยกรีกโดยมีความหมายถึงสิทธิของราษฎรของนครรัฐกรีกในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปกครองประชาธิปไตย ประกอบด้วยหลักการขั้นมูลฐานที่สำคัญคือ เชื่อในความเท่าเทียมและคุณค่าของบุคคลและเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง (สถาบันพระปกเกล้า, 2552)ทางการเมืองก็ต้องทำให้ประชาชนแต่ละคนมีส่วนกำหนดนโยบายในการปกครองบ้านเมือง ในทางเศรษฐกิจก็มุ่งให้ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพที่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในด้านสังคมก็ต้องทำให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมทางสังคม ไม่ต้องการให้มีการกีดกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างชนชั้น หรือเกิดระบบอภิสิทธิ์ชนชั้น หรือเกิดระบบอภิสิทธิ์ชนในชาติ ส่วนในทางวัฒนธรรมก็มุ่งสร้างค่านิยม และแบบแผนประเพณีที่ยึดถือ การประนีประนอม การใช้เหตุผล การยอมรับนับถือคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม โดยไม่คิดที่จะกอบโกยผลประโยชน์เพื่อตนเองแต่ฝ่ายเดียว การยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่ชอบธรรม และเหมาะสมกับกาลสมัย ตลอดจนการดำรงชีวิตในลักษณะที่ยอมรับความสำคัญของบรรดาสมาชิกที่อยู่ใต้วงศ์เดียวกัน เป็นต้น

ทิสนา แชมมณี (2536) กล่าวว่า ประชาธิปไตย มีความหมายแยกเป็นสองแง่ใหญ่ๆ ดังนี้ ความหมายในแง่ของระบอบการปกครองประเทศ และความหมายในแง่ของวิถีชีวิต หากพิจารณาถึงรากฐานที่มาของประชาธิปไตยแล้ว อาจกล่าวได้ว่ามาจากความเชื่อหรือแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ

1. ความเชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ ดังนั้นบุคคลอาจจะมีอิสรภาพในการเลือกใช้ชีวิตหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยตัวเอง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจบงการของบุคคลอื่นๆ เพราะการที่บุคคลสามารถที่จะใช้เหตุผลในการเลือกตัดสินใจและตกลงใจ นั้นย่อมหมายถึงการที่คนเราต้องผูกพันรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำลงไปด้วย

2. การมีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ สติปัญญาการรู้จักใช้เหตุผลและการมองมนุษย์ในแง่ดีสามารถร่วมมือกันทำงานเพื่อความสุขร่วมกันได้

อมร รักษาสัตย์ (2541) อธิบายไว้ว่า ประชาธิปไตย มีความหมายในหลายทาง ได้แก่

1. ในความหมายดั้งเดิม ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองแบบหนึ่งซึ่งสิทธิในการตัดสินใจทางการเมืองที่พลเมืองทั้งปวงเป็นผู้ใช้โดยตรงตามระเบียบวิธีการที่ว่าด้วยเสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ การปกครองแบบนี้เรียกกันว่า “ประชาธิปไตยโดยตรง” หรือ “ประชาธิปไตยทางตรง” (Direct Democracy)

2. ประชาธิปไตยเป็นการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งประชาชนพลเมืองใช้สิทธิอย่างเดียวกันโดยผ่านทางผู้แทนที่ประชาชนเป็นผู้เลือกและรับผิดชอบต่อประชาชนพลเมืองทั้งหมด โดยที่ไม่ได้ใช้สิทธิในการปกครองตนเองโดยตรง เราเรียกประชาธิปไตยแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน” (Representative Democracy)

3. ประชาธิปไตยเป็นการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแม้ผู้ที่มีเสียงข้างมากจะใช้อำนาจตัดสินใจในลักษณะเสียงส่วนมาก แต่ก็ยังเป็นไปภายใต้ขอบเขตจำกัดแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ออกแบบรับรองสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิส่วนรวมบางประการ เช่น สิทธิในการพูด และในการนับถือศาสนา เป็นต้น โดยเรียกประชาธิปไตยแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยเสรีหรือประชาธิปไตยแบบมีรัฐธรรมนูญ” (Liberal or Constitutional Democracy)

4. ประชาธิปไตยในอีกความหมายหนึ่งถูกนำมาใช้อธิบายระบบการเมืองหรือสังคมใดๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะลดความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างอันเกิดจากการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงว่าการปกครองในระบอบนั้นจะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยตามความหมายทั้ง 3 ประการข้างต้นหรือไม่ เราเรียกประชาธิปไตยแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยทางสังคมหรือเศรษฐกิจ”

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) กล่าวว่า ประชาธิปไตยมีต้นกำเนิดจากภาษากรีก ซึ่งมีความหมายดั้งเดิมว่าการปกครองโดยชนหมู่มาก หรือการปกครองโดยหมู่ชน ต่อมาภายหลังประชาธิปไตย หมายถึง ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ดีถืออุดมคติ และหลักบางประการที่กำหนดแบบแผนแห่งพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ได้แก่ กิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

กรมสามัญศึกษา (2534) ได้กล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตย หรือ Democracy มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษากรีก คือ Demos (ประชากร) กับ Kratos(การปกครอง) รวมความแล้วหมายถึง การปกครองโดยประชาชน แต่ความหมายที่เข้าใจกันในปัจจุบันนี้มีความได้ 2 นัยคือ

นัยแรก หมายถึง รูปแบบการปกครองแบบหนึ่ง ซึ่งให้สิทธิแก่ประชาชนอย่างกว้างขวางในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองประเทศ

นัยที่สอง หมายถึง วิธีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ซึ่งยึดถืออุดมคติและหลักการบางประการเป็นเครื่องกำหนดแบบแผนพฤติกรรมระหว่างกันในการดำเนินทางการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อสร้างความผาสุกร่วมกัน

วิโรจน์ บรรดาศักดิ์ (2543) กล่าวว่า “ประชาธิปไตย” มีความหมาย 2 ประการ คือ ความหมายในแง่รูปแบบของการปกครองและความหมายในแง่ปรัชญาในการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ในแง่รูปแบบของการปกครอง หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่จะเข้าร่วมกำหนดนโยบายต่างๆ อันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม และความหมายในแง่ปรัชญา ในการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการใช้ชีวิตร่วมกันโดยสันติ

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2545) กล่าวว่า ประชาธิปไตย คือการส่งเสริมให้ประชาชนเห็นปัญหาของตัวเองแก้ปัญหาของตัวเอง มากกว่าอย่างอื่น

ไพฑูริย์ แก้วกัณหา(2546)และEncyclopedia Americana(1988)ได้สรุปความหมายของประชาธิปไตยว่าประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพเสมอภาคกัน ภายใต้หลักความเป็นธรรม เหตุผล เมตตาธรรม ความเคารพในเกียรติภูมิ แห่งมนุษยธรรม และมีวิถีชีวิตที่ประกอบด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน มีการแบ่งปันกัน ร่วมงานและประสานงานกันตลอดจนมีเหตุผลและหาความรู้ที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งในสังคมนั้นๆ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันจะสงบสุขได้นั้น บุคคลในสังคมประชาธิปไตย ต้องดำรงตนอยู่ในวิถีประชาธิปไตย กล่าวคือ ต้องมีคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

คำนี้ ชัยสุวรรณ์รักษ์ และธีรพล บุญสร้าง (2549) กล่าวว่า คำว่า “ประชาธิปไตย” เป็นคำไทยที่บัญญัติขึ้นที่มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจากภาษากรีกDemokratiaเป็นคำผสมระหว่าง demos ซึ่งแปลว่าประชาชน กับ Krotos ซึ่งแปลว่า การปกครอง คำว่า Democracy จึงหมายถึง อำนาจของประชาชน เช่นเดียวกับ คำว่า “ประชาธิปไตย” ซึ่งเกิดจาก ประชา มาจากคำว่า ประชาชน อธิปไตย คือ อำนาจสูงสุด ซึ่งหมายถึง อำนาจสูงสุดของประชาชน สามารถอธิบายได้ 2 ความหมาย คือ

1. ประชาธิปไตยในด้านปกครอง หมายถึง ระบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิที่จะปกครองตนเอง หรือเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ปกครองประเทศแทนตน
2. ประชาธิปไตยในด้านการดำเนินชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตของประชาชนตามวิถีของประชาธิปไตย เช่น การเคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน การยอมรับความคิดเห็นของ

ผู้อื่น และการใช้เหตุผลพิจารณาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ใช้เสียงข้างมากในการแก้ไข
ปัญหา

สมพร เทพสิทธิ์า (2549) กล่าวว่า “ประชาธิปไตย” มีความหมาย 3 ประการ ดังนี้

1. ในฐานะเป็นอุดมการณ์ (Ideology) หมายถึง การมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย
“Democratic minded) เช่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยื่นหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง มีจิตใจ
ที่เป็นธรรม นิยามการประนีประนอมและสันติวิธีรักเสรีภาพและความเสมอภาคกล้ารับผิดชอบ
ถือประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นใหญ่

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต (Way of Life) หมายถึง วิถีชีวิตที่เป็น
ประชาธิปไตย “Democratic way of life” คือการปฏิบัติประชาธิปไตยหรือการดำเนินชีวิตวิถีชีวิต
เป็นประชาธิปไตย เช่น เป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่เอาแต่ใจตัว ใช้เหตุผลมากกว่า
อารมณ์ ใช้สิทธิอย่างถูกต้องและปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม การเป็นประชาธิปไตยคือการต้อง
ปฏิบัติ เริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน หรือหมู่บ้าน ต้องปฏิบัติประชาธิปไตยในครอบครัว
ในโรงเรียน ในชุมชนหรือหมู่บ้าน

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมือง หมายถึง การปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย (Democratic political systems) ซึ่งถือว่าอำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน
ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ การปกครองเป็นของประชาชน

Encyclopedia Britannica (1998) นิยามว่า ประชาธิปไตย คือการปกครอง
โดยรัฐบาลรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานจากแนวความคิดในการปกครองตนเองของประชาชนและ
ในปัจจุบันเป็นสถาบันที่เป็น ผู้แทนจากการเลือกตั้งโดยเสรีของประชาชน ซึ่งมีหน้าที่คอยดูแล
ความทุกข์สุขของประชาชน หรือเป็นวิถีชีวิตของประชาชนรูปแบบหนึ่ง ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของ
หลักการในการเสมอภาคกันของแต่ละบุคคล และหลักการเสมอภาคกันในด้านสิทธิเท่าเทียมกัน
ในการดำรงชีพของบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

Encyclopedia Americana(1988) นิยามว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การที่
อำนาจปกครองสูงสุดเป็นของประชาชน

World Book Encyclopedia(1988) นิยามว่า ประชาธิปไตย คือข้อความที่
อธิบายถึง 2 สิ่งได้แก่ ระบบการเมืองการปกครองและระบบวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม
ในด้านการเมือง ประชาธิปไตย คือสิทธิมนุษยชนในการตัดสินใจกำหนดโชคชะตาของตนเอง
ส่วนวิถีการดำเนินชีวิตประชาธิปไตย คือเป้าหมายการพัฒนาชีวิตของแต่ละบุคคลตาม
ความสามารถเท่าที่จะทำได้

Cohen (1971) ได้กล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยใน 3 ด้าน กล่าวคือ

1. ในด้านกว้าง ประชาธิปไตย เป็นการพิจารณาว่าประชาชนในสังคมหรือชุมชน ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจอรัฐ และมีส่วนหรือบทบาทในการใช้อำนาจนั้นอย่างไร หากชุมชนใดมีความเป็นประชาธิปไตยมากย่อมหมายความว่าคนในชุมชนนั้น มีบทบาทต่อการตัดสินใจหรือการใช้อำนาจของผู้ปกครองเป็นไปในทางที่ตอบสนองของความต้องการของประชาชนในชุมชนนั้น

2. ในด้านลึก ประชาธิปไตยเป็นการพิจารณาว่าประชาชนในชุมชนหนึ่ง มีบทบาทหรือส่วนร่วมทางการเมืองในอันที่จะมีอิทธิพลต่อการใช้อำนาจอรัฐ ในลักษณะใดและเพียงใด ซึ่งลักษณะของมีส่วนร่วมนี้ จะส่งผลให้รัฐบาลใช้อำนาจตอบสนองตรงตามความต้องการของประชาชน

3. ในด้านยาว ประชาธิปไตยเป็นการพิจารณาว่าประชาชนในชุมชนหนึ่ง สามารถมีบทบาทต่อการใช้อำนาจอรัฐในเรื่องใดบ้าง โดยดูจากว่าคนในชุมชนนั้นมีบทบาทหรืออิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลผ่านทางนโยบายต่างๆ มากน้อยเพียงใด

จากความหมายของประชาธิปไตยข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าประชาธิปไตยมีความหมาย 2 นัย คือ นัยที่ 1 ทางระบอบการปกครองประเทศ นัยที่ 2 การปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชน ยึดหลักเสียงข้างมากและเคารพเสียงส่วนน้อย

หลักการของประชาธิปไตย

Neumann (1956) ให้หลักการเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เรียกว่า ทศบัญญัติ หรือหลักสิบประการ (Democratic Decalogue) ดังนี้

1. อำนาจอสูงสุด (อธิปไตย) มาจากราษฎร
2. ขั้นตอนการเลือกผู้นำเป็นไปอย่างเสรี
3. ผู้นำมีความรับผิดชอบ
4. ระบอบความเสมอภาค (ของราษฎรโดยกฎหมาย) ยอมรับ
5. สนับสนุนพรรคการเมืองที่มีมากกว่าหนึ่ง
6. พึงเห็นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
7. ไม่กีดกันกลุ่มสำคัญๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหาร
8. เน้นการมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
9. ให้สำนึกเป็นพลเมืองดี
10. มีศรัทธาในมนุษยทุกคน หรือมีสุทรศรศนีย์ต่อโลก

Mayo(1933)ได้สรุปหลักการประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

1. การควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชน
2. ความเสมอภาคทางการเมือง
3. เสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิผลในการควบคุมโดยประชาชน
4. หลักแห่งเสียงส่วนมาก

Rodee (1976) หลักการของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญต่อประชาชนถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยนั้น เป็นผลมาจากสมมติฐานหรืออุดมการณ์หลายประการ คือ

1. ความมีเหตุผล หลักการสำคัญเบื้องต้นของประชาธิปไตยถือว่ามนุษย์เป็นบุคคลที่มีเหตุผลและสามารถนำเหตุผลมาใช้แก้ไขปัญหาและปรับปรุงให้ดีขึ้น
2. คุณธรรมถือว่ามนุษย์เป็นผู้มีคุณธรรม มีศีลธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวอย่างเดียว แต่ทว่าให้ความสำคัญในสิทธิของบุคคลอื่นและยอมรับความเท่าเทียมกันโดยปราศจากความรู้สึกเห็นแก่ตัว คุณธรรมนี้จะช่วยให้มนุษย์ตัดสินใจปัญหาอย่างมีเหตุผลและรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

3. ความเท่าเทียมกัน คำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงความเท่าเทียมกันไว้ว่า แม้ว่ามนุษย์จะมีความฉลาด ความสามารถ ความแข็งแรง ต่างกัน แต่มนุษย์ควรมีความเท่าเทียมกันทางการเมือง มีความเสมอภาคในการเลือกตั้งในโอกาสที่จะก้าวหน้า มีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และควรมีเกียรติภูมิของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคนี้ยังรวมถึงความเสมอภาคในการศึกษา การโฆษณา การเข้ารับราชการ และการได้รับความคุ้มครองจากระบอบการยุติธรรม

4. ความสามารถของมนุษย์ในการที่จะก้าวหน้า มีความเชื่อกันว่ามนุษย์มีโอกาสมีความสามารถที่จะปรับปรุงตนเองให้มีความดีงาม มีความก้าวหน้าด้วยวิธีการอันสงบและมีกฎเกณฑ์

5. ความปรารถนาในการปกครองเมื่อมีปัญหาใดๆ เกี่ยวข้องกับประชาชนเกิดขึ้น จะต้องนำปัญหานั้นให้ประชาชนพิจารณาตัดสินใจโดยตรง หรือผ่านผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้ง

6. เสรีภาพ ความปรารถนาเสรีภาพของบุคคลในสังคมเป็นสิ่งสำคัญมากเสรีภาพจะเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้มีโอกาสพัฒนาตัวเอง ดังนั้นเสรีภาพส่วนบุคคลจึงเป็นสิ่งที่อาจตัดทอนลงไปได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543) ได้ให้หลักการของประชาธิปไตยเพื่อให้มีประสิทธิผลในการใช้โอกาส ทั้งโอกาสที่จะพัฒนาตนเองและโอกาสที่จะให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคนออกไปเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมว่าต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ข้อ คือ

1. มีเสรีภาพ เพราะเสรีภาพเป็นเครื่องมือเพื่อจะสร้างและใช้โอกาสคนที่มีโอกาสคือคนที่ไม่ถูกปิดกั้น เสรีภาพเป็นตัวช่วยเปิดโอกาสให้ศักยภาพของเรามีช่องทางออกไปเป็นประโยชน์ได้จริง

2. มีความเสมอภาค เพราะความเสมอภาคเป็นขอบเขตและเป็นเครื่องสมานฉันท์ การที่จะใช้เสรีภาพต้องมีขอบเขตคือความเสมอภาคที่จะไม่ล่วงล้ำก้ำเกินไม่ละเมิดต่อผู้อื่นและมีโอกาสที่จะใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน

3. มีภราดรภาพ คือความเป็นพี่เป็นน้องกัน ภราดรภาพเป็นฐานและเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้การใช้เสรีภาพและความเสมอภาคเกิดผลออกงามและสัมฤทธิ์ผลได้จริง นอกจากนี้ ภราดรภาพจะเป็นตัวเพิ่มพลังด้วยคือทำให้เกิดกำลังมากขึ้น

สมบัติ อารงธัญวงศ์ (2540) ได้แบ่งหลักการของประชาธิปไตยออกเป็น 5 ประการ คือ

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (popular sovereignty) หลักการข้อนี้จะให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยที่จะต้องเป็นของประชาชน เพื่อให้การปกครองเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนมีอำนาจในการเลือกผู้แทนที่จะเข้าไปปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งและรวมไปถึงอำนาจในการถอดถอนผู้แทนที่ตนเองเลือกเข้าไปอีกด้วย

2. หลักเสรีภาพ (liberty) ระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพทั้งในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเสรีภาพเหล่านี้จะต้องมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่ความเสมอภาคของประชาชน

3. หลักความเสมอภาค (equality) ถึงแม้ว่ามนุษย์เราจะเกิดมาด้วยความแตกต่างกัน แต่ความแตกต่างเหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่างกันทางกายภาพ มนุษย์เกิดมาควรมีความเสมอภาค เท่าเทียมกันในเรื่องโอกาสในการพัฒนาคุณภาพและความรู้ความสามารถ เพื่อให้ประชาชนสามารถปกป้องประโยชน์ของตนได้ สำหรับความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางโอกาส ซึ่งหมายถึงประชาชนจะมีโอกาสที่เท่ากันในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา

4. หลักกฎหมาย (rule of law) ปรัชญาสำคัญของกฎหมายคือชนชั้นใดเป็นผู้บัญญัติกฎหมายยอมเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนั้น ดังนั้นระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้งจึงกำหนดให้ประชาชนมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายสะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

5. หลักเสียงข้างมาก (majority rule, minority right) ยึดหลักที่ว่า การตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ จึงกำหนดให้เสียงข้างมากเป็นการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม หลักการเสียงข้างมากนั้นก็ไม้อาจจะละเลยสิทธิของเสียงข้างน้อย (minority rights) ได้

อมร รักษาสัจย์ และคนอื่นๆ (2543) ได้กล่าวถึงหลักการประชาธิปไตยบางประการไว้ ดังนี้

1. การเคารพต่อความเป็นคน เพราะทุกคนเกิดมาต่างกันแต่เท่าเทียมกัน ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน ทุกคนมีความสามารถตามบทบาทตน ทุกคนมีสิทธิหน้าที่และเสรีภาพทุกคนมีศักดิ์ศรีจะดูหมิ่นข่มเหงกันไม่ได้

2. การมีส่วนร่วม โดยทุกคนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบถ้าส่วนรวมเสียหายส่วนตัว ก็สลายเห็นแก่ส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัว คนที่ให้คือคนที่ได้ ร่วมด้วย ช่วยกัน งานเสร็จ

3. การเคารพในเหตุผล คือ การคิด ทำ ตามเหตุผลที่ชอบธรรม การไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ความถูกต้องสำคัญกว่าพวกพ้อง

4. การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี โดยรู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย ประนีประนอมดีกว่าก้าวร้าวรุนแรง รู้รักสามัคคี

คำเนิ่ง ชัยสุวรรณรักษ์ และ ธีระพล บุญสร้าง (2549) ได้กล่าวถึง หลักการที่สำคัญของประชาธิปไตยดังนี้

1. อำนาจในการปกครองเป็นของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นอำนาจสูงสุดใน การปกครองประเทศซึ่งเรียกกันว่าอำนาจอธิปไตย มาจากปวงชนมี 3 อย่าง คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจอตุลาการ

2. ประชาชนอาจใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรงหรือผ่านทางผู้แทนที่เขาเลือกตั้งก็ได้ ซึ่งจะต้องไปตามรัฐธรรมนูญ

3. มีพระมหากษัตริย์หรือประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ

4. ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค ตามกฎหมาย ซึ่งประชาชนทุกคนมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเท่าเทียมกัน

4.1 สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลพึงมีในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศภายใต้กฎหมาย เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการอยู่อาศัย สิทธิในการเลือกตั้ง เป็นต้น

4.2 เสรีภาพ หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลตามสิทธิที่มีอยู่โดยไม่ถูกล้ำสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น แต่เพื่อความเป็นระเบียบของสังคม ความมั่นคงและความสงบสุขของประเทศ การใช้สิทธิและเสรีภาพ ต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย

4.3 ความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันของบุคคลอันพึงประสงค์ได้ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

4.4 หน้าที่ หมายถึง ภารกิจที่ต้องทำในฐานะที่เป็นคนไทย ซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การเสียภาษีอากร การป้องกันประเทศ การปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นต้น

ลิขิต ธีรเวิน (ออนไลน์, 2556) ได้กล่าวถึงหลักการประชาธิปไตย มีมากมาย แต่ถือว่าสำคัญและนักการเมืองต้องยึดถือเป็นสัจธรรมมีดังต่อไปนี้

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (popular sovereignty) ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือระบบที่ประชาชนมีอำนาจอธิปไตย และมอบหมายให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแทนตน การเลือกตั้งจึงเป็นการแสดงออกถึงสิทธิ และอำนาจของประชาชน จนมีคำกล่าวที่ว่า เสียงของประชาชนคือเสียงของสวรรค์

2. สิทธิเสรีภาพ (right and freedom) เป็นหัวใจสำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย สิทธิดังกล่าวต้องกำหนดในรัฐธรรมนูญและการบังคับกฎหมายเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งบริหารและข้าราชการประจำที่มีอำนาจตามกฎหมายจะต้องยึดถือเป็นตัวบทกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะถ้ามีการกระทำดังกล่าวก็เท่ากับละเมิดเจ้าของอำนาจอธิปไตย

3. ความเสมอภาค (equality) ความเสมอภาคภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนเสมอภาคเท่ากันหมด หนึ่งในนั้นมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้หนึ่งเสียง (one man one vote) ความเสมอภาคดังกล่าวนี้หมายถึงความเสมอภาคทางการเมืองและความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (equality before the law) การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลอันใดก็ตามถือว่าขัดต่อหลักการประชาธิปไตย

4. หลักนิติธรรม(the rule of law) ได้แก่ การใช้กฎหมายในการบริหารประเทศ โดยกฎหมายดังกล่าวนั้นต้องผ่านกระบวนการร่างกฎหมายอย่างถูกต้อง และหลักของกฎหมายนั้นต้องเป็นกฎหมายที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและอำนาจอธิปไตยของประชาชน โดยกระบวนการยุติธรรม(due process of law) จะต้องเป็นไปตามครรลองหลักนิติธรรม(the rule of law) จึงต่างจาก the rule by law ซึ่งหมายถึงการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ โดยไม่คำนึงถึงหลักการประชาธิปไตย และบ่อยครั้งก็กลายเป็นการบริหารงานโดยตัวบุคคล(the rule by men) มากกว่าหลักการ

5. ค่านิยมและจิตวิญญาณความเป็นประชาธิปไตย(the democratic ethos) ซึ่งหมายถึงค่านิยมที่ได้รับการอบรมตั้งแต่ครอบครัว สถาบันการศึกษาและทางสังคมให้มีความเชื่อละศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย มองคนอื่นด้วยสายตาที่เสมอภาคทั้งหมดนี้ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณประชาธิปไตย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนาและดำรงไว้ซึ่งระบบประชาธิปไตย

6. ความอดทนอดกลั้น(tolerance)ความใจกว้าง(open mindedness)และความมีน้ำใจนักกีฬา(sporting spirit)ทั้งหมดนี้เป็นหัวใจสำคัญของสังคมประชาธิปไตย เพราะในสังคมประชาธิปไตยนั้นจะต้องยอมรับความแตกต่างทั้งในเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีจุดยืนและความคิดเห็นทางการเมืองของคนในสังคม การรู้แพ้ รู้ชนะ เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักปราชญ์ราชบัณฑิต และผู้ที่มีประสบการณ์เพื่อนำมาประมวลใช้ให้เป็นประโยชน์ในการทำงาน ที่สำคัญอะไรที่ตนเองไม่ชอบและไม่พอใจแต่ตราบเท่าที่ไม่กระทบต่อสิทธิของตนก็ต้องยอมให้สิ่งนั้นปรากฏอยู่เพราะเป็นสิทธิส่วนบุคคลภายใต้ระบบที่มีความเสมอภาค

7. ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือกรรมวิธี (means) เพื่อเป้าหมายทางการเมือง แต่ขณะเดียวกันระบอบประชาธิปไตยก็เป็นเป้าหมายอันสูงส่ง(noble end) ในตัวของมันเองการมองว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นเฉพาะกรรมวิธีหรือ (means) จึงไม่ถูกต้องถึงแม้ว่า(end)คือผลประโยชน์จะตกต่อสังคมก็ตามเพราะถ้าทำลายกระบวนการของความถูกต้องเมื่อจะส่งผลให้ในทางบวกต่อสังคม แต่ถ้ามีผลกระทบในทางลบต่อระบบก็จะเป็นการทำลายเป้าหมายอันสูงส่งของระบบประชาธิปไตยอันเป็นที่พึงปรารถนาอย่างยิ่งประชาธิปไตยจึงเป็นทั้งกรรมวิธี(means)และเป้าหมาย(end)ในตัวของมันเองทั้งสองส่วนนี้ต้องไปด้วยกัน

8. ผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงทั้งในนิติบัญญัติ บริหาร และศาล รัฐธรรมนูญจะต้องตระหนักว่าตนเป็นผู้ซึ่งได้รับอาณัติจากประชาชน ดังนั้นผลสูงสุดจะต้องเป็นผลประโยชน์เหนืออำนาจต่อผลประโยชน์ของประชาชน ส่วนใหญ่การกระทำอันใดขัดต่อผลประโยชน์ของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การนั้นย่อมไม่ถูกต้อง นอกจากนั้นยังต้องมีความรู้สึกกว่าสิ่งที่ตนทำอยู่นั้นเป็นการประกอบภารกิจ ศักดิ์สิทธิ์ (sacred mission) หรือหน้าที่อันสูงส่ง (noblesse oblige)

9. ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงทั้งในนิติบัญญัติบริหารตุลาการจำเป็นอย่างยิ่งต้องยึดถือหลักจริยธรรมทางการเมือง รวมตลอดทั้งมารยาททางการเมือง โดยจะต้องกระทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต คำนึงถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน ชาติ และบ้านเมือง เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เพราะงานการเมืองเป็นงานอาสาสมัครที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน

10. ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การกระทำอันใดก็ตามต้องคำนึงถึงหลักการใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ความถูกต้องตามกฎหมาย (legality) ความชอบธรรมทางการเมือง (legitimacy) ความถูกต้องเหมาะสม (decency) ความน่าเชื่อถือ (credibility) ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวจะทำให้งานที่รับผิดชอบอยู่นั้นประสบความสำเร็จ การมุ่งเน้นไปที่ตัวบทกฎหมายตามลายลักษณ์อักษรแต่เพียงอย่างเดียวเป็นสิ่งที่ไม่พอเพียง การกระทำอันใดที่ไม่เหมาะสมแม้จะถูกต้องตามกฎหมายก็จะขาดความชอบธรรมทางการเมือง อันจะส่งผลถึงความน่าเชื่อถือของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในที่สุด

11. การบริหารบ้านเมืองจะต้องอิงหลักธรรมาภิบาล (good governance) ซึ่งได้แก่ ความชอบธรรมทางการเมือง (legitimacy) ความโปร่งใส (transparency) การมีส่วนร่วมของประชาชน (participation) ความรับผิดชอบเปิดให้ไต่เบียด (accountability) และความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (efficiency and effectiveness) ซึ่งหมายถึงการกระทำนั้นต้องส่งผลในทางบวกทั้งในแง่ผลได้ (output) และผลลัพธ์ (outcome)

12. ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารระดับสูงซึ่งสามารถนำประเทศชาติและสังคมไปสู่ความเจริญ หรือไปสู่ความเสียหายในด้านต่างๆ ทั้งในแง่การเมือง สังคม เศรษฐกิจ ศรัทธาและความเชื่อในระบบ ฯลฯ ต้องเป็นบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยคุณสมบัติอันได้แก่ การมีอุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology) การมีจริยธรรมทางการเมือง (political ethics) การมีความรู้ทางการเมือง (political knowledge) การมีประสาทสัมผัสทางการเมือง (political sense) และการเข้าใจอารมณ์ทางการเมือง (political mood)

ของประชาชนอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังต้องบริหารประเทศโดยคำนึงถึงหลัก นิติธรรมและ
คุณสมบัตินั้นๆ ที่กล่าวมา 11 ข้อเบื้องต้น เพื่อจะดำรงไว้ซึ่งความชอบธรรมที่จะดำรงตำแหน่ง
บริหารและการใช้อำนาจอรัฐ (moral authority) ผู้ใดก็ตามที่ขาดหลักการข้อที่ 12 ดังกล่าวมานี้
ย่อมจะเสียความชอบธรรมทางการเมืองในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง

จากหลักการประชาธิปไตยข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุป หลักการสำคัญของ
ประชาธิปไตย คือ ต้องยึดหลักเสรีภาพหลักความเสมอภาค หลักภราดรภาพ เคารพใน
ความเป็นมนุษย์ เคารพในความคิดและสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความสามัคคีในหมู่คณะ
เคารพในเหตุผล อำนาจในการปกครองเป็นของประชาชน ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ
มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขการบริหารทุกระดับต้องอิงหลักธรรมาภิบาล เอื้อประโยชน์ของ
ประชาชนส่วนใหญ่เป็นหลักมีกรรมวิธีและเป้าหมายที่ชัดเจน

วิถีประชาธิปไตย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีวิถีชีวิต
ประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับการพัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) พฤติกรรมที่แสดงถึง
การมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ควรประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้

1. คารวธรรม

ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีพฤติกรรมด้านคารวธรรม มีการแสดงออก ดังนี้
เคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ได้แก่ การแสดงความเคารพเทิดทูนสถาบัน
พระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส การร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบัน
พระมหากษัตริย์ในโอกาสวันสำคัญต่างๆ การปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบัน
พระมหากษัตริย์ เช่น ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ เพลงสรรเสริญพระบารมี ฯลฯ ด้วย
ความเคารพ เมื่อได้ยินหรือเห็นบุคคลใดแสดงกิริยา วาจาหรือมีการกระทำอันไม่สมควรต่อ
สถาบันพระมหากษัตริย์ต้องกล่าวตักเตือนและห้ามไม่ให้ปฏิบัติเช่นนั้นอีก เคารพในหลักปฏิบัติ
ของศาสนาที่ตนนับถือและไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น เคารพซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดง
การเคารพซึ่งกันและกัน เช่น การทักทาย การให้เกียรติแก่ผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่บุคคล
ซึ่งอาวุโสกว่า การให้การต้อนรับแก่บุคคล และการแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน เคารพกัน
ทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล

พูดจาสุภาพไม่ก้าวร้าว ส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน ไม่นำความลับของบุคคลอื่น ๆ เปิดเผยและไม่นินทาหรือโกหกหลอกลวง เคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทั้งทางกายหรือวาจา รู้จักเคารพในสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคารพในสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคารพในการเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้และต้องรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดแสดงความคิดเห็นควรฟังด้วยความตั้งใจ และใคร่ครวญด้วยวิจรรย์ญาณ หากเห็นว่าเป็นการแสดงแนวคิดที่ดีมีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนเองก็ควรยอมรับ และปฏิบัติตาม เคารพในกฎ ระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคมและกฎหมายของประเทศและมีเสรีภาพ และใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สามัคคีธรรม

ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีพฤติกรรมด้านสามัคคีธรรม มีการแสดงออก ดังนี้ การรู้จักประสานประโยชน์โดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตนหรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติร่วมกันในการทำงานหรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกันโดยมีบุคคลผู้ร่วมงานตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปในการทำงานนี้ จะต้องมีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน และทำงานร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริง ไม่หลีกเลี่ยงหรือทำแบบเอาเปรียบผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมถือว่างานส่วนรวมเป็นงานของตน รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงานและสังคมและรักหมู่คณะ มีใจหวังดีและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

3. ปัญญาธรรม

ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีพฤติกรรมด้านปัญญาธรรม มีการแสดงออก ดังนี้ การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือการรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุมหรือการทำงานต่างๆ และการรู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งปวงไม่ใช่เสียงข้างมากในการตัดสินใจปัญหาเสมอไป เมื่อมีปัญหาในเกิดขึ้น หรือมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ทุกคนต้องร่วมกัน

คิดและช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล ในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะจะต้องพยายามอภิปรายจนสามารถชักจูงให้ทุกคนเห็นคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีต่างก็มีเหตุผลดีด้วยกัน และไม่อาจชักจูงให้กลุ่มหันไปทางหนึ่งเท่านั้น จึงจะใช้วิธีออกเสียงและเมื่อได้รับข่าวสารข้อมูลแล้วสามารถวิเคราะห์และประมวลผลเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยสติปัญญา

กรมวิชาการ (2542) กล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมประชาธิปไตย มักจะมีลักษณะของผู้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยดังนี้

1. ความมีเหตุผล
2. การเคารพซึ่งกันและกัน
 - 2.1 การเคารพในความเป็นมนุษย์
 - 2.2 การเคารพในความสามารถ
3. การตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้น

ในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

4. การดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพภายใต้กฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐ

ดังนี้

1. เคารพความเป็นเอกัตบุคคลของผู้อื่น เคารพความสามารถ สติปัญญา และการใช้เหตุผลของผู้อื่น
2. ให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้อื่นในการใช้ความคิดและตัดสินใจ
3. มีใจกว้าง รับฟัง และพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเป็นธรรมก่อนตัดสินใจ
4. ยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจ ไม่ใช่อารมณ์หรือเอาแต่ใจตนเอง

รู้จักประนีประนอมและตัดสินใจอย่างสันติ

ทิพวรรณ เขียมรักษา (2547) และ กองวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (มปป) กล่าวว่าประชาธิปไตยในลักษณะเป็นวิถีชีวิตนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมประชาธิปไตยที่จะต้องยึดหลักเหตุผล เคารพความเสมอภาคของบุคคล เคารพเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพความคิดและการกระทำของตนเองและผู้อื่น การร่วมมือช่วยเหลือวางแผนงานตลอดจนประสานงานกันและกัน อาสารับทำงานตามความสามารถของตน ทำตามมติของส่วนรวม มีเหตุผลในการตัดสินใจทำงานอย่างละเอียดรอบคอบ มีวินัย มีความอดทน มีการเสียสละ และมีความรับผิดชอบ ดำเนินการดังกล่าวจนเป็นนิสัยประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวันกล้าที่จะตั้งเมื่อคนอื่นละเมิดสิทธิของตนเองและส่วนรวม ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะที่เรียกว่าเป็นการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย

ภิญโญ สาร (2544) ให้หลักการสำคัญ 8 ประการของวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีดังนี้

1. เอาเหตุผลและความรู้จากประสบการณ์เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เหตุผลเป็นสัจธรรมหลักของประชาธิปไตย การทำงานร่วมกันต้องเคารพเหตุผลทั้งของเขาและของเรา ความรู้จากประสบการณ์จะช่วยเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ กิจกรรมของนักศึกษาถ้ามีเหตุผล อาจารย์ย่อมอนุญาตให้จัดได้ ครู อาจารย์ควรสอนให้นักเรียนนักศึกษารู้จักคิดและวิเคราะห์หาเหตุผล

2. ให้ความสำคัญแก่เอกชนพร้อมๆ กับการเคารพมติมหาชน ในสังคมประชาธิปไตย แต่ละคนต้องเคารพสิทธิของกันและกัน แต่ขณะเดียวกันก็ต้องฟังมติมหาชน หรือ คนส่วนใหญ่ด้วย ครู อาจารย์ ต้องสอนนักเรียนนักศึกษาให้มีการเคารพมติส่วนใหญ่ในชั้น แต่ต้องเคารพความเห็นคนส่วนน้อยด้วย

3. ถือว่ารัฐเป็นเพียงเครื่องมือรับใช้ประชาชน ไม่ใช่รัฐเป็นนายประชาชนเป็นทาสประชาชนเป็นใหญ่ในแผ่นดิน เพราะประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน สถาบันการศึกษาตั้งขึ้นมาเพื่อรับใช้และให้ประโยชน์กับนักศึกษา อาจารย์จะทำอะไรต้องคิดถึงประโยชน์ของนักศึกษาให้มาก

4. ใช้ความสมัครใจเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่การบีบบังคับ การบีบบังคับหรือบังคับน้ำใจกันทุกรูปแบบถือเป็นเผด็จการ อาจารย์ควรใช้วิธีจูงใจ ชี้แจงให้นักศึกษาเข้าใจ

5. เคารพกฎหมายและยึดหลักกฎหมายเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

6. ถือว่า วิธีการ มีความสำคัญมากไม่น้อยกว่าผลสำเร็จนั้นปลายทาง

7. ให้โอกาสทุกคนอภิปรายแสดงความคิดเห็น ก่อนที่จะให้เขาตกลงใจทำอะไรก็ตาม

8. เคารพในหลักแห่งความเสมอภาค อย่างน้อยในขั้นมูลฐานของมวลมนุษย์

พระธรรมปิฎก (2544) ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตประชาธิปไตย ซึ่งสรุปได้ว่า

มีหลักการพื้นฐาน 3 ประการคือ เสรีภาพ สมภาพ (ความเสมอภาค) และภราดรภาพ

พระพุทธศาสนาได้แสดงหลักการแห่งภราดรภาพหรือเอกภาพไว้ โดยหลักการนี้ครอบคลุม

ความเป็นอยู่และการปฏิบัติที่เป็นหนึ่งเดียว หลักการหรือหลักธรรมนี้เรียกว่า สาราณียธรรม

แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องระลึกถึงกัน มีความหมายทำนองเดียวกับภราดรภาพ เป็นหลักการที่จะ

ทำให้เกิดความประสานพร้อมเพียงสามัคคีและผนึกรวมกันเป็นเอกภาพ หลักธรรมนี้มีสาระสำคัญซึ่งสอนว่าสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีเครื่องผูกพันให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดีและนำศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้น คนเหล่านั้นจะต้องมีความสามัคคี รู้จักร่วมมือและอยู่ร่วมกันได้ด้วยดี สาราณียธรรมมี 6 ประการ คือ

ประการที่ 1 จะทำอะไรก็ตามด้วยความเมตตา หมายความว่า ทำด้วยความรักด้วยไมตรี ด้วยความปรารถนาดี มีการร่วมมือ มีความพร้อมเพียงที่จะประสานกัน

ประการที่ 2 จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตา

ประการที่ 3 คิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา คิดต่อกันด้วยเมตตาก็คือมีความหวังดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อกัน

ประการที่ 4 มีความโอบอ้อมอารี เผื่อแผ่ แบ่งปันเจือจางแก่กัน

ประการที่ 5 มีศีลเสมอกัน คือ มีความประพฤติดี รักษาระเบียบวินัย มีความสุจริตทางกาย วาจา ที่จะกลมกลืนเข้าหากันได้ หมายความว่าคนที่อยู่ร่วมสังคมกันนี้จะต้องมีศีลคือประพฤติสุจริตไว้ใจกันได้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม รักษาระเบียบวินัย ทำตามกฎกติกาของสังคม

ประการที่ 6 คือ มีความเห็น มีความเชื่อมั่น ยึดถือในหลักการ อุดมการณ์และอุดมคติร่วมกันหรือสอดคล้องไปกันได้

คำนี้ ชัยสุวรรณ์รักษ์ และธีระพล บุญสร้าง (2549) พฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยประกอบด้วย 3 ประการ คือ

1. พฤติกรรมด้านคารวะธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความเคารพซึ่งกันและกัน เคารพกฎระเบียบของสังคม ซึ่งพฤติกรรมด้านนี้ ได้แก่

1.1 เคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ได้แก่ การเคารพเทิดทูนสถาบันพระกษัตริย์ในทุกโอกาส การแสดงความเคารพต่อคุณครูในฐานะเป็นนักเรียน โดยการเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนในทุกโอกาส ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

1.2 การเคารพซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน เช่น การทักทาย การให้เกียรติแก่ผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่บุคคลที่อาวุโสกว่า การให้การต้อนรับ และการแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

1.3 การเคารพกันทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพ ไม่ก้าวร้าว ส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่นำเอาความลับของบุคคลอื่นไปเปิดเผย และไม่พูดนินทา หรือโกหก หลอกลวง

1.4 การเคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นทั้งกายหรือวาจา รู้จักเคารพสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคารพในความเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้ และรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงละเมิดล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น

1.5 การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอแนวคิดที่ดีมีประโยชน์มากกว่าความคิดของตนเองก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.6 การเคารพในกฎระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคมและกฎหมายของประเทศเรา

2. พฤติกรรมด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการแบ่งปันร่วมกับทีมงานและประสานงานกัน พฤติกรรมด้านนี้ ได้แก่

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์โดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้งได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอมโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตัวหรือหมู่คณะ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมหรือของชาติ

2.2 การร่วมมือกันในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน โดยมีบุคคลผู้ร่วมงานตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในการร่วมกันทำงานนี้จะต้องวางแผนในการทำงานร่วมกัน ระดมความคิดร่วมกันและทำงานร่วมกันเมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ต้องช่วยเหลืออย่างตั้งใจ จริงจัง ไม่หลีกเลี่ยงหรือทำแบบอย่างเอาเปรียบผู้อื่น

1.3 การเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม ร่วมมือร่วมใจกันเพื่อส่วนรวมไม่เอาเปรียบหรือเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง

2.4 การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและมีหน้าที่ต่อสังคม

2.5 ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงาน และในสังคม

3. พฤติกรรมด้านปัญญาธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา พฤติกรรมด้านนี้ ได้แก่

3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือความรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นการยอมรับฟังและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุมหรือในการทำงานต่างๆ และการรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

3.2 เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจแก้ปัญหา ทั้งปวง ไม่ใช่ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจปัญหาเสมอไป

3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้น เมื่อมีเรื่องที่ต้องตัดสินใจ ทุกคนต้องร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจ โดยใช้เหตุผล

3.4 ในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งเกิดขึ้นในหมู่คณะ จะต้องพยายามอภิปรายจนกระทั่งสามารถชักจูงให้ทุกคนคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีต่างก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกัน และไม่อาจชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งเท่านั้น จึงใช้วิธีการออกเสียง

สาโรช บัวศรี (2541) ได้กล่าวถึงประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิตประชาธิปไตยไว้ 3 ลักษณะดังนี้

1. มีความเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง(คารวธรรม) คือ ทุกคนต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทางกาย วาจา และความคิด ทุกคนยอมเคารพในความคิดของผู้อื่น ทุกคนยอมแสดงความคิดเห็นออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ให้โอกาสและเคารพความคิดเห็นของทุกคน รวมถึงเคารพในสถาบันสำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. มีการแบ่งปัน ร่วมงานกัน และประสานงานกัน (สามัคคีธรรม) ได้แก่ การทำงานร่วมกัน โดยใครหนัดทางไหนก็แบ่งงานนั้นไปทำโดยไม่บายเบี่ยงหรือหลีกเลี่ยง ร่วมมือกันทำตามอัตราภาพและประสานงานกันหมด โดยทำตามที่ได้ตกลงกันตามแผนที่วางไว้ให้ลุล่วงไปด้วยดี

3. มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (ปัญญาธรรม) คือ การมีเหตุผลในการทำงาน การค้นคว้าหาความรู้เรื่องที่ถูกต้องมาใช้ในการทำงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนด มาตรฐานที่ 6 นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ตามวิถีประชาธิปไตยประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 การเคารพสิทธิส่วนบุคคล ส่วนรวม และกฎระเบียบของสังคม

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ความร่วมมือร่วมใจประสานประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ตัวบ่งชี้ที่ 3 การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

สัญญา โสภา (2546) ได้กล่าวว่า พลเมืองดีของชุมชน คือบุคคลที่ปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ดังนี้

1. คารวธรรม คือ การให้ความเคารพและให้เกียรติกัน โดยปฏิบัติ ดังนี้
 - 1.1 เคารพซึ่งกันและกันทางกายและวาจา ได้แก่ การแสดงความเคารพ การใช้คำพูดที่เหมาะสม และการพูดจาสุภาพถูกกาลเทศะ
 - 1.2 เคารพในสิทธิของผู้อื่น และใช้เสรีภาพภายในขอบเขตที่ถูกต้อง เช่น ไม่หยิบสิ่งของของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียชื่อเสียง
 - 1.3 เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น รับฟังผู้อื่นพูดด้วยความตั้งใจยอมรับเหตุผลที่ดีกว่า
 - 1.4 เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคม
2. สามัคคีธรรม คือ การร่วมมือช่วยเหลือกันและกัน โดยปฏิบัติ ดังนี้
 - 2.1 เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
 - 2.2 ร่วมมือกันทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เช่น วางแผน ร่วมคิดร่วมทำช่วยเหลือกัน
 - 2.3 รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีต่อส่วนรวมและสังคม
 - 2.4 สร้างความรู้สึกกลมเกลียว เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่คณะ
3. ปัญญาธรรม คือ การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต โดยปฏิบัติ ดังนี้
 - 3.1 ใช้ปัญญาและเหตุผลในการตัดสินใจปัญหา หรือการตัดสินใจในการทำงาน
 - 3.2 ไม่ยึดตนเองเป็นใหญ่ รู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 3.3 ใฝ่ดีเสียส่วนมาก อย่างมีเหตุมีผล

Dewey(1976) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตว่าหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ 3 ประการ คือ ประการแรก การเคารพในสิทธิหน้าที่และเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพความคิดและการกระทำของผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นและการกระทำต้องไม่ล่วงเกินผู้อื่น ประการที่สอง มีการแบ่งปันและประสานงานกัน รับอาสาทำงานตามความสามารถ ให้ความร่วมมือตามอัธยาศัยและตามมติของส่วนรวม ประการที่สาม มีความเชื่อมั่นในวิถีทางปัญญา ทำงานเพื่อกิจกรรมใดๆ ด้วยความรอบคอบ และใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

Pennock(1979) ได้สรุปลักษณะของผู้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในรูปวิถีชีวิต
ประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. ความมีเหตุผล
2. การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่
 - 2.1 การเคารพความเป็นมนุษย์
 - 2.2 การเคารพความสามารถ
3. การตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้น
ในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
4. การดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพให้กฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงโดยรัฐ
โดยไม่จำเป็น

Ebenstien. W. (1973) เห็นว่าประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตนั้นมีลักษณะ
สำคัญพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ยึดหลักประสบการณ์ที่สมเหตุสมผล คือ ประชาชนมีความเคารพเชื่อมั่นใน
เหตุผลและนำหลักเหตุผลไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ ทั้งของวัตถุและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์
2. เน้นความสำคัญของปัจเจกชน ครอบงำเสรีประชาธิปไตยยึดเอาเอกชน
แต่ละคนเป็นศูนย์กลางของหลักการและนโยบายต่างๆ
3. หลักแห่งความสมัครใจ สังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมที่ไม่บังคับขืนใจ
ประชาชน ดังนั้นถ้าประชาชนไม่ต้องการอะไรเขาก็ไม่ถูกบังคับให้ทำแต่ถ้าต้องการจะทำอะไร
ก็จะต้องรวมตัวกรรมกร สหพันธ์กรรมกร รวมทั้งการสังคมสงเคราะห์
4. เน้นความสำคัญของวิธีการ ในสังคมประชาธิปไตยวิธีการกระทำกับเป้าหมาย
เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันโดยใกล้ชิด ไม่ยอมให้ถือว่าจะทำอย่างไรก็ได้ ตราบใดที่บรรลุเป้าหมายได้
เพราะเชื่อว่าโดยทั่วไปแล้ว วิธีการอันหนึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายอันหนึ่งและเป้าหมายอันนั้นเอง
ก็จะเป็นวิธีการไปสู่เป้าหมายอันต่อไป
5. การอภิปรายและการหาข้อตกลง เป็นวิธีการที่สังคมประชาธิปไตยใช้ตัดสิน
ข้อพิพาท ข้อขัดแย้งทางความคิดเห็น และผลประโยชน์ต่างๆ ไม่นิยมใช้กำลังบังคับกัน
6. มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันเป็นพื้นฐาน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีประชาธิปไตยของผู้วิจัยสรุป
เป็นองค์ความรู้ได้ว่า วิถีประชาธิปไตยประกอบด้วย คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

คารวธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการ เคารพในสถาบันชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์ การเคารพซึ่งกันและกันทางกาย การเคารพกันทางวาจา การเคารพในสิทธิ
ของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น การเคารพในกฎระเบียบของสังคม

สามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการรู้จักประสานประโยชน์โดยยึดถือ
ประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้งการร่วมมือกันในการทำงาน หรือทำกิจกรรม
อย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน การเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับ
มอบหมายจากส่วนรวมและมีหน้าที่ต่อสังคม ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่มใน
หน่วยงานและในสังคม

ปัญญาธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการไม่ถือตนเป็นใหญ่ เน้นการใช้ปัญญาใช้เหตุผล
และความถูกต้องในการตัดสินใจ ร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจ

ความหมายและความสำคัญของพลเมือง

ความหมายพลเมือง

พจนานุกรมนักเรียนฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า

“พลเมือง” ว่าหมายถึงชาวเมืองชาวประเทศประชาชนแต่ปัจจุบันจำเป็นต้องมองความหมายของ
พลเมืองแบบองค์รวมมากขึ้นโดยสำรวจรูปแบบที่เราอาศัยอยู่ร่วมกันแนวคิดพลเมืองที่เดิมสัมพันธ์
กับรัฐชาติเท่านั้นต้องหมายรวมไปถึงชุมชนด้วยซึ่งมีตั้งแต่ระดับท้องถิ่นระดับชาติระดับภูมิภาค
และระดับโลก

ถ้ากล่าวเช่นนี้แนวคิด “พลเมือง” หรือ “ความเป็นพลเมือง” ต้องรวมแนวคิด
เรื่องสถานภาพและบทบาทด้วยนอกจากจะเน้นประเด็นเรื่องสิทธิหน้าที่แล้วยังเน้นเรื่อง
ความเท่าเทียมความหลากหลายและความเป็นธรรมในสังคมความเป็นพลเมืองไม่ใช่จำกัดอยู่ที่
การไปลงคะแนนเลือกตั้งแต่ต้องรวมการกระทำต่างๆที่ปัจเจกชนกระทำซึ่งจะมีผลต่อชุมชน
ทุกระดับความเป็นพลเมืองไม่ใช่เพียงเรื่องของการเมืองแต่มีมิติที่กว้างกว่าเพราะเป็นพื้นฐาน
ของชีวิตที่ต้องการอยู่ร่วมกันในสังคมซึ่งเริ่มต้นจากการเคารพในสิทธิของผู้อื่นและในสังคม
ประชาธิปไตยที่ให้เสรีภาพประชาชนจึงมีทางเลือกของชีวิตที่หลากหลายภายใต้กรอบของ
กฎหมายเมื่อมีคนหลากหลายจึงต้องมีการยอมรับในความแตกต่างและเคารพในความคิดเห็น
ที่แตกต่างกันนอกจากนี้ยังต้องใช้เสรีภาพที่มีด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยหากสามารถทำ

ประชาชนให้เป็นพลเมืองได้จะเป็นโอกาสและอนาคตที่จะทำให้ประชาธิปไตยเป็นของประชาชนได้อย่างแท้จริง (ปริญญาเทวานฤมิตรกุล, <http://www.fnfthailand.org/node/84>)

พฤติกรรมพลเมืองดี

จากการศึกษาพฤติกรรมพลเมืองดี ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงบุคคลที่อยู่ในสังคม จะอยู่ได้อย่างปกติสุขและประเทศชาติจะมีการพัฒนาไปสู่ความเจริญนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญคือ คุณภาพของประชากร โดยประชากรมีลักษณะและมีพฤติกรรมเป็นพลเมืองดี

ความหมายและลักษณะของพฤติกรรมพลเมืองดี

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2519) กล่าวว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดี คือนิสัยและการกระทำของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของศาสนา และกฎหมายของบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มีลักษณะสำคัญดังนี้

1. ความรู้สึกรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลที่เป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเอง
2. วินัยทางสังคม หมายถึง การมีความสามารถบังคับตนปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีผู้ควบคุมหรือลงโทษ
3. ความเอื้อเฟื้อ หมายถึง คุณธรรมที่สำคัญของมนุษย์ซึ่งอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ ผู้ที่มีพลังกำลัง มีความสามารถ ย่อมจะช่วยเหลือผู้อื่นที่อ่อนแอกว่า ความเอื้อเฟื้อเป็นการแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้ยากไร้ การเสียสละ และการเห็นประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่าของตนเอง และเป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน
4. ความเกรงใจ หมายถึง การยับยั้งการกระทำที่อาจเป็นการรบกวนผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย และไม่สะดวกสบายต่างๆ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม (2520) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมพลเมืองดีไว้ว่า คือ การที่บุคคลมีจริยธรรมสูง นั่นคือ การมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

จรรยา สุวรรณทัต, ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม (2521) ได้กล่าวถึงความเป็นพลเมืองดี หมายถึง การมีความรับผิดชอบต่อ มีวินัยทางสังคม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความเกรงใจ

และต่อมา ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี จะต้องเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่มีระเบียบวินัย มีความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

โกวิท ประมวลพฤกษ์ และคณะ (2542) ในนามของคณะกรรมการกำหนดวิธีสอนจริยศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดลักษณะความเป็นพลเมืองดีไว้ 10 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม
3. ขยัน ประหยัดและยึดมั่นในสัมมาชีพ
4. สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจัยและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. กระตือรือร้นในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รักและเทิดทูน ชาติ

ศาสนา และพระมหากษัตริย์

7. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
8. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ
9. มีความภาคภูมิใจและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ
10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคีกัน

ดาร์ตัน ซีววิริยะกุล (2525) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทัศนะของครูประจำชั้น และผู้ปกครองในกรุงเทพมหานคร คุณลักษณะที่ครอบคลุมความเป็นพลเมืองดี ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านอุปนิสัย บุคลิกภาพ ได้แก่ มีคุณธรรม มีความรักใคร่สามัคคีรับผิดชอบต่อหน้าที่ เชื่อมมั่นศรัทธาศาสนา

2. ด้านพลเมืองดีของชาติ เคารพปฏิบัติตามกฎหมาย ภูมิใจรักและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เจริญ จิตวารินทร์ (2528) ได้ให้คำจำกัดความของพลเมืองดีว่า เป็นลักษณะที่ประชาชนมีจริยธรรม คุณธรรมต่อตนเองและต่อผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อมอันเหมาะสมเป็นที่ยอมรับตามสภาพสังคมไทย

ต่อมา จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2533) ได้ให้ความหมายความเป็นพลเมืองดี หมายถึง นิสัยและการกระทำของบุคคลที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของศาสนา บรรทัดฐานของสังคม และกฎหมายของบ้านเมือง รวมทั้งเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมพลเมืองดีว่า พฤติกรรมพลเมืองดี หมายถึง พฤติกรรมการทำตามกฎหมาย พฤติกรรมซื่อสัตย์ พฤติกรรมรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม คือไม่เบียดเบียนผู้อื่น และตนเอง ยึดมั่นในศาสนา และวัฒนธรรมที่ดีงาม

วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ (2540) กล่าวว่าลักษณะที่พึงประสงค์ที่ควรปลูกฝังและส่งเสริมให้มีในคนไทย คือพฤติกรรมพลเมืองดี หมายถึง คุณลักษณะของความรับผิดชอบต่อสังคม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูต่อบุคคลที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นไทย

Sherwood (1947) กล่าวไว้ในหนังสือ Citizenship ว่าการเป็นพลเมืองดีนั้นจะต้องเริ่มด้วยการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวเป็นประการแรก กล่าวคือ จะต้องมีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา ทำงานในส่วนที่เป็นหน้าที่ของตน ไม่ฝ่าฝืนประกันพ่วง ต้องเป็นที่พึงพาอาศัยแก่ผู้อื่นได้ ประการที่ 2 จะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน มีความตั้งใจเรียนสม่ำเสมอ มีความซื่อสัตย์ ยอมรับนับถือในสิทธิของผู้อื่น เชื่อฟังผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อในทรัพย์สินและชื่อเสียงของทางโรงเรียน มีความร่วมมือในกิจกรรมของโรงเรียน นอกจากนั้นจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วย คือการรู้จักใช้สิทธิออกเสียงอย่างระมัดระวัง เชื่อฟังกฎหมาย คำนึงถึงชุมชนมากกว่าตนเอง ยอมรับนับถือความคิดเห็นของคนส่วนมากและทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนด้วย

Massialas(1969) ได้เน้นความเป็นพลเมืองดีจะต้องมีความรู้ เป็นมิตรกับคนทั่วไป ร่วมมือกันทำงานตามปกติและต้องมีทัศนคติ และนิสัยอันพึงปรารถนาของสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนาประชากรให้เป็นพลเมืองดีนั้น ต้องเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็ก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้กล่าวไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ว่า ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยคือลักษณะ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้อย่างเหมาะสม

ความสำคัญของพฤติกรรมพลเมืองดี

วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2525) กล่าวว่า การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในส่วนเอกชนและส่วนรวมระดับชาตินั้น ประชาชนคนไทยจะต้องมีลักษณะความเป็นพลเมืองดี นั่นคือ เป็นคนมีประสิทธิภาพ ขยันขันแข็ง มีความเป็นระเบียบ ตรงต่อเวลา มัธยัสถ์ ซื่อสัตย์สุจริต ใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อกระทำการต่างๆ พร้อมทั้งจะมีการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ มีความรับผิดชอบและร่วมมือกันทางสังคม

นอกจากนี้ ภิญญู สาร (2527) ได้กล่าวเน้นว่า ปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศ คือ คุณภาพของประชากร ซึ่ง ดวงเดือน พันธุมนาวิ (2539) ได้สรุปไว้ว่าคุณภาพของประชากรคือ การมีพฤติกรรมพลเมืองดีซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2539) ได้กล่าวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ว่า “คน” เป็นจุดศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนา ดังนั้นจึงควรปลูกฝังลักษณะพฤติกรรมพลเมืองดีให้เกิดขึ้นกับคนไทยทุกคน เพื่อเป็นการเอื้อต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้กล่าวไว้ในสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 คือ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคน มีความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ นั่นคือการมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้เหมาะสม นั่นคือหากต้องการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าเทียบเท่ากับอารยะประเทศจะต้องพัฒนา “คน” ในประเทศให้มีพฤติกรรมพลเมืองดีก่อน โดยควรปลูกฝังลักษณะพฤติกรรมพลเมืองดีให้กับบุคคลตั้งแต่วัยเด็กเป็นต้นไป

จากความสำคัญของพฤติกรรมพลเมืองดีสรุปได้ว่า ลักษณะพฤติกรรมพลเมืองดี เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้มีในทุกๆ คน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ได้สรุปพฤติกรรมพลเมืองดีที่ควรนำมาศึกษาในนักเรียน คือ ความมีวินัย การปรับตัวอยู่ได้ในสังคม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์

การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

การบริหารแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) มีนักวิชาการได้ให้ความหมายในบริบทที่แตกต่างกันไว้หลายประการ ดังนี้

จันทราณี สงวนนาม (2544) ให้ความหมายว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจและการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผล

สมยศ นาวิกาน (2545) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ที่ถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารให้เข้ากับผู้ใต้บังคับบัญชาและต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์การไม่ใช่เพียงแค่สัมผัสปัญหาหรือแสดงความห่วงใย

สมเดช สีแสง (2547) ได้สรุปความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) เป็นการบริหารที่เปิดโอกาสให้พนักงานทุกระดับได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการภายในขอบเขตหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการบริหารแบบใหม่ที่เรียกว่าการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (Total Quality Control หรือ TQC)

วันชัย โกลละสุต (2549) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กรได้ร่วมกันเพื่อจัดการงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมนั้นๆ จะอยู่ในขั้นตอนใดๆ ก็ตาม โดยขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ข้อจำกัดขององค์กรในแต่ละกระบวนการของการดำเนินการบริหารเป็นเกณฑ์

ทำนอง ภูเกิดพิมพ์ (2551) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อและความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย โดยการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

(Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุปสรรคมากขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

Stogdill(1974) ให้คำจำกัดความของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่ผู้นำสนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าร่วมประชุมอภิปราย แก้ปัญหา และร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

Anthony(1978) ให้ความหมายของ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้อย่างชัดเจนว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนในกระบวนการตัดสินใจ โดยเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ใช้ความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์มาช่วยแก้ปัญหาทางการบริหารโดยผู้บริหารยอมแบ่งอำนาจการตัดสินใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ที่สำคัญคือต้องพยายามให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างแท้จริงในเรื่องที่สำคัญขององค์การ ไม่ใช่เพียงการรับรู้และสัมผัสปัญหาเพียงผิวเผิน

Davis & Newstrom(1985) ได้ให้ความหมายของการบริหาร แบบมีส่วนร่วมว่ามีประเด็นสำคัญ 3 ประการคือ การเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมช่วย และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ

Robbins(1990) ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจกับผู้บริหาร

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งทางด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การรับผิดชอบ การวางแผนการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการบริหารงานในองค์การ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

David McClelland (1961) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสิ่งจูงใจของมนุษย์ในการทำงานให้เกิดผลสำเร็จ ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ผลของการศึกษาสรุปได้ว่าคนเรามีความต้องการอยู่ 3 ประการ คือ

1. ความต้องการสัมฤทธิ์ผล (need for achievement) เป็นความปรารถนาจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี พยายามเอาชนะอุปสรรคต่างๆ มีความสบายใจเมื่อประสบความสำเร็จ มีความวิตกกังวลเมื่อประสบความสำเร็จไม่สำเร็จ

2. ความต้องการความผูกพัน (need for affiliation) เป็นความต้องการการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ต้องการความเป็นมิตรและสัมพันธ์ภาพที่อบอุ่น

3. ความต้องการมีอำนาจบารมี (need for power) ได้แก่ ความต้องการรับผิดชอบบุคคลอื่น ต้องการควบคุมและให้ผู้อื่นให้โทษแก่ผู้อื่นได้

คุุทัย บุญประเสริฐ (2543) กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่ามีแนวความคิดพื้นฐาน ดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องธรรมชาติมนุษย์ (Assumption about human nature) ตามแนวคิดของ แมค เกรเกอร์ (Mc Gregor) มี 2 แนวทาง คือ ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ตามแนวคิดของทฤษฎี X เชื่อว่ามนุษย์ขี้เกียจและขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นต้องใช้วิธีการบังคับหรือควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด ส่วนทฤษฎี Y เชื่อว่ามนุษย์มีความขยัน ชอบทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสภาพการทำงานที่มีความเหมาะสม และคนมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยไม่ถูกบังคับก็จะมี ความรับผิดชอบมากขึ้น

2. ความคิดเกี่ยวกับความเป็นองค์การของโรงเรียน (Concept of School Organization) แนวความคิดของการบริหารปัจจุบันเชื่อว่า องค์การมิใช่เป็นเพียงเครื่องมือสำหรับการบรรลุเป้าหมายหรือผลผลิตเชิงปริมาณเท่านั้น แต่องค์การเป็นสถานที่สำหรับการดำรงชีวิตและการพัฒนาด้วย

3. ในด้านรูปแบบการตัดสินใจ (Decision Making Style) การตัดสินใจสั่งการในระดับสถานศึกษาควรมีลักษณะร่วมมือกันใช้อำนาจระหว่าง ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ตลอดจนศิษย์เก่าเพื่อสะท้อนสภาวะการณ์ปัจจุบัน ความต้องการในอนาคต ซึ่งจะต้องระดมสติปัญญาและแนวคิดให้สมาชิกได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาให้บริหารโรงเรียนได้สำเร็จ อีกทั้งยังสร้างความรู้สึกร่วมกันกับโรงเรียนด้วย

4. แบบภาวะผู้นำ (Leadership Style) ตามทฤษฎีของ Sergiovanni ได้จัดระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 5 ระดับ คือ ภาวะผู้นำด้านเทคนิค ภาวะผู้นำด้านมนุษย ภาวะผู้นำทางการศึกษา ภาวะผู้นำเชิงสัญลักษณ์ และภาวะผู้นำทางวัฒนธรรม

5. กลยุทธ์การใช้อำนาจ (Use of Power) ในการบริหารโดยทั่วไปมีความจำเป็นที่จะต้องใช้อำนาจเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ แต่ตามทฤษฎีที่ว่าด้วยที่มาของอำนาจ (Source of

Power) ของ French และ Raven นั้นได้แบ่งที่มาของอำนาจ เป็น 5 แบบ พื้นฐานได้แก่ อำนาจจากการให้รางวัล อำนาจจากการบังคับ อำนาจตามกฎหมาย อำนาจจากการอ้างอิงและ อำนาจจากความรู้ความเชี่ยวชาญ

6. ทักษะเฉพาะในการบริหาร (Management Skills) ทักษะการบริหาร แบบใหม่ๆ ที่ได้รับการพัฒนาและนำมาใช้ในองค์กร เช่น การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการ วิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ ใช้ทักษะการแก้ไขความขัดแย้ง ใช้กลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลงและ พัฒนาองค์กร เป็นต้น

7. การใช้ทรัพยากร (Use of Resources) สถาบันการศึกษามีอำนาจในการ ใช้และบริหารทรัพยากรด้วยตนเองมากขึ้น ทำให้สถานศึกษาได้บริหารงานตามสถานการณ์ ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องสิ้นเปลืองบุคลากร งบประมาณ เวลาในการควบคุมและ ตรวจสอบ

โดยสรุปแล้ว การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความคิดเกี่ยวกับความเป็นองค์กร ของโรงเรียน รูปแบบของการตัดสินใจ การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบภาวะผู้นำ กลยุทธ์ในการ ใช้อำนาจ ทักษะเฉพาะในการบริหารตามทฤษฎีการบริหาร ตลอดจนความมีอิสระในการใช้ และบริหารทรัพยากรด้วยตนเอง

กระบวนการบริหาร

กระบวนการบริหาร คือขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียน จะต้องยึดถือเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน มัธยมศึกษา ซึ่งได้มีผู้ให้ความเห็นถึงลำดับขั้นที่สำคัญของกระบวนการบริหารไว้แตกต่างกัน ดังจะยกตัวอย่างกล่าวพอสังเขป ดังนี้

Gulick and Urwick (1937) ได้แบ่งกระบวนการการบริหารเป็น 7 ด้าน ซึ่งนิยมใช้กันมากในชื่อของตัวย่อว่า POSDCRB ได้แก่

1. การวางแผน(Planning)
2. การจัดองค์กร (Organizing)
3. การจัดบุคลากร(Staffing)
4. การอำนวยการ (Directing)
5. การประสานงาน (Coordinating)
6. การรายงาน (Reporting)
7. งบประมาณ (Budgeting)

Fayol(1949)ได้แบ่งกระบวนการบริหารออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. การวางแผน(Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การบังคับบัญชา (Commanding)
4. การประสานงาน (Coordinating)
5. การควบคุมงาน (Controlling)

Gregg (1957)ได้แบ่งกระบวนการบริหารออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่

1. การตัดสินใจ (Decision-Making)
2. การวางแผน (Planning)
3. การจัดองค์การ (Organizing)
4. การติดต่อสื่อสาร (Communicating)
5. การใช้อิทธิพล (Influencing)
6. การประสานงาน(Coordinating)
7. การประเมินผลงาน (Evaluating)

สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of School Administrators. 1955) ชื่อย่อว่า AASA ได้แบ่งกระบวนการบริหารการศึกษาออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดทรัพยากร (Allocating Resources)
3. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulating)
4. การประสานงาน(Coordinating)
5. การประเมินผลงาน (Evaluating)

Sears(1959) ได้แบ่งกระบวนการบริหารการศึกษาออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. การวางแผน(Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การมอบหมายงานหรือวินิจฉัยสั่งการ (Directing)
4. การประสานงาน (Coordinating)
5. การควบคุมงาน (Controlling)

Campbell(1978) ได้แบ่งกระบวนการบริหารออกเป็น 5 ด้าน

1. การตัดสินใจ (Decision-Making)
2. การวางโครงการ (Programming)
3. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulating)
4. การประสานงาน (Coordinating)
5. การประเมินผล (Appraising)

Koontz(1990) ได้แบ่งกระบวนการบริหารออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. การวางแผน (Planing)

การวางแผนเป็นกระบวนการขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการบริหาร

ความหมายของการวางแผนเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารที่เป็นศาสตร์และเป็นศิลป์ การที่จะดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีแผนในการดำเนินงานให้รัดกุม รอบคอบ ดังที่สมพงษ์ เกษมสิน (2526) ได้กล่าวว่า การวางแผน คือ การเชื่อมโยง สิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับสิ่งที่เราใฝ่ฝันหรือคาดหวังที่จะดำเนินงานให้สำเร็จ ส่วน กิติมา ปรีดีดีลิก (2526) ได้กล่าวว่าการวางแผนคือ การเตรียมการล่วงหน้าแล้วกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการ วิธีแก้ปัญหาตลอดจนการแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุด ง่ายที่สุดและรวดเร็วที่สุด เพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ Dessler(1977) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการวางแผนคือการกำหนดรายละเอียดของวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือวิธีการปฏิบัติงานที่จะไปสู่วัตถุประสงค์นั้น

จากความหมายที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่าการวางแผน คือ การกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานขึ้นไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งในการพัฒนาและส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานขึ้นไว้ล่วงหน้าเป็นขั้นตอนแรก ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพื่อให้การพัฒนาและส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นไปตามความต้องการที่ตั้งเป้าหมายไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

ดังนั้น การวางแผนจึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญของการบริหารงานโดยเฉพาะงานกิจการนักเรียน ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องวางแผนทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว หรือแผนหลักและแผนรอง เป็นต้น แต่จะต้องคำนึงถึงการกำหนดเป้าหมายและการกำหนดการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลงานตามเป้าหมายและผลงานที่กำหนดต้องสอดคล้องกับนโยบายหลัก

2. การจัดการองค์การ (Organization)

โครงสร้างขององค์การประกอบด้วยกลุ่มงานหรือกิจกรรม ซึ่งรวมกันขึ้นเป็นหน่วยงานต่างๆ ในองค์การ เช่น กรม กอง หรือฝ่ายต่างๆ นอกจากนี้ยังหมายถึงสายทางเดินของงาน (Work Flow) ในระหว่างกลุ่มงานต่างๆ ตลอดจนระบบการแบ่งส่วนอำนาจการควบคุม (ซาอูซัย สวิตริงสิต และชิตวิทย์ ฤทธิประศาสน์, 2520) ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกับ อูทัย บุญประเสริฐ (2529) กล่าวว่า ส่วนที่เป็นโครงสร้าง เป็นสิ่งที่สำคัญภายในองค์การนั้นๆ แสดงให้เห็นถึงสายการดำเนินงานภายใน มีสายการบริหารและกำกับติดตามดูแล มีบุคลากรรับผิดชอบงานแต่ละฝ่ายในอันที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่โรงเรียนต้องการ

3. การจัดบุคลากร (Staffing)

ในการจัดองค์การนั้น จำเป็นต้องพิจารณาจัดหาตัวบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่กำหนดไว้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและเหมาะสมมาปฏิบัติงานนั้นมิใช่จะทำครั้งเดียวเสร็จ เพราะทำงานย่อมต้องมีการลาออก ถูกปลดเกษียณหรือตาย ดังนั้นในการสรรหา แต่งตั้งหรือจ้างไว้ซึ่งการบริหารบุคคล เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความรอบคอบและมีขั้นตอนในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ควรจัดคนเข้าทำงาน โดยพิจารณา จากความรู้ความสามารถของบุคลากรและจัดให้เหมาะสมกับงาน ซึ่งกระบวนการนี้อาจจัดแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ (กิติมา ปรีดีดีลิก, 2547)

- 3.1 การวางแผนกำลังคน (Manpower planning)
- 3.2 การแสวงหาบุคคลเข้าทำงาน (Recruitment)
- 3.3 การคัดเลือกบุคคล (Selection)
- 3.4 การโยกย้ายและเลื่อนขั้น (Transfers and promotions)
- 3.5 การพัฒนาบุคคล (The Development of Staff)

ดังนั้น บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดบุคลากรที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาจะต้องมีการวางแผนและมีการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและให้เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ เมื่อปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนก็ต้องมีการพิจารณาความดีความชอบและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

4. การเป็นผู้นำ (Leading)

การบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น ขึ้นอยู่กับผู้นำหรือบังคับบัญชาเป็นสำคัญเพราะผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำนั้นถือว่าเป็นหลักชัยของหน่วยงานและเป็นดวงประทีปของผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารในโรงเรียนจะต้องมีความเป็นผู้นำในฐานะผู้บังคับบัญชาที่จะนำผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานดังกล่าวให้บรรลุผลสำเร็จ

คำว่า “ผู้นำ” มีความหมายกว้างขวางมาก และมีนักบริหารให้คำนิยามแตกต่างกันไป คือ

สมพงษ์ เกษมสิน (2526) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อมุ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

5. การควบคุมงาน (Controlling)

การควบคุมงานจัดเป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายของการบริหารที่จะช่วยให้การบริหารงานบรรลุตามเป้าหมายสมพงษ์ เกษมสิน (2526) กล่าวว่า การควบคุมงาน คือ การใช้ศิลปะ การบริหาร เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามวิธีการหรือไม่ กิติมา ปรีดีดิลก (2547) ให้ความหมายไว้ว่า การควบคุม คือ การติดตามการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแบบหรือไม่ หากมีปัญหาจะได้หาทางแก้ไขได้ทันที่ ส่วน สมบูรณ์ อุปถัมภ์ (2532) กล่าวว่า การควบคุม คือ การติดตามผลหรือกำกับดูแลการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

จากความหมายของความเป็นผู้นำดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าความเป็นผู้นำนั้นเป็นความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนที่จะจูงใจเอาชนะจิตใจของสมาชิกในโรงเรียนหรือบุคลากรในโรงเรียนให้ยอมรับฟัง ยอมทำตาม ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนซึ่งบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการเป็นผู้นำที่จะพัฒนาและส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้ความเป็นผู้นำค่อนข้างมากโดยเบื้องต้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีแนวความคิดเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยก่อนและบริหารงานภายในโรงเรียนแบบประชาธิปไตยให้เห็นตัวอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา จึงสามารถชักจูงจิตใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานดังกล่าวให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องการได้

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2542) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการที่เป็นอำนาจและบทบาทของผู้บริหารจะพึงปฏิบัติ คือการวางแผน (Planning) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เพราะภารกิจทั้ง 3 ประการดังกล่าวของผู้บริหารนั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนางานที่สัมพันธ์กับปัจจัยที่สำคัญ และจำเป็นต่อการบริหารงาน คือ ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งทิพาวดี เมฆสุวรรณค์ (สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ,2543) ให้ทัศนะว่า ในบรรดาทรัพยากรทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นเงินทุน สถานที่ ดึก ที่ดิน อุปกรณ์เทคโนโลยี คน แฟชั่นนิยมของการบริหาร (Management Fads) ที่จำเป็นต่อการบริหารงานเพื่อให้เกิดผลที่ต้องการทั้งที่เป็นทรัพยากรที่จับต้องได้มองเห็นได้และไม่ได้นั้น ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นด้านอ่อนนุ่มเหนียวอยู่เสมอ และไร้สภาพที่รวมอยู่ในคำว่า “ทุนทางปัญญา” ถือเป็นอาวุธและปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จ อาทิเช่น ความรู้ ความสามารถ ศักยภาพ ความคิดอ่าน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ค่านิยม คุณค่า ที่เชื่อถือ อุดมการณ์ เจตคติ จริยธรรม การปรับตัว การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ เรียกโดยรวมว่าเป็น “คนดี เก่ง กล้า ร่าเริงและแข็งแรง” เป็นสิ่งที่มีความหมายอย่างยิ่งต่อความสำเร็จก้าวหน้าขององค์กร ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนที่เข้าใจถึงพฤติกรรมมนุษย์และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพของงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุดจึงต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดในการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารทั้ง 3 ขั้นตอน ดังสังเขปแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การวางแผน

การวางแผนจัดเป็นภารกิจสำคัญอันดับหนึ่งของผู้บริหารซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในลักษณะการทำงานในระบบกลุ่มทำให้สมาชิกในองค์กรรู้จักการรู้จักการปฏิบัติงาน และตระหนักในความเป็นสมาชิกที่มีส่วนในความความสำเร็จของงานเนื่องจากแผนเป็นกำหนดการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมตั้งแต่การเตรียมการวางแผน เป้าหมาย วิธีการ และวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายแห่งภารกิจขององค์กร ดังที่ สุรพล บัวพิมพ์ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวางแผน หมายถึง กระบวนการตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะดำเนินการและวิธีการในอนาคตที่กำหนด ดังนั้นแผนจึงประกอบด้วยหลักการและเหตุผลที่ต้องทำ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ ระยะเวลา ทรัพยากรที่ต้องใช้ การประเมินผล และผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นการเตรียมตัวที่จะดำเนินการให้ไปถึงสิ่งที่มุ่งหวังในอนาคตอย่างมีระบบระเบียบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ สุรพล บัวพิมพ์ (2538) ได้นำเสนอ

แนวความคิดในเรื่องการวางแผนเพื่อการพัฒนาโรงเรียนว่า การวางแผนนั้นมีการวางแผนเชิงรับ และการวางแผนเชิงรุก

การวางแผนเชิงรับ เป็นการวางแผนเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจและทรัพยากรที่มีอยู่ ผลผลิตหรือเป้าหมายนั้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรและกระบวนการบริหารเท่าที่มีอยู่ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ได้มากนัก เพราะผู้ปฏิบัติไม่ต้องใช้ความพยายามมากนักเพียงแต่ปฏิบัติตามภารกิจและทรัพยากรที่มีอยู่ก็เพียงพอแล้วโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นลักษณะเช่นนี้จะเห็นได้ชัดเจนจากระบบราชการที่ยึดกระบวนการ (Process) เป็นเป้าหมาย (Product) คือทำงานตามระเบียบข้อบังคับให้ดีที่สุด ก็ถือว่าบรรลุตามเป้าหมายแล้วทำให้ละเลยเป้าหมายที่แท้จริงไป

การวางแผนเชิงรุก เป็นการวางแผนโดยกำหนดเป้าหมายที่พึงปรารถนาไว้ก่อนแล้วจึงพิจารณาวิธีการและทรัพยากรที่หลังว่าจะใช้เทคนิคอย่างไรในภาวะจำกัดของทรัพยากรในการดำเนินการให้เกิดผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น จึงต้องกำหนดทางเลือกไว้หลายๆ ทางแล้วเลือกทางเลือกที่เหมาะสม ลักษณะการวางแผนเช่นนี้ จะบังคับให้ผู้วางแผนหาวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้เกิดผลที่ตั้งไว้และกำหนดทรัพยากรโดยประหยัดที่สุด ความพยายามความสามารถของผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติตามแผนจะขึ้นอยู่กับข้อกำหนดวิธีการ และเลือกวิธีการปฏิบัติให้เกิดผลที่ตั้งไว้ ผลจากการวางแผนแบบนี้จะทำให้ทุกคนในองค์กรต้องทุ่มเทความรู้ความสามารถ ความมานะพยายามในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

การวางแผนเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจังได้นั้นต้องสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อันประกอบด้วยการวางแผนการดำเนินงาน การประเมินผลและการปรับปรุงการดำเนินงานโดยสถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษา เป้าหมาย ปรัชญา และธรรมนูญโรงเรียนซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของระบบการประกันคุณภาพเพราะธรรมนูญโรงเรียน คือข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนภายในระยะเวลาที่กำหนด เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาโดยส่งเสริมให้ชุมชน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองมีบทบาท และได้รับ

ผลประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทำให้โรงเรียนได้รับการยอมรับให้มีส่วนร่วมเมื่อสนับสนุนจากผู้ปกครอง และชุมชนมากขึ้น อันจะนำไปสู่คุณภาพและมาตรฐานที่สูงขึ้น

ในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพราะโรงเรียนมีแผนพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานที่สูงขึ้นในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพราะโรงเรียนมีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน มีระบบควบคุมคุณภาพการบริหาร และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

มีจุดเน้นการพัฒนาการศึกษาตามศักยภาพ และความต้องการของชุมชน สร้างความศรัทธาให้แก่ผู้ปกครองและชุมชนโดยกำหนดบทบาทแสดงให้เห็นภาวะหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ, 2540.) ดังนั้นการวางแผนจึงต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการที่ชัดเจน ติดตามประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่องและนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยให้บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน กำหนดเป้าหมาย วิธีการ ลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ร่วมกันทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูลเพื่อการตรวจสอบผลงานหาจุดเด่นจุดด้อยที่ต้องปรับปรุงแล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้นๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการบริหารโดยยึดเป้าหมายและแนวคิดที่เป็นระบบนี้จะช่วยสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเกิดความรู้สึกว่าเป็นงานปกติเป็นการสองตนและประเมินตนเองทำให้สถานศึกษามีฐานข้อมูลที่มีนัยและเป็นจริง มีความพร้อมเพื่อการตรวจสอบจากรายนอกเสมอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536) ซึ่ง สุรพล บัวพิมพ์ (2538) ได้กล่าวว่า การวางแผนเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจังได้นั้นจะต้องรวมถึงการนำแผนไปปฏิบัติ ประเมินแผน ปรับแผน และนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การจัดทำแผนใหม่ต่อไป จึงได้เสนอขั้นตอนในการวางแผนไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการวางแผน เป็นการตรวจสอบและเตรียมความพร้อมในการวางแผนของโรงเรียนโดยให้มีการเตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศด้านต่างๆ ของโรงเรียน ซึ่งมีการจัดเก็บที่เป็นระบบระบุวันเวลาและหน่วยงานให้ข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้แล้วสภาพปัจจุบันปัญหาผลการประเมินการปฏิบัติตามแผนในรอบปีที่ผ่านมาที่บ่งบอกถึงจุดอ่อนจุดแข็ง และความต้องการพัฒนาในอนาคตรวมถึงการวิจัยในอนาคต ก็จัดเป็นข้อมูลสารสนเทศที่ทำให้ การวางแผนมีความชัดเจนในการกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมของโรงเรียนได้ ทั้งนี้การเตรียมการในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งพิมพ์

และเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ รวมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อการวางแผนก็นับเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเตรียมไว้ให้พร้อมด้วยเช่นกัน

2. ชั้นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหา ซึ่งแบ่งออกได้หลายด้านดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาวิเคราะห์บทบาทงานและภารกิจของโรงเรียนโดยวิเคราะห์

โครงสร้างสายงาน ความสัมพันธ์ อำนาจหน้าที่ การมอบอำนาจหน้าที่ ลักษณะงานที่ปฏิบัติของทุกหน่วยงานย่อยในโรงเรียนรวมทั้งวิเคราะห์วิธีการบริหารงานในโรงเรียนด้วยการศึกษาวิเคราะห์และบทบาทงานนี้จะต้องครอบคลุมทุกลักษณะงานในโรงเรียนเพื่อดูว่าโครงสร้างเดิมแนวทางการปฏิบัติภารกิจเดิมนั้นมีจุดเด่นจุดด้อยที่จำเป็นต้องปรับปรุงอย่างไรบ้าง

2.2 ศึกษาวิเคราะห์บทบาทนโยบายและแผนงานในปีที่ผ่านมาว่ามีนโยบายใดบ้างที่บรรลุผลแล้ว และยังมีนโยบายใดที่ต้องดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2.3 วิเคราะห์ทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ได้ในอนาคต เช่น งบประมาณ อาคาร สถานที่ และบุคลากร เป็นต้น

2.4 ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกโรงเรียนที่มีผลกระทบต่อการทำงาน ของโรงเรียน เช่น ความต้องการของชุมชน และสังคมที่มีต่อโรงเรียนในอนาคต รวมทั้งนโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐอันได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตลอดจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

2.5 วิเคราะห์คาดคะเนสภาพปัญหา กำหนดลักษณะปัญหา สาเหตุของปัญหา และขนาดของปัญหารวมทั้งผลของปัญหาในอนาคตแล้วพิจารณาจัดลำดับปัญหาสำคัญที่ต้องรีบเร่งแก้ไข

2.6 ชั้นกำหนดแผนหรือจัดทำแผน หลังจากวิเคราะห์สภาพปัญหาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วจึงตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายเป้าหมาย ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพรวมทั้งค่าใช้จ่ายโดยประมาณ ขั้นตอนนี้จำเป็นต้องพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบถึงความเป็นไปได้ตามเป้าหมายที่กำหนด โดยกำหนดให้ชัดเจนว่าเป็นแผนระยะใดระดับใด เช่น ระบุว่าเป็นแผนระยะ 5 ปี ในระดับโรงเรียนรวมทั้งต้องระบุเนื้อหาต่างๆ ที่จะเขียนลงในแผนระดับสูงด้วย

2.7 ชั้นจัดทำรายละเอียดของแผน การกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมที่ครอบคลุมงานหรือในทุกภารกิจของโรงเรียนจะทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โยแต่ละกลุ่มจะมีแผนงานจะมุ่งให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน และแต่ละแผนงานจะประกอบด้วยงาน(งานประจำ) และโครงการซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุด ของแผนมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเฉพาะอันจะนำไปสู่

การปฏิบัติโดยใช้เป็นหน่วยเล็กที่สุดของแผนวัตถุประสงค์และเป้าหมายเฉพาะอันจะนำไปสู่ การปฏิบัติโดยใช้ทรัพยากรที่กำหนด ดังนั้นในขั้นนี้โครงการจึงต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ ตอบสนองนโยบายและเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ซึ่งคณะทำงานจะต้องคิดอย่างละเอียดรอบคอบ ในการกำหนดโครงการตามแผนงานโยใช้แบบฟอร์มเพื่อการวิเคราะห์ในภาวะดมสมองเพื่อหา มาตรการในการแก้ปัญหาให้สำเร็จตามเป้าหมายแล้วพิจารณาเลือกมาตรการที่เหมาะสมที่สุด เขียนเป็นโครงการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

2.8 ขั้นนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ในขั้นนี้ผู้รับผิดชอบและผู้ปฏิบัติงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนำแผนพัฒนาที่ได้รับอนุมัติจากผู้บริหารแล้วมาจัดทำแผนงานประจำปี รวมทั้งทำ แผนการติดตามควบคุมกำกับ และประเมินผล จัดทำแผนการติดตามที่ได้รับจัดสรรแล้วประชุม ประสานงานร่วมกับทุกหน่วยงานย่อยในโรงเรียนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละแผนงานเพื่อ ความราบรื่นในการปฏิบัติตามแผน ซึ่งผู้บริหารจะติดตามการปฏิบัติงานโดยยึดแผนงาน โครงการตามระยะเวลาที่กำหนดเป็นแนวทางในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงาน

2.9 ขั้นติดตามประเมินและปรับแผน ระหว่างการปฏิบัติตามแผนผู้ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องจะต้องประเมินผลก่อนปฏิบัติ ระหว่างปฏิบัติ และเมื่อสิ้นสุดแผนหรือโครงการ ตามระยะเวลาที่กำหนด ถ้าเป็นแผนพัฒนาจะประเมินครึ่งแผนและเมื่อสิ้นสุดแผนการประเมิน ครึ่งแผนหรือระหว่างปฏิบัติงานจะช่วยให้มีการปรับปรุงแผนเมื่อพบปัญหาในการปฏิบัติงาน ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการประเมินนำมาเป็นข้อมูลป้อนเข้าในการจัดทำแผนในปีต่อไปหรือ ช่วงต่อไป การติดตามและประเมินผลการทำงานเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ ทราบว่าแผนงาน โครงการใดควรยกเลิกทำหรือขยายต่อ ในองค์การที่ขาดขั้นตอนนี้ไปจะไม่ สามารถทราบปัญหาและกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานตามแผนอันอาจ ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนในการปฏิบัติงานนำมาซึ่งความสิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น

จากขั้นตอนในการวางแผนทั้ง 6 ขั้นตอนที่ครอบคลุมตั้งแต่การเตรียมการ การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการ ปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยทรัพยากร และระยะเวลาที่กำหนดตลอดถึงการควบคุม กำกับติดตามประเมินผลเพื่อทราบปัญหาและความก้าวหน้าของงานนั้น เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกขององค์การให้เข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำในลักษณะการทำงาน เป็นทีมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดแห่งภารกิจขององค์การอย่างเต็มศักยภาพ การยอมรับของ ผู้บริหารในศักยภาพของผู้ใต้บังคับบัญชานอกจากจะส่งเสริมให้เกิดความเต็มใจ ในการเข้าร่วม กิจกรรมการวางแผนอันนำมาซึ่งความสำเร็จของงานแล้วยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้

บุคลากรได้ทำงานที่เห็นเป้าหมายที่ท้าทายความสามารถ เกิดความเสียสละทุ่มเทเพื่อสร้างความสำเร็จในงานอันเป็นความสำเร็จขององค์กรหรือโรงเรียนนั่นเอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารขั้นต่อไปของผู้บริหารโรงเรียนที่จะสามารถใช้ทักษะในการบริหารจูงใจให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมและสามารถนำแผนงานของโรงเรียนสู่การปฏิบัติเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูงจึงแสวงหาความร่วมมือจากบุคลากรให้เข้าร่วมกิจกรรมวางแผนในลักษณะการนำเสนอความคิดเห็นในการกำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการปฏิบัติงานเป็นการได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นจริง และก่อให้เกิดทางเลือกที่หลากหลายในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างรอบคอบระมัดระวัง ซึ่งผู้บริหารสามารถสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในการบริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานและบุคลากรได้หลายรูปแบบในการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนนั้นอาจทำได้หลายวิธีตามความเหมาะสมของสถานการณ์และเป้าหมายของงานในขณะนั้น เช่น การสร้างทีมงานซึ่งเป็นการทำงานร่วมกัน แสวงหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันเป็นการใช้ศักยภาพของทีมงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยผู้บริหารมอบอำนาจและให้โอกาสแก่สมาชิกได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มความสามารถ ทำให้สมาชิกได้รับการตอบสนองทางด้านสังคมอันได้แก่ความรักและการยอมรับซึ่งกันและกันเป็นบันไดสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานในที่สุด ได้แก่การประชุมโดยใช้เทคนิค A.I.C (Appreciation , Influence , Control) ซึ่งเป็นวิธีการทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีในระหว่างสมาชิก สร้างประสิทธิภาพในงานด้วยพฤติกรรมที่สนับสนุนกันและกันด้วยการสื่อสารในแนวราบที่เปิดเผยและไว้วางใจกันกลุ่มปฏิบัติงานการดำเนินการดังกล่าวนอกจากจะมีผลดีในแง่ของการประหยัดเวลาในการจัดการศึกษาสู่คุณภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียนแล้วยังมีผลในเรื่องของขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน และพร้อมที่จะสร้างความเจริญก้าวหน้าพัฒนางานในความรับผิดชอบในระดับสูงขึ้นไป

สรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้ นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน การกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย กำหนดวิธีการปฏิบัติงาน การควบคุมกำกับติดตามประเมินผล

2. การสั่งการ

การสั่งการเป็นขั้นตอนการการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนหลักจากที่ได้มีการวางแผนไว้ดีแล้ว นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการบริหารเพื่อให้สามารถนำแผนสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่ง ธงชัย สันติวงษ์ (2543) ได้ให้ความหมายว่า การสั่งการ (Directing) คือ ความพยายามในการทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนด้วยดี โดยมุ่งกำกับและชักจูงให้บุคลากรทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และความคิดในการปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ถูกต้องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบาย เป้าหมายความคิดในการปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ถูกต้องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบาย เป้าหมายและแผนงานที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การสั่งการจึงไม่ได้อยู่ที่ผู้บริหารได้ปฏิบัติหน้าที่สั่งการหรือไม่ แต่อยู่ที่ว่าผู้บริหารได้ใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพในการจูงใจบุคลากรให้ทุ่มเทเพื่อการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายแห่งภารกิจขององค์การอย่างเต็มที่ศักยภาพอย่างไร เพราะความสำเร็จในการบริหารส่วนใหญ่มักขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านบุคลากร ซึ่งเป็นผู้ทำงานในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ในองค์การเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องเป็นผู้สำคัญเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพฤติกรรมของบุคลกรรวมทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกอันมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร อีกทั้งยังต้องเป็นผู้มีศิลปะในการบังคับบัญชาสามารถใช้ภาวะนำชักจูงใจ กระตุ้นและประสานความร่วมมือให้บุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในโครงสร้างองค์การด้วยความเสียสละทุ่มเททั้งกำลังกายกำลังใจ และกำลังความคิดอย่างประสานสอดคล้องและเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อประสิทธิภาพของงานโดยราบรื่นภายใต้บรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจที่เป็นมิตรอันเกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสั่งการ คือ การจูงใจ การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำ และการประสานงาน

สรุปได้ว่า การสั่งการหมายถึง ขั้นตอนการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย การจูงใจ การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำ และการประสานงาน

ทฤษฎีการจูงใจของ Maslow ซึ่งสมมุติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ไว้ดังนี้ คือ

1. คนทุกคนมีความต้องการ และความต้องการนี้จะมีอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตายดังนั้นจึงสามารถจูงใจได้ตลอดเวลา

2. ความต้องการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้นจะต้องเป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับคำตอบสนอง ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจึงไม่ใช่แรงจูงใจอีกต่อไป ดังนั้นผู้บริหารต้องแสวงหาวิธีการสร้างแรงจูงใจที่สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรอยู่เสมอ

3. ความต้องการของบุคคลจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญ 5 ประการ คือความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการด้านความปลอดภัย ความต้องการทางสังคม ความต้องการการยอมรับ และความต้องการประสิทธิผลสำเร็จ ความต้องการขั้นที่สูงกว่าจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้วเท่านั้น ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนที่มีความเข้าใจในลำดับขั้นความต้องการของบุคคลจะสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานสามารถพัฒนางานสู่มาตรฐานที่กำหนดได้แต่จะอย่างไรก็ตามในความเป็นจริงนั้นความต้องการของมนุษย์อาจมีความต้องการหลายลำดับขั้นในเวลาเดียวกัน แต่แต่ละคนก็มีขนาดความต้องการมากน้อยต่างกัน และบุคคลจะเป็นผู้ที่สามารถจัดลำดับให้ความสำคัญกับสิ่งจูงใจต่างๆด้วยตนเอง ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้ที่ไวต่อการรับรู้ความต้องการของบุคลากร เพื่อจะได้สร้างแรงจูงใจได้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลอันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการทำงานที่สูงขึ้น

ทฤษฎีการจูงใจของ Herzberg ซึ่ง Herzberg เชื่อว่าแรงจูงใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากแต่ละคนและมีได้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโดยตรง ดังนั้นการสร้างแรงจูงใจที่ดีต้องกำหนดให้มีทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยบำรุงจิตใจควบคู่กัน คือ

1. ปัจจัยที่ใช้จูงใจ (Motivators) จะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่มีผลต่อความพึงพอใจในงานที่ทำ เช่น ความสำเร็จ การยอมรับ ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้า และคุณลักษณะของงานนั้น
2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับการบำรุงรักษาจิตใจ (Hygiene or Maintenance Factors) เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจแต่มีผลในทางป้องกัน อันได้แก่ ฐานะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับ ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน เทคนิคในการบังคับบัญชา นโยบายการบริหาร ความมั่นคง สภาพการทำงาน เงินเดือน และเรื่องราวส่วนตัวที่ถูกรบกวนโดยสภาพของงาน ซึ่งหากมีความบกพร่องจะมีผลให้เกิดภาวะอึดอัดใจและมีแนวโน้มที่จะมีผลทางลบกับบรรยากาศการทำงาน

จากทฤษฎี 2 ปัจจัยดังกล่าว Herzberg ได้เสนอแนะในเรื่องการสร้างแรงจูงใจ โดยพัฒนาและเพิ่มคุณค่าของงานให้มีความหมายและท้าทายความสำเร็จมากขึ้น ให้การยอมรับมอบหมายไว้วางใจให้มีความรับผิดชอบที่สูงขึ้น และส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะมีผลต่อการจูงใจในการทำงานเป็นอันมาก ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเพิ่มความระมัดระวังป้องกันปัจจัยอันมีผลทำให้ขวัญและกำลังใจของบุคลากรตกต่ำจนกลายเป็นปัญหากระทบถึงประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร โดยส่งเสริมให้เกิดรายได้เพิ่มพูนให้แก่ครอบครัวของบุคลากร สร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและบุคลากรภายในโรงเรียน การมีนโยบาย แผนการบริหารที่ชัดเจนภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุตามเป้าหมายของโรงเรียน

ทฤษฎี X ทฤษฎี Y ของ McGregor ซึ่ง McGregor กล่าวว่า การจูงใจจะเกิดขึ้น และเป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้นำที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งจะเป็นตัวกำหนดแบบของความเป็นผู้นำของเขา โดยทั้ง 2 ทฤษฎีนั้นได้กำหนดสมมุติฐานของมนุษย์ที่แตกต่างกัน อยู่ 2 ลักษณะ คือ

ทฤษฎี X มีสมมุติฐานว่า มนุษย์ทั่วไปไม่ชอบทำงาน และหาทางหลีกเลี่ยง เมื่อมีโอกาสมีความทะเยอทะยานค่อนข้างน้อยในขณะที่ต้องการความมั่นคงมาก จึงมีความพอใจที่จะถูกสั่งการเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ดังนั้นผู้บริหารที่มีสมมุติฐานเกี่ยวกับมนุษย์ แบบ X จึงต้องใช้วิธีข่มขู่ว่าจะลงโทษเพื่อให้บุคลากรใช้ความพยายามอย่างพอเพียงในการทำงานเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การหรืออาจจะกระตุ้นจูงใจด้วยสิ่งจูงใจที่จับต้องได้ หรือเป็นตัวเงินพร้อมๆกับการสั่งการและเน้นการใช้ระเบียบวินัยอย่างมากในการควบคุม ซึ่ง McGregor ให้ทัศนะว่า ทฤษฎี X จะได้ดีในสังคมที่มีระดับการครองชีพที่ค่อนข้างต่ำและมีภาวะ การขาดแคลนงาน สำหรับทฤษฎี Y นั้นมีสมมุติฐานที่ตรงกันข้าม คือ ธรรมชาติของมนุษย์ โดยทั่วไปจะเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ชอบสังคม มีความรับผิดชอบและแสวงหาความรับผิดชอบ อีกทั้งมองว่าการใช้ความพยายามทั้งด้านร่างกายและจิตใจในการทำงานเป็นเรื่องธรรมชาติเช่นเดียวกับการละเล่นและการพักผ่อน มีการควบคุมตนเองในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ผูกพันไว้ และความผูกพันกับวัตถุประสงค์นั้นขึ้นอยู่กับรางวัลที่ควบคู่กับความสำเร็จในงาน ซึ่งบุคคลตามทฤษฎี Y ส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาดี มีมาตรฐานการครองชีพสูง และได้รับการสนองความต้องการขั้นต่ำพอเพียงแล้ว บุคคลเหล่านี้จึงต้องการใช้ชื่อเสียง การยอมรับ ตลอดจนความสำเร็จสูงสุด สิ่งจูงใจเกี่ยวกับเงินทองจึงอาจจะไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมเพื่อสร้างความสำเร็จของงาน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการบรรลุถึง

เป้าหมายที่บุคลากรผูกมัดตนเองไว้ และเปิดโอกาสให้มีการควบคุมตนเองมากกว่าการตรวจตราควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

นอกจากสามทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีทฤษฎีการจูงใจทางความสำเร็จของนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ชื่อ McClelland (อ้างใน สุธีรพันธ์ กรลักษณ์ ,มปป)ซึ่งได้วิจัยสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและได้สรุปเกี่ยวกับในการทำงานของมนุษย์ว่าแท้ที่จริงแล้วมนุษย์มีจุดประสงค์ในการทำงานแบ่งได้เป็น 3 จำพวกใหญ่ๆคือการทำงานเพื่อความสำเร็จ ความสัมพันธ์ และเพื่ออำนาจเท่านั้น ซึ่งบุคคลที่ทำงานแบบมุ่งความสำเร็จนั้นมักไม่สนใจผู้อื่นมุ่งพิจารณางานของตนเองตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้เปรียบเทียบกับผลงานปัจจุบันกับอดีต มีเหตุผล ชอบงานสร้างสรรค์ ไม่ใช่อารมณ์ในการทำงาน เป็นพวกปิดทองหลังพระ ผู้บริหารพึงสร้างแรงจูงใจด้วยด้วยการมอบหมายงานที่ทำหายสามารถบรรลุผลได้ในทันทีทันใด ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม ในขณะที่กลุ่มมุ่งความสัมพันธ์นั้นจัดว่าเป็นพวกที่มีอารมณ์ที่อบอุ่น ชอบสร้างสรรค์ เห็นคุณค่าของความรู้สึกที่ดีของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันมีค่ามากกว่าหรือมาก่อนความสำเร็จของงาน ต้องการให้คนรักและเอาใจใส่ระลึกถึงอยู่เสมอจึงชอบแสดงออกถึงความจริงใจ เข้าใจความรู้สึกและความต้องการรวมทั้งพยายามที่จะสนองต่อความต้องการของผู้อื่นด้วย ผู้บริหารจึงควรสร้างแรงจูงใจในการทำงานโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมสูงในภารกิจต่างๆตามความถนัดในโอกาสอันควร และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มมุ่งอำนาจ บุคคลประเภทนี้ต้องการอิทธิพลเหนือผู้อื่นและสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ชอบให้ยกย่องสรรเสริญว่าดีเด่นยิ่งใหญ่เหนือผู้อื่น มักเปรียบเทียบกับผู้อื่นอยู่เสมอและมีอารมณ์ควบคุมไปกับการทำงานสูงในกรณีที่เป็นความต้องการอำนาจเชิงสถาบันจะมุ่งทำงานทำงานร่วมกับบุคคลอื่น เพื่อแก้ปัญหาให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การผู้บริหารจึงควรสร้างจึงควรสร้างแรงจูงใจในการทำงานโดยการส่งเสริมให้อยู่ในตำแหน่งที่มีอิทธิพลต่อการใช้ความพยายามในการทำงานของบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การแต่ยังมีข้อควรระวังในกลุ่มบุคคลที่ต้องการความสำเร็จและมุ่งอำนาจ ส่วนใหญ่จะปฏิบัติงานเพื่อตนเองมากกว่าเพื่อองค์การและรอรับผลตอบแทนจากการทำงานซึ่งอาจมีปัญหาในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในขณะที่กลุ่มมุ่งความสัมพันธ์จะคำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคลมากกว่าการบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การจึงขึ้นอยู่กับเทคนิคและความสามารถในเชิงการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในอันที่จะจูงใจบุคลากรทุ่มเทในการปฏิบัติงานโดยยึดเป้าหมายภารกิจของโรงเรียนเป็นสำคัญ

จึงสรุปได้ว่า การจูงใจ หมายถึง การจูงใจโน้มน้าวบุคคลให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะใช้ความพยายามในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพให้เกิดความสำเร็จของงาน และประสิทธิภาพและประสิทธิผลอันเกิดจากความพยายามนั้น ย่อมนำมาซึ่งความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนรับผิดชอบในงานนั้นๆ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจทางพฤติกรรมศาสตร์ เพราะพฤติกรรมของมนุษย์นั้นเกิดจากความต้องการของที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากลักษณะชีวภาพ จิตใจ และประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เป็นที่มาของการจูงใจทั้งภายในและภายนอก ขึ้นอยู่กับการกระทำว่าถูกใจเริ่มจากที่ไหน ซึ่งผู้บริหารที่ไวต่อความต้องการของบุคลากรจะสามารถจัดสิ่งจูงใจเพื่อสนองความต้องการและกระตุ้นให้เกิดความพยายามในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายแห่งภารกิจขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัยประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น การยอมรับในศักยภาพของบุคคล การยกย่องให้เกียรติเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นการเพิ่มความรับผิดชอบที่สูงขึ้น การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบในงานที่ชัดเจน และใช้วิธีบริหารเป้าหมายโดยยึดเป้าหมาย เพราะการกำหนดเป้าหมายของงานที่ทำหายและสามารถปฏิบัติได้จะช่วยเพิ่มคุณค่าของงานที่ทำให้บุคคลากรมีความกระตือรือร้นและผูกพันกับเป้าหมายที่ตนเองมีส่วนร่วมกำหนดมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติให้สำเร็จด้วยความภาคภูมิใจซึ่งความสำเร็จของงานจากความสามารถ ประสบการณ์และการศึกษาเพิ่มเติมที่พอกพูนขึ้นเป็นลำดับจะนำมาซึ่งความเจริญ ความก้าวหน้าในวิชาชีพ ดังนั้นการประเมินผลเพื่อความทราบความก้าวหน้า และเลื่อนขั้นจึงเป็นการจูงใจด้วยเช่นกัน

การสื่อสาร

การสื่อสารนับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารงาน เนื่องจากบริหารงานซึ่งประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้างาน การสั่งการ และการควบคุมนั้น จำเป็นต้องมีการสื่อสารให้ทีมงานได้ทราบถึงความคาดหวังในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายร่วมกันโดยราบรื่นนำมาซึ่งความสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างผู้บริหารและบุคลากร ผู้ปฏิบัติงานและประสิทธิภาพของงานตามความเห็นของ Bernard (อ้างใน สร้อยตระกูล อรรถมานะ 2542) ซึ่งเชื่อว่าการสื่อสารจะช่วยให้ระบบความร่วมมือเป็นไปได้ และมีนักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงการสื่อสารจะช่วยให้ระบบความร่วมมือเป็นไปได้ และมีนักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงการสื่อสารในมุมมองที่สามารถสรุปได้ความหมายที่คล้ายกัน อาทิเช่น สมยศ นาวิการ (2540) กล่าวว่าการสื่อสารเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจระหว่างบุคคลด้วยการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ทศนคติและอารมณ์ในขณะที่ยังมี สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2542)

ให้ความหมายโดยพิจารณาจากรากศัพท์ของการสื่อสาร(Communication)มาจากภาษาละตินว่า Communis แปลว่าการสร้างอย่างสามัญ ดังนั้น Communication จึงน่าจะหมายถึง การกระทำ/พฤติกรรมต่างๆที่ดำเนินไปในลักษณะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทั่วไปอย่างสามัญ ในขณะเดียวกันก็ได้อ้างถึง นิยามของ Carter และ Harwood ว่า การสื่อสาร เป็นกระบวนการส่งผ่านข่าวสารและความเข้าใจจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งโดยผู้ส่งทำการใส่รหัสได้เนื้อหาข่าวสารส่งผ่านช่องทางที่เหมาะสมไปยังผู้รับ และผู้รับจะถอดรหัสนั้นจะมีผลให้เกิดการกระทำหรือยกเว้นการกระทำในปัจจุบันหรือในอนาคตได้ ดังนั้นผู้ส่งสารจึงต้องพิจารณาพื้นฐานความรู้ ความสนใจ ประสบการณ์ ความรู้สึก ทักษะ ทักษะ อารมณ์และปัจจัยส่วนอื่นของผู้รับและเป็นผู้มีความสามารถในการใส่รหัสทั้ง ภาษา ภาษากาย การใช้สัญลักษณ์และรูปภาพโดยมุ่งให้ผู้รับเกิดความเข้าใจข่าวสารข้อมูลตรงกับผู้ส่งอันเนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างบุคคลนั่นเองซึ่งคล้ายกันกับความเห็นของ ธงชัย สันติวงษ์ (2543) ที่สรุปไว้สั้นๆว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอด ข้อมูลและความเข้าใจจากบุคคลหนึ่งไปหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

จากนิยามและความหมายดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าการสื่อสารนั้นเป็นกระบวนการส่งผ่านความรู้ความเข้าใจรวมทั้งความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีพฤติกรรมปฏิบัติที่ถูกต้องสอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ดังนั้น ประสิทธิภาพของการสื่อสารจึงขึ้นอยู่กับความพร้อม และความตั้งใจในการเสริมสร้างและพัฒนาความเข้าใจที่ตรงกัน ซึ่ง อัมพร ศิริบุญมา (มปป.) ได้เสนอแนะไว้ว่า ขั้นตอนที่สำคัญยิ่งในการสื่อสาร คือ ความเข้าใจ สามารถบ่งชี้ แยกแยะได้ สามารถใช้ได้ พัฒนาและปรับได้ นับเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารในการดำเนินการให้มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของให้บรรลุตามเป้าหมายควบคู่ไปกับกระบวนการบริหารอันได้แก่ การวางแผน การจัดคนเข้างาน การสั่งการ และการควบคุม ซึ่งต้องให้การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญนำไปสู่ความสำเร็จ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) ได้ให้แนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดการสื่อสารในการประชุมสร้างสรรค์งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ กำหนดวัตถุประสงค์ของการประชุมให้ชัดเจนและมีระเบียบวาระกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เข้าประชุมได้ทราบถึงหัวข้อการประชุมต่างๆ รวมทั้งมีการกำหนดเวลาเพื่อกำกับไม่ให้การประชุมเนิ่นนานจนหาข้อยุติไม่ได้

2. การสื่อสารแบบไม่มีทางการ เป็นเป็นการสื่อสารที่ช่วยสนองความต้องการของบุคลากรในแง่ของความเร็วในการรับส่งข่าวสารที่ตนสนใจ เนื่องจากผลกระทบอันมีถึงหน่วยงาน กลุ่ม หรือผู้ปฏิบัติงานเอง ซึ่งมีเครือข่ายการติดต่อสัมพันธ์แบบเอกอภินันท์

เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวได้ตลอดเวลา ทำให้เกิดความรวดเร็วในการสื่อสารมากกว่ามีการสื่อสารแบบเป็นทางการเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงเป็นลักษณะเป็นการสื่อสาร 3 ทิศทาง ที่ทำให้เกิดข่าวสารข้อมูลต่างๆ ทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงรวมทั้งการตีความที่บุคคลที่รับข่าวสารแสดงความคิดเห็นส่วนตัวปะปนออกมากับการให้ข่าวสารอันอาจเป็นสาเหตุของการบิดเบือนข้อมูล กลายเป็นเรื่องจริงบ้างไม่จริงบ้าง ซึ่งองค์การไม่สามารถควบคุมความเป็นไปของการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการได้ แต่มีแนวทางแก้ไขที่ดีที่สุด คือ การให้ข่าวสารข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงานให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานทราบอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งนอกจากจะทำให้ข่าวสารมีลักษณะเป็นข่าวลือน้อยที่สุดแล้วยังช่วยให้การสื่อสารโดยทั่วไปมีประสิทธิภาพดีขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจ และความร่วมมือระหว่างบุคลากรผู้ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

วิธีการสื่อสารแต่ละวิธีมีความแตกต่างกันที่สามารถเรียนรู้และแนะนำไปใช้ได้ทุกแบบโดยเลือกลักษณะการสื่อสารที่ชอบเพราะไม่มีวิธีการสื่อสารใดดีกว่าวิธีการสื่อสารหนึ่ง แต่จะมีข้อดีและข้อเสียในตัวเอง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่พื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งต้องใช้ทักษะในเชิงบริหารเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารสามารถจูงใจบุคลากรในการใช้ความพยายามเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายแห่งภารกิจของโรงเรียนที่ได้วางไว้ร่วมกัน ซึ่งจุดเน้นของการสื่อสารนั้นไม่เพียงสร้างความเข้าใจในระหว่างผู้ส่งและผู้รับสารเท่านั้น แต่มุ่งไปที่การสร้างความรู้และทัศนคติเพื่อให้เกิดพลังกลุ่มอันจะมีผลถึงการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพโดยการสร้างบรรยากาศสนับสนุน ได้แก่การบอกเล่าอธิบายให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง การไม่คุกคามทำให้เกิดความสบายใจเป็นอิสระ และรู้สึกไว้วางใจ อีกทั้งการยอมรับทำให้บุคลากรมีความมั่นใจที่จะสื่อสารความรู้สึกของตนเป็นการสนับสนุนให้เกิดการสื่อสาร 2 ทาง ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ซึ่งนอกจากจะช่วยลดความขัดแย้งแล้วยังช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี อีกทั้งช่วยลดความผิดพลาดในการทำงานรวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดประสิทธิผลของงานอีกด้วย

3. การควบคุม

หลังจากผู้บริหารโรงเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มวางแผนกำหนดวิธีการและเป้าหมายในการปฏิบัติงาน จัดองค์การโดยการมอบหมายอำนาจหน้าที่เพื่อให้เกิดการประสานงาน จัดคนเข้างานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และสั่งการโดยการจูงใจให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงานแล้ว การควบคุมจัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการบริหารงานโรงเรียนซึ่งสามารถเชื่อมโยงเข้ากับขั้นตอนการบริหาร

อันดับแรก คือ การวางแผนรอบใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพด้วยการทบทวนแผนงานเดิมและปรับเป้าหมายในการปฏิบัติงานใหม่ดังที่ ธงชัย สันติวงษ์ (2543) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การควบคุม คือ งานการจัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เกิดความมั่นใจว่างานที่ทำได้ทุกอย่างล้วนแต่เป็นไปตามเป้าหมายตามที่วางแผน ด้วยการวัดผลงานที่ปฏิบัติเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่วางไว้เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงเมื่อมีผลงานคลาดเคลื่อนไปจากเป้าหมายที่วางไว้ซึ่งเน้นไปที่การควบคุมการปฏิบัติงานของบุคคลเพราะคนเป็นผู้กระทำ และเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องจัดให้มีการควบคุมที่มีประสิทธิภาพอย่างมีขั้นตอน คือ

1. กำหนดเป้าหมายในการควบคุม

กำหนดเป้าหมายการควบคุมในเชิงสร้างสรรค์ที่การสร้างขวัญกำลังใจ ด้วยการมอบหมายงานและกระจายอำนาจให้เกิดความคล่องตัว และส่งเสริมความรับผิดชอบในการทำงานให้มากขึ้นโดยมีเป้าหมายของงานเป็นเครื่องมือควบคุม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสำคัญเท่าที่จำเป็น

2. การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

ปัจจุบันโรงเรียนในระดับเดียวกันทุกแห่งมีระบบประกันคุณภาพที่ใช้เกณฑ์มาตรฐานเดียวกันในการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนเหมือนกันทั่วประเทศ ดังนั้นจึงเป็นบทบาทของผู้บริหาร และบุคลากรผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมกันกำหนดมาตรฐานผลงานหรือเป้าหมายผลงานให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด โดยร่วมกันพิจารณาปรึกษาหารือให้เป็นที่ยอมรับของทั้ง 2 ฝ่ายก่อให้เกิดความผูกพันกับเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน บุคลากรผู้ปฏิบัติงานมีความสำนึกในความรับผิดชอบและสามารถควบคุมการปฏิบัติงานด้วยตนเอง

1. การวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐานในการวัดผลนั้นจะต้องระบุผู้รับผิดชอบ วิธีการ และระยะเวลาให้ชัดเจน ทั้งนี้ต้องระวังมิให้บุคลากรรู้สึกถึงความยุ่งยากสิ้นเปลืองสร้างความท้อถอยในการปฏิบัติงาน ซึ่งความสำคัญของขั้นตอนนี้อยู่ที่การเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐานผลงานที่ตั้งไว้ในกรณีที่พบว่า ผลงานที่ได้ต่ำกว่ามาตรฐานที่ตั้งไว้ผู้บริหารต้องดำเนินการให้มีการตรวจสอบ การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง เมื่อค้นพบสาเหตุที่ทำให้การทำงานไม่ได้มาตรฐานแล้วต้องหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้น เช่น สาเหตุงานบกพร่องอันเนื่องมาจากสาเหตุความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติไม่เพียงพอ อาจต้องจัดการอบรม และหากเกิดจากพฤติกรรมไม่เหมาะสมการลงโทษจะเป็นการช่วยระงับ

พฤติกรรมดังกล่าว แต่หากความบกพร่องเกิดจากอุปกรณ์และเครื่องมือก็ควรมีการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้

2. การให้ความดีความชอบ ความดีความชอบจากการปฏิบัติงานที่สูงกว่ามาตรฐานจะเป็นการจูงใจให้บุคลากรมุ่งพัฒนาคุณภาพของงานให้ดีขึ้น ในขณะที่ผลการประเมินพบการปฏิบัติงานที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดจะต้องมีการพิจารณาถึงสาเหตุและกำหนดแนวทางปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ต้องมั่นใจว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดนั้นมีความเหมาะสมดีแล้ว

3. การควบคุมนั้นจะต้องจัดดำเนินการให้ครอบคลุมในเรื่องของคุณภาพ ปริมาณค่าใช้จ่ายและเวลาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน ซึ่งมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิเช่น อาจต้องใช้เวลาและงบประมาณเพื่อควบคุมสูงไม่คุ้มค่ากับประโยชน์ที่ได้กว่าจะได้ข้อมูลครบผลเสียหายก็เกิดขึ้นแล้ว และการควบคุมอาจกระทบต่อขวัญและกำลังใจบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีการวางแผนที่ดีในการควบคุมเพื่อป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดขึ้น เช่น พิจารณาถึงต้นทุนและขอบข่ายการควบคุมที่เหมาะสม เน้นการควบคุมเฉพาะในส่วนที่สำคัญ ได้ประโยชน์และส่งผลต่อความสำเร็จของงานสามารถรายงานผลได้รวดเร็ว บุคลากรมีความเข้าใจในเรื่องการควบคุมนั้นมีเหตุผลประกอบให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปฏิบัติจะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทุ่มเททำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนที่มุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานจำเป็นต้องส่งเสริมพัฒนาบุคลากรและทีมงานให้มีกลไกในการควบคุมตนเองและกลุ่มงานให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยบุคลากรเป็นผู้กำหนดเป้าหมายวิธีการปฏิบัติ และการประเมินผลด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนางานในความรับผิดชอบและประสบความสำเร็จด้วยความภาคภูมิใจ

สรุปได้ว่า การควบคุม หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหาร มีขั้นตอนคือกำหนดเป้าหมายในการควบคุม การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน การวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน และการให้ความดีความชอบ

จากการศึกษาเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้สรุปการบริหารแบบมีส่วนร่วมดังแสดงในตาราง 1

ตาราง1 ผลการสังเคราะห์การบริหารแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการบริหาร	กุลิก และเออร์ วีก1937	ฟาโยล 1949	เทรกก 1957	AASA 1955	เซียร์ส 1959	แคมเบลล์ 1978	คูนซ์ 1990	กิติมา 2529	สมพงษ์ 2526	อรุณ 2527	สมบูร ณ์	สร้อย ตระกูล
การวางแผน	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓				✓
การจัดองค์การ	✓	✓	✓		✓		✓	✓				
การจัดบุคลากร	✓						✓	✓				
การอำนวยความสะดวก	✓											
การประสานงาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓						
การรายงาน	✓		✓	✓		✓						
งบประมาณ	✓											
การบังคับบัญชา		✓										
การควบคุมงาน การเสริมกำลังบำรุง		✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การตัดสินใจ			✓			✓						
การติดต่อสื่อสาร			✓									
การใช้สิทธิพล			✓									
การจัดทรัพยากร				✓								
การมอบหมายงานหรือวินิจฉัยสั่งการ					✓							✓
การวางโครงการ						✓						
การเป็นผู้นำ							✓		✓	✓		
การโยกย้ายและเลื่อนขั้น								✓				
การพัฒนาบุคคล								✓				

จากตาราง 1 ผลการสังเคราะห์กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมจากแนวความคิดของ นักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ผู้บริหารใช้ในการบริหารโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ประกอบด้วย การวางแผน การสั่งการ และการควบคุม

องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน

หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับการส่งเสริมประชาธิปไตย มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา ต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพโดยมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขมีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ

จุดหมาย

เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยและ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารการคิดการแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีมีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกยึดมั่นในวิถีชีวิต และ การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข

ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตยปรากฏไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมไว้ในชั้นประถมศึกษาจำนวน 80 ชั่วโมงต่อปี และเพิ่มในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์อีก 40 ชั่วโมง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2551) การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดสาระต่างๆไว้ 5 สาระ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่เกี่ยวข้องเรื่องประชาธิปไตยที่นักเรียนจะได้ทำกิจกรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปรากฏในตัวชี้วัดชั้นปี มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 คือ วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุขปรากฏในตัวชี้วัด

1. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน

2. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตาม สถานภาพ บทบาทสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมในครอบครัว และโรงเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย
2. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระบุบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก ชุมชนในการมีส่วนร่วม กิจกรรมต่างๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย
3. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อธิบายอำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง และอธิบายความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
4. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตาม สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย
5. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบระบอบ การปกครองของไทยกับประเทศอื่นๆ ที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย และวิเคราะห์ประเด็น ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยและเสนอแนวทางแก้ไข
6. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 วิเคราะห์ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย ปรากฏในตัวชี้วัด
 1. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิเคราะห์บทบาทของไทยในสมัยประชาธิปไตย

คุณภาพของผู้เรียน

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาแต่ละระดับชั้น ดังนี้

1. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คือ ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ระเบียบข้อตกลง คำแนะนำ และขั้นตอนต่างๆ และให้ความร่วมมือกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจจนงานประสบความสำเร็จ และปฏิบัติตามสิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่นในการเล่นเป็นกลุ่ม
2. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คือ มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจใน ความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทยยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา สิทธิ และหน้าที่ของตนเอง จนงาน สำเร็จลุล่วง

3. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปฏิบัติตามกฎ กติกา หน้าที่ความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ให้ความร่วมมือในการแข่งขันกีฬาและการทำงานเป็นทีมอย่างเป็นระบบ ด้วยความมุ่งมั่นและมีน้ำใจนักกีฬา จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายด้วยความชื่นชม และสนุกสนาน

4. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แสดงความรับผิดชอบต่อ ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามกฎ กติกา สิทธิ หลักความปลอดภัยในการเข้าร่วมกิจกรรมทางกาย และเล่นกีฬาจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองและทีม ใช้กระบวนการทางประชาสังคม สร้างเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งปลอดภัย และมีวิถีชีวิตที่ดี

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โรงเรียนได้จัดทำโครงสร้างรายวิชาพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษา ดังนี้

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตาราง 2 โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

รหัสวิชา ส 11101

เวลา 80 ชั่วโมง /ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	คนดีที่เรารู้จัก	ส 2.1 ส 2.2 ป.1/1 ป.1/2 ส 2.2ป.1/1 ป. 1/2 ป.1/3	-ครอบครัวของฉัน -โรงเรียนของฉัน	20	30
2	การทำงานและ การใช้จ่าย	ส 3.1 ป.1/1 ,ป.1/2	-ใช้จ่ายประหยัด -สร้างงาน สร้างอาชีพ	20	25
3	สิ่งแวดล้อม รอบตัว	ส 5.1 ป.1/1 ส 5.2 ป.1/1 ป. 1/2	-เรียนรู้สิ่งแวดล้อม -มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและ การเปลี่ยนแปลง	20	25
4	ศาสนาสอนใจ ให้เราเป็นคนดี	ส 1.1 ป.1/1 ป.1/2	-ศาสนาของเรา -หลักธรรมของศาสนา -ศาสนิกชนที่ดี	20	20
รวม				80	100

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 รหัสวิชา ส 12101

เวลา 80 ชั่วโมง/ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	บ้านของฉัน	ส 2.1 ป.2/1 , ป.2/2, ป.2/3 ป.2/4 ส 2.2 ป.2/1	1. ข้อตกลง กฎ กติกา ระเบียบ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในครอบครัว 2. กิริยามารยาทไทยเกี่ยวกับ ความเคารพ การยืน การเดิน การ นั่ง การพูดทักทาย การแต่งกาย 3. การยอมรับความแตกต่างของ คนในสังคม 4. สิทธิและเสรีภาพของตนเอง และผู้อื่น 5. ความสัมพันธ์ของตนเองและ สมาชิกในครอบครัว	12	15
2	โรงเรียน ของเรา	ส2.1 ป.2/1 ส2.2 ป.2/1 , ป.2/2	1. ข้อตกลง กฎ กติกา ระเบียบ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียน 2. ผู้บทบาท อำนาจ ในการ ตัดสินใจในโรงเรียน 3. การเปลี่ยนแปลงภาวะ ประชากรในโรงเรียน 4. สิทธิและเสรีภาพของตนเอง และผู้อื่น	12	15
3	ชุมชนของเรา	ส 2.1 ป2/1 , ป.2/2 ,ป.2/3 ส 2.2 ป2/1, ป.2/2 ส 4.3 ป 2/2 ป2/1 ส 3.2 ป 2/1 ป2/2	1. ข้อตกลง กฎ กติกา ระเบียบ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชุมชน 2. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารงานในชุมชน 3. ความสัมพันธ์ของตนเองและ สมาชิกในชุมชน	12	15

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 รหัสวิชา ส 12101

เวลา 80 ชั่วโมง/ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
4	เราช่วยกัน ทำงาน	ส 3.1 ป.2/1 ป.2/2 ป.2/3 ป.2/4 ส 3.2ป.2/1 ป.2/2 ส 3.1 ป.2/1	1.ทรัพยากรการผลิต 2.รายรับ-รายจ่ายของครอบครัว 3.การออมเงิน 4..การผลิตและการบริโภค	15	20
5	เราเป็นคนดี	ส1.1 ป.2/1 , ป.2/2 ,ป2/3 ป.2/4 ป.2/5 ป.2/6 ป.2/7 ส1.2 ป.2/1 ป.2/2	1.พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ ของชาติไทย 2.สรุปพุทธประวัติ ประสูติจนถึง การออกผนวช 3.พุทธสาวก พุทธสาวิกา 4.ชาดก 5.หลักธรรมพื้นฐานของศาสนา ศาสนาในประเทศไทย 6.การทำความดีและคุณค่าของ การทำความดี 7.ศาสนาในประเทศไทย 8.การฝึกมรรยาทชาวพุทธ 9.การเข้าร่วมกิจกรรมและ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา	15	20
6	เรารัก สิ่งแวดล้อม	ส 5.2 ป 2/1 ป2/2 ป2/3ป2/4	1.สิ่งแวดล้อมทางสังคม 2.ตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะ ทางกายภาพของสิ่งต่างที่ปรากฏ ในลูกโลก แผนที่ แผนที่ และ ภาพถ่าย 3.การอธิบายความสัมพันธ์ของ ปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวง อาทิตย์และดวงจันทร์	14	15

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 รหัสวิชา ส 12101

เวลา 80 ชั่วโมง/ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			4.คุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม 5.ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ 6.ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติ 7.ความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ 8.การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม 9.การรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคมต่อการดำเนินชีวิต 3.การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางสังคม		
รวม				80	100

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รหัสวิชา ส 13101

เวลา 80 ชั่วโมง / ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	แบบอย่าง แห่งความดี	ส 1.1 ป.3/1 ป.3/2 ส 1.2 ป.3/1 ป.3/2	1.เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ -ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา - ประวัติศาสตร์และสาวกของ ศาสนาต่างๆ 2.เด็กดีชีวิตมีสุข -หลักธรรมที่เป็นพื้นฐานในการ ดำเนินชีวิต - หลักธรรมในการพัฒนาตนเอง	20	25
2	เราเป็นคน ไทย	ส 2.1 ป.3/1 ป.3/2ป.3 /3 ส 2.2 ป.3/1 ป.3/2	1.หน้าที่ของเรา - การปฏิบัติตามหน้าที่ในฐานะ สมาชิกของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน -การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ ในการอยู่ร่วมกัน -กฎหมายรัฐธรรมนูญ 2. ชุมชนของเรา - ความเป็นคนไทยในชุมชน -วัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญา -การบริหารงานในชุมชน	20	25
3	รับ - จ่าย ต้องเรียนรู้	ส 3.1 ป.3/1 ป.3/2 ป.3/3 ส 3.2 ป.3/1 ป.3/2 ป.3/3	1.รายรับรายจ่ายของครอบครัว ชุมชน -อาชีพของครอบครัว ชุมชน -การซื้อขายแลกเปลี่ยนและบริการ	20	25

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รหัสวิชา ส 13101

เวลา 80 ชั่วโมง/ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			2. เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น - ทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ - วิธีการของเศรษฐกิจพอเพียง		
4	สิ่งแวดล้อม ของชุมชน	ส 5.1 ป.3/1 ป.3/2 ป.3/3 ส 5.2 ป.3/1 ป.3/2 ป.3/3	1. ชุมชนของฉัน - ที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพของ ชุมชน - ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทาง กายภาพและวัฒนธรรมชุมชน - แผนที่ แผนที่ 2. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ - ประเภทของสิ่งแวดล้อม - ทรัพยากรธรรมชาติ	20	25
รวม				80	100

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

รหัสวิชา ส 14101

เวลา 80 ชั่วโมง /ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ศาสนากับชีวิต	ส 1.1 ป.4/1 ป.4 /2ป.4/3 ป.4/4 ป.4/5 ป.4/6 ป.4/7 ป.4/8 ส 1.2 ป.4/1 ป.4/3	1.ศาสนาและหลักธรรม 2.การปฏิบัติตนของศาสนิกชนที่ดี	20	25
2	หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและ การดำเนิน ชีวิตในสังคม	ส 2.1 ป.4/ 1-5	1.พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 2.กระบวนการทางประชาธิปไตย 3 .เรียนรู้สิทธิเด็ก 4.ความแตกต่างทางวัฒนธรรม 5.การปกครองระบอบ ประชาธิปไตย	20	25
3.	เศรษฐศาสตร์ เบื้องต้น	ส 3.1 ป.4/1 – 3 ส 3.2 ป.4/1-2	1.การบริโภคสินค้าและบริการ 2.เศรษฐกิจพอเพียง 3.เศรษฐกิจในชุมชน 4.เงินและหน้าที่ของเงิน	20	25
4.	ภูมิศาสตร์ไทย	ส 5.1ป.4/1- 3 ส 5.2 ป.4/1-3	1. ลักษณะทางกายภาพและ แหล่งทรัพยากร 2.สิ่งแวดล้อมในจังหวัด	20	25
รวม				80	100

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

รหัสวิชา ส 15101

เวลา 80 ชั่วโมง / ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1.	ศาสนาใน ประเทศไทย	ส 1.1 ป.5/1 ป.5/2 ป.5/5 ป.5/7 ส 1.2 ป.5/2	1. การศึกษาประวัติศาสตร์ ศาสนา ของศาสนาต่างๆ จะทำให้ศาสนิกชน เข้าใจเรื่องราวพื้นฐานของศาสนาที่ ตนนับถือได้อย่างถูกต้องและทำให้ เกิดความศรัทธา 2. หลักธรรมคำสอนของทุกศาสนา ต่างมุ่งสอนให้ศาสนิกชนของตน ทุก คนเป็นคนดี ทำความดี ละเว้นความ ชั่ว ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ เพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุขซึ่งถือเป็นการ พัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม 3. ศาสนพิธีหรือพิธีกรรมทางศาสนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ศาสนิกชนยึดถือ ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดศรัทธาในศาสนา	20	25
2	หน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการ ดำเนินชีวิต ในสังคม	ส 2.1 ป.5/1 ป.5/2 ป.5/3 ป.5/4 ส 2.2 ป.5/1.3	* พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 1. การอยู่ร่วมกันในสังคมควรยึด หลักการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ของ ตนเองและผู้อื่น ย่อมทำให้อยู่ร่วมกัน ได้อย่างมีความสุข *สิทธิเด็ก 2. เด็กทุกคนที่เกิดมาย่อมได้รับสิทธิ พื้นฐาน 4 ประการ ตามหลักสิทธิ มนุษยชน และควรได้รับความปกป้อง คุ้มครองตามหลักสิทธิของตน *วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	20	25

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 รหัสวิชา ส 15101

เวลา 80 ชั่วโมง/ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			3 วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่า และมีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย จึงควรร่วมกันอนุรักษ์และเผยแพร่ *การปกครองส่วนท้องถิ่น 4.การเรียนรู้เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำให้เราเข้าใจระบบการปกครอง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม		
3	เศรษฐศาสตร์ ในชีวิตประจำวัน	ส 3.1 ป.5/1 ส 3.2 ป.6/1-3	ปัจจัยการผลิต 1.การเรียนรู้เกี่ยวกับปัจจัยการผลิต เทคโนโลยีการผลิตสินค้าและบริการ พฤติกรรมของผู้บริโภค และสินค้าและบริการในชุมชน ทำให้เราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม *เศรษฐกิจพอเพียง 2.เศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นแนวคิดที่เน้นการพึ่งตนเองด้วยการนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินชีวิต 2.สหกรณ์เป็นองค์กรธุรกิจรูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิก โดยไม่ได้แสวงหากำไรทางเศรษฐกิจ *ธนาคารและการกู้ยืม 3. ธนาคารเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการรวบรวมเงินจากผู้ออม	20	25

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

รหัสวิชา ส 15101

เวลา 80 ชั่วโมง/ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
			เพื่อนำไปให้ประชาชนหรือหน่วย ธุรกิจต่าง ๆ กู้ยืม ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตขึ้น การกู้ยืมต้องมีดอกเบี้ยซึ่งมีทั้งผลดี และผลเสีย		
4	ภูมิศาสตร์ ไทย	ส 5.1 ป.5/1 ป.5/2 ป.5/3 ส 5.2 ป.5/1 ป.5/2 ป.5/3	*ตำแหน่ง ระยะเวลาทิศทางของภูมิภาค ของตนเอง 1.การศึกษาตำแหน่ง ระยะเวลา และลักษณะภูมิลักษณะของภูมิภาค ต่างๆ ทำให้เกิดความรู้และความ เข้าใจ 2.ลักษณะทางกายภาพมี ความสัมพันธ์กับลักษณะทางสังคม และมีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน และ การย้ายถิ่นของประชากร *อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตและการ สร้างสรรค์วัฒนธรรมในภูมิภาค 3.สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีอิทธิพล ต่อวิถีชีวิต และการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม เยาวชนอนุรักษ์ สภาพแวดล้อม ไม่ทำลาย	20	25
รวมทั้งหมด				80	100

ตาราง 2 โครงสร้างการจัดหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา (ต่อ)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รหัสวิชา ส 16101

เวลา 80 ชั่วโมง / ปี

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ศาสนากับการ ดำรงชีวิต	ส 1.1 ป.6/1-3 ส1.2 ป.6/1-3	1.ศาสนาต่างๆ 2.หลักธรรมนำความสุข 3.ศาสนพิธีน่ารู้	20	25
2	พลเมืองดีตาม วิถี ประชาธิปไตย	ส 2.1 ป.6/1-3 ส 2.2 ป.6/1 -2	1. พลเมืองดี นำชื่นชม 2.วัฒนธรรมกับการดำรงชีวิต 3.การเมืองเรื่องใกล้ตัว	20	25
3.	เรื่องน่ารู้ เกี่ยวกับ เศรษฐศาสตร์	ส 3.1 ป.6/1-4 ส 3.2 ป.6/1-5	1.เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น 2.ระบบเศรษฐกิจ 3.ระบบสินเชื่อ สถาบันการเงิน และรายได้ของรัฐ 4.เศรษฐกิจพอเพียงและการ สหกรณ์	20	25
4	มนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม	ส 5.1 ป.6/1-2 ส 5.2 ป.6/1-4	1. เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ 2.โลกและปรากฏการณ์ทาง ธรรมชาติ 3.สิ่งแวดล้อมรอบตัว	20	25
รวม				80	100

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและกระทรวงศึกษาธิการ(2551) ได้จัดทำคู่มือ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเน้นการสร้าง ความเข้าใจ
เจตคติ ค่านิยม และสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการเสริมสร้างบุคลิกภาพ และวัฒนธรรมแบบ
ประชาธิปไตยในชีวิตจริงให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยขึ้นใน
โรงเรียน ทางโรงเรียนจึงนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

หน่วยที่ 1 วิธีประชาธิปไตยในครอบครัว

กิจกรรมที่ 1 การยอมรับความแตกต่างของบุคคล

กิจกรรมที่ 2 ยอมรับในอาวุโส ปฏิบัติตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในครอบครัว

กิจกรรมที่ 3 สิทธิและหน้าที่

กิจกรรมที่ 4 การมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกในครอบครัว

กิจกรรมที่ 5 การปกครองในครอบครัว

หน่วยที่ 2 วิธีประชาธิปไตยในโรงเรียน

กิจกรรมที่ 1 วินัยเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

กิจกรรมที่ 2 การอยู่ร่วมกันในห้องเรียน

กิจกรรมที่ 3 ร่วมด้วยช่วยกัน

กิจกรรมที่ 4 การมีส่วนร่วมบริหารจัดการในห้องเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย

กิจกรรมที่ 5 การปกครองในโรงเรียน

หน่วยที่ 3 วิธีประชาธิปไตยในชุมชน

กิจกรรมที่ 1 ใส่ใจใฝ่รู้

กิจกรรมที่ 2 จิตสาธารณะ

กิจกรรมที่ 3 พลเมืองดีในชุมชน

กิจกรรมที่ 4 ชุมชนประชาธิปไตย

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

หน่วยที่ 1 พลเมืองดีตามวิธีประชาธิปไตย

กิจกรรมที่ 1 พัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

กิจกรรมที่ 2 คุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิธีประชาธิปไตย

กิจกรรมที่ 3 ปฏิบัติตนตามกฎกติกาข้อบัญญัติและกฎหมาย

กิจกรรมที่ 4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่นและประเทศ

หน่วยที่ 2 สิทธิเสรีภาพหน้าที่และความเสมอภาค

กิจกรรมที่ 1 ความสำคัญของการปฏิบัติตนตามสิทธิเสรีภาพและหน้าที่

กิจกรรมที่ 2 การปฏิบัติตนถูกต้องตามสิทธิและหน้าที่

กิจกรรมที่ 3 การปฏิบัติตนในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

หน่วยที่ 3 วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 1 วิถีชีวิตประชาธิปไตยในวัฒนธรรมประเพณีไทย

กิจกรรมที่ 2 การยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณี

กิจกรรมที่ 3 ร่วมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น

หน่วยที่ 4 สิทธิเด็ก

กิจกรรมที่ 1 เกียรติบัตรความดี

กิจกรรมที่ 2 โลกสวยด้วยมือเรา

กิจกรรมที่ 3 การปกป้องคุ้มครองตนเองและผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก

หน่วยที่ 5 การเมืองการปกครอง

กิจกรรมที่ 1 ผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

กิจกรรมที่ 2 การเมืองในระบบประชาธิปไตย

กิจกรรมที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

หน่วยที่ 6 รัฐธรรมนูญ

กิจกรรมที่ 1 อำนาจอธิปไตย

กิจกรรมที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

กล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย เป็นแนวทางที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของประชาธิปไตยและมีพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย

การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2540) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถานศึกษาไว้ว่าการสร้างคุณลักษณะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในสถานศึกษาต้องคำนึงถึงอุดมการณ์ประชาธิปไตยโดยยึดหลัก 3 ประการคือสันติภาพสันติสุขและเสรีภาพโดยกระทำไปพร้อมกันไปในจุดต่างๆดังนี้

1. การจัดองค์การบริหารให้เป็นประชาธิปไตยขององค์กรที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยควรเป็นไปดังนี้

1.1 ผู้บริหาร ผู้บริหารมีฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบายมีอำนาจสั่งการควบคุมดูแลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปได้อย่างเรียบร้อยสามารถให้ความเสมอภาคและความเป็นธรรมแก่บุคลากรของสถานศึกษาได้ในฐานะผู้บริหรดังกล่าวผู้บริหารจึงมีบทบาทเป็นผู้จัดการให้งานดำเนินไปสู่เป้าหมายและเป็นผู้ร่วมงานที่จะประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายในและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกตลอดจนร่วมแก้ไขข้อผิดพลาดบกพร่องต่างๆ ด้วยครูอาจารย์และบุคลากรอื่นในสถานศึกษาต่างมีฐานะเป็นหัวหน้างานทำหน้าที่ผู้บริหารระดับหนึ่งและเป็นผู้ร่วมงานที่ต้องประสานความร่วมมือกันด้วยบุคลากรทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษาไม่วางเฉยต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นให้ความสำคัญแก่ผู้อื่นตามโอกาสอันสมควรเป็นต้น

1.2 การบริหารสถานศึกษา การจัดหน่วยงานหรือองค์กรในสถานศึกษาควรจะเป็นไปตามนโยบายและแบบแผนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดแต่ให้ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของแต่ละสถานศึกษาโดยลักษณะการจัดงานที่เป็นประชาธิปไตยดังนี้

1.2.1 บุคลากรมีโอกาสร่วมกำหนดรายละเอียดลักษณะงานและขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบด้วย

1.2.2 กระจายความรับผิดชอบไปตามสายงานต่างๆโดยให้แต่ละงานมีคณะกรรมการรับผิดชอบร่วมกัน

1.2.3 มีการมอบหมายงานโดยให้โอกาสบุคลากรได้ทำงานตามความรู้ความสามารถและความถนัด

1.2.4 คณะกรรมาที่รับผิดชอบแต่ละงานมีส่วนร่วมในการประชุมเสนอความเห็นวิเคราะห์ข้อมูลหาข้อยุติเพื่อนำไปปฏิบัติ

1.2.5 มีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงงานให้บุคลากรเข้าใจตรงกัน

1.2.6 จัดระบบการบริหารงานให้มีการควบคุมนิเทศติดตามและประเมินผลงานสถานศึกษา

1.2.7 มีกรรมการที่ปรึกษาหารือหรือกรรมการบริหารสถานศึกษาช่วยเหลือผู้บริหารในการแก้ปัญหาหรือการพัฒนา

1.2.8 มีความสัมพันธ์ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสถานศึกษากับชุมชนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยเช่นการจัดกิจกรรมต่างๆเป็นต้น

2. การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยโดยหลักสูตรทุกหลักสูตรในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการต้องมีจุดหมายเนื้อหาและกระบวนการที่ส่งเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตยโดยการจัดหลักสูตรเนื้อหาวิชาเปิดโอกาสให้ครูอาจารย์ผู้สอนปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยได้ตามความเหมาะสมกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตยนั้นครูอาจารย์ผู้สอนทุกรายวิชาจะต้องมีพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นแบบอย่างของผู้มีหัวใจเป็นนักประชาธิปไตยแก่ศิษย์และผู้อื่นได้ควรยึดหลักและวิธีการสอนที่เป็นประชาธิปไตยทั้งรายวิชาที่มีเนื้อหาประชาธิปไตยโดยตรงและวิชาอื่นๆโดยเน้นพฤติกรรมของนักศึกษาให้มีกิจกรรมในชั้นเรียนตามหลักประชาธิปไตยคือเสรีภาพสันติสุขและสันติภาพเป็นการปลูกฝังคุณธรรมในด้านความมีวินัยการเคารพสิทธิของบุคคลความรับผิดชอบและความสามัคคีดังนี้

2.1 เคารพกฎระเบียบข้อบังคับให้ยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์

2.2 ให้โอกาสนักศึกษาแสดงความคิดเห็นประเมินผลงานของตนเองของกลุ่มและของครูผู้สอนได้ด้วย

2.3 ให้มีการตัดสินใจโดยยึดเสียงข้างมากและเคารพเสียงข้างน้อยโดยยึดหลักเหตุผล

2.4 สนับสนุนให้ให้นักศึกษาได้ทำงานกลุ่มตามบทบาทอย่างเสมอภาคและด้วยความเป็นมิตร ครูอาจารย์ที่ปรึกษามีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างสนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนนักศึกษาประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและเป็นพลเมืองที่ดีของชาติโดยเสียสละอุทิศกำลังกายกำลังใจกำลังสติปัญญาหรือกำลังทรัพย์สร้างสรรค์สังคมรวมทั้งการให้ความร่วมมือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและกติกากำหนดไว้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตนควรมีคุณลักษณะคือ 1) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี 2) มีความรับผิดชอบดี 3) มีเหตุผลดี 4) รู้จักเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้อื่น 5) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 6) มีความเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น 7) มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ 8) ไวต่อกรรับรู้เข้าใจสิ่งต่างๆ ได้โดยง่าย

3. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยการเรียนการสอนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่จะให้ผลจริงได้นั้นจำเป็นต้องมีการฝึกทักษะให้เชี่ยวชาญแม้จะเป็นการเรียนในวิชาพื้นฐานที่จะให้ผลสัมฤทธิ์จริงจึงต้องมีการปลูกฝังให้เป็นนิสัยโดยการปฏิบัติซึ่งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษาควรดำเนินการดังนี้

3.1 การจัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อปลูกฝังเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพพระเบียบวินัยความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.2 การจัดกิจกรรมเพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทยเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยให้คงอยู่สถาพรสืบไป

3.3 การจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียนนักศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มให้พัฒนาตนเองพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

3.4 การจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษาเคารพกฎข้อบังคับของการแข่งขันกีฬาให้รู้จักแพ้รู้จักชนะรู้จักถอยหลังเคารพสิทธิของตนเองให้ความร่วมมือกับผู้อื่นและปลูกฝังความเป็นผู้มีน้ำใจนักกีฬา

3.5 การจัดกิจกรรมสุนทรีย์เพื่อให้เกิดการรับรู้และซาบซึ้งในความงามช่วยกลมเกลียวจิตใจเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3.6 การจัดกิจกรรมด้านอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษารู้จักคิดวางแผนจัดทำโครงการโดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจและการวิจัยตามความต้องการของประชาชนและชุมชนเป็นหลัก

3.7 จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนนักศึกษาจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมตามรูปแบบการจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งมีนโยบายวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานตามหลักประชาธิปไตยโดยสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางและวิธีการสนับสนุนต่างๆไว้ให้ชัดเจน

ทิศนา ขัมมณี (2530) กล่าวว่าหลักสูตรประถมศึกษา ได้พยายามให้แนวทางแก่ครูผู้สอนและโรงเรียนในการจัดการสอนและกิจกรรมต่างๆ ให้เสริมสร้างวิธีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ผู้เรียนมีกิจกรรมเสนอแนะไว้ให้ครูใช้เป็นแนวทางในการสอนและการจัดกิจกรรมเป็นจำนวนมากและมีกิจกรรมอยู่หลายกิจกรรมที่ครูสามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างและปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนได้เช่น

1. กิจกรรมที่สามารถใช้สอดแทรกในการสอน

1.1 การจัดกิจกรรมกลุ่มในการเรียน โดยให้ผู้เรียนผลัดกันรับผิดชอบหน้าที่ต่างๆ เช่น ผลัดกันเป็นผู้นำ และผู้ตาม

1.2 การจัดกลุ่มอภิปราย ชักถาม แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ

1.3 การฝึกให้ผู้เรียนตัดสินใจอย่างรอบคอบและเป็นกลาง โดยครูตั้งปัญหาให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ

- 1.4 การจัดกิจกรรมโต้วาที เพื่อฝึกการรับฟังการใช้เหตุผลและการโต้ตอบ
 - 1.5 การฝึกเขียน และการวิจารณ์คำโฆษณา คำชี้แจง และบทความต่างๆ
 - 1.6 ฝึกการยอมรับฟัง คำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน
 - 1.7 การจัดประกวดบทความเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองที่พึงปฏิบัติ
 - 1.8 การจัดทำสมุดภาพในเรื่องต่างๆ ที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เช่น สมุดภาพเกี่ยวกับสุขภาพจิต คำคมต่างๆ ที่เตือนใจ สมุดภาพบุคคลตัวอย่าง เป็นต้น
 - 1.9 การจัดปายนิเทศ โดยให้ผู้เรียนรับผิดชอบ ในการทำงานนี้เป็นกลุ่ม เพื่อเป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน และเพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน
 - 1.10 การจัดการสัมภาษณ์ผู้ประพตติดี ให้การยกย่องและให้รางวัลแก่ผู้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น ฯลฯ
2. กิจกรรมพิเศษ
- 2.1 การจัดเล่นเกมต่างๆ เพื่อฝึกให้รู้จักแพ้รู้จักชนะ
 - 2.2 การมอบหมายให้รับผิดชอบงานโรงเรียนเช่นทำความสะอาดห้องดูแลสวนดอกไม้เลี้ยงสัตว์ดูแลนักเรียนข้ามถนน เป็นต้น
 - 2.3 การจัดตั้งกิจกรรมการนักเรียนสภานักเรียนให้ฝึกการทำงานโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 2.4 การจัดกลุ่มอภิปรายเพื่อตั้งกฎเกณฑ์และรักษากฎเกณฑ์ต่างๆ เช่น การจัดเวรการวางระเบียบปฏิบัติของห้อง ฯลฯ
 - 2.5 การจัดการเล่นละครเพื่อแสดงในงานต่างๆ เป็นการฝึกการทำงานช่วยกันเป็นหมู่
 - 2.6 การจัดกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญของโรงเรียนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบงานเช่นวันปีใหม่วันกีฬางานประจำปีของโรงเรียนงานวันเด็ก เป็นต้น
 - 2.7 การจัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน
 - 2.8 การจัดกิจกรรมลูกเสืออนุชาตกิจกรรมผู้นำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ เพื่อฝึกตนเองให้ทำงานเพื่อส่วนรวม
 - 2.9 การจัดค่ายพักแรมเพื่อฝึกการทำงานร่วมกัน
 - 2.10 การส่งเสริมกิจกรรมชมรมชุมนุมสมาคมต่างๆ ที่มีลักษณะของการรวมกลุ่มในทางที่ดีเป็นประโยชน์ เช่นกลุ่มอาสาสมัครพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น ฯลฯ

สำหรับ สมเชษฐ์ ยะกัณฐะ (2554) ได้เสนอวิธีการที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ฝึกกระบวนการกลุ่ม

ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเรียนร่วมกันเป็นกลุ่ม ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นผู้นำ ผู้ตาม ตามหลักกระบวนการทำงานกลุ่ม (Group Process)

2. ใช้บัตรสั่งงาน

บัตรสั่งงานของครูจะกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนทำ โดยใช้เทคนิคการสอนแบบผสมผสานเช่น เทคนิคการระดมสมอง เทคนิคการค้นคว้าอภิปราย เทคนิคการทดลอง การสาธิต ฯลฯ

ขณะที่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2534) กล่าวไว้ว่า เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะตามหลักการประชาธิปไตยจึงกำหนดแนวทางดำเนินการไว้ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

1.1 การจัดรายวิชาเลือกที่หลากหลายเพื่อสนองความถนัดความสามารถและความสนใจของนักเรียนตลอดจนส่งเสริมให้โรงเรียนสร้างหลักสูตรท้องถิ่นใช้อย่างกว้างขวางให้สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

1.2 การมุ่งเน้นการสอนตามเนื้อหาประชาธิปไตยซึ่งหลักสูตรกำหนดไว้ในกลุ่มสังคมศึกษาทั้งในรายวิชาบังคับบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี

2. การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ครูผู้สอนทุกรายวิชาควรตระหนักถึงบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตยแม้ว่าจะสอนในรายวิชาที่ไม่มีเนื้อหาประชาธิปไตยก็ตาม โดยคำนึงถึงการสร้างเสริมพฤติกรรมของนักเรียนตามหลักประชาธิปไตยในเรื่อง หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาคหลักการยึดเสียงข้างมาก หลักเหตุผลและหลักภราดรภาพ เช่น

2.1 ดูแลให้คำปรึกษานักเรียนในการทำงานกลุ่มให้สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์เช่นเมื่อนักเรียนได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นประธานเลขานุการหรือสมาชิกกลุ่มครูก็ดูแลให้นักเรียนทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนและผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนให้นักเรียนได้ทำหน้าที่ประธานเลขานุการและสมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง

2.2 มีการตัดสินใจโดยยึดถือเสียงข้างมาก เช่น เมื่อเกิดกรณีความเห็นไม่ตรงกันระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียน หรือนักเรียนกับบุคคลอื่น ก่อนการตัดสินใจดำเนินการใดๆ ครูควรรับฟังเหตุผล หรือความคิดเห็นของคู่กรณีก่อนเสมอ

2.3 มีการตัดสินใจโดยยึดถือเสียงข้างมาก เช่น เมื่อกลุ่มมีการอภิปรายในประเด็นที่เป็นข้อคิดเห็น ซึ่งยังไม่มีข้อยุติและได้มีการอภิปรายแสดงเหตุผลอย่างรอบคอบแล้ว ก็สามารถใช้มติเสียงข้างมากตัดสินใจ แต่หากได้มีการอภิปรายจนสามารถหาข้อยุติด้วยความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ก็จะเป็นมติเสียงข้างมากที่ดีที่สุด แต่พึงหลีกเลี่ยงการใช้เสียงข้างมากในประเด็นที่เป็นข้อเท็จจริง

2.4 ดูแลให้นักเรียนได้อยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน และปฏิบัติต่อกันฉันมิตร โดยไม่คำนึงถึงฐานะ อาชีพของผู้ปกครอง หรือจุดเด่น จุดด้อยของแต่ละคน ตามหลักภราดรภาพ

2.5 ให้ความรัก ความเมตตา ความเอาใจใส่ และความเป็นกันเองกับนักเรียนอย่างทั่วถึง

2.6 มีการยึดหลักเกณฑ์ กติกา ที่กำหนดด้วยความเสมอภาค และยืดหยุ่นได้ตามเหตุผลและสถานการณ์ที่จำเป็น เช่น ในการสอนวิชาพลานามัย ครูผู้สอนอาจตั้งเกณฑ์ไว้ว่า นักเรียนต้องกระโดดสูงได้ไม่น้อยกว่า 100 เซนติเมตร จึงจะผ่านรายวิชานี้ และปฏิบัติกับนักเรียนทั่วไปโดยยึดเกณฑ์ดังกล่าว แต่ถ้าหากนักเรียนในชั้นคนใดคนหนึ่งมีสภาพร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น อ้วน นำหนักมากเกินไป จนไม่สามารถกระโดดสูงได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ครูผู้สอนก็สามารถลดเกณฑ์ลงมาตามความเหมาะสมเฉพาะรายได้

2.7 เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเองและของกลุ่ม เช่น ในวิชาวาดเขียน การตรวจคะแนนผลงานของนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม ครูอาจนำผลงานของนักเรียนทุกคนมาติด แล้วเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนให้คะแนนผลงานเหล่านั้น เป็นต้น

2.8 เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล บ่อนกลับในการสอนของครู ซึ่งนอกจากจะเป็นกระจกเงาส่องตนเองแล้ว ยังเป็นการแสดงความในกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนด้วย เช่น ครูอาจมีแบบสอบถามให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีต่อพฤติกรรมการสอนของตนเอง หรือถามความรู้สึกของนักเรียนอย่างไม่เป็นทางการด้วยกิริยาท่าทาง และความรู้สึกที่เป็นกันเอง ฯลฯ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยมีกิจกรรมดังนี้ คือ โรงเรียนต้องจัดวิชาเลือกที่หลากหลาย ส่งเสริมให้โรงเรียนใช้หลักสูตรท้องถิ่น มีกิจกรรมกลุ่ม การอภิปรายซักถาม การโต้วาที การฝึกเขียนและวิจารณ์คำโฆษณา การจัดทำสมุดภาพ การจุดป้ายนิเทศ โดยให้ผู้เรียนรับผิดชอบ การใช้บัตรสั่งงาน โดยครูต้องดูแลให้คำปรึกษา นักเรียน ให้นักเรียนได้อยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน และปฏิบัติต่อกันฉันมิตร ให้ความรัก

ความเมตตา เอาใจใส่และเป็นกันเองกับนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเองและกลุ่มและให้ข้อมูลย้อนกลับการสอนของคุณ การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารและหนังสือต่างๆ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร เพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีดังนี้

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้แบ่งประเภทกิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนปกติที่ช่วยส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ เป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรตามโครงสร้างหลักสูตรของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดไว้ 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย กิจกรรมการใช้ห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่างๆ ในหลักสูตรกิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมทัศนศึกษา นอกจากนี้ผู้เรียนอาจเสนอกิจกรรมอื่นๆ ได้ตามความต้องการด้วย

กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในตัวอยู่แล้ว ดังนั้นหากโรงเรียนสามารถดำเนินการตามระเบียบดังกล่าวได้อย่างครบถ้วนก็ถือว่าเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

- 1.1 มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจอย่างกว้างขวาง
- 1.2 มีการเตรียมความพร้อมในด้านการส่งเสริมให้บุคลากรเข้าใจกระบวนการจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ และงบประมาณสนับสนุน
- 1.3 มีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงและเชิญชวนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม
- 1.4 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดกิจกรรมในกลุ่มของตนเอง
- 1.5 ส่งเสริมให้คณะกรรมการดำเนินการจัดกิจกรรมของนักเรียน มีส่วนร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรม ในการวางแผนจัดกิจกรรม โดยเขียนในรูปของแผนหรือโครงการที่ชัดเจน
- 1.6 ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นกระบวนการกลุ่ม และการปฏิบัติจริง

1.7 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการรวบรวมประเมินผลกิจกรรม สรุปและรายงาน

กิจกรรมตามหลักสูตรนอกจากกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการแล้วยังมีกิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมอิสระของผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนควรสนับสนุนให้ยึดหลักการประชาธิปไตยในการดำเนินการด้วย

2. กิจกรรมโรงเรียนได้แก่ กิจกรรมที่นอกเหนือจากกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรที่โรงเรียน ควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการดำเนินการ ซึ่งพอจำแนกได้ดังนี้

2.1 กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียนมีวัตถุประสงค์ เพื่อฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มคณะฝึกความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมดำเนินการจัดกิจกรรมของโรงเรียนตามหลักประชาธิปไตย

คณะกรรมการนักเรียนอาจมาจากผู้แทนหรือประธาน จากชุมชนต่างๆ หรือหัวหน้าห้องเรียนทุกห้องเรียน องค์ประกอบของคณะกรรมการนักเรียน อาจประกอบด้วยประธาน รองประธาน กรรมการ เภรัญญิก ปฏิคม ประชาสัมพันธ์ เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการนักเรียน เป็นผู้แทนของนักเรียนในการร่วมทำกิจกรรมของโรงเรียน ประสานงานระหว่างนักเรียนกับผู้บริหารครู-อาจารย์ของโรงเรียนริเริ่มและจัดทำโครงการอันเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชนตามที่โรงเรียนเห็นชอบ หรือดำเนินการทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น

2.2 กิจกรรมวันสำคัญ ได้แก่ กิจกรรมปกติที่โรงเรียนปฏิบัติเป็นประจำต่อเนืองทุกปีในโอกาสและวันสำคัญต่างๆ เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันพีชมงคล วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันแม่ วันปิยมหาราช วันเฉลิมพระชนมพรรษาฯ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมวันสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โรงเรียนควรกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงาน หรือปฏิทินของโรงเรียนให้ชัดเจน การดำเนินงานควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ เช่น

2.2.1 ตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มทำงานเฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญนั้นๆ เป็นการถาวรหรือเฉพาะกิจเฉพาะปี โดยผู้บริหารอาจเป็นผู้เลือกประธานกลุ่มแล้วให้ประธานกลุ่มเลือกกรรมการทำงานเอง หรืออีกวิธีหนึ่งคือจัดให้มีการเลือกตั้งจากคณะครู – อาจารย์ก็ได้

2.2.2 มอบให้คณะกรรมการนักเรียน หรือเจ้าของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบดำเนินการ

2.3 กิจกรรมตามนโยบาย ได้แก่ กิจกรรมที่ได้รับการมอบหมายในเชิงนโยบาย จากโรงเรียน กรม กระทรวง หรือรัฐบาล อาจเป็นกิจกรรมต่อเนื่องหรือเฉพาะกิจก็ได้ เช่น กิจกรรมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมการปลูกต้นไม้ กิจกรรมฝึกโรงเรียน กิจกรรมรณรงค์เรื่องโรคเอดส์ กิจกรรมการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมงานวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

2.4 กิจกรรมส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้แก่ กิจกรรมที่โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ คิดค้นนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม หรือกิจกรรมที่กระทำร่วมกันอื่นๆ เช่น ส่งเสริมนักเรียนนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปประดิษฐ์คิดค้นทำผลงานทางวิทยาศาสตร์ในรูปแบบโครงงาน โดยใช้วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรจากท้องถิ่น หรือกิจกรรมรุ่นพี่ช่วยเหลือรุ่นน้อง เป็นต้น

กิจกรรมเหล่านี้ โรงเรียนควรให้การสนับสนุนในลักษณะต่างๆ เช่น ประชาสัมพันธ์ เชิญชวน จัดประกวดผลงาน จัดนิทรรศการเสนอผลงาน มอบประกาศนียบัตร ยกย่อง ชมเชย เป็นต้น

2.5 กิจกรรมพิเศษต่างๆ เช่น ส่งนักเรียนไปแข่งขันด้านทักษะต่างๆ หรือ ตอบปัญหาสอบชิงทุน การแข่งขันกีฬาท้องถิ่น การส่งนักเรียนไปร่วมแสดงกิจกรรมหรือ เล่นดนตรี ตามที่หน่วยงานขอมา การจัดนิทรรศการ การออกร้านในเทศกาลต่างๆ ฯลฯ กิจกรรมพิเศษเหล่านี้ โรงเรียนควรเปิดโอกาสและให้การสนับสนุนในบางกิจกรรม เช่น การส่งนักเรียนไปแข่งขันในเรื่องต่างๆ โรงเรียนควรสำรวจติดตามข้อมูล ข่าวสารอย่างกว้างขวาง ถ้าเรื่องใดที่เป็นกิจกรรมที่กระทำต่อเนื่องทุกปี จะได้วางแผนกำหนดไว้ในปฏิทินและฝึกซ้อมนักเรียนไว้ล่วงหน้า หรือบางกิจกรรมที่โรงเรียนมีความดีเด่น และหน่วยงานต่างๆ ขอมาให้ไปแสดง ก็ควรให้การสนับสนุนเพราะนอกจากส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความสามารถแล้ว ยังเป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อสร้างเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนมีดังนี้ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีหรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ ส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย กิจกรรมการใช้ห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมวิชาการ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมอิสระของผู้เรียน กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมตามนโยบาย กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมพิเศษต่างๆ เช่น ส่งนักเรียนไปแข่งขันทักษะต่างๆ หรือตอบปัญหา สอบชิงทุน

การแข่งขันกีฬาท้องถิ่น การส่งนักเรียนไปร่วมแสดงกิจกรรมหรือเล่นดนตรีตามหน่วยงานที่ขอมา การจัดนิทรรศการ การออกร้านในเทศกาลต่างๆ

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2527) กล่าวว่า การพัฒนาประชาธิปไตย ให้เกิดแก่นักเรียน จะปลูกฝังที่โรงเรียนและที่บ้านยังไม่เป็นการเพียงพอ เพราะว่าเด็กในชีวิตของเขาจะต้องมีส่วนร่วม กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนอยู่เสมอ และบุคคลในชุมชนควรจะต้องมีบทบาทเพื่อให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้เข้าใจและปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี
2. ในการทำงานต้องยึดหลักการทำงานเป็นกลุ่ม
3. ร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ โครงการ สหกรณ์ในชุมชน โครงการฝึกฝนอาชีพ การจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) กำหนดกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนไว้ 6 กิจกรรม และ 1 บทบาท ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม
2. กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน
3. กิจกรรมการสอนข่าวและเหตุการณ์
4. กิจกรรมอาหารกลางวัน
5. กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน
6. กิจกรรมทำความสะอาดอาคารสถานที่และบทบาทของโรงเรียนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในชุมชน

1. กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมระบบประชาธิปไตยควร เริ่มดำเนินการหลังจากนักเรียนได้รับการฝึกฝนให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยการฝึกตาม กระบวนการกลุ่มมาแล้วระยะหนึ่ง อย่างน้อยนักเรียนจะได้เข้าใจพฤติกรรมทั้งสามด้านคือ คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

ในการสร้างเสริมให้นักเรียนได้รับการฝึกฝนเรื่องระบบประชาธิปไตย สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดกิจกรรมที่ใช้ฝึกฝนในเรื่องนี้ คือ กิจกรรม คณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมการสอนข่าวและเหตุการณ์ กิจกรรมการใช้ห้องสมุด กิจกรรม การจัดนิทรรศการ กิจกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเสริมระบบประชาธิปไตย กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมการแข่งขันกีฬาดี กิจกรรมทำความสะอาดอาคารสถานที่ และกิจกรรมการอยู่ค่ายพัก แรม

ขั้นตอนการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่ม

1. ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มโดยกำหนดเป้าหมายของงาน กำหนดงานและลำดับขั้นตอนของการทำงาน
2. แบ่งงานตามความสามารถของสมาชิกในกลุ่มโดยความเห็นชอบของกลุ่มเพื่อผลสำเร็จของงานกลุ่ม
3. ปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและมุ่งมั่นเต็มใจ
4. รับฟังการชี้แนะและคำวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลอื่นๆ เพื่อปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น
5. ชื่นชมในผลสำเร็จของงานร่วมกัน

แนวทางดำเนินงานกิจกรรมที่ใช้กระบวนการกลุ่ม

1. จัดกลุ่มผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ตามความเหมาะสมของงานแต่ไม่ควรเกิน 10 คน
2. จัดสมาชิกของกลุ่มให้มีลักษณะคล้ายกัน หรือแตกต่างกันแล้วแต่เป้าหมายของการสอน และองค์ประกอบของกลุ่มไม่ควรเป็นกลุ่มถาวร
3. สมาชิกของแต่ละกลุ่ม ต้องรับทราบเป้าหมายของการทำงานภายในกลุ่มอย่างชัดเจนทุกคน
4. กำหนดงานในแต่ละกลุ่มให้กลุ่มเกิดความรู้สึกน่าสนใจ และเกิดความท้าทายเพื่อความอยากรู้อยากเห็น
5. กลุ่มร่วมกันกำหนดลำดับขั้นตอนของการทำงานให้ชัดเจน
6. สมาชิกทุกคนมีส่วนในการตกลงแบ่งงาน
7. แบ่งงานตามความสนใจและความสามารถของสมาชิก
8. สมาชิกได้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทอย่างถูกขั้นตอนและทันเวลา
9. สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มมีส่วนร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะในเรื่องข้อมูล วิธีการ และผลในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน
10. ครูผู้สอนรวมนักเรียนทั้งชั้น เพื่อรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มต่อชั้นเรียน
11. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงความสำเร็จของงานและปัญหาอุปสรรคตลอดจนแนวทางแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป
12. ครูชี้ให้เห็นถึงด้านดีหรือจุดเด่นของผลงานที่นักเรียนได้ทำจนบังเกิดผลสำเร็จจากการใช้กระบวนการกลุ่ม

13. คุ้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำงานเพื่อการปรับปรุง และนำไปพัฒนา
งานต่อไป

ประโยชน์ที่ได้จากกระบวนการกลุ่ม(สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษา
แห่งชาติ,2540)

การนำเอาการทำงานเป็นกลุ่มมาใช้เป็นกระบวนการเรียนการสอนนั้น นอกจาก
ช่วยสร้างเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนได้แล้วยังมีประโยชน์อื่นๆ ดังนี้คือ

1. กลุ่มช่วยฝึกความกล้าและทดสอบความสามารถของนักเรียน นักเรียนบางคน
อาจไม่กล้าที่จะทำหรือเผชิญกับปัญหาต่างๆ คนเดียว จำเป็นต้องอาศัยกลุ่มช่วยจึงจะเกิด
ความกล้าขึ้น

2. กลุ่มช่วยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เจตคติและความคิดเห็นทั้งยังช่วย
ปรับปรุงความประพฤติและนิสัยใจคอของสมาชิกให้ดีขึ้นด้วย

3. กลุ่มช่วยสร้างเสริมพลังทางร่างกายและจิตใจ ร่วมือร่วมแรงและร่วมใจ
ในการทำกิจกรรมเพื่อกลุ่มจะเป็นเครื่องช่วยเสริมพลังงาน

4. กลุ่มช่วยค้ำกันให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยเป็นเครื่องบำรุงขวัญและ
ให้ความอบอุ่นแก่สมาชิก เมื่อเกิดการรวมกลุ่มกัน ความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นทันทีทำให้
สมาชิกเกิดความมั่นใจและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ต้องการทุกอย่างให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่ม
ของตน

5. กลุ่มจะช่วยสร้างความมั่นคง ผูกพัน และยึดมั่นในกลุ่มเพื่อให้กลุ่มสามารถ
ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มได้ด้วย

บทบาทของครูในการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

ในการทำงานเป็นกลุ่ม ครูในฐานะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนและ
เป็นแบบอย่างในการพัฒนาประชาธิปไตย ควรปฏิบัติดังนี้

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคน
2. ปฏิบัติงานร่วมกับนักเรียนในงานที่ครูพิจารณาเห็นว่าควรทำ
3. กระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
4. ให้ที่ประชุมตัดสินใจในปัญหาต่างๆ โดยครูไม่ตัดสินใจเสียเอง เว้นแต่นักเรียน
จะตัดสินใจผิดพลาดเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ครูจะคัดค้าน และให้นักเรียนคิดตัดสินใจใหม่
5. นำมติที่ประชุมของนักเรียนที่ปฏิบัติจริง
6. พยายามสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยความจริงใจ

7. ให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนในกลุ่ม
8. ใช้เทคนิคต่างๆ ของกระบวนการกลุ่มเพื่อฝึกให้นักเรียนปกครองตนเอง

2. กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียนไว้ดังนี้ คือ เพื่อส่งเสริมความคิดให้เห็นความแตกต่างในเรื่องของระเบียบวินัยกับสิทธิและหน้าที่ เพื่อช่วยให้เด็กใช้สิทธิหน้าที่ตามวัย สภาพและขอบเขตในการจัดการปกครองตนเองภายในโรงเรียนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบและปลอดภัย เพื่อฝึกเด็กสำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตย

สำหรับวิธีการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียนจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. แต่งตั้งกรรมการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน ประกอบด้วยนักเรียนและครูที่ปรึกษา มีหน้าที่วางโครงการและจัดระเบียบข้อบังคับของคณะกรรมการนักเรียน
 2. การดำเนินการเลือกตั้งสมาชิก ควรมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ รับสมัครหาเสียงการลงคะแนน โดยให้นักเรียนทุกคนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและประกาศผลการเลือกตั้ง
 3. ให้สมาชิกคณะกรรมการนักเรียนเลือกประธานกรรมการ รองประธาน เลขานุการและกรรมการอื่นๆ ในการประชุมคณะกรรมการนักเรียนครั้งแรก
 4. ผู้บริหารแต่งตั้งคณะกรรมการนักเรียน และประกาศให้นักเรียนนักเรียนทราบโดยทั่วกัน
 5. ประชุมพิจารณาวางหลักเกณฑ์การบริหารงาน
 6. คณะกรรมการนักเรียนแถลงนโยบายการทำงานต่อที่ประชุมนักเรียน และปฏิญาณตนก่อนเข้าทำหน้าที่
 7. ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อโรงเรียนโดยส่วนรวม
 8. การประเมินผลกิจกรรม คณะกรรมการนักเรียนจะต้องมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเป็นระยะๆ ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อปรับปรุงให้การปฏิบัติงานเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ
- สำหรับการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ชั้นศึกษางาน ในชั้นนี้ผู้บริหาร คณะครู นักเรียน ควรจะได้ศึกษาเกี่ยวกับ ลักษณะและรูปแบบของคณะกรรมการนักเรียนแบบต่างๆ
2. ชั้นเตรียมงาน จะต้องเตรียมสถานที่เป็นที่ทำงานของคณะกรรมการนักเรียน เตรียมบุคลากร คือ บุคคลที่จะมาเป็นคณะกรรมการ เตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในกิจกรรม คณะกรรมการนักเรียน และการเตรียมงบประมาณสำหรับกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน
3. ชั้นดำเนินการ วิธีดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน จะต้องเริ่มจากการร่างธรรมนูญคณะกรรมการนักเรียน คัดเลือกครูที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการนักเรียน พิจารณาร่างธรรมนูญคณะกรรมการนักเรียน คณะกรรมการอีกชุดหนึ่งพิจารณาธรรมนูญที่เสนอขึ้น

3. กิจกรรมการสอนข่าวและเหตุการณ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า การสอนข่าว มีความจำเป็นอยู่หลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก ข่าวเป็นข้อมูลเพื่อการหาเหตุผลและการเตรียมตัวเผชิญกับปัญหาแวดล้อม ประการที่สอง ข่าวเป็นเรื่องของสังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ข่าวต่างๆ จึงเป็นเรื่องของมนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การจะเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นได้ มนุษย์ต้องรู้สภาพสังคม ประการที่สาม การสอนข่าวเป็นการฝึกฝนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ประการที่สี่ การสอนข่าวเป็นการฝึกฝนทักษะทางภาษา ประการที่ห้า การสอนข่าวเป็นการฝึกฝนการแสดงออก และประการที่หก การสอนข่าวเป็นการฝึกฝนใช้ความคิด สำหรับกระบวนการสอนข่าวมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การหาข่าว ครูกำหนดให้แต่ละกลุ่มหาข่าวมารายงานหน้าชั้นเรียน ทุกเช้า กลุ่มละ 1 เรื่อง สมาชิกทุกคนที่ได้รับมอบหมายจะหาข่าวมาเสนอต่อกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มประชุมกรองข่าว

ขั้นตอนที่ 2 การประชุมเพื่อกรองข่าว ทุกเช้าก่อนรายงานข่าวสมาชิกหรือคนที่ได้รับมอบหมายจะรายงานข่าวให้กลุ่มฟัง กลุ่มจะช่วยพิจารณาคัดเลือกข่าวที่เหมาะสมว่าควรจะเสนอต่อชั้น ให้สมาชิกในกลุ่มซึ่งทำหน้าที่เป็นเวรออกไปทำหน้าที่รายงานข่าว

ขั้นตอนที่ 3 การเสนอข่าว ตัวแทนของกลุ่มจะเป็นผู้เสนอข่าว โดยการเล่าให้เพื่อนนักเรียนฟังโดยใช้เวลา 3-4 นาที ต่อ 1 รายงาน ไม่ควรเกิน 5 นาที

ขั้นตอนที่ 4 การซักถาม หลังจากเสนอข่าวจบแล้วเพื่อนนักเรียน ผู้ฟังข่าวจะซักถามข้อมูลเหตุผลต่างๆ เกี่ยวกับข่าวเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปข่าว ครูควรนำสรุปข่าวที่นักเรียนได้รายงานและซักถาม โดยอภิปรายถึงข่าวแต่ละข่าวในด้านมีสาเหตุมาจากอะไร จะพาดพิงนักเรียนเพียงใด จะปฏิบัติอย่างไร จึงจะหลีกเลี่ยงหรือเผชิญหน้าเหตุการณ์นั้นๆ ได้ สำหรับเวลาที่ต้องสอนข่าวควรจะสอนเวลาเข้าก่อนเรียนตามปกติวันละ 15-20 นาที

จากลักษณะของการจัดกิจกรรมการสอนข่าวและเหตุการณ์ข้างต้นพอสรุปได้ว่า เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความรู้สึกรู้ว่าข่าวเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีกระบวนการสอน คือ การหาข่าว การประชุมเพื่อกรองข่าว การเสนอข่าว การอภิปรายซักถาม และการสรุปวิเคราะห์ข่าว จะทำให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผล เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบ และสามารถทำงานในระบบกลุ่มได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็นผลให้นักเรียนใช้ชีวิตแบบประชาธิปไตยได้ในที่สุด

สิ่งที่นักเรียนได้จากการเรียนการสอนข่าวและเหตุการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

1. นักเรียนกล้าคิดกล้าถามอย่างมีเหตุผลมากขึ้น
2. นักเรียนกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าตัดสินใจ
3. นักเรียนมีนิสัยเป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นคนทันต่อโลก ต่อเหตุการณ์ ไม่มั่งมายหรือหลงเชื่ออะไรอย่างไรเหตุผล มีความรู้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น
4. นักเรียนมีความสามารถในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง มีนิสัยรักการอ่าน
5. นักเรียนรู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม
6. นักเรียนมีพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย เช่น มีเหตุผล ได้จากการคัดเลือกข่าว การวิจารณ์ข่าว การฟังข่าวเคารพความคิดเห็น ได้จาก การวิจารณ์ข่าว อดทนต่อคำวิจารณ์ ได้จาก การอภิปรายข่าว การซักถาม การประเมิน ความรับผิดชอบ ได้จาก การทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลาการทำงานกลุ่ม ได้จากกระบวนการหาข่าว วิเคราะห์ข่าว เสนอข่าว สรุปการเคารพสิทธิของผู้อื่น ได้จากการยกมือก่อนพูด การตั้งใจ
7. นักเรียนจะมีคุณนิสัยหรือคุณธรรมที่ดีขึ้น เช่น ตรงต่อเวลา ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ รู้จักเสียสละตามสมควร

4. กิจกรรมอาหารกลางวัน

กิจกรรมอาหารกลางวัน เป็นกิจกรรมที่มีความมุ่งหมายเบื้องต้น เพื่อให้ให้นักเรียนมีอาหารรับประทานทุกคน เมื่อนักเรียนมีอาหารรับประทานทุกคนแล้ว จึงจะจัดให้มีอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการต่อไป การจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน นอกจากจะเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยไปในตัวด้วย คือ ทำให้มีการเสียสละ มีความรับผิดชอบ แบ่งงานกันทำ สามารถทำงานร่วมกันได้เป็นต้น ในการทำอาหารกลางวันทางโรงเรียนต้องให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มดำเนินงานของโครงการ โรงเรียนต้องให้นักเรียนทราบหลักการและวิธีดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) มีดังนี้

1. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521

โดยบูรณาการกิจกรรมในการเรียนการสอนกับกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งจะมีกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง

2. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าและปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย

3. เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน

4. เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

5. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านปัญญาธรรมให้เกิดกับนักเรียน

6. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามา

มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว

วิธีการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน

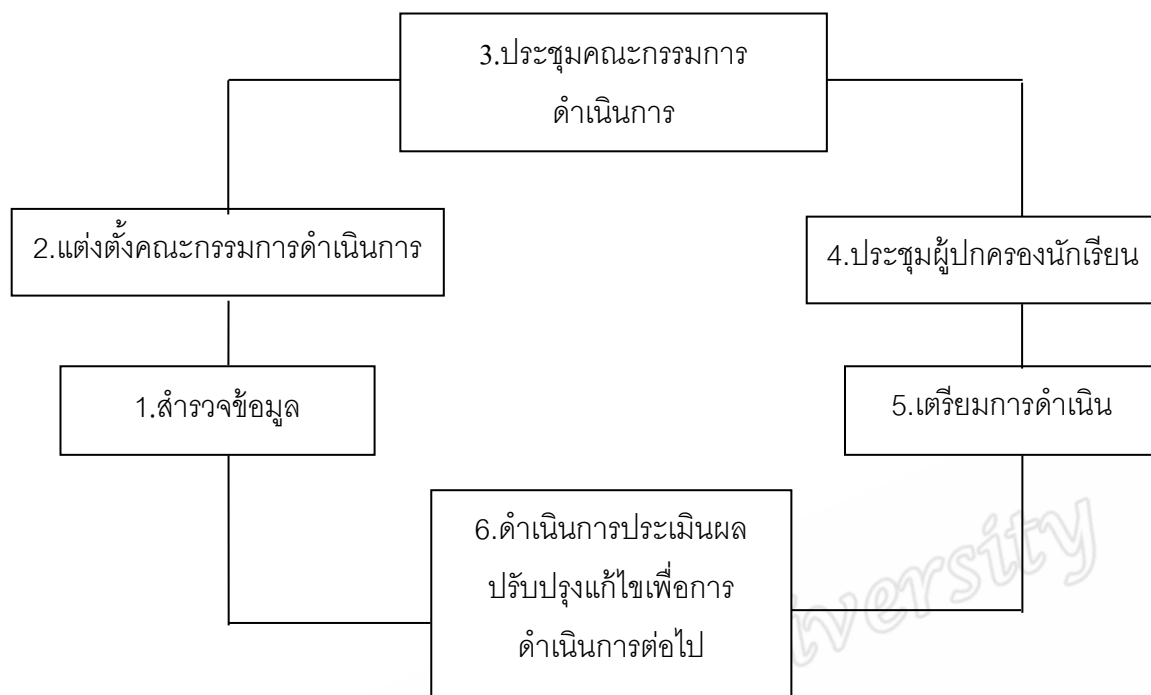
โรงเรียนอาจจัดบริการอาหารกลางวัน ได้หลายวิธี เท่าที่ปฏิบัติกันอยู่มีดังต่อไปนี้

1. นักเรียนนำอาหารมาจากบ้านโดยโรงเรียนจัดสถานที่อำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ความรู้และให้คำแนะนำเกี่ยวกับอาหารการกิน สุขาภิบาล มารยาทในการรับประทานอาหาร โดยมีครูเป็นผู้ควบคุมดูแล

2. โรงเรียนจัดบริการอาหารกลางวันเอง วิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุด ที่จะดำเนินการให้บรรลุความอุดมสมบูรณ์ของการจัดบริการอาหารกลางวัน

3. วิธีประสม คือ มีนักเรียนนำอาหารมารับประทานที่โรงเรียน และโรงเรียนจัดทำอาหารขายเป็นบางอย่างร่วมกันวิธีนี้เหมาะสำหรับโรงเรียนที่ยังไม่พร้อมที่จะจัดดำเนินการเองทั้งหมด

4. วิธีจัดบริการอาหารกลางวันโดยใช้ครัวกลางวิธีนี้เหมาะสำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ หรือโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ใกล้กันสามารถขนส่งอาหารจากครัวกลางได้
 5. วิธีจัดบริการอาหารกลางวันโดยให้พ่อค้าแม่ค้ามาจำหน่ายอาหาร วิธีแบบนี้ไม่ควรได้รับการส่งเสริม
 6. วิธีจัดบริการอาหารกลางวันโดยประชาอาสา การจัดแบบนี้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนหมั่นเวียนกันนำอาหารมาบริการแก่นักเรียน
 7. วิธีจัดบริการอาหารกลางวันจากโครงการเกษตรซึ่งได้จากการปลูกพืชผักเลี้ยงสัตว์ ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เพื่อนำไปประกอบอาหาร
 8. วิธีจัดบริการอาหารเพิ่มเติม คือ การที่โรงเรียนจัดอาหารเพิ่มเติมจากที่นักเรียนนำมาจากบ้าน
 9. วิธีจัดบริการอาหารจานเดียว เป็นรูปแบบที่โรงเรียนทั่วไปนิยมกันเพราะราคาถูกและปรุงง่าย
 10. วิธีการจัดบริการอาหารเสริม เหมาะสมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก คือ จัดอาหารว่างที่มีคุณค่าทางโภชนาการให้เด็กได้กิน ได้เต็มเพียงบรรเทาความหิวโดยได้ที่มีประโยชน์ในท้องถิ่น
 11. จัดบริการแบบอาหารเป็นมื้อเต็มรูปแบบคือ มีอาหารเป็นชุด การจัดแบบนี้มีผลดี คือ นักเรียนได้คุณค่าทางโภชนาการสูง แต่ผลเสีย คือ เด็กยากจนไม่ได้กินเพราะราคาแพง
- ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมอาหารกลางวัน
- สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้เสนอขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมอาหารกลางวัน 6 ขั้นตอนภาพประกอบ 2 ดังนี้
1. ศึกษาและสำรวจข้อมูลปัญหา
 2. แต่งตั้งคณะกรรมการกิจกรรมอาหารกลางวัน
 3. ประชุมคณะกรรมการและจัดทำกิจกรรมอาหารกลางวัน
 4. ประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง และขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมอาหารกลางวันของโรงเรียนดำเนินไปด้วยความราบรื่นบรรลุเป้าหมายที่วางไว้
 5. ดำเนินงานตามกิจกรรม
 6. การประเมินผลโครงการ

ภาพประกอบ 2 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมอาหารกลางวัน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน

1. การเตรียมผลผลิตเป็นขั้นตอนที่ทำให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบที่จะนำไปประกอบเป็นอาหาร
2. การเตรียมอาหารเป็นขั้นตอนในการเลือกเตรียมส่วนประกอบอาหารให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิก
3. การประกอบอาหารเป็นขั้นตอนในการประกอบอาหารเพื่อให้นักเรียนได้รับประทาน
4. การรับประทานอาหารเป็นขั้นตอนในการฝึกความมีระเบียบวินัยในการเข้าแถวมารยาทในการรับประทานอาหาร การจัดสถานที่สำหรับรับประทานอาหาร
5. การเก็บและล้างเป็นขั้นตอนการทำความสะอาด สถานที่ ภาชนะ และความมีระเบียบวินัย ของนักเรียน
6. การจัดการเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมสหกรณ์

7. การถนอมอาหารเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติตั้งแต่การประกอบอาหาร การเก็บและล้าง การจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนของกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลางโดยบูรณาการกับกลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

5. กิจกรรมสหกรณ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2528) ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ ดังนี้

สหกรณ์ คือ การที่คนรวมกันเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน
ลักษณะสำคัญของสหกรณ์

1. เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเดียวกัน
2. ยึดหลักการการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
3. เป็นการดำเนินกิจการโดยผลลงทุนและจัดการร่วมกันโดยเฉลี่ยผลประโยชน์

ให้แก่สมาชิกด้วยความเป็นธรรม

ประโยชน์ของสหกรณ์

1. มีอำนาจต่อรองในการขายสินค้าที่ผลิตได้ และซื้อสินค้าในราคาที่เป็นธรรม
2. เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับสมาชิกในการประกอบอาชีพโดยเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ
3. ให้ความรู้แก่สมาชิกในด้านการผลิต การจำหน่ายและการจัดการ
4. เสริมสร้างสามัคคีในชุมชน ให้สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
5. เสริมสร้างความเสมอภาคโดยสมาชิก มีสิทธิเท่าเทียมกันการออกเสียงแสดง

ความคิดเห็น

6. เสริมสร้างสาธารณประโยชน์

อุดมการณ์สหกรณ์

อุดมการณ์สหกรณ์ คือ แนวความคิดที่เชื่อว่าการช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมให้มีความกินอยู่ดี และมีสันติสุขได้ ซึ่งประกอบด้วย

1. การช่วยเหลือตนเอง คุณสมบัติ คือ จะต้องอดทน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ และรับผิดชอบ
2. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดพลัง สามารถทำประโยชน์และแก้ปัญหาที่มีอยู่ได้ โดยการปฏิบัติตามระเบียบ ร่วมกันทำงานจนสำเร็จ ร่วมรับผิดชอบและปรับปรุงงานกลุ่ม และแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล

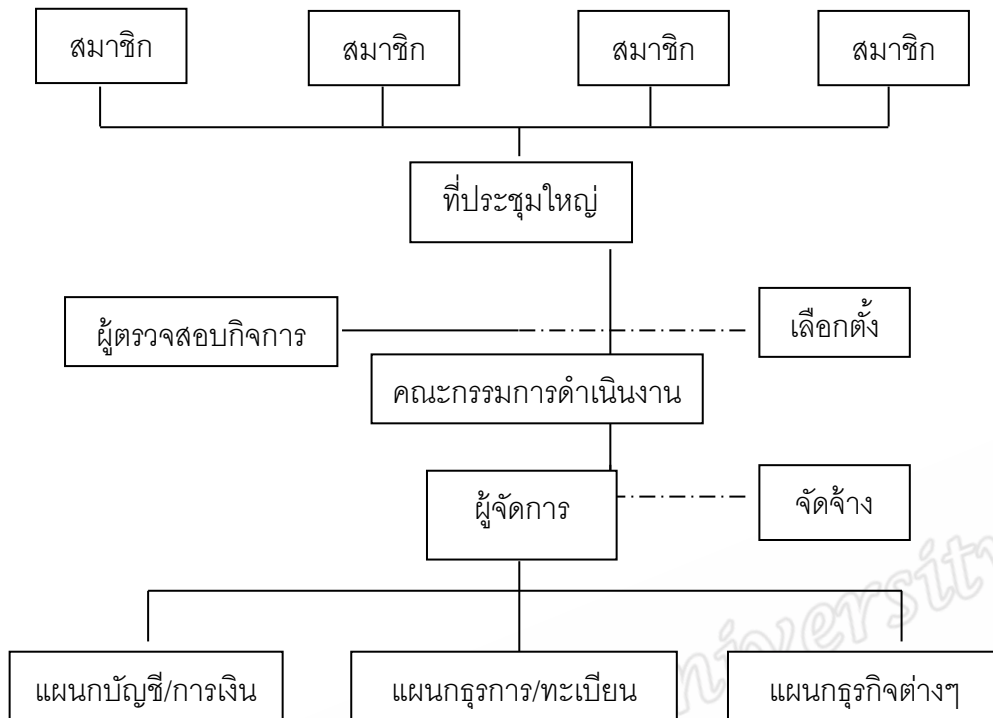
หลักการของสหกรณ์

หลักการสหกรณ์ คือ แนวทางสำหรับสหกรณ์ที่เชื่อมั่นในอุดมการณ์ สหกรณ์ที่เชื่อมั่นในอุดมการณ์สหกรณ์ยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติมี 6 ข้อ คือ

1. การเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ
2. การควบคุมตามหลักประชาธิปไตยและดำเนินการเป็นอิสระ
3. การจัดอัตราเงินปันผลตามหุ้น
4. การจัดสรรรายได้สุทธิ(กำไร)เพื่อผลประโยชน์ส่วนร่วม และความเป็นธรรมในหมู่สมาชิก
5. การส่งเสริมการศึกษาอบรมทางสหกรณ์
6. การร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์ทั้งปวง

การดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์

การบริหารกิจกรรมสหกรณ์ทุกประเภทจะยึดหลักการเดียวกัน คือ “บริหารงานโดยสมาชิก” สมาชิกแต่ละคนจะเลือกตัวแทนซึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการดำเนินการ” และผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์ จากในที่ประชุมใหญ่ ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แสดงการดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538)

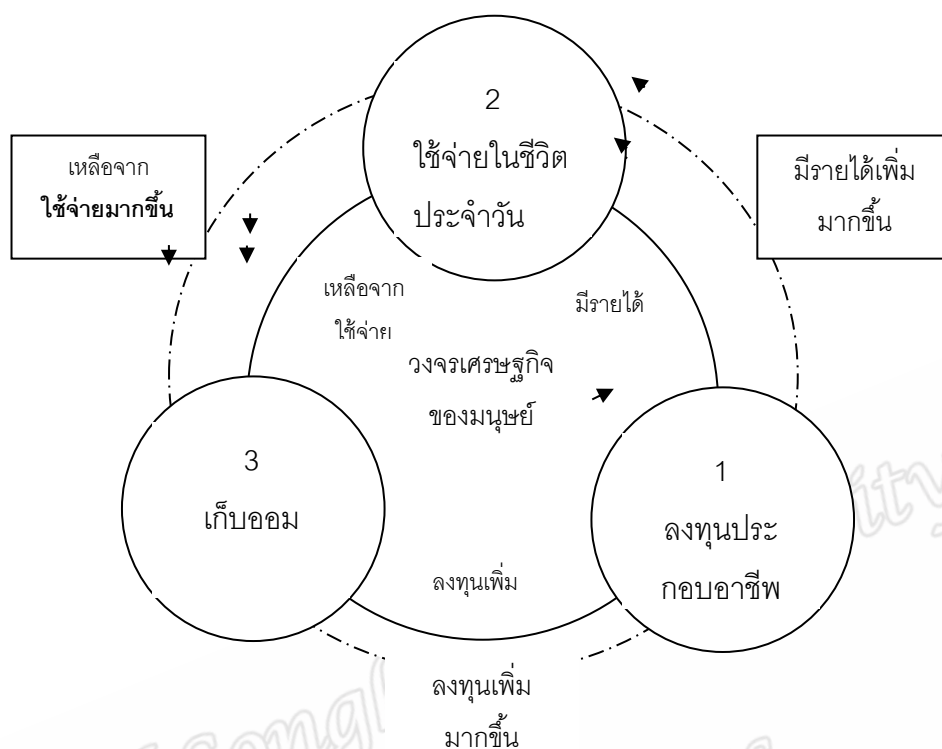
คณะกรรมการดำเนินการ มีหน้าที่กำหนดนโยบายในการบริหารงานให้สหกรณ์ โดยช่วยจัดวาง “ผู้จัดการ” ให้ปฏิบัติงานภายในสหกรณ์ภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการดำเนินการ

สำหรับสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ยึดหลักในการดำเนินการทั่วไป เช่นเดียวกับสหกรณ์ทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง

บทบาทของสมาชิกสหกรณ์ที่ดี

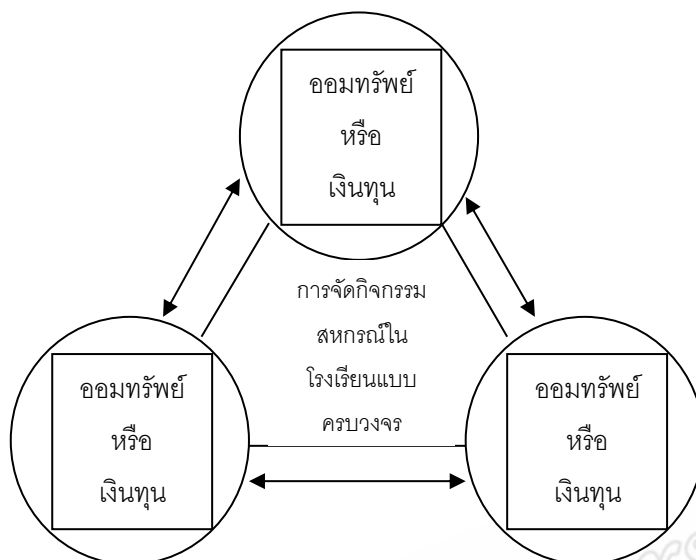
1. ยึดมั่นในอุดมการณ์สหกรณ์
2. ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ และมติที่ประชุม
3. เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง
4. มีความซื่อสัตย์ สามัคคี และเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
5. ควบคุมดูแลกิจการสหกรณ์
6. สนับสนุนและใช้บริการของสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอ และไม่เอาเปรียบสมาชิกอื่น

การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา

ภาพประกอบ 4 แสดงวงจรเชิงเศรษฐกิจของมนุษย์
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528)

จากวงจรเชิงเศรษฐกิจข้างต้นสามารถจะนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนเพื่อให้ครบวงจร โดยจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการผลิต หรือการลงทุนกิจกรรมออมทรัพย์ และกิจกรรมร้านค้า ทำให้เกิด “กิจกรรมสหกรณ์แบบครบวงจร” ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ5 การดำเนินงานสหกรณ์โรงเรียนครบวงจร

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528)

ขั้นตอนการดำเนินการจัดกิจกรรมสหกรณ์ให้บังเกิดผลและประสิทธิภาพ

ควรดำเนินการในแต่ละกิจกรรม ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการในแต่ละกิจกรรมโดยให้นักเรียนเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน ครูเป็นที่ปรึกษา
2. จัดให้มีการประชุมใหญ่ประจำปี เพื่อชี้แจง วัตถุประสงค์ของกิจกรรม ตลอดจนรายงานในรอบปีที่ผ่านมา จัดสรรกำไรและปันผล
3. ให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ แก่สมาชิก
4. จัดให้มีการระดมทุน โดยการเพิ่มหุ้นและออมทรัพย์ได้ตลอดเวลา
5. สอดแทรกอุดมการณ์สหกรณ์เข้าไปในกิจกรรม การเรียนการสอน และในกิจกรรมเสริมหลักสูตรของทุกระดับชั้น โดยเฉพาะในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (งานเล็ก)
6. ส่งเสริมสนับสนุน เครื่องมือและอุปกรณ์ในการดำเนินการ
7. ให้สินเชื่อแก่สมาชิกเพื่อการผลิตซึ่งอาจให้บริการทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือให้บริการแก่สมาชิกที่จะนำไปดำเนินการร่วมกับผู้ปกครองที่บ้าน

8. พัฒนาการขายและกาารให้บริการในการจำหน่ายสินค้า เช่น การขายตรง และการนำสินค้าไปจำหน่ายนอกโรงเรียน ทั้งนี้โรงเรียนจะต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและชุมชนให้ชัดเจน

9. ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้หารายได้พิเศษ

10. ประเมินผลการปฏิบัติงานในแต่ละปีและรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ
สรุป การที่นักเรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมสหกรณ์นั้น นอกจากจะเรียนรู้จากบทเรียนที่กำหนดไว้แล้วนักเรียนจะต้องนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติจริง เพื่อเพิ่มพูนทักษะและความรู้สึกที่ดีต่อกิจกรรมสหกรณ์ อันจะเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์สหกรณ์ให้แก่ นักเรียน โดย

1. การสมัครเป็นสมาชิกกิจกรรมสหกรณ์ของโรงเรียน

2. เข้าร่วมประชุมใหญ่สามัญประจำปีทุกครั้ง

3. เข้าร่วมกิจกรรม เช่น เป็นกรรมสหกรณ์ต่างๆ เพื่อฝึกการซื้อขาย การทำบัญชีออมหรือฝากอย่างสม่ำเสมอ ใช้สินเชื่อเพื่อการผลิต (กู้ยืมเงินจากฝ่ายเงินทุน) การเรียนภาคปฏิบัติในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพและกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ แล้วยังสามารถที่จะเข้ากลุ่มผลิตสินค้าตามความถนัดและความสนใจนอกเวลาเรียนได้อีก

6. กิจกรรมการทำความสะอาดอาคารสถานที่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณอาคารสถานที่และแหล่งบริการต่างๆ ของโรงเรียนไว้ดังนี้ เพื่อให้ นักเรียนรู้จักใช้และดูแลรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน อาคารสถานที่และแหล่งบริการต่างๆ ได้ เพื่อฝึกให้นักเรียนให้รู้จักทำงานด้วยตนเอง ตลอดจนรับผิดชอบที่ตนเองได้รับมอบหมาย สำหรับวิธีดำเนินการจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการนักเรียนร่วมรับผิดชอบ

2. จัดตั้งกรรมการดูแลรักษาความสะอาดอาคารสถานที่

3. โรงเรียนจัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ การทำความสะอาดส่วนรวมให้

4. การปฏิบัติงานประจำวันของนักเรียน

5. การประเมินผล โดยการสังเกตการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนักเรียน

สังเกตกระบวนการทำงานของนักเรียนที่ได้รับมอบหมาย และตรวจสอบรายงานผลความสำเร็จของคณะกรรมการ

การทำความสะอาดอาคารสถานที่ เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนมอบให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มุ่งเน้นคุณสมบัติที่ต้องการ คือ ความรับผิดชอบ นิษฐ์รักความสะอาด ความมุ่งมั่นในการทำงานและวิถีชีวิตประชาธิปไตย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2552) ได้กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาที่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย มีแนวทางประพฤติปฏิบัติดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งและสนับสนุนกิจกรรมของสถานักเรียน
2. สอนและฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม และการรับฟังความคิดเห็น และเหตุผลของผู้อื่น
3. เสริมสร้างให้ครู นักเรียน มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อหน้าที่
4. ส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล และรักใคร่ปรองดองกันในโรงเรียน
5. กระตุ้นและเปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เช่น กิจกรรมของสถานักเรียน กิจกรรมของสถานศึกษา กิจกรรมของชุมชน
6. ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับในข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มและปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
7. พยายามโน้มน้าวใจให้นักเรียนเข้าใจเหตุผลในกฎระเบียบต่างๆ มากกว่าที่จะใช้อำนาจบังคับให้ปฏิบัติตามแต่เพียงอย่างเดียว
8. ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมในสถานโรงเรียน เช่น ชมรม สหกรณ์ ฯลฯ
9. สนับสนุนให้ครูนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อทำคุณประโยชน์ให้แก่โรงเรียน ชุมชน และสังคม
10. สนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น เช่น วันสำคัญทางศาสนา งานบุญประเพณี ฯลฯ
11. สนับสนุนและเป็นตัวอย่างการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งระดับต่างๆ เช่น กำหนดผู้ใหญ่บ้าน อบต. อบจ. สส. สว. ฯลฯ โดยเลือกคนดีและร่วมเข้าต่อต้านการซื้อสิทธิ ขายเสียง
12. กรณีที่มีปัญหาความขัดแย้งจะแก้ไขด้วยวิธีการประนีประนอมไม่ใช่อารมณ์และความรุนแรง

การสร้างเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

การส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมสถานนักเรียน ชมรม สหกรณ์ ให้นักเรียนรู้จักทำงานเป็นกลุ่ม มีความซื่อสัตย์มีวินัย ความรับผิดชอบ ฝึกให้นักเรียนยอมรับในข้อตกลงร่วมกันของกลุ่ม

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถานศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถานศึกษา ควรจัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อปลูกฝังเยาวชนของชาติ ให้มีคุณภาพพระเบียบวินัยความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จัดกิจกรรมเพื่อรักษา ศิลปวัฒนธรรมของไทยเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียนการจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการการจัดกิจกรรมสุนทรียะการจัดกิจกรรมด้านอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษาจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมตามรูปแบบการจัดตั้งพรรคการเมือง

การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

กรมสามัญศึกษา (2536) ได้เสนอการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เป็นประชาธิปไตย จะช่วยเสริมบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตย ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีเปรียบเสมือนครูที่พูดไม่ได้ที่มีอิทธิพลในการเสริมสร้างความคิดจิตใจ ที่เป็นประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

หากมองโดยภาพรวมแล้วอาจจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ คุรุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้สอย มีความปลอดภัย คุ่มค่า และเกิดประโยชน์

1. การจัดสภาพแวดล้อมด้านกายภาพควรอยู่ภายใต้หลักการของการร่วมคิด ร่วมทำ เพราะนอกจากจะได้ซึ่งทางเลือกหลายๆ วิธี จากบุคคลหลายๆ คนแล้ว ยังเสริมสร้างความรู้สึกที่ดี ความรู้สึกของการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของ โดยเฉพาะนักเรียนได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจวางแผน ดูแลบริเวณโรงเรียน อาคารสถานที่ ภายใต้คำแนะนำของครู อาจารย์

2. สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ให้มากที่สุดภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวาอย่างเป็นประชาธิปไตย เช่น การจัดกิจกรรมอภิปราย ตอบปัญหา นิทรรศการ เชิญวิทยากร มาบรรยายให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง ครูให้ความรัก ความเมตตา และปฏิบัติกับนักเรียนเสมอต้นเสมอปลาย

3. สภาพแวดล้อมด้านการบริหารการจัดการ เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ในลักษณะต่างๆ เช่น

3.1 บุคลากรมีความเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทาย ปราศรัยด้วยความเป็นมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน

3.2 บุคลากรมีโอกาสนพบปะสังสรรค์หรือรวมกลุ่มทำกิจกรรมหลายๆ รูปแบบ ทั้งในและนอกสถานที่

3.3 บุคลากรให้ความเคารพ ยอมรับในบทบาทหน้าที่ของกันและกัน

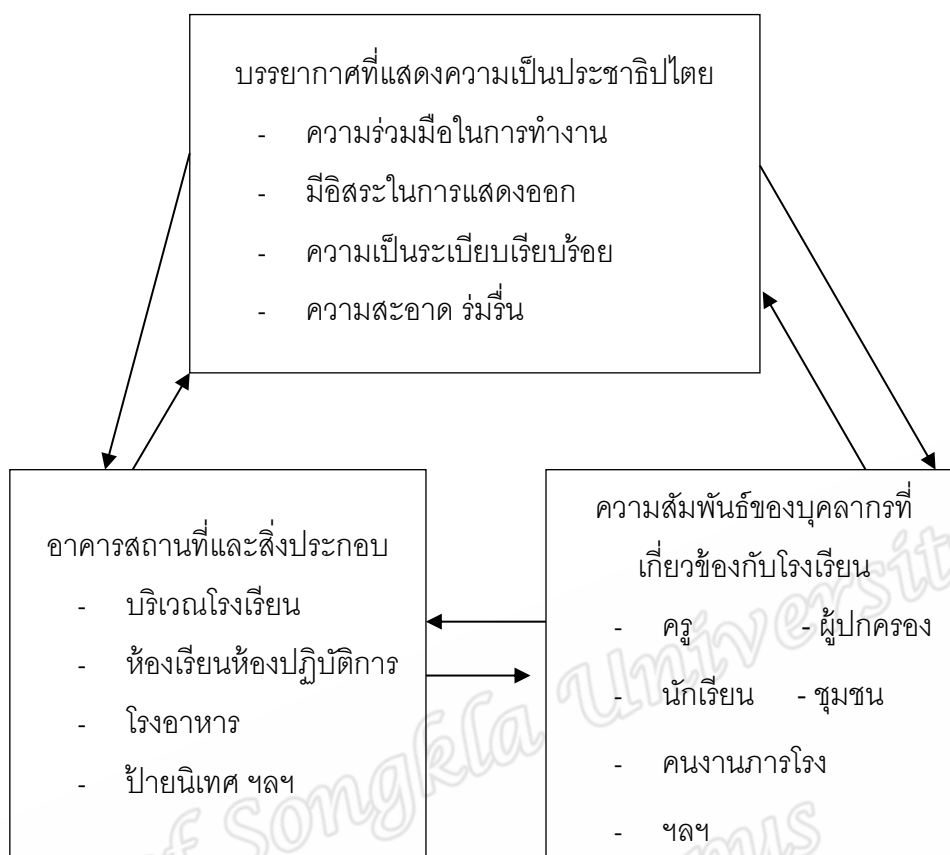
3.4 มีความจริงใจ มีเกียรติ และประสานประโยชน์ซึ่งกันและกันด้วยความยุติธรรม

3.5 บุคลากรยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเป็นที่ยอมรับของกันและกัน

3.6 บุคลากรเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันด้วยความเต็มใจ

3.7 มีการยกย่องชมเชย เผยแพร่ผลงานของบุคลากรที่มีความสามารถ ฯลฯ

การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยแสดงเป็นภาพได้ ดังนี้

ภาพประกอบ 6 แสดงบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

ที่มา: กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2536)

จากภาพแสดงให้เห็นว่าบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย อาจมองเห็นจากการที่นักเรียนมีอิสระในการแสดงออก มีความร่วมมือในการทำงาน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น สวยงาม มีประโยชน์แก่การใช้สอยของอาคารสถานที่ ซึ่งเป็นผลจากการที่โรงเรียนสามารถจัดอาคารสถานที่และสิ่งประกอบต่างๆ ในเชิงชี้ชวนให้บุคลากรฝ่ายต่างๆ ได้แสดงพฤติกรรมประชาธิปไตยได้อย่างเต็มที่

การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดลอมที่ดี เปรียบเสมือนครูที่พูดไม่ได้แต่มีอิทธิพล ในการเสริมสร้างความคิด จิตใจที่เป็นประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี เมื่อมองในภาพรวมแล้ว อาจจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ส่งเสริมบรรยากาศประชาธิปไตยได้ 3 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบด้วยห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่า และเกิดประโยชน์

2. สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริม ทางด้านการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับรู้ประสบการณ์ให้มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวาอย่างเป็นประชาธิปไตย เช่น การจัดกิจกรรมอภิปราย ตอบปัญหา นิทรรศการ เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริงครูให้ความรักความเมตตาและปฏิบัติกับนักเรียนเสมอต้นเสมอปลาย

3. สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียนด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย

ดังนั้นในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยควรมีแนวทางดังนี้

1. สถานศึกษาควรสนับสนุนให้คณะครู และผู้เรียนร่วมกันจัดตกแต่งห้องเรียน ให้นำอยู่ให้มีแสงสว่างเพียงพอ และปรึกษากับผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาระดมทรัพยากรมาปรับปรุงห้องเรียนให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. สถานศึกษาร่วมกับผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน ปรับปรุงภูมิทัศน์ในโรงเรียน ให้นำอยู่ เช่น ปลูกต้นไม้ยืนต้น ปลูกดอกไม้ และรณรงค์การรักษาความสะอาด เป็นต้น

3. สถานศึกษาควรมีนโยบายปลูกฝังให้ผู้เรียนรักความสะอาด และรักษาสมบัติของโรงเรียน

4. สถานศึกษาควรปลูกฝังให้ผู้เรียนมีมารยาทในการพูดโดยเฉพาะการพูดกับผู้ใหญ่และการประพฤติตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

5. สถานศึกษาควรร่วมมือกับชุมชนเพื่อหาทางป้องกันไม่ให้ผู้เรียนหนีเรียน

6. ด้านสภาพแวดล้อม เครื่องอุปโภค บริโภค สถานศึกษาควรจัดหาห้องน้ำให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน จัดให้มีน้ำสะอาดให้ผู้เรียนได้ดื่มอย่างเพียงพอ จัดให้มีที่จอดรถจักรยานและจักรยานยนต์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

7. ด้านความสัมพันธ์ การใช้เหตุผล ควรฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้เหตุผลในการพูดหรืออภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) สรุปไว้ว่า นอกจากจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนโดยเน้นกระบวนการกลุ่มเพื่อเป็นตัวนำให้นักเรียนฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยแล้วสถานศึกษาคควรจัดองค์ประกอบอื่นๆ ในสถานศึกษา อย่างน้อย 3 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา การจัดห้องเรียน และการส่งเสริมบุคลิกภาพของครูให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย คือ

1.1 การบริหารกิจกรรมในสถานศึกษา คณะครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทำกิจกรรมต่างๆ ในรูปของคณะกรรมการที่ให้โอกาสเด็กได้ฝึกกิจกรรมด้วยตนเองโดยมีคณะครูเป็นที่ปรึกษา

1.2 คณะครูต้องพยายามสอนให้เด็กได้คิดโดยการใช้คำถามเป็นสื่อ นำให้มากที่สุด โดยลักษณะของคำถามควรเป็นคำถามที่กระตุ้นให้เด็กคิดและได้ตอบด้วยเหตุผล

1.3 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งเรื่องร่วมกันการทำงาน การคิด การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักคิดริเริ่ม และยอมรับกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ทางกลุ่มร่วมกันกำหนด

1.4 ครูเป็นทั้งครูและทั้งพ่อแม่ ทั้งเพื่อนและทั้งพี่ของนักเรียนในอันที่จะทำกิจกรรมร่วมกันและรับผิดชอบงานส่วนรวม

1.5 ครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมให้กับนักเรียนในขณะที่นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาท ทั้งฐานะผู้ปฏิบัติ และแสดงความคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. การจัดห้องเรียนเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการฝึกกระบวนการประชาธิปไตยไปพร้อมกัน ครูจำเป็นที่จัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยไปด้วย คือ

2.1 การจัดที่นั่งกลุ่ม การจัดที่นั่งกลุ่มเพื่อฝึกให้นักเรียนได้รู้จักทำงานตามกระบวนการประชาธิปไตย ควรนั่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-8 คน โดยมีการเลือกประธานกลุ่มหมุนเวียนกันไปเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน ตามความเหมาะสม การจัดให้เด็กนั่งเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กเกิดความสะดวกในการทำงาน การประชุมวางแผน การค้นคว้า

2.2 บรรยายภาคในชั้นเรียนนักเรียนมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวโยให้นักเรียนควบคุมกันเองตามข้อตกลงของห้องเรียน ครูเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในกรณีเด็กมีปัญหาในการเรียนและในการปกครองต้องเป็นกันเอง

2.3 การจัดกลุ่มในห้องเรียน กลุ่มของนักเรียนแต่ละกลุ่มที่แบ่งไว้ในห้องเรียนควรมีช่วงเวลาในการเปลี่ยนแปลงกลุ่มเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสร่วมทำงานกับเพื่อนในห้องอย่างทั่วถึงแต่เมื่ออยู่ในกลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีความผูกพันและมีหน้าที่รับผิดชอบงานภายในกลุ่มของตนไม่ก้าวร้าวไปถึงกลุ่มอื่น แต่ก็ไม่ตัดสิทธิ์ในการจะติดต่อกับกลุ่มอื่นให้บริการตามความเหมาะสม

2.4 การเปลี่ยนครูหรือเปลี่ยนวิชาเรียน ครูที่เข้าไปสอนแต่ละห้องควรคำนึงถึงข้อตกลงของห้องเรียนและของการปกครองในแต่ละห้อง โดยไม่ควรเปลี่ยนแปลงข้อตกลงของห้องเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีอิสระในการทำงาน

2.5 การปกครองตนเองของนักเรียน ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกลุ่มย่อยในห้องเรียนจะช่วยให้นักเรียน ได้ฝึกการปกครองไปในตัวครูจึงคอยสอดส่องดูแลการจัดกิจกรรมของนักเรียนให้เหมาะสม และควรปฏิบัติให้สอดคล้องกับระบบกลุ่มของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญเรื่องระบบกลุ่มและการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของครู

3. การส่งเสริมบุคลิกภาพของครูให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ 2) สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน การสนับสนุนทางวิชาการต่างๆ และ 3) สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียนการใช้เหตุผล อภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบประชาธิปไตย ได้ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน

องค์ประกอบประชาธิปไตย	รายละเอียด	สปช 2536	วีรดา ชูสิทธิ์กรม 2544	สมชัย วุฒิ ปรีชา (2535)	ณัฐกร อ่วม บำรุง 2537
การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน	-การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อ ต่อ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริม ประชาธิปไตย ผู้บริหาร ครู นักเรียน พ่อแม่	✓	✓		✓
การจัดห้องเรียน	-การจัดที่นั่ง	✓			
	บรรยากาศในห้องเรียน	✓			
	การเปลี่ยนครูหรือเปลี่ยนวิชาที่เรียน	✓			
	การปกครองตนเองของนักเรียน	✓			
	การจัดกลุ่มในห้องเรียน	✓			
บุคลิกภาพของครู	-ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน	✓		✓	✓
	-ด้านการทำงานของครู			✓	✓
ผู้บริหาร	-ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิถีชีวิต ประชาธิปไตย		✓		
	-เป็นแบบอย่าง ตั้งใจ มุ่งมั่น			✓	
	-บริหารงานแบบประชาธิปไตย			✓	✓
กิจกรรมการเรียนการสอน	-กระบวนการกลุ่ม			✓	✓
การปลูกฝังต้องทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ		✓	✓	✓	
ติดตาม ประเมินผล	แก้ปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้อง			✓	
หน่วยงานต้องดูแลเอาใจใส่	ปัจจัย ขวัญกำลังใจ			✓	

ตาราง 3 (ต่อ) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน

องค์ประกอบประชาธิปไตย	รายละเอียด	สมบูรณ 25 16	ประทีป 2526	ชาญวิทย์ 2536	กรมสามัญ ศึกษา 2536
การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน	-การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อ ต่อการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนส่งเสริมประชาธิปไตย ผู้บริหาร ครู นักเรียน พ่อแม่				✓
การจัดห้องเรียน	-การจัดที่นั่ง				
	บรรยากาศในห้องเรียน				
	การเปลี่ยนครูหรือเปลี่ยนวิชาที่เรียน				
	การปกครองตนเองของนักเรียน				
บุคลิกภาพของครู	-ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน				
	-ด้านการทำงานของครู			✓	✓
ผู้บริหาร	-ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย	✓		✓	✓
	-เป็นแบบอย่าง ตั้งใจ มุ่งมั่น				
	-บริหารงานแบบประชาธิปไตย	✓	✓		
กิจกรรมการเรียนการสอน	-กระบวนการกลุ่ม		✓		✓
การปลูกฝังต้องทำอย่างต่อเนื่องและ เป็นระบบ	-ซึมซาบเข้าไปในความรู้สึกจิตใจของนักเรียน	✓		✓	
ติดตาม ประเมินผล	-แก้ปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้อง				✓
หน่วยงานต้องดูแลเอาใจใส่	-ปัจจัย ขวัญกำลังใจ				
นักเรียน	-ผู้นำ กล้าแสดงออก ขยัน อดทน เสียสละ น่าใจนักกีฬา ความคิดสร้างสรรค์		✓	✓	✓

ตาราง 3 (ต่อ) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน

องค์ประกอบประชาธิปไตย	รายละเอียด	ธเนศ 2552	อมร 2541	สปส 2556	กระทรวง 2540
การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน	-การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนส่งเสริมประชาธิปไตย ผู้บริหาร ครู นักเรียน พ่อแม่	✓	✓	✓	
การจัดห้องเรียน	-การจัดที่นั่ง				
	บรรยากาศในห้องเรียน		✓	✓	
	การเปลี่ยนครูหรือเปลี่ยนวิชาที่เรียน				
	การปกครองตนเองของนักเรียน				
	การจัดกลุ่มในห้องเรียน		✓		
บุคลิกภาพของครู	-ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน		✓	✓	
	-ด้านการทำงานของครู	✓		✓	
ผู้บริหาร	-ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย	✓			
	-เป็นแบบอย่าง ตั้งใจ มุ่งมั่น	✓			
	-บริหารงานแบบประชาธิปไตย	✓			✓
กิจกรรมการเรียนการสอน	-กระบวนการกลุ่ม	✓	✓		✓
การปลูกฝังต้องทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ	-ซึมซาบเข้าไปในความรู้สึกจิตใจของนักเรียน	✓	✓		
ติดตาม ประเมินผล	-แก้ปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้อง	✓			
หน่วยงานต้องดูแลเอาใจใส่	-ปัจจัย ขวัญกำลังใจ	✓			
นักเรียน	-ผู้นำ กล้าแสดงออก ขยัน อดทน เสียสละ น่าใจนักกีฬา ความคิดสร้างสรรค์				
กิจกรรม	-กิจกรรมตามระเบียบ กิจกรรมพิเศษ	✓	✓	✓	✓

ตาราง 3 (ต่อ) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน

องค์ประกอบประชาธิปไตย	รายละเอียด	สปช 2540	ทศนา 2530	สมเชษฐ์ 2554	
การสร้างบรรยากาศในโรงเรียน	การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนส่งเสริมประชาธิปไตย ผู้บริหาร ครู นักเรียน พ่อแม่				
การจัดห้องเรียน	การจัดที่นั่ง				
	บรรยากาศในห้องเรียน				
	การเปลี่ยนครูหรือเปลี่ยนวิชาที่เรียน				
	การปกครองตนเองของนักเรียน				
	การจัดกลุ่มในห้องเรียน				
บุคลิกภาพของครู	ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน				
	ด้านการทำงานของครู	✓			
ผู้บริหาร	ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย				
	เป็นแบบอย่าง ตั้งใจ มุ่งมั่น				
	บริหารงานแบบประชาธิปไตย	✓			
กิจกรรมการเรียนการสอน	กระบวนการกลุ่ม	✓		✓	
การปลูกฝังต้องทำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ	ซึมซาบเข้าไปในความรู้สึกจิตใจของนักเรียน				
ติดตาม ประเมินผล	แก้ปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้อง	✓			
หน่วยงานต้องดูแลเอาใจใส่	ปัจจัย ขวัญกำลังใจ				
นักเรียน	ผู้นำ กล้าแสดงออก ชยัน อดทน เสียสละ นำใจนักกีฬา ความคิดสร้างสรรค์				
กิจกรรม	กิจกรรมตามระเบียบ กิจกรรมพิเศษ	✓	✓		

จากตาราง 3 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียนผู้วิจัย
สรุปองค์ประกอบของประชาธิปไตยในโรงเรียนที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย
ประกอบด้วย หลักสูตรสถานศึกษาส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีชีวิต
ประชาธิปไตยในสถานศึกษา และการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
ในโรงเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

ความหมายรูปแบบ

นักวิชาการหลายๆ ท่านได้ให้นิยามความหมายของ “รูปแบบ Model” ไว้เหมือน
และแตกต่างกันดังนี้

Robert John Mcleod(1998) กล่าวว่ารูปแบบหมายถึง การพรรณนาถึงความจริง
อย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยเจตนาที่จะให้เข้าใจง่าย โดยพรรณนาให้อยู่ในรูปแบบภูมิ ซึ่งแสดงให้เห็น
ส่วนประกอบที่สำคัญๆ ของโครงสร้างหรือกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมทั้งความสัมพันธ์
ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น

มยุรี อนุมานราชชน (2547) ให้ความหมายว่า รูปแบบหมายถึง กรอบแนวคิด
พื้นฐานของสิ่งที่เป็นจริงของปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง เพื่อใช้อธิบายเหตุการณ์ในรูปแบบ
ที่ปรากฏให้เห็นว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมจึงเกิดสิ่งนั้น และสิ่งนั้นจะก่อผลอะไรบ้าง รูปแบบมักแสดง
ความสัมพันธ์ให้ปรากฏให้เห็นเป็นรูปร่าง ทฤษฎีส่วนใหญ่มักถูกพัฒนามาจากรูปแบบที่ได้รับ
การทดสอบแล้ว

ทวีศักดิ์ อ่ำลา (2551) รูปแบบหมายถึง สิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากชุดของ
ปัจจัย องค์ประกอบ หรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน โดยความสัมพันธ์นั้นสามารถแสดงในรูปภาพ
แผนภูมิหรือแบบจำลอง เพื่ออธิบายหรือแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญและความสัมพันธ์ของ
เรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

สำหรับ Willer (1987) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง ชุดของทฤษฎี
ที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วสามารถระบุและ
พยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์ หรือทางสถิติได้ด้วย

สำหรับ สมิธ และคณะ (Smith and others, 1971) อธิบายความหมายของรูปแบบว่ารูปแบบเป็นการย่อส่วนของจริงให้เล็กลง เพื่อให้พิจารณาและช่วยทำความเข้าใจในข้อเท็จจริงปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่างๆ โดยการจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น ซึ่งเป็นเหมือนตัวแทนความจริงแต่มีใช้ข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

ขณะที่นงลักษณ์ เรือนทอง (2550) ได้สรุปความหมายของรูปแบบว่าหมายถึงแบบจำลองที่ได้ย่อขนาดจริงให้เล็กลง หรือหมายถึงสิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบ หรือตัวแปรต่างๆ เพื่อที่จะช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาและเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ง่ายและดีขึ้น

ส่วน Longman (1987) ให้ความหมายของรูปแบบไว้ตามพจนานุกรม Contemporary English ไว้ ดังนี้ 1) เป็นสิ่งย่อส่วนของของจริง ตรงกับภาษาไทยที่ว่าแบบจำลอง 2) เป็นสิ่งที่ของหรือคนก็นำมาใช้เป็นแบบอย่าง เช่นครูต้นแบบ นักเดินแบบ เป็นต้น

ส่วน สถาบันการพัฒนาข้าราชการพลเรือน กล่าวไว้ว่ารูปแบบ หมายถึงแบบแผนในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการ แนวคิดและกระบวนการที่ได้รับการพัฒนามาแล้วอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับหลักการหรือแนวคิดของรูปแบบนั้นและได้รับการทดสอบมาแล้วว่าสามารถปฏิบัติได้จริงและมีประสิทธิผล สามารถช่วยให้การปฏิบัติเกิดผลตามวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายหรือแสดงให้เห็นโครงสร้างทางความคิด หรือความสัมพันธ์องค์ประกอบสำคัญๆ ของเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประเภทของรูปแบบ

นักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทของรูปแบบไว้หลายลักษณะซึ่งแตกต่างกันไป ดังนี้

Smith and Others (1971) จำแนกประเภทของรูปแบบไว้หลายลักษณะซึ่งแตกต่างกันไปดังนี้

1.) รูปแบบเชิงกายภาพ (Physic Model) ได้แก่

1.1) รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบิน จำลองหุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

1.2) รูปแบบเหมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลองจริง เช่น เครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องบิน เป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้ใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

2.) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

2.1) รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) รูปแบบนี้พบบ่อยมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายปรากฏการณ์ตามการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น Bertalanffy (1968) ผู้สร้างทฤษฎีระบบกล่าวว่า การมีรูปแบบที่เป็นข้อความนั้นแม้บางครั้งจะเข้าใจได้ยากแต่ก็ยิ่งดีกว่าไม่มีรูปแบบเสียเลยเพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบประเภทอื่นต่อไป

2.2) รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือ รูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และ โปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

แนวความคิดจำแนกรูปแบบของ Smith and Others (1971) มีความคล้ายกับแนวความคิดจำแนกรูปแบบระบบทางการจัดการศึกษาของ นิคม ทางแดง (2536) โดยแบ่งรูปแบบออกเป็น 4 แบบ คือ แบบไอโคดิก แบบอนาล็อก แบบสัญลักษณ์ และแบบแนวคิด แต่ในที่นี้ได้รวมรูปแบบแนวคิด และแบบสัญลักษณ์ ไว้กับแบบอนาล็อก เพื่อความเข้าใจง่ายเพราะทั้งสองแบบเป็นประเภทเดียวกัน

1.) รูปแบบระบบแบบไอโคดิก (Iconic Model) เป็นการจำลองระบบด้วยภาพเหมือนภาพถ่าย หรือสัญลักษณ์ โครงสร้างทางกายภาพ ในระบบทางการศึกษารูปแบบระบบไอโคดิกมีความเหมาะที่เข้ากับระบบทางการศึกษาระดับการสอน และระดับประสบการณ์การเรียน เช่น ระบบการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ระบบการผลิตผลงานด้วยอาชีพเฉพาะอย่างต่างๆ เป็นต้น

2.) รูปแบบระบบอนาล็อก (Analog Model) เป็นระบบเทียบเหมือนที่ใช้สิ่งแทนที่กำหนดขึ้นแทนส่วนประกอบ องค์ประกอบ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงของระบบจริง สามารถลดความสลับซับซ้อนของระบบจริงและแสดงเฉพาะส่วนสำคัญของระบบทำให้เข้าใจระบบโดยส่วนรวมได้ง่าย ซึ่งสามารถแสดงได้ด้วยภาษา (Language Analog) แผนภูมิ (Flow Chart) แผนที่ (Map) และกราฟ (Graph)

2.1) รูปแบบอนาล็อกภาษา ประกอบด้วยส่วนที่เป็นปณิธาน และ เป้าหมาย (Mission Statement) เกณฑ์การออกแบบระบบ (Design Criteria) เป้าหมายเชิงปฏิบัติการ (Performance Goals) ส่วนที่เป็นปัจจัยนำเข้าผลลัพธ์ (Inputs / Outputs)

(หมายความว่า ในระบบย่อย คือ ระบบปัจจัยนำเข้าจะต้องมีผลลัพธ์ออกมา การใส่ปัจจัย
จึงบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนที่เป็น) ผลลัพธ์ / ปัจจัยนำเข้า (Outputs / Inputs) (หมายความว่า ส่วนที่
เป็นผลลัพธ์บางส่วนที่เป็นจะต้องเป็นปัจจัยนำเข้าสำหรับวงจรผลย้อนกลับด้วย) และข้อความส่วน
ที่เป็นวงจรมย้อนกลับที่มีคนเป็นหลัก

1. รูปแบบระบบบนาล็อกแผนภูมิ เป็นการใชัสัญลักษณ์ต่างๆ แทน
ส่วนประกอบ องค์ประกอบและกระบวนการเปลี่ยนแปลง ใช้เส้นหัวลูกศรแทนทิศทางการ
เปลี่ยนแปลงและ การเคลื่อนย้ายของข้อมูลต่างๆ

2. รูปแบบบนาล็อกแผนภาพ โดยเน้นโครงสร้างที่ไม่ละเอียดเท่ากับภาพ
แต่ใช้สัญลักษณ์แทนส่วนประกอบองค์ประกอบและกระบวนการเปลี่ยนแปลงของระบบ
อาจใช้หลายภาพหรือหลายแผนแทนการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาต่างๆ

1. รูปแบบบนาล็อกแผนที่ เป็นการใชัสัญลักษณ์แทนส่วนประกอบและ
องค์ประกอบต่างๆในสถานที่จริง

2. รูปแบบบนาล็อกกราฟ ใช้ระยะแกน X และ Y แทนส่วนประกอบหรือ
องค์ประกอบของระบบ ใช้เส้นและสัญลักษณ์แทนการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของระบบ

นอกจากนี้ Keeves (1988) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและ
สังคมศาสตร์เอาไว้ 4 ประเภท คือ

1. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใ้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์
ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนาย
จำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจาก
ถังนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียนเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้น นักเรียนที่อยู่ใน
ระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบเป็นต้น

2. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใ้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบาย
ปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด
องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ

3. Mathematic Model เป็นรูปแบบที่ใ้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อใน
การแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใ้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและ
ศึกษาศาสตร์รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ของบิดามารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้านและระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

ทิตินา เขมณี (2548) ได้สรุปรูปแบบที่นิยมใช้กันทั่วไป 4 ลักษณะ คือ

1.) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ อย่างน้อย 2 สิ่งขึ้นไป รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์

2.) รูปแบบเชิงภาษา ได้แก่ ความคิดที่แสดงผ่านทางภาษา (พูดและเขียน)

3.) รูปแบบเชิงแผนผัง ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางแผนผัง แผนภาพ ไดอะแกรม กราฟ เป็นต้น

4.) รูปแบบเชิงสาเหตุ ได้แก่ ความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่างๆของภาพการณ์/ปัญหาใดๆ

แนวคิดของ Smith and Others (1971) และ นิคม ทาแดง (2536) ค่อนข้างจะครอบคลุมทุกแนวคิด นั่นคือ 1.) รูปแบบเชิงกายภาพซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบระบบไอโคนิกที่เน้นสิ่งที่เป็นรูปธรรม เป็นของจริงหรือของจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อเรียนแบบของจริง 2.) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ หรือ รูปแบบเชิงอนาล็อก ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบที่เป็นในเชิงเปรียบเทียบ รูปแบบเชิงภาษา รูปแบบที่เป็นแผนภูมิ รูปแบบเชิงสาเหตุ และรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ ตัวเลขสำหรับการวิจัยครั้งนี้อาจอาศัยแนวคิดการนำเสนอรูปแบบเชิงอนาล็อก 2 ลักษณะ คือ รูปแบบเชิงภาษา (Language Analog) และรูปแบบที่เป็นแผนภูมิสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ที่ไม่มีองค์ประกอบตายตัวหรือรายละเอียดทุกแง่มุม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความแม่นยำและเชื่อถือได้

องค์ประกอบของรูปแบบ

Brown และ Moberg(1980) กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบตามแนวคิดเชิงระบบองค์การ ที่ประกอบด้วย

1. สภาพแวดล้อม
2. เทคโนโลยี
3. โครงสร้าง

4. กระบวนการบริหารจัดการ

5. การตัดสินใจสั่งการ

ซึ่งสอดคล้องกับ Bush (1986) ที่กล่าวว่าองค์ประกอบหลักของรูปแบบที่ใช้เป็น
เกณฑ์ในการพิจารณารูปแบบขององค์การทางการศึกษา 4 ประการ คือ

1. เป้าหมาย
2. โครงสร้างองค์การ
3. สภาพแวดล้อม
4. ภาวะผู้นำ

สำหรับ Getzels และ Guba(1957)ได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบเป็น
2 องค์ประกอบ คือ

1. สถาบัน (Institution)เป็นระบบของสังคมที่มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติ
ไว้เป็นแนวทางและมีการนำเอาแนวปฏิบัติมาใช้อย่างสม่ำเสมอ หน่วยย่อยของสถาบันแบ่ง
ออกเป็นบทบาท (Role) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งบทบาทจะเกี่ยวพันกับบุคลิกภาพ
ของบุคคล ในบทบาทนั้น จะหมายถึงลักษณะของตำแหน่งหน้าที่และสภาพซึ่งอยู่ภายใต้สถาบัน
และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้สวมบทบาท ในส่วนของความคาดหวังเป็นเรื่องของเกณฑ์
มาตรฐานของสังคมหรือสถาบันที่มุ่งหวังจะได้รับจากผู้สวมบทบาท บทบาทที่สมบูรณ์ควรกำหนด
ความสัมพันธ์กับบทบาทอื่นๆ ภายในสถาบันแนวคิดนี้เองทำให้การกำหนดงานแต่ละหน้าที่เป็นไป
ในรูปแบบของการจัดลำดับชั้น โดยการกำหนดให้บทบาทหนึ่งมีบทบาทต่อเนื่องไปกับอีกบทบาท
หนึ่งต่อไปเรื่อยๆ จนทำให้การดำเนินงานของสถาบันบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บุคคล(Individual) เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบสังคม สถาบันจะ
ดำเนินต่อไปไม่ได้หากไม่มีองค์ประกอบด้านบุคคลซึ่งมีส่วนประกอบย่อยที่มีอิทธิพลต่อการ
ดำเนินงานของสถาบันอยู่ 2 ประการ คือ บุคลิกภาพ (Personality)และความต้องการ
(Need Disposition) บุคลิกภาพของบุคคลมีความสำคัญต่อการวางตัว การสวมบทบาท และ
ความต้องการในการทำงาน ในส่วนของความต้องการเป็นแนวโน้มในการพยายามทำตัวให้
เหมาะสม และปฏิบัติในสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่อย่างแน่นอนของแต่ละคน โดยมีความคาดหวัง
บนพื้นฐานในการแสดงออก

วิสุทธิ วิจิตรพัชราภรณ์(2547) ได้แสดงองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ความน่าประกอบด้วย แนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบและสาระสำคัญของ การกระจายอำนาจ ส่วนที่ 3 ยุทธศาสตร์การดำเนินงานและเงื่อนไขความสำเร็จ

ศิริชัย กาญจนวาสิ และคณะ(2548) กล่าวว่ารูปแบบของระบบการบริหารจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ภาพวาดความสำเร็จ 2) การกำหนดโครงสร้าง 3) การบริหารจัดการ 4) การติดตามกำกับ

ศักดิ์ดา สถาพรวิจิตร(2549) ได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานออกเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 หลักการแนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ส่วนที่ 2 ระบบของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) แนวทางการนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาไปใช้ ส่วนที่ 4) เงื่อนไขของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบจากแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนที่ 2 ตัวแบบหรือตัวระบบ ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ ส่วนที่ 4 การประเมินผล และ ส่วนที่ 5 เงื่อนไขหรือข้อจำกัด

คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

การศึกษาจากแนวคิดที่มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาไว้ มีรายละเอียดดังนี้ พูลสุข หิงคานนท์ (2540) และทาฮาโอะ มียากาวะ (คงศักดิ์ สันติพิถกวงศ์

(แปล) , 1986) Keeves (1988) สรุปถึงรูปแบบที่ดีไว้ว่า ควรมีลักษณะ 5 ประการคือ

1. ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าการเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวมๆ
2. ควรนำไปสู่การทำนายผลที่จะตามมา โดยสามารถตรวจสอบได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์
3. ควรอธิบายถึงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างชัดเจน
4. ควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่ หรือ ความสัมพันธ์ของเรื่องที่จะศึกษาได้
- และ 5. รูปแบบควรสอดคล้องกับกรอบของทฤษฎีของสิ่งที่จะใช้รูปแบบนั้นมาอธิบาย

รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548) กล่าวถึงคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ 5 ประการ คือ 1. รูปแบบต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างตัวแปรที่จะศึกษา 2. รูปแบบสามารถใช้การพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้นได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์และหาข้อมูลสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ 3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงคุณภาพของเรื่องที่จะศึกษาได้อย่าง

ชัดเจนแล้วยังใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย 4. แบบจำลองควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ที่กำลังจะศึกษาด้วย 5. สอดคล้องกับทฤษฎีของเรื่องที่จะนำมาศึกษา

จากแนวคิดของนักวิชาการทั้งสี่ท่านดังกล่าว เมื่อนำมาพิจารณาแนวคิดที่สอดคล้องกันตามรูปคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีแล้ว สามารถแสดงตารางได้ดังนี้

ตาราง 4 การวิเคราะห์ความสอดคล้องเกี่ยวกับแนวคิด เรื่อง คุณลักษณะของรูปแบบ

คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี	พูลสุข หิงคานนท์	ทาดาโอะ มียากาวา	Keeves	รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์
1. การแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปร	✓	✓	✓	✓
2. นำไปสู่การทำนายผลที่จะตามมา โดยสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์	✓	✓	✓	✓
3. อธิบายถึงโครงสร้างหรือกลไกของความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาอย่างชัดเจน	✓	✓	✓	✓
4. ควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่ หรือขยายองค์ความรู้	✓	✓	✓	✓
5. สอดคล้องกับทฤษฎีของเรื่องที่จะใช้รูปแบบ	✓	✓		✓

จากตาราง 4 จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบตามแนวคิดของ พูลสุข หิงคานนท์ ทาดาโอะ มียากาวา Keeves และ รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ มีความสอดคล้องกันอย่างมากโดยมีแนวคิดว่ารูปแบบที่ดีมีคุณลักษณะ 5 ประการ คือ 1. การแสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีโครงสร้าง 2. มีลักษณะที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลและสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ 3. มีโครงสร้างหรือกลไกเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในเชิงเหตุผลได้อย่างชัดเจน 4. นำไปสู่การแนวความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา นอกจากนี้คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งที่ควรพิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่างรูปแบบและทฤษฎีของเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่จะนำรูปแบบดังกล่าวไปอธิบายด้วย ซึ่งข้อสรุปนี้ ผู้วิจัยจะนำไปประกอบการพัฒนารูปแบบบริหารระบบ

เครือข่าย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ สามารถนำไปประยุกต์ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลอย่างรอบด้านต่อไป

จากที่ได้ศึกษาความเห็นของนักวิชาการข้างต้น สรุปว่า ลักษณะรูปแบบที่ดีนั้น ต้องนำไปใช้ได้ง่ายไม่ยุ่งยาก ชับซ้อน มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง มีความหลากหลาย ในทางปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ของผู้นำไปใช้

การทดสอบรูปแบบ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบ รูปแบบนั้น ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยการประมาณค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ ดังนั้นรูปแบบที่สร้างขึ้น จึงควรมีความชัดเจนและเหมาะสมกับวิธีการตรวจสอบ โดยปกติแล้วการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์มักจะดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ ผลของการทดสอบ จะทำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธรูปแบบนั้นและนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไป การทดสอบหรือ ตรวจสอบรูปแบบสามารถจะกระทำได้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ

1. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมิน ซึ่ง Joint Committee on standards for Educational Evaluation ได้เสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการ ตรวจสอบรูปแบบซึ่งจัดเป็น 4 หมวด (Madaus, Scriven and Stuffledeam, 1983) ดังนี้

1.1) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมิน ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

1.2) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมิน การสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

1.3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมิน ความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

1.4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) เป็นการประเมิน ความเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2. การทดสอบรูปแบบหรือการประเมินในบางเรื่องก็ไม่สามารถกระทำได้ ด้วยข้อจำกัดของสภาพการต่างๆซึ่ง Eisner (1976) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมิน โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยเห็นว่าการวิจัยทางการศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการตามหลักการทาง วิทยาศาสตร์หรือเชิงปริมาณมากเกินไป และในบางเรื่องก็ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่า การได้ตัวเลขและสรุปจึงได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ดังนี้

2.1) ประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้ประเมินโดยสัมฤทธิ์ผลของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบของการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal Based Model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องตามรูปแบบของการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive Model) หรือการรับรองกระบวนการตัดสินใจตามรูปแบบการประเมินอิงการตัดสินใจ (Decision Model) แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไปแต่อาจจะผสมผสานปัจจัยต่างๆในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรรณญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ และ ความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2.2) รูปแบบการประเมินที่เป็นความเฉพาะทาง(Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องมือใดๆและต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้นทั้งนี้เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขาผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริงๆจึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

2.3) รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคลคือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลยพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

2.4) รูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามอรรถาศัยและความถนัดของแต่ละคนนับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำมาพิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูลตลอดจนวิธีการนำเสนอ

กล่าวโดยสรุปการทดสอบรูปแบบ สามารถจะกระทำได้ 2 ลักษณะคือ การประเมินตามแนวคิดของ Joint Committee on standards for Educational Evaluation และการประเมินโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวคิด Eisner ซึ่งเป็นวิธีที่แสดงถึงโครงสร้างความคิด โดยใช้หลักการเทียบเคียง แนวความคิด ประสบการณ์และข้อมูลในองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ

แนวทางการสร้างรูปแบบ

การสร้างรูปแบบ เป็นการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร และนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ (Steiner, 1990; Keeve, 1988)

แนวทางกว้างๆ เพื่อการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ (Keeves, 1988) ดังนี้

1) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง(ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงธรรมดาทั่วไปนั้นก็มิประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบสามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต และการหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบควรต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบ จะเป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4) นอกจากคุณสมบัติต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในทศน์ใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย

นอกจากนี้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ พบว่าการพัฒนารูปแบบอาจมีขั้นตอนการดำเนินงานแตกต่างกันออกไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจแบ่งออกเป็น 2 ตอนใหญ่ คือ การสร้างรูปแบบ(construct)และการหาความตรง(validity) ของรูปแบบ (Willer, 1967) ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้นๆ

นอกจากนี้นิคม ทาแดง (2536) ได้เสนอหลักการสร้างรูปแบบนั้นเป็นกระบวนการพิจารณาซ้ำทวนและสร้างจากส่วนใหญ่สู่ส่วนย่อย หรือ จากส่วนย่อยแล้วเชื่อมโยงเป็นระบบใหญ่ ทั้งนี้รูปแบบแต่ละประเภทมีขั้นตอนการสร้างโดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ค้นหาระบบย่อยจากข้อมูลและสารสนเทศในการวิเคราะห์ระบบพร้อมกับการปัจจัยเข้า ผลลัพธ์และบูรณาภาพของแต่ละระบบย่อยหรือกลุ่มของระบบย่อยเชื่อมต่อกันแสดงทิศทางของปัจจัยนำเข้า ผลลัพธ์ผลลัพธ์/ปัจจัยนำเข้า (Outputs/Inputs : O/I)ของแต่ละระบบหรือกลุ่มระบบย่อย ซึ่งข้อมูลและสารสนเทศเหล่านี้จะได้รับผลของการสังเคราะห์ระบบเป็นส่วนมาก

เชื่อมโยงระบบย่อยเป็นกลุ่มระบบย่อย และเชื่อมโยงกลุ่มระบบย่อยเป็นเครือข่ายจัดลำดับและตำแหน่งของระบบย่อยเพื่อใช้เส้นวิถีระบบที่แสดงทิศทางและ O/I ระหว่างระบบย่อยให้เรียบร้อย ดำเนินการ 2) 3) และ 4) หลายครั้งจนได้ระบบใหญ่เป็นที่พอใจ พิจารณาตัดระบบย่อยหรือกลุ่มระบบย่อยที่เป็นการจัดการหรือเป็นงานตามปกติ ซึ่งไม่ใช่กระบวนการของระบบ

ออกจากระบบย่อยที่เป็นปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์และผลย้อนกลับให้อยู่ในลำดับและตำแหน่งที่เหมาะสมก็จะได้รูปแบบระบบที่ต้องการ

อนึ่งในการสร้างรูปแบบอีกตัวอย่างหนึ่งเป็นการควบคุมวิทยานิพนธ์ซึ่ง บุญชม ศรีสะอาด (2533) ดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนของการพัฒนารูปแบบนี้ ดำเนินการโดยวิเคราะห์ลำดับขั้นของการทำวิทยานิพนธ์ หลักการเขียนรายงานวิจัย จุดบกพร่องที่มักจะพบในการทำวิทยานิพนธ์ฯ แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาสร้างเป็นรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 คือ การนำรูปแบบดังกล่าวไปทดสอบและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษาวិเคราะห์

ในเรื่องนี้พอสรุปได้ว่า การสร้างรูปแบบ (Model) นั้นกระบวนการพิจารณาซ้ำทวน และสร้างจากส่วนใหญ่สู่ส่วนย่อย หรือ จากส่วนใหญ่แล้วเชื่อมโยงเป็นระบบใหญ่มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผล ขยายผล ทำนายผลได้กว้างขวาง และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ ทั้งนี้ไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวว่าจะต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการหาองค์ความรู้ (Intensive Knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหา สมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา โดยนำเอาข้อมูลที่ศึกษามาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและเสนอของรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบ ประเมินหาคุณภาพของรูปแบบหรือความเป็นไปได้ของรูปแบบต่อไป (ประทีป บินชัย , 2546 ; บุญส่ง หาญพานิช , 2546)

การพัฒนารูปแบบการบริหาร

Willer (1967) กล่าวถึง การพัฒนารูปแบบว่า การพัฒนารูปแบบ อาจมีขั้นตอนการดำเนินงานที่แตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปอาจแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การสร้างรูปแบบและการสรรหาความเที่ยงตรงของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่า มีการดำเนินการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ๆ (สมาน อัครภูมิ, 2525)

การพัฒนารูปแบบของหน่วยงานหรือนักวิชาการพบว่า ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนารูปแบบนี้ๆ เช่น

สมาน อัครวุฒิ(2525)ได้ทำการพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษา ระดับจังหวัดโดยมีขั้นตอนการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการ และข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบ (2) การสร้างรูปแบบในขั้นตอน (3) การประมวล ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการประถมศึกษา ระดับจังหวัด และ (4) การปรับปรุงแก้ไขและการพัฒนาเป็นรูปแบบสมบูรณ์

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์(2539)ได้ทำการวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบระบบการบริหาร คุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกรอบของแนวคิดสำหรับการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ องค์การ ระบบงาน และการประยุกต์ การบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ ขั้นตอนที่ 3 การออกรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การในสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัด ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบรูปแบบระบบบริการแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การ ในสำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัดจากผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบระบบ การบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การที่สมบูรณ์ และขั้นตอนที่ 6 สรุปและนำเสนอรูปแบบ ระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และจัดทำ รายงานผลการวิจัย

สุทัศน์ ขอบคำ(2540) ได้พัฒนารูปแบบเรื่อง รูปแบบการกระจายอำนาจ การจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาทฤษฎี ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษา ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อย ได้แก่ (1) การศึกษาทฤษฎีกระจายอำนาจการจัดการ ศึกษา(2) ศึกษาสภาพการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไปสู่ จังหวัด(3) ศึกษาแนวคิดการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไปสู่จังหวัด ของผู้บริหารการศึกษาและนักวิชาการ(4)ศึกษารูปแบบการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของ ต่างประเทศ และ (5) ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มี ต่อการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไปสู่จังหวัด และขั้นตอนที่ 2 ขั้นการพัฒนาเป็นการนำเอาผลการศึกษาจากขั้นตอนที่หนึ่งมาสังเคราะห์สร้างรูปแบบจำลอง การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาโดยใช้เทคนิคเดลฟายประกอบด้วยขั้นตอนย่อยได้แก่ (1) สร้างรูปแบบกระจายอำนาจการจัดการศึกษา(2) สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบที่ สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 1 (3)ปรับปรุงรูปแบบ (4)สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ จากผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 และ (5)ปรับปรุงรูปแบบ

รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์(2548)ได้พัฒนารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประเทศไทย โดยแบ่งขั้นการพัฒนา 3 ขั้นตอนหลัก ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนย่อยคือ ขั้นตอนที่ 1) ศึกษาองค์ความรู้และข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานนั้นในส่วนแนวคิด ทฤษฎี และสภาพปัจจุบันและกรอบแนวคิด หลักการ ในการพัฒนารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับประเทศไทยและขั้นตอนที่ 2) พัฒนาในมิติของความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบไปใช้ ขั้นตอนที่ 3) ทบทวนและปรับปรุงให้เหมาะสม

จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบของสมาน อัครภูมิ (2537) สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2539) สุทัศน์ ขอบคำ(2540) รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548) และ Willer (1967) สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบ หมายถึง กระบวนการในการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง

นอกจากนี้ การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบพบว่าไม่สามารถกำหนดแน่นอนตายตัวได้แต่ขึ้นกับรายละเอียดของปรากฏการณ์หรือสิ่งที่เราพัฒนารูปแบบนั้นๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ความสอดคล้องของขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบโดยใช้ตารางประกอบการวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดขั้นตอนการพัฒนารูปแบบสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ดังแสดงตาราง 4

ตาราง 5 การวิเคราะห์ความสอดคล้องเกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ	willer	สมาน อัครภูมิ	สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์	สุทัศน์ ขอบคำ	รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์
1.การพัฒนารูปแบบ					
-ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐาน (รวมถึงองค์ประกอบ และสภาพจริง โดยอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ได้)และระบุปัญหาและความต้องการจำเป็น	✓	✓	✓	✓	✓
-การสร้างรูปแบบเบื้องต้น (อาจเป็นลักษณะทางเลือกก็ได้)	✓	✓	✓	✓	✓
2.การตรวจสอบ/ทดสอบรูปแบบ(ความเหมาะสม ความตรงของรูปแบบและการยอมรับ)	✓	✓	✓	✓	✓
-ประมวลความคิดเห็นจากการตรวจสอบ(ซึ่งอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ได้)และเปรียบเทียบรูปแบบกับองค์ประกอบและภารกิจจริงหรือทดสอบ	✓	✓	✓	✓	✓
3.ทบทวนและปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้สมบูรณ์	✓	✓	✓	✓	✓

ตาราง 5 การพัฒนารูปแบบการบริหารจึงเป็นการสร้างหรือปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานขององค์การ หน่วยงาน สาระ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องที่ต้องการศึกษาที่แสดงถึงแนวความคิดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ด้วยกระบวนการศึกษาหลักการแนวความคิด ทฤษฎีการสังเคราะห์ การสร้างรูปแบบการบริหาร การศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ หรือการตรวจสอบรูปแบบ และการนำเสนอรูปแบบรูปแบบการบริหารจะเป็นกระบวนการพัฒนาองค์กรให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาารูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ขั้นตอน เพื่อให้รูปแบบดังกล่าวมีความสมบูรณ์ เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาอื่น นำไปใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนย่อยที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี

ขั้นตอนย่อยที่ 2 ศึกษาตัวแบบของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 6 ขั้นตอนย่อย

ขั้นตอนย่อยที่ 1 การจัดทำรูปแบบ

ขั้นตอนย่อยที่ 2 การประเมินความเหมาะสม

ขั้นตอนย่อยที่ 3 ปรับปรุงรูปแบบ

ขั้นตอนย่อยที่ 4 จัดทำคู่มือ

ขั้นตอนย่อยที่ 5 ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ

ขั้นตอนย่อยที่ 6 ปรับปรุงคู่มือ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 5 ขั้นตอนย่อย

ขั้นตอนย่อยที่ 1 กำหนดกลุ่มเป้าหมาย

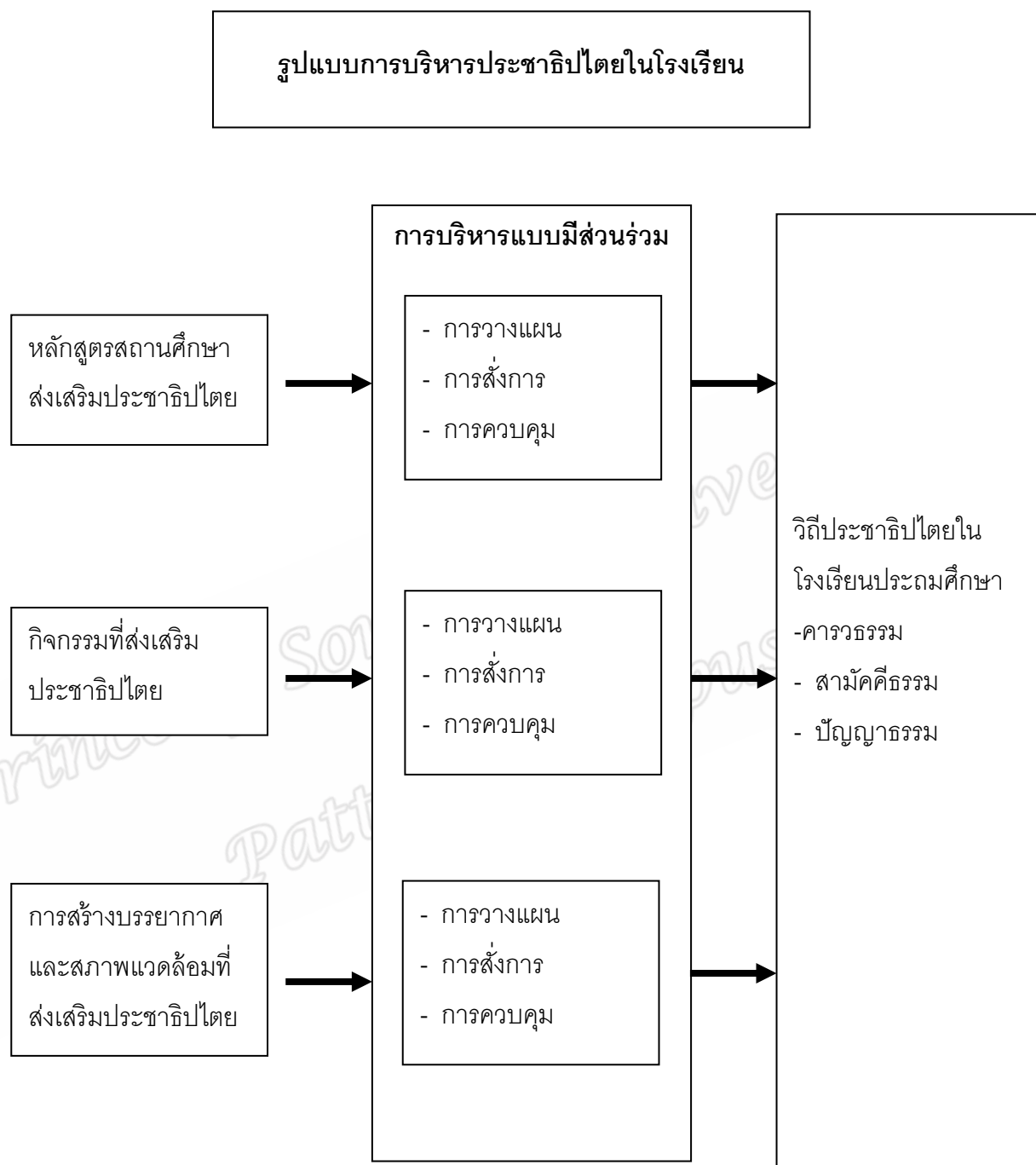
ขั้นตอนย่อยที่ 2 สร้างความเข้าใจ

ขั้นตอนย่อยที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ

ขั้นตอนย่อยที่ 4 ประเมินผลหลังใช้รูปแบบ

ขั้นตอนย่อยที่ 5 ปรับปรุงรูปแบบ

จากการศึกษาความหมายของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี การทดสอบรูปแบบ แนวทางการสร้างรูปแบบ และการพัฒนารูปแบบสรุปการสังเคราะห์รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์วิธีดำเนินการทำวิจัยรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวโดยสรุปรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง แนวทางในการดำเนินงาน เพื่อให้ให้นักเรียนดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย การบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักสูตรสถานศึกษาส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย บรรยากาศและการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย และวิถีชีวิตประชาธิปไตย และสามารถแสดงได้ดังนี้

ภาพประกอบ 7 รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวคิดเกี่ยวกับคู่มือ

ในการนำรูปแบบไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบ เพราะคู่มือเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิธีการซึ่งโดยรายละเอียดแนะนำวิธีการในการปฏิบัติซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือ ดังนี้

ความหมายของคู่มือ

จินตนา สุขสมแดน (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คู่มือ (Handbook หรือ Manual) หมายถึง เอกสารที่รวบรวมเนื้อหาทั้งทฤษฎี และ แบบฝึกปฏิบัติเพื่อใช้ประกอบหรืออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีรายละเอียดแนะนำวิธีการปฏิบัติในกิจกรรม เป็นการให้คำอธิบายและเฉลยปัญหา หรือข้อสงสัย เพื่อให้ได้ความรู้และคำตอบอย่างรวดเร็วด้วยตนเอง นิยมจัดทำเป็นรูปเล่ม ทำให้สามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ได้มากขึ้น และมักจะมีภาพประกอบเพื่อดึงดูดความสนใจ และเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2550) ได้กล่าวถึงคู่มือครู ว่า ก็คือหนังสือที่ให้แนวทางและคำแนะนำแก่ครู เกี่ยวกับสาระวิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์และแหล่งข้อมูล หรือแหล่งอ้างอิงต่างๆ ปกติมักใช้ควบคู่กับตำราเรียนหรือหนังสือเรียน

อันเดร ไชยเผือก (2551) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับความหมายของคู่มือไว้ว่า คู่มือเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ใช้คู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตามเพื่อทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งใหม่มาตรฐานใกล้เคียงกันมากที่สุด และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วยตนเอง

อำนาจ เกาตระกุล (2551) ได้ให้ความหมายของคู่มือว่า เป็นเอกสารที่มีรายละเอียดเสนอแนะแก่ผู้ใช้ให้สามารถเข้าใจแนวทางการใช้และข้อพึงปฏิบัติที่จะช่วยให้การนำเรื่องนั้นไปใช้งานตรงตามเจตนารมณ์

จากความหมายของนักการศึกษาสามารถสรุปความหมายของคู่มือครูดังนี้ คู่มือครู คือ เครื่องมือที่เสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ครูนำไปใช้จัดการเรียนรู้ประกอบด้วย สาระวิธี กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้จัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

องค์ประกอบของคู่มือ

จินตนา สุขสมแดน (2556) องค์ประกอบของคู่มือมี 2 ส่วน คือ 1) คำชี้แจงการใช้คู่มือ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ขอบข่ายเนื้อหา และคำแนะนำการศึกษาคู่มือ 2) เนื้อหา

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2550) และ บุญเกื้อ ควรหาเวช (2542) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับส่วนประกอบที่สำคัญของคู่มือครูไว้ดังต่อไปนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ

- 1) วัตถุประสงค์ของคู่มือ
- 2) ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ
- 3) วิธีการใช้
- 4) คำแนะนำ

2. เนื้อหาสาระที่จะสอน ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระที่จะสอน โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบ และอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่าง

3. การเตรียมการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับ

- 1) การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น
- 2) การเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ

ข้อสอบ คำเฉลย ฯลฯ

- 3) การติดต่อประสานงานที่จำเป็น ฯลฯ

4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการสอน ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือคู่มือครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนต่างๆ และวิธีดำเนินการสอน
- 2) คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่จะช่วยให้การสอนบรรลุผล
- 3) คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ และสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสอน
- 4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมักจะมาจาก

ประสบการณ์ของผู้เขียน ฯลฯ

5. การวัดและประเมินผล คู่มือครูที่ดีควรจะให้คำแนะนำที่เกี่ยวเนื่องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดและประเมินผลการสอน นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่ง ที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่างๆ เช่น

- 1) เครื่องมือวัดผล ซึ่งอาจจะเป็นข้อสอบแบบปรนัย ข้อสอบแบบอัตนัย

แบบบันทึกผลงาน แบบสังเกต เป็นต้น

- 2) วิธีวัดผล คู่มือครูควรจะให้คำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการในการวัดผล พร้อมทั้งตัวอย่างในการดำเนินการ เพื่อความเข้าใจที่กระจ่างชัด
- 3) เกณฑ์การประเมินผล คู่มือครูอาจเสนอแนะเกณฑ์ในการประเมินผลหรือให้คำแนะนำในการพัฒนาเกณฑ์เพื่อประเมินการเรียนการสอนด้วย
6. ความรู้เสริม คู่มือครูที่ดีจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้และสามารถคาดคะเนได้ว่าผู้ใช้มักจะประสบปัญหาในเรื่องใด และจัดหาหรือจัดทำข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
7. ปัญหา และคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา ปกติแล้วผู้เขียนคู่มือครู ควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมามากพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าการดำเนินการในเรื่องนั้นๆ มักจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น และจุดอ่อนในเรื่องนั้นมีอะไรบ้าง การเป็นผู้มีประสบการณ์และสามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาช่วยผู้ใช้หรือผู้อ่านให้สามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างราบรื่น ไม่เกิดอุปสรรคปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือผู้เขียนคู่มือครูที่สามารถแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้อ่านหรือผู้ใช้คู่มือ จึงถือได้ว่าได้ทำหน้าที่ของผู้เขียนหนังสือที่ดี
8. แหล่งข้อมูล และแหล่งอ้างอิงต่างๆ หนังสือที่ดีไม่ควรขาดการให้แหล่งอ้างอิง และแหล่งข้อมูล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการไปศึกษาค้นคว้าต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือครูนั้นเป็นหนังสือที่เป็นแนวทางในการสอน หากครูได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่างๆ ก็จะมีประโยชน์ต่อการสอน

ลักษณะของคู่มือที่ดี

หนังสือคู่มือที่แท้จริงก็คือหนังสือที่สอนหรือให้ความรู้แก่ผู้อ่านผ่านทางภาษาเขียน แต่เนื่องจากผู้อ่านไม่มีโอกาสที่จะซักถามผู้เขียนในประเด็นที่สงสัย คู่มือ จำเป็นต้องมีความชัดเจนให้รายละเอียดครบคลุมประเด็นที่น่าสงสัยไว้ทั้งหมด

จินตนา สุขสมแดน (2556) ได้กล่าวไว้ว่า ในการพัฒนาคู่มือขึ้นมา นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะของคู่มือเป็นสำคัญ เพราะผู้ใช้หรือศึกษาคู่มือนั้นจะให้ความสนใจหรือไม่ ก็ต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของคู่มือที่ดีนั่นเอง

1. ด้านเนื้อหา

- 1.1 เนื้อหาสาระหรือรายละเอียดในคู่มือควรตรงกับเรื่องศึกษาและไม่ยากจนเกินไป จนทำให้ไม่มีผู้สนใจที่จะหยิบอ่าน
- 1.2 การนำเสนอเนื้อหาควรให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้ที่จะศึกษา
- 1.3 ข้อมูลที่มีในคู่มือ ผู้อ่านสามารถประยุกต์ใช้ได้
- 1.4 เนื้อหาควรเหมาะสมที่จะนำไปอ้างอิงได้
- 1.5 ควรมีกรณีตัวอย่างประกอบในบางเรื่อง เพื่อจะได้ทำความเข้าใจง่าย
- 1.6 ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาของคู่มือให้ทันสมัยเสมอ

2. ด้านรูปแบบ

- 2.1 ตัวอักษรที่ใช้ควรมีตัวโตและมีรูปแบบที่ชัดเจนอ่านง่ายเหมาะกับผู้ใช้คู่มือ
- 2.2 ควรมีภาพหรือตัวอย่างประกอบเนื้อหา
- 2.3 ลักษณะการจัดรูปแบบควรทำให้น่าสนใจ
- 2.4 การใช้ภาษาควรเข้าใจง่าย เหมาะสมกับผู้ใช้คู่มือ
- 2.5 ระบบการนำเสนอควรเป็นระบบจากง่ายไปยากหรือเป็นเรื่องๆ ให้ชัดเจน

3. ด้านการนำไปใช้

- 3.1 ควรระบุขั้นตอนวิธีการใช้ให้ชัดเจน
- 3.2 มีแผนภูมิ ตาราง ตัวอย่างประกอบให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
- 3.3 มีข้อมูลเพื่อสามารถใช้ และ ประสานงานต่างๆ ได้สะดวกรวดเร็ว
- 3.4 บอกข้อควรปฏิบัติให้เข้าใจง่าย

4. ด้านความเที่ยงตรงในการใช้งานผู้เชี่ยวชาญอ่านแล้วเห็นว่า เนื้อหาถูกต้องมี

ความเหมาะสม

5. ด้านความเชื่อมั่นในการใช้งาน

- 5.1 ครูทุกคนศึกษาคู่มือแล้วปฏิบัติได้จริง
- 5.2 ครูทุกคนอ่านคู่มือแล้วเข้าใจตรงกัน

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2542) ได้อธิบายเกี่ยวกับคู่มือที่ดีว่า จะต้องคำนึงถึงภาษาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ใคร่ครวญถึงปัญหาและสถานการณ์อย่างทะลุปรุโปร่ง เพื่อให้ผู้ใช้คู่มือได้ใช้เป็นอย่างดี ควรออกแบบคู่มือให้สวยงามน่าหยิบอ่าน มีรูปภาพหรือการ์ตูนประกอบเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ หากทำเป็นเล่มควรทำปกให้มีความสวยงามและทนทานต่อการใช้สอย ส่วนหน้าปกก็ควรเขียนอย่างเด่นชัด สอดคล้องกับ

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2550) ที่กล่าวไว้ว่าคู่มือที่ดีจะต้องมีรายละเอียดครอบคลุมประเด็นต่างๆ และประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

- 1) ควรระบุให้ชัดเจนว่าคู่มือนั้นเป็นคู่มือสำหรับใคร ใครเป็นผู้ใช้
- 2) กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้ใช้ทำอะไรบ้าง
- 3) ควรมีส่วนนำที่จูงใจผู้ใช้ว่าคู่มือนี้จะช่วยให้ผู้ใช้ได้อย่างไร ผู้ใช้จะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง

ประโยชน์อะไรบ้าง

- 4) ควรมีส่วนที่ให้หลักการหรือความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้ใช้ในการใช้คู่มือเพื่อ

ให้การใช้คู่มือเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5) ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับการเตรียมตัว การเตรียมเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์และสิ่งจำเป็นในการดำเนินการตามที่คู่มือแนะนำ

6) ควรมีส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

6.1 ความถูกต้อง เนื้อหาสาระที่ให้นั้นควรมีความถูกต้อง สามารถช่วยให้ผู้ใช้คู่มือทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ

6.2 ความเพียงพอ ให้ข้อมูล/ รายละเอียดที่เพียงพอที่จะช่วยให้ผู้ใช้คู่มือสามารถ ทำสิ่งนั้นๆ ได้สำเร็จ

6.3 ความเหมาะสมของการเรียงลำดับขั้นตอน ขั้นตอนการทำจะต้องมีการเรียงลำดับอย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและประหยัด

6.4 ความชัดเจนของภาษาที่ใช้ภาษาที่ใช้จะต้องสามารถสื่อให้ผู้ใช้เข้าใจ ตรงกันกับผู้เขียน ไม่มีความคลุมเครือ หรือทำให้ผู้ใช้เกิดความเข้าใจผิด และภาษาที่ใช้จะต้องช่วยให้ผู้ใช้เกิดความเข้าใจได้ง่าย หากสิ่งใดมีความยากและซับซ้อนควรเขียนให้เข้าใจได้ง่ายโดยใช้เทคนิคอื่นๆ ประกอบ เช่น การใช้ภาพประกอบ การใช้ตาราง การใช้การเปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย การยกตัวอย่าง การใช้สีจำแนก เป็นต้น

6.5 ความครอบคลุมของสาระที่ให้ควรให้คำแนะนำและชี้แจงเหตุผลเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ เช่น เคล็ดลับหรือเทคนิควิธีต่างๆ ที่จะช่วยให้การทำสิ่งนั้นๆ สำเร็จได้อย่างดี รวมทั้งการแก้ปัญหาต่างๆ ที่มักเกิดขึ้นจากการทำสิ่งนั้นๆ ข้อมูลนี้มักจะมาจากความรู้และประสบการณ์ของผู้เขียน ซึ่งจะมีคุณค่าต่อผู้ใช่มาก

7) ควรมีคำตอบหรือกิจกรรมให้ผู้ใ้คู่มือทำ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในการอ่าน หรือการปฏิบัติตามขั้นตอนที่เสนอแนะและเว้นที่ว่างสำหรับผู้ใ้คู่มือในการเขียนคำตอบ รวมทั้งมีคำตอบหรือแนวในการตอบหรือคำเฉลยให้ไว้ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านจะได้สามารถตรวจสอบคำตอบของตนเอง หากสามารถคาดคะเนคำตอบของผู้ใ้รวมทั้งคาดคะเนได้ว่าส่วนใหญ่อผู้ใ้คู่มือมักจะผิดพลาดตรงจุดไหน ถ้าสามารถให้คำอธิบายไว้ด้วยว่าคำตอบอะไรถูกผิดด้วยเหตุใดก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใ้คู่มือเป็นอย่างยิ่ง

8) ควรใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อผู้ใ้คู่มือสามารถใช้คู่มือได้โดยสะดวก เช่น การจัดรูปเล่ม ขนาด การเลือกตัวอักษร ขนาดของตัวอักษร การใช้ตัวดำ การใช้สี การใช้ภาพ การใช้ การตีกรอบ การเน้นข้อความบางตอน เป็นต้น

9) ควรให้แหล่งอ้างอิงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน ซึ่งอาจจะเป็นบรรณานุกรม รายชื่อชมรม รายชื่อหนังสือ รายชื่อสถาบัน รายชื่อบุคคลสำคัญ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คู่มือที่ดีนั้นนั้นควรมีลักษณะในประเด็นหลักๆ ดังนี้

1.ด้านเนื้อหาต้องถูกต้องและครอบคลุมสาระของคู่มือนั้น 2.ด้านรูปแบบจัดลำดับข้อมูลนำเสนอเป็นขั้นตอนเข้าใจง่ายมีคำชี้แจงมีวัตถุประสงค์ชัดเจน 3. ด้านการนำไปใ้ผู้ใ้ได้อ่านแล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้ 4. ด้านความเที่ยงตรงเนื้อหาถูกต้องมีความเหมาะสม 5. ด้านความเชื่อมั่นในการใช้งานศึกษาคู่มือแล้วปฏิบัติได้จริง

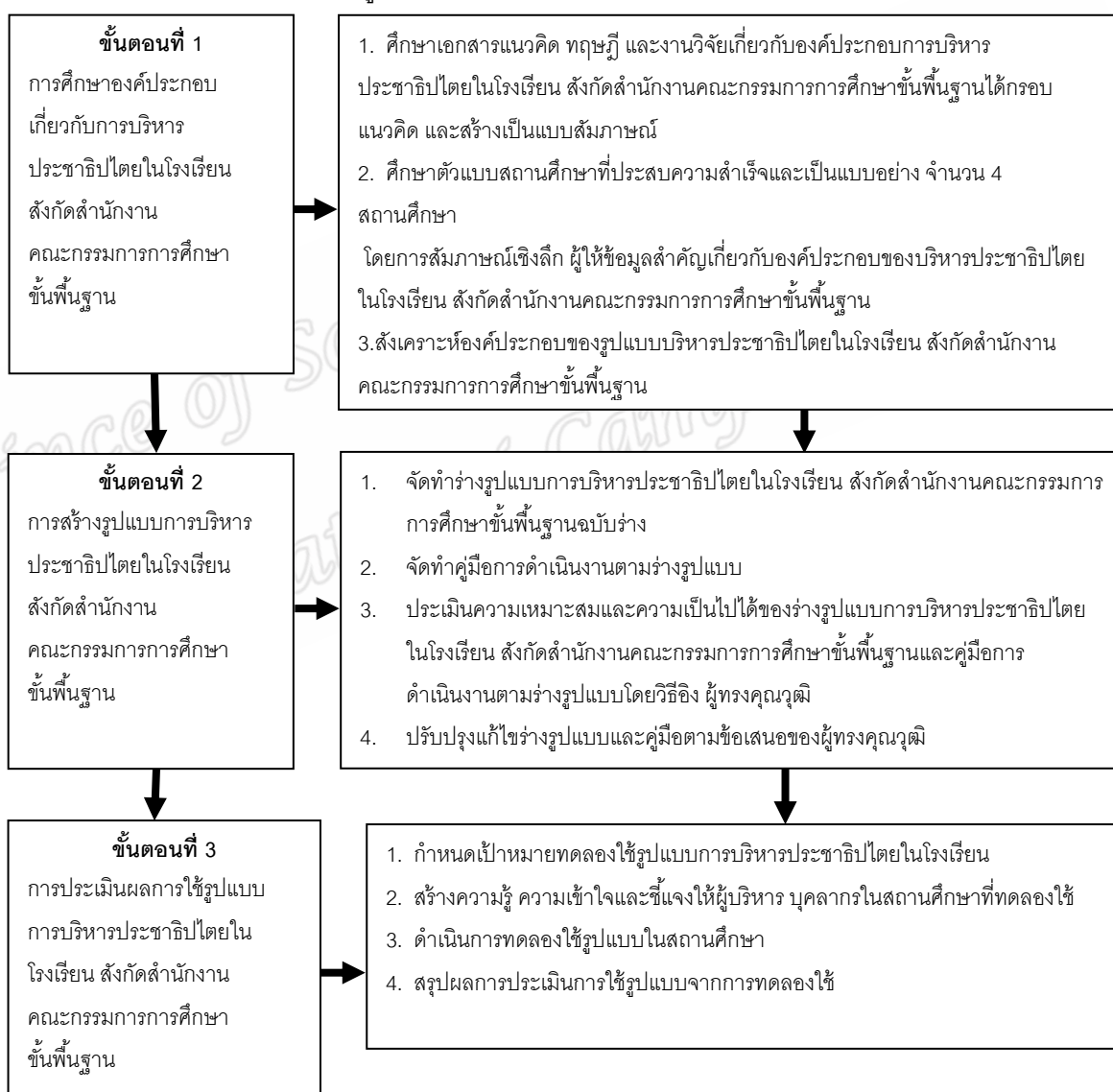
สรุปการสังเคราะห์คู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหาร ประชาธิปไตยในโรงเรียน

จากการที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของคู่มือ จากวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นแนวทางการสร้างคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย บทนำ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ รูปแบบ วิธีดำเนินการตามรูปแบบ การดำเนินการตามรูปแบบตามองค์ประกอบต่างๆ ในการดำเนินงานตามรูปแบบ เกณฑ์การประเมินผลการใช้รูปแบบ และแบบประเมินผลการใช้รูปแบบ หลักจากนั้นทำการ ประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับความเหมาะสม เนื้อหาสาระ รูปแบบการพิมพ์ ความสะดวกในการนำไปใ้ และลักษณะทางกายภาพ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยที่นำเสนอในบทนี้ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนการวิจัยรูปแบบบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัย ออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบประชาธิปไตย ในโรงเรียนรวมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาตัวแบบของสถานศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติงานประชาธิปไตยจนได้รับรางวัลจากสำนักงานเอกลักษณ์ของชาติ จำนวน 4 โรงเรียน ภูมิภาคละ 1 โรงเรียน (ภาคผนวก ข) เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้กรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อนำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการศึกษาตัวแบบสถานศึกษาโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบของสำนักงานเอกลักษณ์ของชาติ

1.2 ศึกษาตัวแบบสถานศึกษาโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบของสำนักงานเอกลักษณ์ของชาติ ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบรูปแบบบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารโรงเรียน จากตัวแบบสถานศึกษาโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติงานประชาธิปไตยจนได้รับรางวัลจากสำนักงานเอกลักษณ์ของชาติ จำนวน 4 โรงเรียน ภูมิภาคละ 1 โรงเรียน

1.2.1 แหล่งข้อมูล

โรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบ ของสำนักงานส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติประจำปี 2554-2556 โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 4 โรงเรียน ภูมิภาคละ 1 โรงเรียน ประกอบด้วย 1) ภาคใต้โรงเรียนบ้านทอนตรน จังหวัดพัทลุง 2) ภาคกลางโรงเรียน วัดไตรรัตนาราม จังหวัดระยอง 3)ภาคเหนือโรงเรียนบ้านห้วยสิงห์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 4)ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโรงเรียนอนุบาลศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

1.2.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบของสำนักงานเอกลักษณะของชาติประจำปี 2555-2556 ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง ภูมิภาคละ 1 โรงเรียน จำนวน 4 คน

1.2.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปร 2 ส่วน ได้แก่

1. หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ

1) การวางแผน 2) การสั่งการ และ 3) การควบคุม

2. องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน ประกอบด้วย

1) หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย 2) กิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน และ 3) การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

1.2.4 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง(Structured Interview) ที่เป็นสารสนเทศเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนการดำเนินการสร้างดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

2) นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้มาประมวลเข้ากัน โดยการสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีส่วนประกอบดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์ และรายละเอียดส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิดโดยแบ่งเป็น ดังนี้การบริหารแบบมีส่วนร่วม (การวางแผน การสั่งการ การควบคุม) หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย กิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน และ การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

1.2.5 การหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ตรวจสอบประเด็นคำถามว่าครอบคลุมเนื้อหา หรือตัวแปรหรือไม่ ภาษาชัดเจนเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ แล้วนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปพิจารณาปรับปรุง เพื่อให้ได้ข้อคำถามที่มีความครอบคลุมหากมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนบางประเด็น ผู้วิจัยปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะเพื่อใช้เก็บข้อมูลต่อไป

1.2.6 วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- 1) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากภาควิชาถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์
- 2) นัดหมายเวลาในการเข้าพบกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำการสัมภาษณ์
- 3) ส่งหนังสือขอความร่วมมือ ก่อนวันนัดหมายสัมภาษณ์ อย่างน้อย

1 สัปดาห์

- 4) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามเวลาที่นัดหมาย โดยดำเนินการดังนี้
 - 4.1) ชี้แจงรายละเอียดการดำเนินการศึกษาตัวแบบและรับฟังการนำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จของโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบ
 - 4.2) ดำเนินการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน

1.3 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการศึกษาสถานศึกษาต้นแบบ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร และการศึกษาตัวแบบโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก มาทำการสังเคราะห์และหาความสอดคล้องของข้อมูล เพื่อกำหนดเป็นร่างองค์ประกอบ หลังจากนั้นผู้วิจัย นำข้อมูลไปจัดหมวดหมู่ตามประเด็นการวิจัยและนำมาถอดรหัสและสรุป พร้อมนำเสนอข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาเพื่อให้ได้องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วนำไปร่างรูปแบบต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ 2.1) การจัดทำร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2.2) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2.3) ปรับปรุงรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การจัดทำร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาจัดทำรูปแบบฉบับร่างมีขอบข่ายเนื้อหา ดังนี้

2.1.1 รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 1) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ การวางแผน การสั่งการ และการควบคุม
- 2) หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
- 3) การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน
- 4) การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

2.1.2 การดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยใช้คู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

- 1) บทนำ ประกอบด้วย
 - 1.1) หลักการและเหตุผล
 - 1.2) วัตถุประสงค์ของการนำรูปแบบไปใช้
- 2) วิธีดำเนินการตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 3) รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 4) การดำเนินการตามรูปแบบบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียด ดังนี้
- 4.1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - (1) การวางแผน
 - (2) การสั่งการ
 - (3) การควบคุม
 - 4.2) หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - 4.3) การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - 4.4) การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม

ประชาธิปไตย

- 5) เกณฑ์การประเมินผลการใช้รูปแบบและคู่มือการบริหาร
ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญ
- 6) แบบประเมินผลการใช้รูปแบบและคู่มือการบริหาร
ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหาร ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบประเมินเพื่อใช้ในการประเมินรูปแบบพร้อมคู่มือ
การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษขั้นพื้นฐานโดยอิง
ผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้
ของรูปแบบ ความเหมาะสมระหว่างรูปแบบกับคู่มือ พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยมี
รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
การดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียน ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive) จำนวน
12 คน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ 1 คน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาของ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 5 คน ผู้บริหารโรงเรียน

จำนวน 1 คน คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน และคณะกรรมการส่งเสริม
การพัฒนาประชาธิปไตยโดยสำนักเอกลักษณ์ของชาติ จำนวน 2 คน

2.2.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ
พร้อมคู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นแบบประเมินความเหมาะสม
และความเป็นไปได้ ของรูปแบบพร้อมคู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale)แบ่งเป็น 5 ระดับ
(บุญชม ศรีสะอาด,2545)(ภาคผนวก ค)

- 5 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มากที่สุด
- 4 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มาก
- 3 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ปานกลาง
- 2 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้น้อย
- 1 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

2.2.4 วิธีการสร้างเครื่องมือ

- 1)ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการสร้างรูปแบบ
การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในขั้นตอนที่ 1 เกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ
- 2) สร้างแบบประเมินเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้
ของรูปแบบพร้อมคู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสร้างเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ
- 3) นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
เพื่อตรวจสอบแก้ไขปัญหา จำนวนที่ใช้และขอบเขตของเนื้อหา
- 4) นำแบบประเมินที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์มาปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมและหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.2.5 การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัย
ดำเนินการโดยส่งแบบประเมินไปให้ทางไปรษณีย์ และขอรับกลับทางไปรษณีย์

2.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบมาตรวจสอบความสมบูรณ์และนำผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ มาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย จากนั้นนำค่าที่ได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการแปลความหมาย 5 ระดับ(บุญชม ศรีสะอาด,2545) ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มาก

2.51 – 3.50 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้น้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

2.2.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมิน คือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2.8 เกณฑ์ในการตัดสิน

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว พิจารณาค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป แสดงว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้

2.3 การปรับปรุงรูปแบบพร้อมคู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงรูปแบบพร้อมคู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนตามผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบที่มีการค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 3.51 และจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาทดลองใช้ในโรงเรียน 1 โรงเรียน โดยดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 กำหนดเป้าหมายทดลองใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบครั้งนี้ คือ โรงเรียน 1โรงเรียน โดยพิจารณาโรงเรียนที่ผู้บริหารและครูมีความยินดีเข้าร่วมดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ ด้วยความสมัครใจ เป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยมีความสะดวกในการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบและเป็นโรงเรียนที่สามารถทำให้การดำเนินการทดลองใช้มีประสิทธิภาพ มีความพร้อมในการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน มีจำนวนบุคลากรไม่น้อย

กว่า 8 คน โรงเรียนที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ โรงเรียนวัดปรางแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง(Purposive)

3.2 สร้างความเข้าใจและชี้แจงให้ผู้บริหารและบุคลากร ผู้วิจัยจัดประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยใช้คู่มือการดำเนินงานตาม รูปแบบ วิธีดำเนินงาน เกณฑ์การประเมินและการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหาร ประชาธิปไตยในโรงเรียน

3.3 ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ ผู้วิจัยดำเนินการ ทดลองใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานจำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดปรางแก้ว จังหวัดสงขลา ระยะเวลาการทดลองใช้ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม 2557 ถึง 30 กันยายน 2557

ผลที่ได้จากการนำรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปทดลองใช้ ประกอบด้วย ผลการดำเนินงานตามรูปแบบ การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนและผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และ ความเป็นประโยชน์ ข้อเสนอแนะ

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

- 1) รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนพร้อมคู่มือดำเนินงาน
- 2) แบบสัมภาษณ์ผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

แบบกึ่งโครงสร้างที่เป็นคำถามปลายเปิด โดยรายละเอียดของหัวข้อที่ใช้เก็บข้อมูลตาม 4 องค์ประกอบ มีดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

นอกจากเครื่องมือดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการบันทึกเสียงและศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกต่อความรู้สึก ความพึงพอใจต่อรูปแบบ การบริหารประชาธิปไตย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ความต่อเนื่อง สมบูรณ์และครบถ้วน

โดยเฉพาะข้อมูลที่ไม่สามารถจัดบันทึกได้ทันและจะทำการตรวจสอบความถูกต้องของการจัดบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ โดยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ความมีประโยชน์ของรูปแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนพร้อมคู่มือการใช้รูปแบบประชาธิปไตยในโรงเรียน

3.3.2 การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือจากภาคีวิชาถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขออนุญาตทดลองใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน และเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายในการทดลองรูปแบบ

2) ผู้วิจัยดำเนินการชี้แจงกับผู้บริหารและครูเกี่ยวกับปฏิทินการปฏิบัติงานวิธีการดำเนินการตามรูปแบบพร้อมคู่มือ การประเมินผลหลังเสร็จสิ้นการทดลอง

3) โรงเรียนที่เป็นเป้าหมาย ดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำรูปแบบพร้อมคู่มือไปทดลองใช้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 เป็นระยะเวลา 4 เดือน

3.3.3 สรุปรายงานผลการทดลองใช้

ผู้วิจัยนำผลการทดลองใช้ มาปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สมบูรณ์ ก่อนนำไปสรุปรายงานผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ใช้ในการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งนำเสนอผลการวิจัยโดยยึดตามระเบียบวิธีวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอผลตามลำดับดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบ การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ กรอบแนวคิด และสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์

1.2 ศึกษาตัวแบบสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่าง จำนวน 4 สถานศึกษา ใน 4 ภูมิภาค โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ องค์ประกอบของการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

1.3 สังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอผลตามลำดับดังนี้

2.1 จัดทำร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับร่าง

2.2 จัดทำคู่มือการดำเนินงานตามร่างรูปแบบ

2.3 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบ การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม ร่างรูปแบบโดยวิธีอิง ผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4 ผลการปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอผลตามลำดับดังนี้

3.1 กำหนดเป้าหมายการทดลองใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยใน
โรงเรียน

3.2 สรุปผลการประเมินผลหลังการใช้

แต่ละขั้นตอนการวิจัย มีรายละเอียดผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหาร
ประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบ
การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้
องค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ
1.1) ขั้นตอนการวางแผน เริ่มตั้งแต่การศึกษาวเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน การกำหนดวัตถุประสงค์
การกำหนดเป้าหมาย กำหนดวิธีการปฏิบัติงาน การควบคุมกำกับติดตาม การประเมินผล
1.2) การสั่งการ มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การจูงใจ การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำ และ การประสานงาน
และ 1.3) การควบคุม มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ กำหนดเป้าหมายในการควบคุม การพัฒนามาตรฐาน
การปฏิบัติงาน การวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน และการให้ความดีความชอบ

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย
2 ตัวบ่งชี้ คือ 2.1) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 5 ตัวบ่งชี้ย่อย
ได้แก่ จุดหมาย สาระต่างๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม เนื้อหาประชาธิปไตยในกลุ่มสาระการ
เรียนรู้สังคม คุณภาพผู้เรียน และ โครงสร้างรายวิชาพื้นฐานสังคม 2.2) แนวทางการจัดการเรียนรู้
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม มี 2 ตัวบ่งชี้ย่อย ได้แก่ คู่มือการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้ประชาธิปไตย และ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสตร์และวัฒนธรรม

องค์ประกอบที่ 3. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา
ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 3.1) จัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ
3.2) จัดกิจกรรมเพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทย 3.3) จัดกิจกรรมตามความถนัดและ
ความสนใจของนักเรียน 3.4) จัดกิจกรรมสุนทรีย์ 3.5) จัดกิจกรรมด้านอาสาพัฒนาและบำเพ็ญ
ประโยชน์ และ 3.6) จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษาจัดตั้งกลุ่มกิจกรรม
ตามรูปแบบการจัดตั้งพรรคการเมือง

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 4.1) สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ มี 1 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบาย ต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ 4.2) สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ มี 2 ตัวบ่งชี้ย่อย ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน และการสนับสนุนทางวิชาการต่าง 4.3) สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ มี 3 ตัวบ่งชี้ย่อย ได้แก่ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียน การใช้เหตุผล และการอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา

1.2 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่าง จำนวน 4 โรงเรียน ใน 4 ภูมิภาค โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบของบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกับการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีเพิ่มเติมบางตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติที่เห็นผลเป็นรูปธรรมดำเนินการอย่างต่อเนื่องยั่งยืน ดังรายละเอียดผลการวิจัยต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม

1.1 การวางแผน มี 7 ตัวบ่งชี้

1.1.1 ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์รอบด้าน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนตั้งแต่ ครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา องค์กรผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่

1.1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานประชาธิปไตย ในโรงเรียน

1.1.3 การกำหนดวิสัยทัศน์/พันธกิจที่เน้นสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน

1.1.4 การกำหนดเป้าหมายด้านประชาธิปไตย

1.1.5 กำหนดวิธีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับประชาธิปไตยในโรงเรียน

1.1.6 การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงาน

1.1.7 การประเมินผลการดำเนินการตามองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน

1.2 การสั่งการ มี 6 ตัวบ่งชี้ได้แก่

1.2.1 การสร้างความตระหนักให้ควมรู้ความเข้าใจ แก่ครู บุคลากรและ
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนนักเรียน เกี่ยวกับการดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียน

1.2.2 การจูงใจแก่ครูบุคลากร

1.2.3 การติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงวิสัยทัศน์กับบุคลากรในสถานศึกษา

1.2.4 การออกคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบชัดเจน

1.2.5 การใช้ภาวะผู้นำกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.2.6 การประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและหน่วยงานต่างๆ

1.3 การควบคุม มี 6 ตัวบ่งชี้

1.3.1 การกำหนดเป้าหมายในการควบคุมงาน

1.3.2 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

1.3.3 การกำกับติดตามประเมินผลโดยดำเนินการ AAR (After Action Review)

1.3.4 การวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน

1.3.5 การเสริมแรง การบำรุงขวัญกำลังใจ และการให้ความดีความชอบ

1.3.6 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

2.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ
บูรณาการสอดแทรก วิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระ มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

2.1.1 จุดหมายหลักสูตรและจุดมุ่งหมายประชาธิปไตย บรรลุไว้ใน
คำอธิบายรายวิชา

2.1.2 กำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คุณธรรม
มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.1.3 เนื้อหาประชาธิปไตยในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม

2.1.4 บูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

2.1.5 คุณภาพผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในด้านการนำ
กระบวนการต่างๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การมีจิตสาธารณะ จิตอาสา การจัดการและหาทางออก
ที่เหมาะสม ด้านความขัดแย้งและความแตกต่างระหว่างบุคคล มีสัมมาคารวะ

2.1.6 โครงสร้างรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย โดยมีการดำเนินการ มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 2.2.1 จัดทำคู่มือการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย
- 2.2.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 2.2.3 หลักสูตรประวัติศาสตร์และหน้าที่ พลเมือง
- 2.2.4 หลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2.5 หลักสูตรลูกเสือเนตรนารี
- 2.2.6 หลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

3.1 จัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 3.1.1 กิจกรรมเสริมสร้างระเบียบวินัย
- 3.1.2 กิจกรรมแสดงออกถึงความรักสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

3.2 กิจกรรมการฝึกฝนวิถีประชาธิปไตยนอกห้องเรียน มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

3.2.1 กิจกรรมกลุ่มโซน เป็นกิจกรรมที่นักเรียนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณที่ตนเองรับผิดชอบ

3.2.2 กิจกรรมพัฒนาห้องเรียน การแบ่งเวรทำความสะอาด เวิร์คคอบ ควบคุมดูแลความสะอาดพื้นที่ของห้องเรียน นำผลการดำเนินการรายงานหน้าเสาธง

3.2.3 กิจกรรมการปกครองตนเอง เป็นการดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของนักเรียนด้วยตนเองในทุกด้านตลอดการเป็นอยู่ในโรงเรียน

3.2.4 จัดกิจกรรมหน้าเสาธง เป็นกิจกรรมนอกห้องเรียนตอนเช้า หลังการปฏิบัติงานของกลุ่มปฏิบัติงานเรียบร้อยแล้ว ประกอบด้วย การเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ สวดมนต์ กล่าวคำปฏิญาณ ร้องเพลงปลุกใจต่างๆ และเพลงที่แสดงออกถึงความรักในสถาบัน รายงานผลการทำความสะอาดตามกลุ่มโซน ห้องเรียน การปกครองตนเอง การแสดงออกตามความถนัดและความสนใจของนักเรียนประมาณ 5 นาที ครูเวรสวัสดิการหรือผู้บริหารพบนักเรียนหน้าเสาธง(บอกกล่าวเล่าเรื่องดีเชิงบวก) ภายหลัง

3.2.5 กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน(สภานักเรียน) เป็นกิจกรรมที่โรงเรียน จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นการฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักรวมตัวกัน เพื่อ ทำกิจกรรม การคัดเลือกตัวแทนของตนเองด้วยวิธีการประชาธิปไตย การแบ่งงาน การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การออกแบบกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการของนักเรียนตามความถนัด

ความสนใจและเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมของโรงเรียน เชื่อมประสานในลักษณะตัวแทนระหว่างนักเรียน ครู บุคลากร ผู้บริหาร คณะกรรมการนักเรียนหรือสภานักเรียนมาจาก 3 ส่วนคือ 1) มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากนักเรียนทั้งระบบตัวบุคคลหรือระบบพรรค 2) การแต่งตั้งจากโรงเรียนอาจจะเป็นตัวแทนห้องเรียน ตัวแทนชมรม 3) มาจากการสรรหาโดยการนำเสนอจาก คณะครู นักเรียน นำเสนอต่อคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

3.2.6 กิจกรรมอื่นๆที่สร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมนอกห้องเรียนที่ช่วยฝึกฝนให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตย ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมผู้นำนักเรียน ฝ่ายส่งเสริมอนามัย กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ กิจกรรมชมรม ชุมนุม

3.3 กิจกรรมฝึกฝนประชาธิปไตยในห้องเรียน กิจกรรมฝึกฝนประชาธิปไตยในห้องเรียนตามการสัมภาษณ์มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

3.3.1 กิจกรรมการปกครองในห้องเรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนในแต่ละห้องเรียนได้เลือกหัวหน้าห้อง รองหัวหน้าห้อง โดยการยกมือให้คะแนนเสียง เพื่อให้ผู้ได้รับเลือกทำหน้าที่ปกครองดูแลนักเรียนกันเองในห้องเรียนด้วยการสร้างระเบียบข้อตกลงของห้องเรียน และปฏิบัติงานต่างๆที่กำหนดไว้

3.3.2 กิจกรรมการเสนอข่าวและเหตุการณ์ ในการนำเสนอข่าวและเหตุการณ์จะจัดไว้ในชั่วโมงโฮมรูม

3.3.3 กิจกรรมการเรียนการสอน ใช้รูปแบบการสอนเป็นกลุ่มย่อยหรือกลุ่มใหญ่ขึ้นอยู่กับลักษณะเนื้อหาในบทเรียน สมาชิกภายในกลุ่มคณะ เก่ง ปานกลาง อ่อน และในการจัดกิจกรรมเน้นกระบวนการกลุ่มมีการเลือกประธาน รองประธาน และเลขาธิการของกลุ่มเพื่อศึกษาค้นคว้า อภิปราย ร่วมกันสร้างองค์ความรู้และนำเสนอองค์ความรู้โดยมีครูเป็นผู้คอยกำกับดูแล

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

4.1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ มี 1 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

4.1.1 การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัย คุ้มค่า และเกิดประโยชน์

4.2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

4.2.1 การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน

4.2.2 การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ

4.2.3 การจัดป้ายนิเทศประชาธิปไตยในโรงเรียน

4.3 สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ มี 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

4.3.1 การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียน

4.3.2 การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานต่างๆ

4.3.3 การสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยในโรงเรียนกับโรงเรียนต่างๆ

4.3.4 การใช้เหตุผลการบูรณาการการแก้ปัญหาต่างๆเชิงสร้างสรรค์

4.3.5 การอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็น

ผู้แนะนำและให้คำปรึกษา

4.3.6 การส่งเสริมให้มีการได้วาทิภายในโรงเรียน

4.3.7 การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ประชาธิปไตยภายในโรงเรียน

4.3.8 การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภายในโรงเรียน

1.3 สังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมด้วยผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบประชาธิปไตยทั้ง 4 ภูมิภาค มาสรุปและสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน ดังแสดงตามตาราง 8

ตาราง 6 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	องค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม	1.1 การวางแผน มี 7 ตัวบ่งชี้ 1.1.1 ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์รอบด้าน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนตั้งแต่ ครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา องค์กรผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ 1.1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียน 1.1.3 การกำหนดวิสัยทัศน์/พันธกิจที่เน้นสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน 1.1.4 การกำหนดเป้าหมายด้านประชาธิปไตย 1.1.5 กำหนดวิธีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับประชาธิปไตยในโรงเรียน 1.1.6 การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงาน 1.1.7 การประเมินผลการดำเนินการตามองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน 1.2 การสั่งการ มี 6 ตัวบ่งชี้ได้แก่ 1.2.1 การสร้างความตระหนักให้มีความรู้ความเข้าใจแก่ครู บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนนักเรียน เกี่ยวกับการดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียน 1.2.2 การจูงใจแก่ครูบุคลากรให้เห็นคุณค่าและความจำเป็นในการดำเนินการให้เกิดวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน 1.2.3 การติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงวิสัยทัศน์กับบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความเข้าใจตรงกันเพื่อนำสู่การปฏิบัติ 1.2.4 การออกคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบชัดเจน 1.2.5 การใช้ภาวะผู้นำกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 1.2.6 การประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและหน่วยงานต่างๆ

ตาราง 6 (ต่อ) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	องค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	1.3 การควบคุม มี 6 ตัวบ่งชี้ 1.3.1 การกำหนดเป้าหมายในการควบคุมงาน 1.3.2 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน 1.3.3 การกำกับติดตามประเมินผลโดยดำเนินการ AAR (After Action Review) 1.3.4 การวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน 1.3.5 การเสริมแรง การบำรุงขวัญกำลังใจ และการให้ ความดีความชอบ 1.3.6 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
2. หลักสูตรสถานศึกษาที่ ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย	2.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และบูรณาการสอดแทรก วิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระมี 6 ตัว บ่งชี้ ได้แก่ 2.1.1 จุดหมายหลักสูตรและจุดมุ่งหมายประชาธิปไตย บรรจุไว้ในคำอธิบายรายวิชา 2.1.2 กำหนดนิสัยทัศนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2.1.3 เนื้อหาประชาธิปไตยในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม 2.1.4 บูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้ 2.1.5 คุณภาพผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในด้าน การนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การมีจิต สาธารณะ จิตอาสา การจัดการและหาทางออกที่เหมาะสม ด้านความขัดแย้งและความแตกต่างระหว่างบุคคล 2.1.6 โครงสร้างรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรมฯ

ตาราง 6 (ต่อ) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	2.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 2.2.1 จัดทำคู่มือการจัดการจัดการเรียนรู้อุทิศประชาธิปไตย 2.2.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2.2.3 หลักสูตรประวัติศาสตร์และหน้าที่ พลเมือง 2.2.4 หลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2.2.5 หลักสูตรลูกเสือ เนตรนารี 2.2.6 หลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา	3.1 จัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 3.1.1 กิจกรรมเสริมสร้างระเบียบวินัย 3.1.2 กิจกรรมแสดงออกถึงความรักสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 3.2 กิจกรรมการฝึกฝนวิถีประชาธิปไตยนอกห้องเรียน มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 3.2.1 กิจกรรมกลุ่มโซน เป็นกิจกรรมที่นักเรียนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณที่ตนเองรับผิดชอบ 3.2.2 กิจกรรมพัฒนาห้องเรียน การแบ่งเวรทำความสะอาด เวรคอยควบคุมดูแลความสะอาดพื้นที่ของห้องเรียน นำผลการดำเนินการรายงานหน้าเสาธง 3.2.3 กิจกรรมการปกครองตนเอง เป็นการดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของนักเรียนด้วยตนเองในทุกด้านตลอดการเป็นอยู่ในโรงเรียน

ตาราง 6 (ต่อ) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	3.2.4 จัดกิจกรรมหน้าเสาธง เป็นกิจกรรมนอกห้องเรียน ตอนเช้า หลังการปฏิบัติงานของกลุ่มปฏิบัติงานเรียบร้อยแล้ว ประกอบด้วย การเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ สวดมนต์ กล่าวคำปฏิญาณ ร้องเพลงปลุกใจต่างๆ และเพลงที่แสดงออกถึงความรักในสถาบัน รายงานผลการทำความสะอาดตามกลุ่มโซน ห้องเรียน การปกครองตนเอง การแสดงออกตามความถนัดและความสนใจของนักเรียนประมาณ 5 นาที ครูเวรสวัสดิการหรือผู้บริหารพบนักเรียนหน้าเสาธง (บอกกล่าวเล่าเรื่องดีเชิงบวก) ภายหลัง 3.2.5 กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน(สภานักเรียน) เป็นกิจกรรมที่โรงเรียน จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นการฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรม การคัดเลือกตัวแทนของตนเองด้วยวิธีการประชาธิปไตย การแบ่งงาน การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การออกแบบกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการของนักเรียนตามความถนัด ความสนใจและเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมของโรงเรียน เชื่อมประสานในลักษณะตัวแทนระหว่างนักเรียน ครู บุคลากร ผู้บริหาร คณะกรรมการนักเรียนหรือสภานักเรียนมาจาก 3 ส่วนคือ 1) มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากนักเรียน ทั้งระบบตัวบุคคลหรือระบบพรรค 2) การแต่งตั้งจากโรงเรียน อาจจะเป็นตัวแทนห้องเรียน ตัวแทนชมรม 3) มาจากการสรรหาโดยการนำเสนอจากคณะครู นักเรียน นำเสนอต่อคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

ตาราง 6 (ต่อ) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	3.2.6 กิจกรรมอื่นๆที่สร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมนอกห้องเรียนที่ช่วยฝึกฝนให้นักเรียนได้เรียนรู้และ เข้าใจวิถีประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตย ได้แก่ กิจกรรม สหกรณ์โรงเรียน กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย กิจกรรมวันสำคัญ ต่างๆ กิจกรรมชมรม ชุมนุม 3.3 กิจกรรมฝึกฝนประชาธิปไตยในห้องเรียน กิจกรรมฝึกฝน ประชาธิปไตยในห้องเรียนตามการสัมภาษณ์ มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 3.3.1 กิจกรรมการปกครองในห้องเรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ นักเรียนในแต่ละห้องเรียนได้เลือกหัวหน้าห้อง รองหัวหน้าห้อง โดยการยกมือให้คะแนนเสียง เพื่อให้ผู้ได้รับเลือกทำหน้าที่ ปกครองดูแลนักเรียนกันเองในห้องเรียนด้วยการสร้างระเบียบ ข้อตกลงของห้องเรียนและปฏิบัติงานต่างๆที่กำหนดไว้ 3.3.2 กิจกรรมการเสนอข่าวและเหตุการณ์ ในการนำเสนอ ข่าวและเหตุการณ์จะจัดไว้ในชั่วโมงโฮมรูม 3.3.3 กิจกรรมการเรียนการสอน ใช้รูปแบบการสอนเป็น กลุ่มย่อยหรือกลุ่มใหญ่ขึ้นอยู่กับลักษณะเนื้อหาในบทเรียน สมาชิกภายในกลุ่มคละ เก่ง ปานกลาง อ่อน และในการจัด กิจกรรมเน้นกระบวนการกลุ่มมีการเลือกประธาน รองประธาน และเลขานุการของกลุ่ม เพื่อศึกษาค้นคว้า อภิปราย ร่วมกัน สร้างองค์ความรู้และนำเสนอองค์ความรู้โดยมีครูเป็นผู้คอย กำกับดูแล

ตาราง 6 (ต่อ) ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
4 . การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ มี 1 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 4.1.1 การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัย คุ่มค่า และเกิดประโยชน์
	4.2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 4.2.1 การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน 4.2.2 การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ 4.2.3 การจัดป้ายนิเทศประชาธิปไตยในโรงเรียน
	4.3 บรรยากาศด้านการบริหารจัดการ มี 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 4.3.1 การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียน 4.3.2 การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงาน 4.3.3 การสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยในโรงเรียนกับโรงเรียนต่างๆ 4.3.4 การใช้เหตุการณ์บูรณาการการแก้ปัญหาต่างๆเชิงสร้างสรรค์ 4.3.5 การอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา 4.3.6 การส่งเสริมให้มีการได้วาทิภายในโรงเรียน 4.3.7 การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ประชาธิปไตยภายในโรงเรียน 4.3.8 การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน

จากตาราง 6 พบว่า ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหาร
ประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4
องค์ประกอบ 11 องค์ประกอบย่อย และ 54 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย
19 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย
2 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา
ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 11 ตัวบ่งชี้

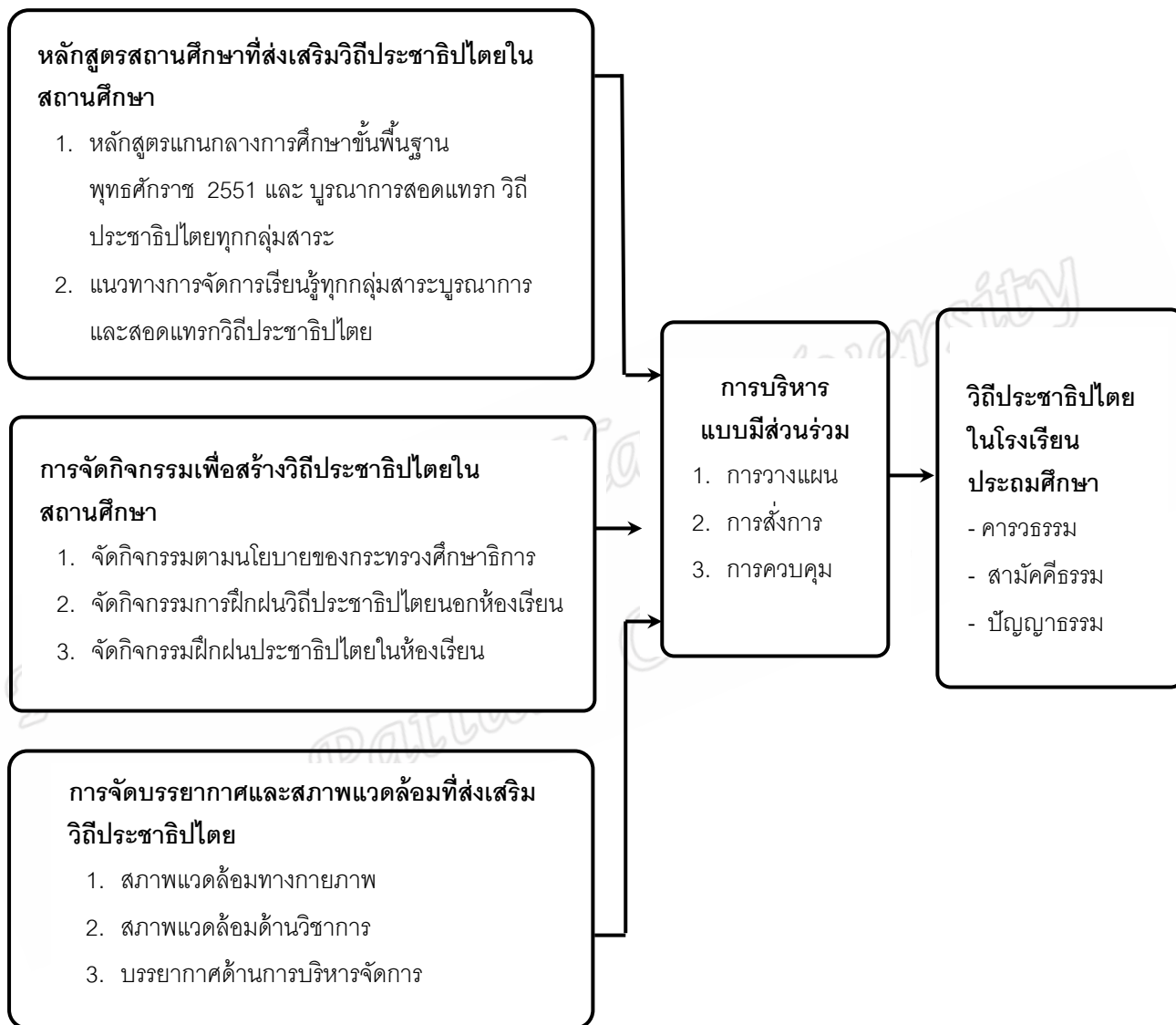
องค์ประกอบที่ 4 การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม
ประชาธิปไตยในโรงเรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้

ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอผลตามลำดับดังนี้

2.1 ผลการจัดทำร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้จัดทำร่างรูปแบบโดยนำผลการศึกษาองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบมา
เป็นข้อมูลในการนำเสนอร่าง ดังภาพประกอบ 10

ร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

ภาพประกอบ 9 ร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ผลการจัดทำคู่มือการดำเนินงานตามร่างรูปแบบ

การจัดทำคู่มือเพื่อการดำเนินงานตามร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมาจากการสังเคราะห์ผลการ ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกสถานศึกษาต้นแบบประชาธิปไตย ในระดับประเทศ (รายละเอียดตามภาคผนวก จ)

2.3 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบ

การบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมคู่มือการดำเนินงานตามร่างรูปแบบโดยวิธีอิงผู้ทรงคุณวุฒิ

จากการสังเคราะห์และดำเนินการเรียบเรียงจัดทำรูปแบบการบริหาร ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบที่สามารถนำไปพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนจำนวน 4 องค์ประกอบด้วยกัน อย่างไรก็ตามทั้ง 4 องค์ประกอบดังกล่าวจะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ สำหรับการนำองค์ประกอบดังกล่าวจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 ท่าน โดยแสดงผลตามตาราง 7 ดังนี้

Prince of Pattani Camy

ตาราง 7 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบประชาธิปไตยในโรงเรียน

องค์ประกอบ	\bar{X}	S.D.	ระดับความ เหมาะสม	\bar{X}	S.D.	ระดับความ เป็นไปได้
1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม						
1.1 การวางแผน	4.73	0.73	มากที่สุด	4.15	1.30	มาก
1.2 การสั่งการ	4.82	0.77	มากที่สุด	4.48	1.44	มาก
1.3 การควบคุม	4.78	0.72	มากที่สุด	4.26	1.36	มาก
รวม	4.78	0.72	มากที่สุด	4.26	1.36	มาก
2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริม วิถีประชาธิปไตย	4.64	0.73	มากที่สุด	4.40	1.07	มาก
3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถี ประชาธิปไตยในสถานศึกษา	4.73	0.74	มากที่สุด	4.60	1.19	มาก
4 การจัดบรรยากาศและ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย	4.64	0.87	มากที่สุด	4.37	1.23	มาก
รวมทั้ง 4 องค์ประกอบ	4.70	0.76	มากที่สุด	4.41	1.21	มาก

จากตาราง 7 พบว่า การประเมินความเหมาะสมของร่างรูปแบบการบริหาร
ประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมทั้ง
4 องค์ประกอบมีความเหมาะสมมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า
ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมมากที่สุดเช่นกัน

การประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานงานตามร่างรูปแบบโดยวิธีอิงผู้ทรงคุณวุฒิ
โดยภาพรวมมีความเป็นไปได้มากและเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่าทุกองค์ประกอบ
มีความเป็นไปได้มากเช่นกัน

2.4 ผลการปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

จากผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารประชาธิปไตย
ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบการบริหาร
ประชาธิปไตยในโรงเรียนประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบการบริหารแบบ
มีส่วนร่วม 2) องค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย 3) การจัดกิจกรรม
เพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา และ 4) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม
ประชาธิปไตย โดยองค์ประกอบ 1 หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
ในการขับเคลื่อนให้องค์ประกอบ 2, 3 และ 4 ดำเนินการได้โดยผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ
การวางแผน การสั่งการและการควบคุม และเมื่อทั้ง 4 องค์ประกอบดำเนินการได้ครบตามร่าง
รูปแบบดังกล่าว จะทำให้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและ
ยั่งยืน ดังภาพประกอบ 11

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาพประกอบ 10 รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ผลการวิจัยขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตย
ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 กำหนดเป้าหมายการทดลองใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปทดลองใช้ในโรงเรียนวัดปรางแก้ว

จังหวัดสงขลา ระยะเวลาการทดลองใช้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ตั้งแต่เดือน

พฤษภาคม 2557 ถึง 30 กันยายน 2557 และได้ประเมินผลหลังการทดลองใช้โดยการสัมภาษณ์

ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู บุคลากร ที่เกี่ยวข้อง ก่อนทำการทดลองใช้ผู้ได้สร้างความรู้ ความเข้าใจ

และชี้แจงให้ผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาที่ใช้ทดลองใช้ หลังจากนั้นได้

ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบดังกล่าว และได้ประเมินผลหลังการทดลองใช้โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร

คณะครู บุคลากร ที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน

3.2 สรุปผลการประเมินหลังการใช้รูปแบบ

ผลการประเมินหลังการใช้รูปแบบสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ

ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ความพึงพอใจต่อองค์ประกอบหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะในการทำงานทุกอย่างในองค์กร การวางแผน

เป็นกระบวนการสำคัญในการเริ่มต้นของการทำงาน เป็นการร่วมกันกำหนดทิศทางและ

เป้าหมายในการนำองค์กรสู่ความสำเร็จ การขับเคลื่อนกระบวนการทางประชาธิปไตยในโรงเรียน

ต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร คณะครู และบุคลากร ทุกฝ่ายมีการกำหนด

เป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพที่ชัดเจน คลอบคลุมทั้ง

กระบวนการทำงาน มีการกำหนดขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติงานเกี่ยวกับประชาธิปไตยใน

โรงเรียน เมื่อทุกฝ่ายมีส่วนร่วม จะทำให้โรงเรียนสามารถดำเนินตามทิศทางที่วางไว้

ทุกคนมีทิศทางการดำเนินงานเป็นแนวทางเดียวกัน เกิดความเข้าใจร่วมกันทุกฝ่าย ผู้บริหาร

เกิดความสะดวกในการบริหารจัดการ ครูผู้ปฏิบัติก็สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและ

รวดเร็วยิ่งขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมเมื่อนำรูปแบบไปใช้ ช่วยลดขั้นตอนและเวลาในการบริหาร

จัดการ เกิดทิศทางที่ชัดเจน ถูกต้อง และเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจ

การส่งเสริมงานประชาธิปไตยมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การบริหารแบบมีส่วนร่วม นอกจากผู้บริหารและคณะครูที่เป็นปัจจัยสำคัญแล้ว การดำเนินงานด้านประชาธิปไตยควรมีบทบาทของภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง หรือคณะกรรมการสถานศึกษา และสิ่งสำคัญคือ นักเรียน ควรมีบทบาทในการกำหนดแนวทางในการดำเนินประชาธิปไตยในโรงเรียนด้วย เนื่องจากนักเรียนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

ความพึงพอใจต่อหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเมื่อสถานศึกษามีหลักสูตรที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย โดยการบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในทุกกลุ่มสาระ กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชาอย่างชัดเจน จึงส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยสู่นักเรียน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับการฝึกฝนและเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและส่งเสริมให้มีการจัดระบบประชาธิปไตยในรูปแบบหรือกระบวนการในการทำงานโดยใช้กระบวนการ คารวธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม นอกจากนี้ เมื่อมีหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ทำให้โรงเรียนมีรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรม ครูมีความเข้าใจในประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น เพราะเกิดจากการร่วมกันวิเคราะห์และจัดทำ นักเรียนมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ครูและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานูรณาการประชาธิปไตย และมีหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมประชาธิปไตยใช้ในโรงเรียน ผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำรูปแบบไปใช้ ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในวิถีประชาธิปไตย สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติ เป็นวิถีประชาธิปไตยที่ใช้ได้จริง ในชีวิตประจำวัน สามารถประพฤติปฏิบัติตนตามวิถีประชาธิปไตยได้ดียิ่งขึ้น รู้จักบทบาทสิทธิและหน้าที่ ความเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

ควรสร้างความเข้าใจให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาประชาธิปไตย เพื่อให้ทุกคนเข้าใจตรงกันและมีเป้าหมายเดียวกัน ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม และมีการติดตาม ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันและทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา
 ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา
 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากคู่มือรูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียน
 มีการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนและครอบคลุมการพัฒนาประชาธิปไตยแก่นักเรียนทุกด้าน
 ซึ่งหากโรงเรียนนำคู่มือรูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนไปปฏิบัติในการจัดกิจกรรม
 จะส่งผลให้ครูและบุคลากรโรงเรียนมีกิจกรรมที่หลากหลายในการพัฒนาวิถีประชาธิปไตยและ
 สามารถสร้างวิถีประชาธิปไตยให้เกิดแก่นักเรียนได้ ผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำรูปแบบไปใช้ นักเรียน
 สามารถเรียนรู้และเข้าใจในวิถีประชาธิปไตย มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของพลเมืองที่ดี
 สามารถประพฤติปฏิบัติตนตามวิถีประชาธิปไตย ส่งผลให้โรงเรียนมีบรรยากาศทางประชาธิปไตย
 นอกจากนี้ รูปแบบดังกล่าวยังช่วยให้ครูได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้าง
 วิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาควรบูรณาการ
 ตามความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของแต่ละโรงเรียน และควรมีคู่มือในการดำเนินกิจกรรม
 เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
 ความพึงพอใจต่อการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม
 ประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเมื่อโรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อม
 ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนในทุกๆ ด้าน ผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนได้รับ
 ประโยชน์ร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายในการเนนงานประชาธิปไตยผลที่
 เกิดขึ้นเมื่อนำรูปแบบไปใช้ ทำให้เกิดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยใน
 โรงเรียน เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนมีการเปลี่ยนพฤติกรรม มีความรู้สึกที่ดีต่อ
 การเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตยที่ยั่งยืน และเกิดเครือข่ายที่เข้มแข็ง
 ทำให้การบริหารงานประชาธิปไตยมีความมั่นคงและพัฒนาขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม โดยให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตย
 ในโรงเรียน ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และควรให้ความสำคัญกับภาคีเครือข่ายเพื่อนำไปสู่
 การร่วมมือและสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม
 ประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์และวิธีการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กรอบแนวคิด และสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์
2. ศึกษาตัวแบบสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่าง จำนวน 4 สถานศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบของบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. สังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการดังนี้

1. จัดทำร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับร่าง
2. จัดทำคู่มือการดำเนินงานตามร่างรูปแบบ
3. ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยวิธีอิงผู้ทรงคุณวุฒิ

4. ปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

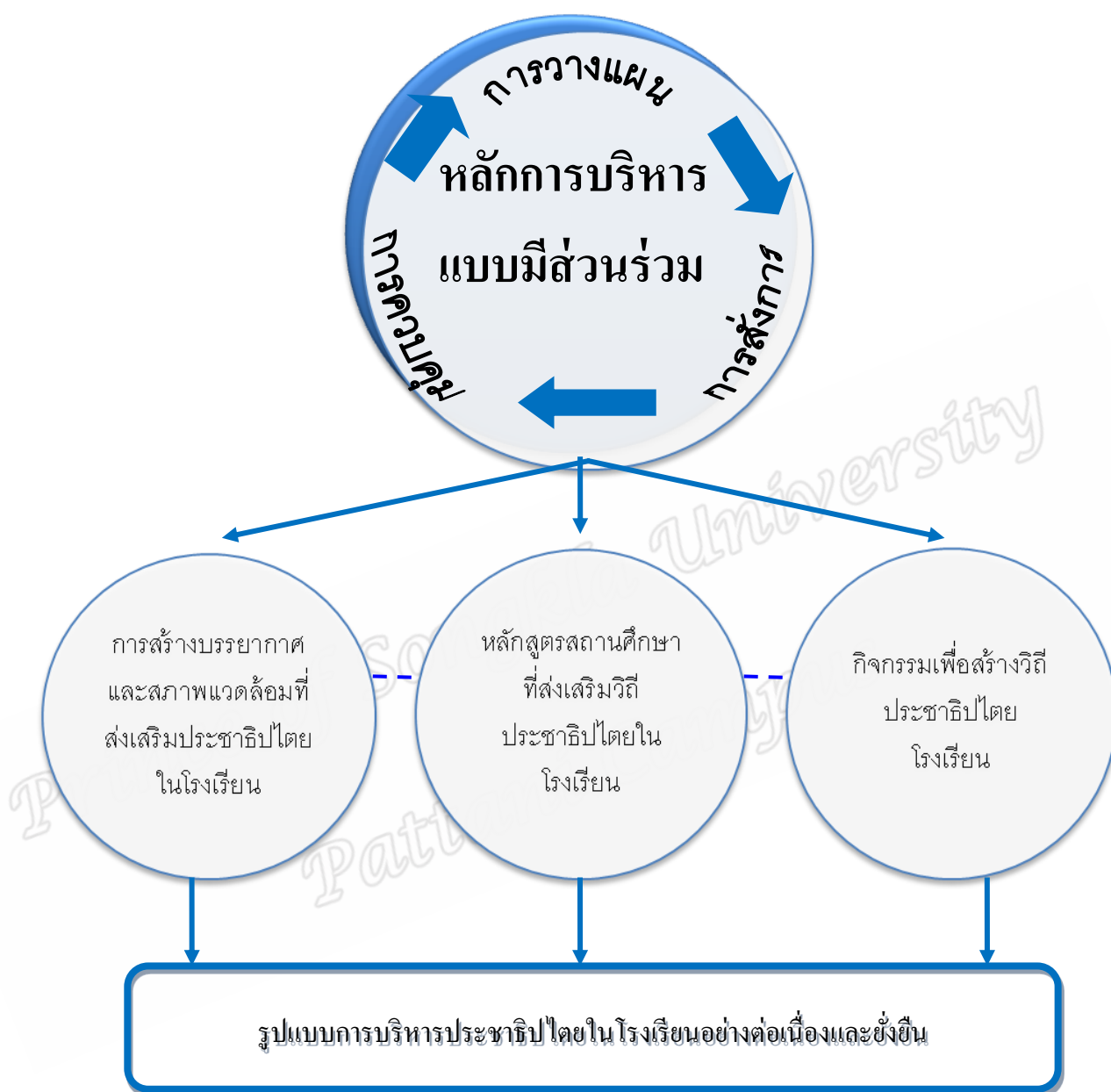
ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายทดลองใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
2. สรุปการประเมินผลหลังการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์กรประกอบ 11 องค์ประกอบย่อย และ 54 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 11 ตัวบ่งชี้ และ องค์ประกอบที่ 4 การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้ ซึ่งปรากฏดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 11 รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ รายละเอียดดังนี้

1.1 การวางแผน มี 7 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์รอบด้าน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การกำหนดวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียน การกำหนดวิสัยทัศน์/พันธกิจที่เน้นสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน การกำหนดเป้าหมาย ด้านประชาธิปไตย กำหนดวิธีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับประชาธิปไตยในโรงเรียน การควบคุมกำกับ ติดตามการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินการตามองค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน

1.2 การสั่งการ มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การสร้างความตระหนักให้มีความรู้ ความเข้าใจ แก่ครู บุคลากรและผู้มีส่วน การจูงใจแก่ครูบุคลากรให้เห็นคุณค่าและความจำเป็นในการดำเนินการให้เกิดวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน การติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงวิสัยทัศน์กับบุคลากร ในสถานศึกษาให้มีความเข้าใจตรงกันเพื่อนำสู่การปฏิบัติ การออกคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ ชัดเจนการใช้ภาวะผู้นำกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและ หน่วยงานต่างๆ

1.3 การควบคุม มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายในการควบคุมงาน การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน การกำกับติดตามประเมินผลโดยดำเนินการ AAR (After Action Review) การวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน การเสริมแรง การบำรุงขวัญกำลังใจ และการให้ความดีความชอบ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. องค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้ รายละเอียดดังนี้

2.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ บูรณาการสอดแทรก วิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระ มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ จุดหมายหลักสูตรและ จุดมุ่งหมายประชาธิปไตย กำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึก ในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เน้นหา ประชาธิปไตยในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม บูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่ม สาระการเรียนรู้ คุณภาพผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในด้านการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การมีจิตสาธารณะ จิตอาสา การจัดการและหาทางออกที่เหมาะสม ด้านความขัดแย้งและความแตกต่างระหว่างบุคคลและ โครงสร้างรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ จัดทำคู่มือการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมือง หลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรลูกเสือ เนตรนารี และหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3 องค์ประกอบการจัดการกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา
ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 11 ตัวบ่งชี้ รายละเอียดดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ กิจกรรมเสริมสร้างระเบียบวินัย และกิจกรรมแสดงออกถึงความรักสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

3.2 กิจกรรมการฝึกฝนวิถีประชาธิปไตยนอกห้องเรียน มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มไซน เป็นกิจกรรมที่นักเรียนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณที่ตนเองรับผิดชอบ กิจกรรมพัฒนาห้องเรียน การแบ่งเวรทำความสะอาด เวิร์คช็อปควบคุมดูแลความสะอาดพื้นที่ของห้องเรียน นำผลการดำเนินการรายงานหน้าเสาธง กิจกรรมการปกครองตนเอง เป็นการดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของนักเรียนด้วยกันเองในทุกด้านตลอดการเป็นอยู่ในโรงเรียน จัดกิจกรรมหน้าเสาธง เป็นกิจกรรมนอกห้องเรียนตอนเช้า หลังการปฏิบัติงานของกลุ่มปฏิบัติงานเรียบร้อยแล้ว ประกอบด้วย การเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ สวดมนต์ กล่าวคำปฏิญาณ ร้องเพลงปลุกใจต่างๆ และเพลงที่แสดงออกถึงความรักในสถาบัน รายงานผลการทำความสะอาดตามกลุ่มไซน ห้องเรียน การปกครองตนเอง การแสดงออกตามความถนัดและความสนใจของนักเรียนประมาณ 5 นาที ครูเวรสวัสดิการหรือผู้บริหารพบนักเรียนหน้าเสาธง (บอกกล่าวเล่าเรื่องดีเชิงบวก) ภายหลังกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน(สภานักเรียน) เป็นกิจกรรมที่โรงเรียน จัดขึ้นเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นการฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักรวมตัวกันเพื่อ ทำกิจกรรม การคัดเลือกตัวแทนของตนเองด้วยวิธีการประชาธิปไตย การแบ่งงาน การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การออกแบบกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการของนักเรียนตามความถนัด ความสนใจและเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมของโรงเรียน เชื่อมประสานในลักษณะตัวแทนระหว่างนักเรียน ครู บุคลากร ผู้บริหาร คณะกรรมการนักเรียนหรือสภานักเรียนมาจาก 3 ส่วนคือ 1) มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากนักเรียนทั้งระบบตัวบุคคลหรือระบบพรรค 2) การแต่งตั้งจากโรงเรียนอาจจะเป็นตัวแทนห้องเรียน ตัวแทนชมรม 3) มาจากการสรรหาโดยการนำเสนอจาก คณะครู นักเรียน นำเสนอต่อคณะกรรมการบริหารโรงเรียน และ กิจกรรมอื่นๆที่สร้าง

วิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมนอกห้องเรียนที่ช่วยฝึกฝนให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจ
 วิถีประชาธิปไตยและระบบประชาธิปไตย ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน กิจกรรมอาหารกลางวัน
 กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ กิจกรรมชมรม
 ชุมนุม

3.3 กิจกรรมฝึกฝนประชาธิปไตยในห้องเรียน กิจกรรมฝึกฝนประชาธิปไตย
 ในห้องเรียนตามการสัมภาษณ์ มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ กิจกรรมการปกครองในห้องเรียน เป็นกิจกรรม
 ที่จัดให้นักเรียนในแต่ละห้องเรียนได้เลือกหัวหน้าห้อง รองหัวหน้าห้อง โดยการยกมือให้คะแนน
 เสียง เพื่อให้ผู้ได้รับเลือกทำหน้าที่ปกครองดูแลนักเรียนกันเองในห้องเรียนด้วยการสร้างระเบียบ
 ข้อตกลงของห้องเรียนและปฏิบัติงานต่างๆที่กำหนดไว้ กิจกรรมการเสนอข่าวและเหตุการณ์ ใน
 การนำเสนอข่าวและเหตุการณ์จะจัดไว้ในชั่วโมงโฮมรูม และ กิจกรรมการเรียนการสอน ใช้รูปแบบ
 การสอนเป็นกลุ่มย่อยหรือกลุ่มใหญ่ขึ้นอยู่กับลักษณะเนื้อหาในบทเรียน สมาชิกภายในกลุ่มคละ
 เก่ง ปานกลาง อ่อน และในการจัดกิจกรรมเน้นกระบวนการกลุ่มมีการเลือกประธาน รองประธาน
 และเลขานุการของกลุ่ม เพื่อศึกษาค้นคว้า อภิปราย ร่วมกันสร้างองค์ความรู้และนำเสนอองค์
 ความรู้โดยมีครูเป็นผู้คอยกำกับดูแล

**4 องค์ประกอบการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม
 ประชาธิปไตยในโรงเรียน** ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้ รายละเอียดดังนี้

4.1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ มี 1 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การจัดบริเวณโรงเรียน
 อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึง
 ความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มี
 ความปลอดภัย คุ่มค่า และเกิดประโยชน์

4.2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อม
 เสริมทางด้านการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ และ
 การจัดป้ายนิเทศประชาธิปไตยในโรงเรียน

4.3 บรรยากาศด้านการบริหารจัดการ มี 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การส่งเสริม
 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียน การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงาน
 การสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยในโรงเรียนกับโรงเรียนต่างๆ การใช้เหตุผลการบูรณาการ
 การแก้ปัญหาต่างๆเชิงสร้างสรรค์ การอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็น
 ผู้แนะนำและให้คำปรึกษา การส่งเสริมให้มีการได้วาที่ภายในโรงเรียน การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้

ประชาธิปไตยภายในโรงเรียน และการจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) องค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย 3) การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา และ 4) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย โดยองค์ประกอบหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในการดำเนินการให้ องค์ประกอบ 2,3 และ 4 ประสบผลสำเร็จ โดยใช้กระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การสั่งการและการควบคุม เพื่อขับเคลื่อนรูปแบบไปสู่โรงเรียนวิถีประชาธิปไตยที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีผลการประเมินรูปแบบ ด้านองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วม พึงพอใจมากที่สุด ส่วนองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา และองค์ประกอบที่ 4 การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน พึงพอใจมาก

การอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา และการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย มีสิ่งที่จะต้องนำมาอภิปรายผลดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ การวางแผน การสั่งการและการควบคุม สอดคล้องกับ ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2551) ได้กล่าวว่า การทำงานในองค์การให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือและการสนับสนุน

ของทุกคนในองค์การ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สำเนาวิ ระหา(2549) ที่พบว่า หลังจากสถานศึกษานำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในโรงเรียนทำให้ข้าราชการครู ผู้ปกครอง นักเรียนและกรรมการสถานศึกษามีความพึงพอใจในการบริหารงานโรงเรียนมากยิ่งขึ้น และการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมในการบริหารในปัจจุบัน พร้อมทั้งเป็นแนวคิดที่ตอบรับความเป็นประชาธิปไตยและมนุษยชน(ทิพวรรณ จันทรสติธิตย์,2546) ซึ่งเป็นกระแสที่มีความสำคัญ อันสอดคล้องกับแนวคิดของ สมยศ นาวิการ (2545) ที่กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการของการให้ผู้ได้บังคับบัญชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจนำไปสู่กระบวนการวางแผนเพื่อการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Robbins(1990), Gulick and Urwick (1937) , Fayol(1949),สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of School Administrators, 1955) ที่พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นเป็นหลักการบริหารที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ทุกคนเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน

นอกจากนี้การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมยังเป็นการบริหารที่เริ่มจากการให้ผู้ส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันวางแผน ระดมความคิดเห็น เพื่อให้ทุกคนเห็นทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน กำหนดวิธีการปฏิบัติงานและการควบคุมกำกับติดตามตลอดแนว หลังจากนั้นสร้างความรู้ ตระหนักให้กับทุกภาคส่วนด้วยการติดต่อสื่อสารประสานงาน มีความเข้าใจที่ตรงกัน นำสู่การปฏิบัติงานที่มีคุณภาพด้วยการวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานทำให้งานประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของ Gulick and Urwick (1937), Fayol(1949), Gregg (1957) สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of School Administrators, 1955) ที่พบว่าการบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยกระบวนการ วางแผน การควบคุม การสั่งการอย่างมีส่วนร่วมตั้งแต่วระดับผู้ได้บังคับบัญชาขึ้นไปจนถึงผู้บริหารระดับสูง ตลอดถึงกระบวนการสื่อสารในองค์การอย่างชัดเจน และสอดคล้องกับ ทิพวรรณ จันทรสติธิตย์(2546) ที่กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนเป็นการให้โอกาสกับผู้ได้บังคับบัญชาในการบริหารจัดการตั้งแต่ขั้นวางแผน และส่งผลให้การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการตั้งแต่เริ่มต้น นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับผู้ได้บังคับบัญชาแล้วจะต้องให้ความสำคัญกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมอย่างแท้จริง เช่น การให้ความสำคัญกับนักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนต่างๆอย่างแท้จริง เพราะการขับเคลื่อนกระบวนการทางประชาธิปไตยในโรงเรียนต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร คณะครูและบุคลากร ทุกฝ่าย ตลอด

จนถึง ผู้ปกครองและชุมชน ได้ร่วมกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ คลอบคลุมทั้งกระบวนการทำงาน มีการกำหนดขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติงานเกี่ยวกับประชาธิปไตยในโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบในสี่ภูมิภาค แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวม โรงเรียนมีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยการที่ผู้บริหารโรงเรียน นักเรียน ครู ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการที่ปรึกษา ผู้ปกครองเครือข่าย โดยให้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิดหาโรงเรียนมีทิศทางในการพัฒนาอย่างไร แล้วร่วมทำด้วยกระบวนการที่มีในท้องถิ่นเพื่อให้การบริหารงานของโรงเรียนบรรลุตามเป้าหมาย สุดท้ายคือการร่วมประเมินร่วมชื่นชมความสำเร็จของโรงเรียนร่วมกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ราตรี แอ่อ่วม (2531) และ วิทยา กิตติพร (2540) โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยอาศัยกระบวนการศึกษาแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผน พบว่า การบริหารกิจกรรมเป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนทั้งยังมีความคิดเห็นว่า โรงเรียนสามารถทำได้ดีและทำได้มาก เช่นเดียวกับแนวคิดของ Koontz(1990)ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวางแผนที่จะทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การสัมภาษณ์ด้านการสั่งการและการควบคุมเป็นผลมาจากขั้นตอนของการวางแผนการบริหารจัดการของผู้บริหารที่ได้มีการวางแผนไว้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ ธงชัย สันติวงษ์(2543) ที่พบว่า การสั่งการเป็นความพยายามในการทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจาก การบริหารงานโรงเรียนในปัจจุบันนั้นมีปัจจัยหลายอย่างที่จะทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จ เช่น ข้อมูลข่าว และองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและร่วมประเมิน เพราะผู้บริหารโรงเรียนคนเดียวไม่สามารถที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารมากมายนี้ได้ทั้งหมด โดยเฉพาะการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย เป็นหลักสูตรที่บูรณาการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่บูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้ให้ความสำคัญกับการจัดทำหลักสูตรแกนกลางอันนำไปสู่การสร้างหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ทั้งนี้ผ่านกระบวนการจัดทำหลักสูตรทุกกลุ่มสาระ โดยแนวทางดังกล่าวส่งผลต่อการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้มีการกำหนดให้กิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อันมีเนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตยปรากฏไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมไว้ในชั้นประถมศึกษา จำนวน 80 ชั่วโมงต่อปี และเพิ่มในส่วนของวิชาประวัติศาสตร์อีก 40 ชั่วโมง อีกทั้ง โรงเรียนโดยผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและบุคลากร มีแนวทางในการดำเนินการ ทำให้การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประสบความสำเร็จได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและกระทรวงศึกษาธิการ(2552) ที่ได้จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ เจตคติ ค่านิยม และสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการเสริมสร้างบุคลิกภาพ และวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยในชีวิตจริงให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบในสัปดาห์ภาค พบว่า ภาพรวมของความพึงพอใจเกี่ยวกับการบูรณาการวิถีประชาธิปไตยในหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2540), ทิศนา ขัมมณี (2530) ที่ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ เจตคติ ค่านิยม และสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการเสริมสร้างบุคลิกภาพ และวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยในชีวิตจริงให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยขึ้นในโรงเรียนด้วยการให้โรงเรียนจึงนำวิถีประชาธิปไตยมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมใน

ทุกกลุ่มสาระ ที่เป็นเช่นนี้เพราะเมื่อสถานศึกษามีหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตย ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้และเกิดวิถีประชาธิปไตยเป็นอย่างดี ครูมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกเนื้อหาประชาธิปไตย มีการวัดและประเมินผล ตลอดจน มีการจัดกิจกรรมที่บูรณาการวิถีประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ทำให้การขับเคลื่อนวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ

นอกจากนี้ วิถีประชาธิปไตยเป็นวิถีที่มีความสำคัญที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคน ดังนั้นทุกกิจกรรมของโรงเรียนจึงต้องมีการบูรณาการกับวิถีประชาธิปไตย และการกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาให้ชัดเจน เป็นตัวบ่งชี้ว่าครูผู้สอนทุกคนต้องนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งนำไปสู่การวัดผลประเมินผล เพื่อให้ทราบผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้การบูรณาการมีความชัดเจนจึงต้องมีการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระที่บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย และนอกจากนี้ เพื่อต้องการให้โรงเรียนพัฒนานักเรียนให้มีวิถีประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนจึงต้องบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยไว้ในคำอธิบายรายวิชาของทุกกลุ่มสาระในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครูต้องนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ในห้องเรียนที่เป็นเช่นนี้เพราะ วิถีประชาธิปไตยเป็นวิถีที่มีความสำคัญที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคน ดังนั้นทุกกิจกรรมของโรงเรียนจึงต้องมีการบูรณาการกับวิถีประชาธิปไตย และการกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาให้ชัดเจน เป็นตัวบ่งชี้ว่าครูผู้สอนทุกคนต้องนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งนำไปสู่การวัดผลประเมินผล เพื่อให้ทราบผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้การบูรณาการมีความชัดเจนจึงต้องมีการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระที่บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย และนอกจากนี้ เพื่อต้องการให้โรงเรียนพัฒนานักเรียนให้มีวิถีประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนจึงต้องบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยไว้ในคำอธิบายรายวิชาของทุกกลุ่มสาระในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครูต้องนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ในห้องเรียน

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา องค์ประกอบย่อย 3

องค์ประกอบคือ การจัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ กิจกรรมฝึกฝนประชาธิปไตยนอกห้องเรียน กิจกรรมฝึกฝนประชาธิปไตยในห้องเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและกระทรวงศึกษาธิการ (2552) ที่ได้ให้ความสำคัญกับ

การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเพื่อตอบสนองต่อวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนเช่นเดียวกับ
กระทรวงศึกษาธิการ (2540) ที่ได้มีการส่งเสริมให้นักเรียน มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์
ประชาธิปไตยในโรงเรียนผ่านกระบวนการแสดงออก การเปิดโอกาสให้ครูอาจารย์ผู้สอนปลูกฝัง
อุดมการณ์ประชาธิปไตยได้ตามความเหมาะสมกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่า
ส่วนตน ควรมีคุณลักษณะคือ 1) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี 2) มีความรับผิดชอบดี 3) มีเหตุผลดี
4) รู้จักเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้อื่น 5) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 6) มีความเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น
7) มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ 8) ไวต่อการรับรู้เข้าใจสิ่งต่างๆนอกจากได้
โดยง่าย

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบในสี่ภูมิภาค
พบว่า การดำเนินกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยภาพรวมมีความพึงพอใจมาก เพราะ
คู่มือรูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนดังกล่าว มีการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจน
ครอบคลุมในการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนในทุกๆด้าน ทั้งนี้ น่าจะเกิดจากการได้รับ
แรงกดดันและสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในอดีตและปัจจุบัน
เช่น กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้แบ่งประเภทกิจกรรมที่นอกเหนือจาก
การเรียนการสอนปกติที่ช่วยส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 2 กิจกรรม คือ กิจกรรม
ลูกเสือ เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้นำเพ็ญประโยชน์ส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร
กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย กิจกรรมการใช้
ห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตรกิจกรรมกีฬา กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรม
อนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมทัศนศึกษา นอกจากนี้ผู้เรียนอาจเสนอกิจกรรม
อื่น ๆ ได้ตามความต้องการด้วย สอดคล้องกับ สุโขทัยธรรมมาธิราช (2527) กล่าวว่า การพัฒนา
ประชาธิปไตย ให้เกิดแก่นักเรียน จะปลูกฝังที่โรงเรียนและที่บ้านยังไม่เป็นการเพียงพอ เพราะ
เด็กในชีวิตของเขาจะต้องมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอยู่เสมอ และบุคคลในชุมชนควร
จะต้องมีบทบาทเพื่อให้การช่วยเหลือเช่นเดียวกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ (2540) ที่ได้กำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนไว้ 6 กิจกรรม และ
1 บทบาทคือ กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม กิจกรรมกิจกรรมการสอน
ข่าวและเหตุการณ์ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน และกิจกรรมการทำ
ความสะอาดโรงเรียน เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ ถาวร วุฒิสเลลา(2541)ที่พบว่า การทำ
กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนอาทิเช่น กิจกรรมการทำความสะอาด กิจกรรมการสอนข่าว

กิจกรรมสหกรณ์มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับมากที่สุด แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับระบบและบริบทของโรงเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ ปัทมฉัตร เดชสุวรรณ(2546) ซึ่งได้ทำการศึกษาในเรื่องบทบาทของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการสอนในการเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานครโดยผลการศึกษาวิจัยพบว่า ในภาพรวมเมื่อผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการสอนมีการพัฒนาและเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนทั้งทางด้านคาวะธรรมเนียม สำนัคคีธรรมและปัญญาธรรม โดยการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งการส่งเสริมการร้องเพลงชาติ การฝึกนักเรียนให้รู้จักการพูดจาไพเราะ การเข้าแถวลำดับก่อนหลังส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาในพฤติกรรมประชาธิปไตยในที่สุด แตกต่างจากผลการศึกษาของ นิติพงษ์ วงศ์เรื่อน(2547)ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาลำปาง พบว่า กิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในเรื่องประชาธิปไตยจะมีมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนที่นักเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเฉพาะ การเข้าร่วมประชุมเท่านั้นส่วนการวางแผนเพื่อกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการสหกรณ์ มีอยู่ในระดับต่ำ เช่นเดียวกับแนวคิดของ ทิศนา แชมมณี (2530) ที่ได้ให้ความสำคัญของกิจกรรม ชุมชน กิจกรรมสภานักเรียน การเล่นเกม ละคร เวที วันสำคัญ การจัดกิจกรรมลูกเสือ อนุภาคชาติ ที่มีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน เพราะฉะนั้นการดำเนินกิจกรรมพัฒนาประชาธิปไตยโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของนักเรียนให้มาก ดังแนวคิดของ สุโขทัยธรรมมาธิราช(2527) ที่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยมุ่งหวังให้เกิดแก่นักเรียน การจะปลูกฝังที่โรงเรียนและที่บ้านยังไม่เป็นการเพียงพอนักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอยู่เสมอ และบุคคลในชุมชนควรจะต้องมีบทบาทเพื่อให้การช่วยเหลือ ทั้งนี้นอกจากภาระหน้าที่ของโรงเรียนและชุมชนแล้วนักเรียนจะต้องผ่านกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคมนี้อย่างนี้ 1) ศึกษาประชาธิปไตยให้เข้าใจและเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ในการทำงานต้องยึดหลักการทำงานเป็นกลุ่ม 3) ร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ สหกรณ์ในชุมชน โครงการฝึกฝนอาชีพ การจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) ที่ได้กำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนไว้ 6 กิจกรรม และ 1 บทบาท ดังนี้ กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม กิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมการสอนข่าวและ

เหตุการณ์ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน กิจกรรมทำความสะอาด อาคารสถานที่และบทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะ วิถีประชาธิปไตยเป็นวิถีที่มีความสำคัญที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน ดังนั้นนอกจากการจัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการแล้วยังจัดกิจกรรมเสริมทั้งในและนอกห้องเรียน โดยเฉพาะที่ผ่านมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของในห้องเรียนมักจะละเลยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย และการจัดกิจกรรมวิถีประชาธิปไตยต้องมีความหลากหลาย ทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความสุข สนุกสนาน และเพื่อให้เกิดผลที่ต่อเนื่องและยั่งยืน เกิดวิถีประชาธิปไตย นักเรียนมีความกระตือรือร้น ปัญญาธรรม สามัคคีธรรมและความเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ด้านวิชาการ และบรรยากาศด้านการบริหารจัดการ ความสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540,50-51) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนโดยการเน้นกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยการเน้นไปที่การจัดบรรยากาศในโรงเรียน ห้องเรียน และการส่งเสริมบุคลิกภาพของครู ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียน การฝึกกิจกรรมต่างๆ การจัดห้องเรียนในด้านการจัดที่นั่ง บรรยากาศ การจัดกลุ่ม การเปลี่ยนวิธีเรียนหรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนครูผู้สอนมีส่วนอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนประชาธิปไตยในโรงเรียนประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2530) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดกลุ่มอภิปราย การจัดทำสมุดภาพในเรื่องต่าง ๆ ที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เช่น สมุดภาพเกี่ยวกับสุภาสิต คำคมต่าง ๆ ที่เตือนใจ สมุดภาพบุคคลตัวอย่าง การจัดป้ายนิเทศ โดยให้ผู้เรียนรับผิดชอบ ในการทำงานนี้เป็นกลุ่ม เพื่อเป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน และเพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน การมอบหมายให้รับผิดชอบงานโรงเรียนเช่นทำความสะอาดห้อง ดูแลสวนดอกไม้ การจัดกลุ่มอภิปรายเพื่อตั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ เช่นการจัดเวร การวางระเบียบปฏิบัติของห้อง เช่นเดียวกับแนวทางของ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2536) ที่ให้ความสำคัญกับ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยอาจโดยอาศัยความร่วมมือในการทำงาน และยังคงสอดคล้องทิพย์พาวร ต้นตีสุนทร

(2557)ที่ได้กล่าวว่าการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในห้องเรียนก็จะเป็นการสร้างชุมชน การเมืองด้วยการเรียนคิดวิเคราะห์ อภิปรายในห้องเรียน ทำให้นักเรียนได้ฝึกฝนซึ่งเป็นการปู พื้นฐานความเชื่อมโยงระหว่างเด็กกับสังคมอันเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมเรื่องประชาธิปไตยและ จะพึงอิงและเกื้อกูลตั้งนั้นการจัดบรรยากาศจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างพลเมืองที่เป็น ประชาธิปไตย

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนประชาธิปไตยต้นแบบในสี่ภูมิภาค พบว่าภาพรวมของความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม ประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ กรมสามัญศึกษา (2536)ได้เสนอการจัด สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เป็นประชาธิปไตย จะช่วยเสริมบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็น ประชาธิปไตย ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีเปรียบเสมือนครูที่พูดไม่ได้ที่มี อิทธิพลในการเสริมสร้างความคิด จิตใจ ที่เป็นประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิด ของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) สรุปไว้ว่า นอกจากจะจัด กิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนโดยเน้นกระบวนการกลุ่มเพื่อเป็นตัวนำให้นักเรียนฝึก พฤติกรรมประชาธิปไตยแล้วสถานศึกษาคควรจัดองค์ประกอบอื่น ๆ ในสถานศึกษา อย่างน้อย 3 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา การจัดห้องเรียน และการส่งเสริม บุคลิกภาพของครูให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย จากผลการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2536)ที่ได้ให้ ความสำคัญกับการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อม ด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบด้วยห้องเรียน ห้อง ประกอบ ครูภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มี ชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ 2) สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริม ทางด้านการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับรู้ประสบการณ์ให้มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวาอย่างเป็นประชาธิปไตย เช่น การจัดกิจกรรมอภิปราย ตอบปัญหา นิทรรศการ เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้เรื่อง ประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริงครูให้ความรัก ความเมตตาและปฏิบัติกับนักเรียนเสมอต้นเสมอปลาย 3) สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ ระหว่างบุคลากรโรงเรียนด้านการจัดบรรยากาศและ สภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย เช่นเดียวกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการ

ประถมศึกษาแห่งชาติ (2540) ที่ได้ให้ความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนโดยเน้นกระบวนการกลุ่มเพื่อเป็นตัวนำให้นักเรียนฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยแล้วสถานศึกษาควรจัดองค์ประกอบอื่น ๆ ในสถานศึกษา อย่างน้อย 3 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา การจัดห้องเรียน และการส่งเสริมบุคลิกภาพของครูให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะ การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เป็นดินแดนประชาธิปไตยจะส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นไปโดยธรรมชาติ การที่โรงเรียนได้จัดสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ห้องเรียน ห้องพิเศษต่างๆ อาคารสถานที่ บรรยากาศที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยเช่น การแสดงความเคารพกันในทุกวันของผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน การเคารพสิทธิ ความคิดเห็น การร่วมแก้ปัญหาส่วนรวมร่วมกัน ภาพบรรยากาศเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้การที่ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนให้คณะครู และผู้เรียนร่วมกันจัดตกแต่งห้องเรียนให้น่าอยู่ให้มีแสงสว่างเพียงพอ ระดมทรัพยากรมาปรับปรุงห้องเรียนให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับปรุงภูมิทัศน์ในโรงเรียนให้น่าอยู่ เช่น ปลูกต้นไม้ ยืนต้น ปลูกดอกไม้ และรณรงค์การรักษาความสะอาด สร้างความมีจิตอาสา จิตสาธารณะ ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทั้ง ทำให้ทุกคนรู้สึกว่าเป็นของเรา จะทำให้เกิดวิถีประชาธิปไตยง่ายขึ้น ยิ่งเมื่อโรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนในทุกๆ ด้านมากขึ้น ทั้งนี้เกิดขึ้นจากความตระหนักของผู้บริหาร ครูและผู้บริหารปฏิบัติงานในโรงเรียนที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน และผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของกระทรวงศึกษาธิการที่สนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยอีกส่วนหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้บริหารควรดำเนินการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมด้วยการจัดให้มีภาคีเครือข่ายประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน และองค์กรภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมโดยกำหนดสัดส่วนให้เหมาะสม

2. ผู้บริหารควรดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระในหลักสูตร ด้วยการการอบรมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำคำอธิบายรายวิชา และออกแบบการจัดการเรียนรู้

3. ผู้บริหารควรดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา ด้วยการให้คณะครู บุคลากรร่วมออกแบบคู่มือดำเนินงานกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นไปในทิศทางเดียว ตามบริบทของโรงเรียน

4. ผู้บริหารควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ด้วยการให้ภาคีเครือข่ายร่วมคิด ร่วมวางแผน และปฏิบัติในการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรสำรวจสภาพปัญหาการจัดทำหลักสูตรที่เสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนทุกปีการศึกษา เพื่อนำปัญหามาแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร
2. ควรจัดทำวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการติดตามพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนในชีวิตประจำวันหลังจากจบการศึกษา
3. ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของโรงเรียนในชุมชนโดยรอบหรือพื้นที่บริการ

Prince of Songkla University
Pattani Campus
บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2541). *กรอบแนวคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความเป็นประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- กรมวิชาการ. (2542). *ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- กระทรวงศึกษาธิการ.ม.ป.ป. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2534). *แนวทางการนิเทศการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2535). *คู่มือการบริหารการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์การพิมพ์.
- _____. (2536). *รายงานผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาปีการศึกษา 2530*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตป.6*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- _____. (2547). *ปฏิรูปการศึกษายุคใหม่*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติมาปริดีดีลิก. (2547). *Instructional Leadership: บทบาทที่ไม่ควรถูกลืม*. ใน *การบริหารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้*. (พิมพ์ครั้งที่ 2), ธีระ รุญเจริญ, ปราชญ์กล้าผจญ และ สัมมนา รัตนชัย, บรรณาธิการ. หน้า 37-39. กรุงเทพฯ: แอล.ที.เพรส.
- โกวิทประवालพุกภักษ์. (2542). *รูปแบบการสอนคิด ค่านิยม จริยธรรม และทักษะ*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- คำนึ่ง ชัยสุวรรณรักษ์ และธีรพล บุญสร้าง. (2549). *ประชาธิปไตยในวิถีชีวิตไทย*. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- คงศักดิ์ สันติพุกวงศ์, ผู้แปล. (1986). *เศรษฐกิจมิติเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- จรรยา สุวรรณทัต และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. (2533). *ประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จรรยา สุวรรณทัต, ดวงเดือน พันธุมนาวิน, และเพ็ญแข ประจันปัจฉนีก. (2521). *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1 พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2544). *การฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จินตนา สุขสมแดน. (2556). *คู่มือ (Handbook หรือ Manual)*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
<http://jsuksomdan.blogspot.com/2011/02/blog-post16.html> (สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2556).
- เจริญจิตวารินทร์. (2528). การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยเสฏฐ์พรหมศรี. (2551). *คัมภีร์การจัดการสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2519). *วิธีอบรมเลี้ยงดูและลักษณะของเด็กไทย. คหเศรษฐศาสตร์* 20(1): 16-25.
- _____. (2522). *การพัฒนาจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- _____. (2539). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนีก. (2520). *จริยธรรมของเยาวชนไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ดาร์ตันศิริวิริยกุล. (2525). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทัศนะของครูประจำชั้นและผู้ปกครองในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- ถาวร วุฒิสเลา.(2551).การบริหารโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนบ้านโสกโดน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอำนาจเจริญ.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ทวีศักดิ์อำลา.(2551). การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนเอกชนที่เป็นนิติบุคคล.กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทำนอง ภูเกิดพิมพ์. (2551). แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน.
ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
http://www.thaischool.net/view_tj.php?ID=1203 (สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2556).
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร.(2557).แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ทิพวรรณ จันทรสถิตย์.(2546).การบริหารแบบมีส่วนร่วม.วารสารวิชาการสถาบันราชภัฏธนบุรี
3(1): 24-28.
- ทิพวรรณ เขียมรักษา.(2547).รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านภาวะธรรมของนักเรียน
โรงเรียนวัดกก.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุ
ศาสตร์,มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ทิตนา เขมมณี.(2522). ความหมายของประชาธิปไตย.เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร
เทปโทรทัศน์ทางการเกษตรรุ่นที่ 5.นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน.
- ทิตนา เขมมณี.(2536).ช่วยครูฝึกประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา เขมมณี.(2548).รูปแบบการเรียนการสอน.ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ:ด่วนสุทธา.
- ธงชัย สันติวงศ์.(2543).การจัดการองค์การและการบริหาร.พิมพ์ครั้งที่11.กรุงเทพฯ:
วัฒนาพานิช.
- นงลักษณ์ เรือนทอง. (2550). การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน.ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิคมตาแดง.(2536). หน่วยที่ 5การสร้างแบบจำลองระบบการศึกษา.ในประมวลสาระชุดวิชา
การจัดระบบทางการศึกษาหน่วยที่ 3-6.นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- นิติพงษ์ วงศ์เรื่อน.(2547).การบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดลำปาง.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์, สถาบันราชภัฏลำปาง.
- บุญเกื้อ คอระหาเวช. (2542). *นวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2556). *คู่มือการจัดกิจกรรมในรายวิชาเพื่อสร้างพลเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2550). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมธร เดชสุวรรณ.(2546).บทบาทผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการสอนในการพัฒนาและ
เสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตทางหลวง กรุงเทพมหานคร.
ดุสิตนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑู แก้วกัณหา. (2546).การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะประชาธิปไตยสำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสู่ประชาธิปไตย*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2544). *การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: กองวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ.
- พูนสุข หิงคานนท์. (2540). การพัฒนารูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวง
สาธารณสุข. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภิญโญ สารว. (2544). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มยุรี อนุমানราชธน. (2547). *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด กระบวนการและการวิเคราะห์*.
เชียงใหม่: คະนึ่งนิจการพิมพ์.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2527). เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา
ระดับประถมศึกษาหน่วยที่1-4. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ราตรี แอ่อวม.(2531).บทบาทของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษาและครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการ
เรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
ประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตร
และการสอนคณะครุศาสตร์,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์.(2548). การพัฒนารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน. คุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาอุดมศึกษา
คณะครุศาสตร์,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลิขิต ธีรเวิน.(2556).หลักการประชาธิปไตย 12 ประการที่นักการเมืองต้องเข้าใจและยึดถือ.
กรุงเทพฯ:ม.ป.พ.
<http://www.nutthnet.com/forum/topic.php?id=159>(สืบค้นเมื่อ22 กรกฎาคม 2556).
- วันชัย โกลละสุด.(2549). ความหมายและความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม.
กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
<http://opens.dpt.go.th/dtp> (สืบค้นเมื่อ25 พฤศจิกายน 2556).
- วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. (2540).การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์.พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วิทยา กิตติพร.(2540).การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา
ต้นแบบตามทัศนะของผู้บริหาร ครู นักเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
มุกดาหาร.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์.(2547).การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาแบบกระจายอำนาจ
ในสถานศึกษาแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ 2542. คุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- วีรยุทธวิเชียรโชติ.(2525). ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองการปกครอง สำหรับแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร.ใน *ประมวลบทบรรยายเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศักดิ์สถาพรจนา.(2549).การพัฒนารูปแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *ดุชนิพนธ์ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548).*ทฤษฎีการประเมิน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา โสภกา. (2546).*การพัฒนาบุคลากรด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนบ้านโป่งเป่า*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2552).*ประชาธิปไตย,คำศัพท์รัฐสภาและการเมือง*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. <http://www.kpi.ac.th/kpidp/glossary.asp>(สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2556).
- สมเดช สีแสง. (2541). *คู่มือบริหารโรงเรียนประถมศึกษา*.ชัชนาท: ชมรมพัฒนาความรู้ ด้านระเบียบกฎหมาย.
- สมเดช สีแสง. (2547). *คู่มือมือการบริหารโรงเรียนสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม พ.ร.บ.การศึกษา แห่งชาติ*. ชัชนาท: ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย และพัฒนามาตรฐาน วิชาชีพครู.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์.(2540). *การเมืองอังกฤษ*.กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สมบุญ อูปถัมภ์.(2532).*ความรู้และหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหาร*.กรุงเทพฯ: เนติกุล.
- สมพงศ์เกษมสิน. (2526). การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สมพร เทพสิทธิ์า.(2549). *ศาสนากับพัฒนาประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.
- สมยศ นาวิการ.(2545). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*.กรุงเทพฯ:บรรณกิจ.
- สมยศ นาวิการ.(2540).*การบริหารและพฤติกรรมองค์กร*.กรุงเทพฯ:ผู้จัดการ.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2539). *การนำเสนอรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพ องค์กรในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด*. ดุชนิพนธ์ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษาคณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- สมาน อัครภูมิ. (2525). *การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษา*. ดุษฎีนิพนธ์
 คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สร้อยตระกูล อรรถมานะ. (2542). *พฤติกรรมองค์กร:ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สรวุฒินทร์ดี. (2546). *บทบาทและแนวทางเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา*
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์
 การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์,
 สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- สาโรช บัวศรี. (2520). *พื้นฐานการเมืองการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครู.
- สาโรช บัวศรี. (2544). *การศึกษาปรัชญาการศึกษา ประชาธิปไตยและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ:
 สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2528). *สำนักงานประสิทธิภาพการบริหาร*
โรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2536). *คู่มือการปฏิบัติงานสำหรับผู้บริหาร*
โรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน*
เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551).
คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย สำหรับครู-อาจารย์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3.
 กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แนวทางการนำมาตราฐานการศึกษาขั้น*
พื้นฐานสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*.
 กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- สำนักทดสอบทางการศึกษา.(2538). *สรุปผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2537*.กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2540). *การประกันคุณภาพการศึกษา*.กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- ลำเนาวิ ระหา. (2549). *การพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านนาหนองทุ่ม อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สุกิจ เจริญรัตนกุล.(2530). *วิเคราะห์การเมือง*.กรุงเทพฯ:โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- สุทัศน์ ขอบคำ. (2540). *รูปแบบการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรพลบัวพิมพ์.(2538). *การวางแผนโครงการระดับโรงเรียน*.เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรพลบัวพิมพ์.(2542). *ขั้นตอนในการวางแผน*.เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อเนกเหล่าธรรมทัศน์. (2545.1)*ทศวรรษแห่งประชาธิปไตย*.กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- อมร รักษาสิทธิ์ และคนอื่นๆ.(2543). *ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน.
- อรุณรักรธรรม.(2524).*การพัฒนาองค์การ*.กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อันเดร ไชยเผือก. (2551). *คู่มือการจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน โรงเรียนมารีวิทยาจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัมพร ศิริบุญมา. ม.ป.ป. *วิธีการสื่อสาร*. เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อำนาจ เถาตระกูล. (2551). *แนวคิดกระบวนการ KM*.กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยสยาม.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). *การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในรูปแบบการบริหารโรงเรียนเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- Anthony, W.P. (1978). *Participative Management*.Massachusetts: Addison-Wesley.
- Brown, W. B., and Moberg, D. J.(1980). *Organization Theory and Management: Approach*. New York: John Wiley and Sons.

บรรณานุกรม(ต่อ)

Davis and Newstrom.(1985).*Human Behavior of at Work; Organizational International StudentEdition*.New York: McGraw-Hill.

Dewey,J.(1967).*Democracy and Education*.New York:The Macmillan Company.

Ebenstien, W. (1973).*Today's Ism*. New Jersey:Prentice-Hall.

Encyclopaedia Britannica, Inc.(1998). The New Encyclopaedia Britannica
Micropaedia*Micropaedia*12(15): 13-29.

Fayol, H.(1949). *General and Industrial Management*. London: Sir Issac Pitman and Sons Ltd.

Gregg, R. T.(1957).*The Administrative Process Administrative Behaviour in Education*.New York: Harper.

Gulick, L. and Urwick,L.(1937).*The Science of Administration*.New York: Pitnam.

Keeves, P. J. (1988).*Educational research, methodology and measurement:An international handbook*. Oxford:Pergamon Press.

Koontz, H. and Wehrich, H.(1990). *Essentials of Management*. New York: McGraw-Hill.

Likert, R. (1961). *New Pattern of Management*. New York: McGraw-Hill.

Longman Dictionary of Contemporary English.(1987). *Longman Dictionary*. England: Clays.

McClelland, D.C. (1961).*The Achieving Society*. New York: D. Van Nostrand Company.

Pennock,R. J. (1979). *Democratically Political theory*. New York : Princeton University Press.

Robbins, S.P., Waters, M. T., Cacioppe, R., and Millett, B. (1994).*Organizational Behavior: Concept, Controversies and Applications: Australia and New Zealand*.
NewYork: Prentice-Hall.

Rodee, C. C., Anderson, T. J., and Christol, C. Q.(1976). *Introduction to Political Science*.
3rd edition. Tokyo: McGraw - Hill Kogakusha.

Sherwood, H.N. (1947).*Citizenship*.Indianapolis:Bobbs-Merrill.

บรรณานุกรม(ต่อ)

Smith, M. (1971). *Educational leadership: culture and diversity*. Gateshead: Atheneum Press.

Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of Leadership*. New York: Free Press.

The World Book Encyclopedia. New York: Americana Corporation. 19(2): 74-77.

Vroom, V. and Deci, E. (1970). Management and Motivation. *Organizational Behavior and Human Resource*. 8(2): 217-229.

Willer, D. (1987). *Scientific Sociology Theory and Method*. New Jersey: Prentice-Hill.

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ก
หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ที่ศธ 0521.2.0702/ว

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี 94000

ตุลาคม 2557

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย คู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายวันชัย หวังสวัสดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ผ่องศรี วาณิชยศุภวงศ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในหลักการที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบงานทำวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบงานวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เรชา ชูสุวรรณ)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทรศัพท์ ๐-๗๓๓๑-๓๙๓๘-๕๐ ต่อ ๑๖๒๔

โทรสาร ๐-๗๓๓๔-๘๓๒๒

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้
ของร่างรูปแบบและคู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบ
และคู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. รท.ดร.สุวิทย์ ยอดมณี ที่ปรึกษาคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย
2. ดร.เสาวนิตย์ ทวีสันตน์นุกูล ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรียะลา
3. นายนนท์ แสงจันทร์ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1
4. ดร. อัญชลี เกษสุริยงค์ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี
5. ดร.เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. นายสุวัช สิงห์พันธุ์ ประธานคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย
7. นางประนอม สุวรรณประสิทธิ์ ผู้อำนวยการศูนย์วิทยพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
จ.สุโขทัย
8. ดร.ชนะ สุ่มมาตย์ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา
เขต 41(กำแพงเพชร พิจิตร)
9. ดร.สมศักดิ์ สุทธิรักษ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
10. ว่าที่ รอ.ดร.สาโรช ยกให้ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พิจิตร เขต 2
11. ดร.กนิษฐา ทองเลิศ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
อุบลราชธานี เขต 4
12. ดร.ทินกร พูลพุดิ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พิจิตร เขต 2

ภาคผนวก ค

แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารประชาธิปไตย
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Prince of Songkla University
Pattani Campus

**แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบและ
คู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินนี้เป็นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบและคู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้รวมตัวบ่งชี้ ดังนี้

1.1 องค์ประกอบหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 17 ตัวบ่งชี้

1.2 องค์ประกอบหลักหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้

1.3 องค์ประกอบหลักการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาประกอบด้วย 9 องค์ประกอบย่อย 27 ตัวบ่งชี้

1.4 องค์ประกอบหลักการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้

2. ในการประเมินขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างสำหรับเลือกตอบแบบในแต่ละข้อขององค์ประกอบของการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ในช่องความเหมาะสมในการเก็บข้อมูลตามองค์ประกอบของรูปแบบและคู่มือการบริหารประชาธิปไตยที่มีประสิทธิผลของอันดับคะแนนที่ให้มีความหมายแต่ละช่วง ดังนี้

5 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

2.2 ช่องความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลตามองค์ประกอบของรูปแบบและคู่มือการบริหารประชาธิปไตยที่มีประสิทธิผลของอันดับคะแนนที่ให้ความหมายแต่ละช่วงดังนี้

5 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความเป็นไปได้ในระดับน้อยที่สุด

ตัวอย่างองค์ประกอบด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1.1 การวางแผนมี 7 ตัวบ่งชี้ 1.1.1 ผู้บริหารและคณะครู/ บุคลากรทางการศึกษาร่วมกัน ดำเนินการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายนอกภายใน และร่วมกันกำหนดทิศทางของ สถานศึกษา	/					/				

อธิบาย

- คำตอบ / ในช่องของความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ อันดับคะแนน 5 แสดงว่า ตัวบ่งชี้ดังกล่าวมีความเหมาะสมมากที่สุดในการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน
- คำตอบ / ในช่องของความเป็นไปได้ของตัวบ่งชี้ อันดับคะแนน 5 แสดงว่า ตัวบ่งชี้ดังกล่าวมีความเป็นไปได้มากที่สุดในการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน

รูปแบบ/คู่มือการดำเนินงาน	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
2) ผู้บริหารและคณะครู/บุคลากรทางการศึกษาร่วมกันดำเนินการออกคำสั่งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามที่ปฏิบัติหน้าที่										
3) ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆกรณีที่มีการะงานผูกพัน										
1.3 การควบคุม										
1) ผู้บริหารและคณะครู/บุคลากรทางการศึกษาร่วมกันดำเนินการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานให้มีความครอบคลุมกับแผนปฏิบัติงาน										
2) ประเมินผลทุกกรอบการปฏิบัติงาน										
3) พิจารณาความดีความชอบหลังจากมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน										
4) ผู้บริหารเรียกประชุมทุกครั้งที่มีการนำเสนอผลการปฏิบัติงานของแต่ละกิจกรรม										

ข้อเสนอแนะที่ท่านเห็นว่าควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

รูปแบบ/คู่มือการดำเนินงาน	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
การควบคุม										
1) กำหนดเป้าหมายกิจกรรมการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน										
2) ประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียนเพื่อปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง										
3) ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน										
4) การให้ความดีความชอบกับผู้ที่เกี่ยวข้อง										
5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง										

ข้อเสนอแนะที่ท่านเห็นว่าควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

.....

.....

รูปแบบ/คู่มือการดำเนินงาน	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
2) เรียกประชุมคณะกรรมการ ผู้รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมเพื่อ สร้างวิถีประชาธิปไตยใน สถานศึกษา										
3) ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อ สร้างวิถีประชาธิปไตยใน สถานศึกษา										
4) การให้ความดีความชอบกับผู้ ที่เกี่ยวข้อง										
5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง										

ข้อเสนอแนะที่ท่านเห็นว่าควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยใน
สถานศึกษา

.....

.....

.....

.....

รูปแบบ/คู่มือการดำเนินงาน	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
3) กำกับ ติดตาม ผลการดำเนินงาน										
4) ให้ความรู้ ความเข้าใจ ก่อน ระหว่างหลังปฏิบัติงานทันทีเมื่อ เสร็จสิ้นแต่ละระยะ										

ข้อเสนอแนะที่ท่านเห็นว่าควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม
ประชาธิปไตย

.....

.....

.....

.....

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ง

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบและคู่มือการบริหาร

ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

**ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหาร
ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

ตาราง 10 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านองค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม
ร่วม องค์ประกอบย่อยที่ 1 การวางแผน

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม		ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้			
องค์ประกอบย่อยที่ 1 การวางแผน		\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น
1	ผู้บริหารและคณะครู/บุคลากรทางการศึกษาร่วมกัน ดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกภายในและ ร่วมกันกำหนดทิศทางของสถานศึกษา	4.50	0.76	มาก	3.75	1.16	มาก
2	ผู้บริหารและคณะครู/บุคลากรทางการศึกษาร่วมกัน ดำเนินการกำหนดเป้าประสงค์ด้านการดำเนินงานที่ ตอบสนองต่อการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.75	0.89	มากที่สุด	4.75	1.56	มากที่สุด
3	ผู้บริหารและคณะครู/บุคลากรทางการศึกษาร่วมกัน ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับประชาธิปไตย ในโรงเรียน	4.95	0.56	มากที่สุด	3.95	1.19	มาก
ค่าเฉลี่ย		4.73	0.73	มากที่สุด	4.15	1.30	มาก

ตาราง 11 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านองค์ประกอบที่ 1
การบริหารแบบมีส่วนร่วมองค์ประกอบย่อยที่ 2 การสั่งการ

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	องค์ประกอบย่อยที่ 2 การสั่งการ	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	\bar{x}	S.D
1 ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจในการทำงานเมื่อครูและบุคลากรทางการศึกษาทำงานสำเร็จตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ในแผนปฏิบัติการโดยการกำหนดผลของการปฏิบัติการกับการพิจารณาขึ้นเงินเดือนกับแผนปฏิบัติงาน	4.95	0.56	มากที่สุด	3.95	1.19	มาก
2 ผู้บริหารและคณะครู/บุคลากรทางการศึกษาร่วมกันดำเนินการออกคำสั่งให้ผู้รับผิดชอบไปปฏิบัติหน้าที่	4.75	0.88	มากที่สุด	4.75	1.56	มากที่สุด
3 ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆกรณีที่มีภาระงานผูกพัน	4.75	0.88	มากที่สุด	4.75	1.56	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	4.82	0.77	มากที่สุด	4.48	1.44	มาก

ตาราง 12 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านองค์ประกอบที่ 1
 การบริหารแบบมีส่วนร่วม องค์ประกอบย่อยที่ 3 การควบคุม

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	องค์ประกอบย่อยที่ 2 การสั่งการ	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	\bar{x}	S.D
1 ผู้บริหารและคณะครู/บุคลากรทางการศึกษาร่วมกัน ดำเนินการกำหนดกฎเกณฑ์การปฏิบัติงานให้มีความ ครอบคลุมกับแผนปฏิบัติงาน	4.90	0.66	มากที่สุด	4.75	1.65	มากที่สุด
2 ประเมินผลประกอบการปฏิบัติงาน	4.50	0.73	มาก	3.75	1.12	ปานกลาง
3 พิจารณาความดีความชอบหลังจากมีการประเมินผล การปฏิบัติงาน	4.95	0.56	มากที่สุด	3.95	1.19	ปานกลาง
4 ผู้บริหารประชุมทุกครั้งที่มีการนำเสนอผลการ ปฏิบัติงานของแต่ละกิจกรรม	4.95	0.56	มากที่สุด	3.95	1.19	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	4.78	0.65	มากที่สุด	4.15	1.32	มาก

ตาราง 13 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านองค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม
 3 องค์ประกอบย่อยโดยภาพรวม

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
1 องค์ประกอบย่อยที่ 1 การวางแผน	4.73	0.73	มากที่สุด	4.15	1.30	มาก
2 องค์ประกอบย่อยที่ 2 การสั่งการ	4.82	0.77	มากที่สุด	4.48	1.44	มาก
3 องค์ประกอบย่อยที่ 3 การควบคุม	4.78	0.65	มากที่สุด	4.15	1.32	มาก
รวมเฉลี่ย	4.78	0.72	มากที่สุด	4.26	1.36	มาก

ตาราง 14 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษา
ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยขององค์ประกอบย่อยที่ 1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษา ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย		ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้			
องค์ประกอบย่อยที่ 1 หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551และบูรณาการ สอดแทรกวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระ		\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น
ชั้นการวางแผน							
1	ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน	4.40	0.655	มาก	3.85	0.652	ปานกลาง
2	การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551บรรจุไว้ใน คำอธิบายรายวิชา	4.40	0.655	มาก	3.85	0.652	ปานกลาง
3	กำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพล โลกยึดมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	4.65	0.755	มากที่สุด	4.85	0.652	มากที่สุด
4	กำหนดเนื้อหาบูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย ทุกกลุ่มสาระ	4.65	0.755	มากที่สุด	4.85	0.652	มากที่สุด
5	การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงานโดยการกำหนด บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของหลักสูตร ตรงกับวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.65	0.755	มากที่สุด	4.85	0.652	มากที่สุด
ชั้นการสั่งการ							
6	ออกคำสั่งผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของ ทุกกลุ่มสาระตามหลักสูตรสถานศึกษาบูรณาการ สอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.40	0.655	มาก	3.85	0.652	ปานกลาง
7	ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม ทุกกลุ่มสาระหลักสูตรบูรณาการสอดแทรกวิถี ประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.50	0.655	มาก	4.85	0.652	มากที่สุด

ตาราง 14 (ต่อ)

องค์ประกอบย่อยที่ 1 หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551		\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น
8	ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณในการ ดำเนินการกิจกรรมการจัดทำหลักสูตรทุกกลุ่มสาระบูรณา การสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน ขั้นการควบคุม	4.90	0.655	มากที่สุด	4.85	0.652	มากที่สุด
9	กำหนดเป้าหมายกิจกรรมการจัดทำหลักสูตรบูรณาการ สอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.65	0.455	มากที่สุด	4.75	1.364	มากที่สุด
10	ประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการจัดทำหลักสูตร หลักสูตรบูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน เพื่อปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	4.55	0.655	มากที่สุด	3.75	1.174	ปานกลาง
11	ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการจัดทำหลักสูตรหลักสูตร บูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
12	การให้ความคิดความชอบกับผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.55	0.755	มากที่สุด	3.85	1.164	ปานกลาง
13	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง	4.65	0.655	มากที่สุด	4.75	1.174	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย		4.59	0.68	มากที่สุด	4.39	0.89	มาก

ตาราง 15 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษา
ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยขององค์ประกอบย่อยที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษา ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้			
	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น
องค์ประกอบย่อยที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้						
ชั้นการวางแผน						
1 ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน	4.75	0.884	มากที่สุด	4.75	1.564	มากที่สุด
2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	4.55	0.755	มากที่สุด	3.85	1.164	ปานกลาง
3 กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
4 กำหนดเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย ในโรงเรียนดังนี้คือ	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
1) คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย						
2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมในกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม						
3) หลักสูตรประวัติศาสตร์และหน้าที่ พลเมือง						
4) หลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง						
5) หลักสูตรลูกเสือ เนตรนารี						
6) หลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน						
5 การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงานโดยการกำหนด บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมจัดทำเครื่องมือใน การจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.75	0.884	มากที่สุด	4.75	1.564	มากที่สุด

ตาราง 15 (ต่อ)

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษา ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย		ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้			
องค์ประกอบย่อยที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม		\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น
ขั้นการสั่งการ							
6	ออกคำสั่งผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.55	0.755	มากที่สุด	3.85	1.164	ปานกลาง
7	ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.75	0.884	มากที่สุด	4.75	1.564	มากที่สุด
8	ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณในการดำเนินการกิจกรรมการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
ขั้นการควบคุม							
9	กำหนดเป้าหมายกิจกรรมการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.55	0.755	มากที่สุด	3.85	1.164	ปานกลาง
10	ประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียนเพื่อปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
11	ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.55	0.755	มากที่สุด	3.85	1.164	ปานกลาง
12	การให้ความดีความชอบกับผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.85	0.884	มากที่สุด	4.45	1.564	มาก
13	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย		4.69	0.788	มากที่สุด	4.41	1.249	มาก

ตาราง 16 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษา
ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย โดยภาพรวม

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษา ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น
1 องค์ประกอบย่อยที่ 1 หลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.59	0.68	มากที่สุด	4.39	0.89	มาก
2 องค์ประกอบย่อยที่ 2 แนวทางการ จัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	4.69	0.788	มากที่สุด	4.41	1.249	มาก
รวมเฉลี่ย	4.64	0.734	มากที่สุด	4.40	1.07	มาก

Prince of Songkhro University
Pattani Campus

ตาราง 17 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านองค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้าง
 วิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา องค์ประกอบย่อยที่ 1 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถี
 ประชาธิปไตยในสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถี ประชาธิปไตยในสถานศึกษา		ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้			
องค์ประกอบย่อยที่ 1 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้าง วิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา		\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น
ชั้นการวางแผน							
1	ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน	4.70	0.755	มากที่สุด	3.50	1.164	ปานกลาง
2	การกำหนดจุดมุ่งหมายของแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อ สร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
3	กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตย ในสถานศึกษา	4.55	0.755	มากที่สุด	4.85	1.164	มากที่สุด
4	กำหนดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา						
	4.1 จัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	4.75	0.884	มากที่สุด	4.75	1.564	มากที่สุด
	1) กิจกรรมเสริมสร้างระเบียบวินัย						
	2) กิจกรรมแสดงออกถึงความรัก สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์						
	3) กิจกรรมส่งเสริมค่านิยม 12 ประการ						
	4.2 จัดกิจกรรมเพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทย	4.75	0.884	มากที่สุด	4.75	1.564	มากที่สุด
	1) กิจกรรมสืบทอดวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น						
	2) กิจกรรมสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น						
	3) กิจกรรมวันสำคัญ						
	4.3 จัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
	1) กิจกรรมชุมนุม						
	2) กิจกรรมกีฬา						

ตาราง 17 (ต่อ)

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถี ประชาธิปไตยในสถานศึกษา	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	องค์ประกอบย่อยที่ 1 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้าง วิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D
ขั้นการวางแผน(ต่อ)						
4.4จัดกิจกรรมสุนทรียะ	4.55	0.755	มากที่สุด	4.85	1.164	มากที่สุด
1) กิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์						
2) กิจกรรมศิลปะ						
3) กิจกรรมละครเวที						
4.5 จัดกิจกรรมด้านอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์	4.55	0.755	มากที่สุด	3.85	1.164	ปานกลาง
1)กิจกรรมค่ายอาสา						
2)กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์						
3)กิจกรรมเขตรับผิดชอบใน ร.ร						
4)กิจกรรมตาสับปะรด						
4.6จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนนักศึกษาจัดตั้งกลุ่ม กิจกรรมตามรูปแบบการจัดตั้งพรรคการเมือง	4.30	0.77	มาก	3.45	1.64	ปานกลาง
1)กิจกรรมสภานักเรียน						
4.7 จัดกิจกรรมค่ายลูกเสือ เนตรนารี	5.00	0.755	มากที่สุด	5.00	1.164	มากที่สุด
1)กิจกรรมเสริมสร้างวินัยในเครื่องแบบ						
2)กิจกรรมแสดงออกถึงความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์						
3)กิจกรรมเคารพกฎกติกา						
4.8 กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
1)กิจกรรมออมทรัพย์						
2) กิจกรรมธนาคารความดี						
3)กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน						
4)กิจกรรมเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน						

ตาราง 17 (ต่อ)

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถี ประชาธิปไตยในสถานศึกษา		ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		
องค์ประกอบย่อยที่ 1 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้าง วิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับ ความ คิดเห็น
	ขั้นการวางแผน(ต่อ)					
5 การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงาน โดยกำหนด บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถี ประชาธิปไตยในสถานศึกษา	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
ขั้นการสั่งการ						
6 ออกคำสั่งผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้าง วิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา	4.70	0.755	มากที่สุด	4.75	1.164	มากที่สุด
7 ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม เพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
8 ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณในการ ดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา	4.70	0.55	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
ขั้นการควบคุม						
9 กำหนดเป้าหมายการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถี ประชาธิปไตยในสถานศึกษา	4.70	0.55	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
10 ประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมเพื่อ สร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
11 ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตย ในสถานศึกษา	4.95	0.755	มากที่สุด	5.00	1.164	มากที่สุด
ขั้นการควบคุม						
12 การให้ความดีความชอบกับผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.85	0.765	มากที่สุด	4.55	0.164	มากที่สุด
13 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง	4.70	0.55	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	4.73	0.741	มากที่สุด	4.60	1.187	มาก

ตาราง 18 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและ
 สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย องค์ประกอบย่อยที่ 1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย		ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
องค์ประกอบย่อยที่ 1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	
ขั้นการวางแผน							
1 ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน	4.70	0.755	มากที่สุด	4.75	1.164	มากที่สุด	
2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดสภาพแวดล้อมทาง กายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.60	0.755	มากที่สุด	3.85	1.164	มาก	
3 กำหนดแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อ ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยเป็นการกำหนดจุด ตั้งนี้คือ บริเวณ อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึง ความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความ สร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่า และเกิดประโยชน์	4.85	0.765	มากที่สุด	4.55	0.164	มากที่สุด	
4 การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงาน โดยการกำหนด บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด	
ขั้นการสั่งการ							
5 ออกคำสั่งผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทาง กายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด	
6 ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อม ทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.70	0.855	มากที่สุด	4.75	1.764	มากที่สุด	
7 ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณในการจัด สภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยใน โรงเรียน	4.70	0.755	มากที่สุด	4.75	1.164	มากที่สุด	

ตาราง 18(ต่อ)

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย		ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
องค์ประกอบย่อยที่ 1	สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
ชั้นการควบคุม							
8	กำหนดเป้าหมายการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.70	0.855	มากที่สุด	4.75	1.764	มากที่สุด
9	เรียกประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.50	0.785	มากที่สุด	3.75	1.264	ปานกลาง
10	ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.60	1.895	มากที่สุด	4.65	1.774	มากที่สุด
11	การให้ความคิดความชอบกับผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.80	0.765	มากที่สุด	4.75	1.184	มากที่สุด
12	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	4.65	1.795	มากที่สุด	4.75	1.794	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย		4.70	0.959	มากที่สุด	4.57	1.297	มากที่สุด

ตาราง 19 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
 สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและ
 สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย องค์ประกอบย่อยที่ 2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย		ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
องค์ประกอบย่อยที่ 2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	
ขั้นการวางแผน							
1 ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน	4.80	0.765	มาก	4.75	1.184	มาก	
2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดสภาพแวดล้อมทางด้าน วิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.30	0.885	มาก	3.90	1.140	ปานกลาง	
3 การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียน มี 3 ประเด็น 1)การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางการเรียนการสอน ทั้ง ในและนอกห้องเรียน 2)การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ 3) การจัดป้ายนิเทศประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.50	0.785	มาก	3.75	1.264	ปานกลาง	
4 ด้านสภาพแวดล้อมด้านบริหารจัดการเพื่อส่งเสริม ประชาธิปไตยในโรงเรียน มี 8 ประเด็นคือ 1)การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร โรงเรียน 2)การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงาน 3)การสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยในโรงเรียนกับโรงเรียน ต่างๆ 4)การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการศึกษาคูงาน 5)การอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครู เป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา 6)การส่งเสริมให้มีการโต้วาทีภายในโรงเรียน 7)การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ประชาธิปไตยภายในโรงเรียน 8)การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงภายในโรงเรียน	4.80	0.765	มาก	4.75	1.184	มาก	

ตาราง 19(ต่อ)

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย		ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
องค์ประกอบย่อยที่ 2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น	
ขั้นการวางแผน(ต่อ)							
4	ควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงานโดยกำหนดบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.90	0.765	มาก	3.95	1.364	ปานกลาง
ขั้นการสั่งการ							
5	ออกคำสั่งผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.70	0.757	มาก	3.55	1.064	ปานกลาง
6	ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.50	0.755	มาก	3.45	1.164	ปานกลาง
7	ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย	4.80	0.765	มาก	4.75	1.184	มาก
ขั้นการควบคุม							
8	กำหนดเป้าหมายการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.70	0.757	มาก	3.55	1.064	ปานกลาง
9	เรียกประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.80	0.765	มาก	4.75	1.184	มาก
10	ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน	4.50	0.755	มาก	4.75	1.164	มาก
11	การให้ความดีความชอบกับผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.90	0.755	มาก	4.75	1.164	มาก
12	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	4.70	0.757	มาก	3.55	1.064	มาก
ค่าเฉลี่ย		4.68	0.772	มากที่สุด	4.17	1.168	มาก

ตาราง 20 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของ รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านองค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศ
และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย โดยภาพรวม

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษา ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น	\bar{x}	S.D	ระดับความ คิดเห็น
1 องค์ประกอบย่อยที่ 1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	4.70	0.959	มากที่สุด	4.57	1.297	มากที่สุด
2 องค์ประกอบย่อยที่ 2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ	4.68	0.772	มากที่สุด	4.17	1.168	มาก
รวมเฉลี่ย	4.64	0.866	มากที่สุด	4.37	1.232	มาก

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก จ

คู่มือการดำเนินงาน

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

คู่มือการดำเนินงานการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

โดย
วันชัย หวังสวัสดิ์

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

คำนำ

เอกสารแนวทางการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งเป็นผลการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน ประกอบด้วยส่วนบทนำและส่วนเนื้อหา ซึ่งผู้วิจัยและผู้พัฒนาเอกสารฉบับนี้หวังเป็นอย่างยิ่งให้ผู้ใช้เอกสารฉบับนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาและการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนจนผู้เรียนเกิดวิถีชีวิตประชาธิปไตย(คารวะธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม) ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกโรงเรียน ทุกสังกัด

วันชัย หวังสวัสดิ์

Prince of Songkla University
Pattani Campus

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ	245
รูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียน	249
แนวทางการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตย	263
กระบวนการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน	269

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทนำ

รัฐธรรมนูญหลายฉบับได้บัญญัติแนวนโยบายด้านการส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) เน้นให้ประชาชนคนไทยได้มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองอีกทั้งเพื่อให้ประชาชนชาวไทยบรรลุวัตถุประสงค์ในการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราช การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและเป็นมิ่งขวัญของชาติ การยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นวิถีทางในการปกครองประเทศให้ประชาชนมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การตรวจสอบอำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ว่าด้วยความมุ่งหมายและหลักการหมวดที่ 1 บททั่วไป มาตราที่ 7 เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่รัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาต้องมีหน้าที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติให้เกิดขึ้นกับนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

ถึงแม้ว่าหลายประเทศจะมีรูปแบบการเมืองการปกครอง ที่อ้างว่าประเทศของตนเป็นประชาธิปไตยกันทั้งสิ้น แต่ก็เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางสังคม เป็นการเมืองประชาธิปไตยที่มีความซับซ้อน ขาดความร่วมมือกันระหว่างมวลสมาชิกภายในสังคม มีแต่การแข่งขันและการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ จนส่งผลไปสู่ความขัดแย้งในสังคม (สุกิจเจริญรัตนกุล, 2530) สังคมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ดีนั้นจะต้องประกอบไปด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) บัณฑิตบุคคลในสังคมมีปรัชญาความเชื่อที่เชื่อว่าเสรีภาพทางการเมืองของบุคคลเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย 2) กลุ่มผู้นำทางการเมืองซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยจะเข้าไปครอบครองตำแหน่งทางการเมืองและมีบทบาทในการปกครองคนส่วนใหญ่ในสังคม 3) กลุ่มผู้นำทางการเมืองกลุ่มอื่นที่ไม่มีโอกาสในการปกครองคนส่วนใหญ่จะทำหน้าที่สอดส่องการกระทำอันไม่ชอบธรรมของผู้ปกครอง และในขณะเดียวกันก็จะคอยโอกาสในการเข้ามามีบทบาทในการปกครองคนส่วนใหญ่

ดังนั้นเพื่อลดความขัดแย้งทางสังคม และดำรงไว้ซึ่งสังคมที่น่าอยู่ สังคมสงบสุข และเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงทำให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดนโยบายให้แต่ละโรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในเรื่องของความเป็นประชาธิปไตย โดยผ่านการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบ เช่น ผ่านการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา หรือผ่านการทำกิจกรรมสภานักเรียน ซึ่งทำให้ในปัจจุบันโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของนักเรียนให้ยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย รู้จักรับฟัง รวมทั้งเคารพสิทธิของผู้อื่นมาโดยตลอด(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,2536) การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตย ภายใต้วิถีประชาธิปไตยที่ดีจะต้องให้อิสระทางความคิด เคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้เรียนภายใต้หลัก 3 หลักคือ 1) คารวะธรรม คือ การเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในทุกโอกาส ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามทุกคนต้องเคารพซึ่งกันและกัน จะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจาและความคิดทุกคนย่อมจะต้องเคารพในความคิดของผู้อื่นทุกคนย่อมจะแสดงความคิดเห็นออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ย่อมมีการให้ออกาสและเคารพในความคิดของทุกคน 2) ปัญญาธรรม คือการส่งเสริมให้นักเรียนไม่ถือตนเป็นใหญ่ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับและปฏิบัติตามมติของเสียงข้างมาก ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ หรือในการเรียนรู้ ใช้กระบวนการกลุ่มหรือการแสดงความคิดเห็นด้วยสติปัญญาและเหตุผล และ 3) สามัคคีธรรม คือ การร่วมมือกันในการเรียนรู้หรือการทำงาน โดยใช้กระบวนการกลุ่มได้แก่ การวางแผนการทำงาน การทำงานด้วยความตั้งใจและรับผิดชอบต่องาน ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รู้จักการประนีประนอม การแบ่งปันกันและกัน การประสานงานกัน นอกจากนี้วิถีประชาธิปไตยที่ดีต้องเคารพในสิทธิหน้าที่และเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพความคิด เหตุผล ความสามารถ การตัดสินใจและการกระทำของผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำต้องไม่ล่วงเกินผู้อื่น มีการแบ่งปัน รับอาสากันทำงานตามความสามารถใช้การมีส่วนร่วมในการทำงาน นอกจากนี้ต้องมีความเชื่อมั่นในวิถีทางปัญญา ทำงานหรือกิจกรรมใด ๆ ด้วยความรอบคอบ เชื่อในหลักเหตุผล ความเท่าเทียมกัน และเสรีภาพทางความคิด (ทิตนา เขมณี,2522 ; พจน์ สะเพียรชัย, 2524 ; Dewey, 1976)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นการพัฒนาารูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะช่วยสร้างสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น และการจัดทำคู่มือการพัฒนาารูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะทำให้เข้าใจถึงขั้นตอนในการดำเนินการจัดทำรูปแบบ อัน

จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการนำรูปแบบไปใช้

1. เพื่อนำรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้
2. ประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คู่มือการจัดกิจกรรมการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในสถานศึกษา

คู่มือการจัดกิจกรรมการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ในสถานศึกษานั้นได้ดำเนินการเน้นการนำวิถี
ประชาธิปไตยมาจัดการในรูปแบบของกิจกรรมที่ตอบสนองต่อพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยทั้ง
3 ด้านคือ ด้านคุณธรรม ปัญญาธรรมและสามัคคีธรรม โดยเป็นการนำรูปแบบการบริหารแบบ
มีส่วนร่วมมาบูรณาการการทำงานทั้ง 3 องค์ประกอบเช่นเดียวกันคือ การวางแผน การสั่งการ
และการควบคุมทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวนำไปสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดของหลักประชาธิปไตย
ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทยคือการปฏิบัติตนตามสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของตนเองได้
อย่างถูกต้อง

คู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอยู่ด้วยกัน 3 องค์ประกอบหลักคือ

องค์ประกอบหลักที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม มี 3 องค์ประกอบย่อย 19 ตัว
บ่งชี้

องค์ประกอบหลักที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย มี 2
องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลักที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษามี
3 องค์ประกอบย่อย 11 ตัวบ่งชี้

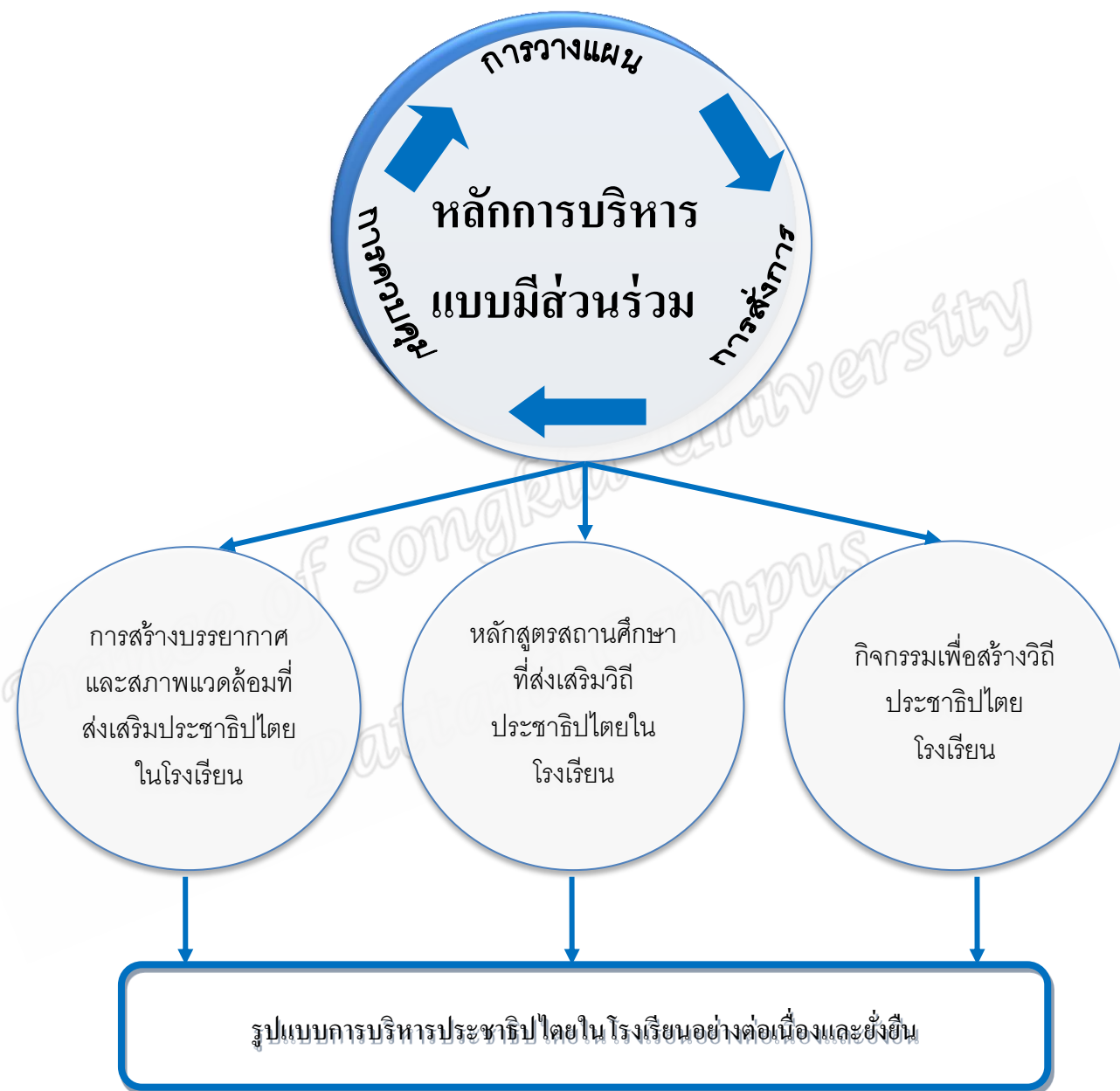
องค์ประกอบหลักที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม
ประชาธิปไตย มี 3 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้

คำนิยาม

1. รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ นักเรียนดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีขั้นตอนการวางแผนการสั่งการ และการควบคุม โดยผ่านองค์ประกอบประชาธิปไตย ด้านหลักสูตร สถานศึกษาที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยใน สถานศึกษา และการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

Prince of Songkla University
Pattani Campus

รูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

ภาพประกอบ 11 รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ มีดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม

ประชาธิปไตยในโรงเรียน

โดยรายละเอียดขององค์ประกอบที่ 2,3 และ 4 อยู่ภายใต้องค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ดังนี้

ตาราง 21 รูปแบบและการดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม 1.1 การวางแผน	1. ผู้บริหารและคณะครู/บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามสัดส่วนที่โรงเรียนกำหนดเป็นคณะกรรมการ ร่วมกันดำเนินการวิเคราะห์สถานการณ์รอบด้านทั้งภายในภายนอกและร่วมกันกำหนดทิศทางของสถานศึกษา 2. คณะกรรมการร่วมกันดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์/พันธกิจ เป้าประสงค์ด้านการดำเนินงานที่ตอบสนองต่อความมีวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน 3. คณะกรรมการร่วมกันออกแบบดำเนินการจัดทำแผนกลยุทธ์ กิจกรรมโครงการเกี่ยวกับประชาธิปไตยในโรงเรียน
1.2 การสั่งการ	1. ผู้บริหารสื่อสารสร้างความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจให้กับคณะครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้เข้าใจหลักการและเป้าหมายของการดำเนินการประชาธิปไตยในโรงเรียน 2. ผู้บริหารและคณะครู/บุคลากรทางการศึกษาร่วมกัน

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	ดำเนินการออกคำสั่งให้ผู้ที่รับผิดชอบไปขับเคลื่อนงานตามความถนัดและความสนใจตามสมรรถนะที่สามารถดำเนินการได้ 3. ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนี้ประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆกรณีที่มีภาระงานผูกพัน
1.3 การควบคุม	1. คณะกรรมการกำหนดเป้าหมายของการกำกับติดตามประเมินผลร่วมกันดำเนินการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานให้มีความครอบคลุมกับแผนปฏิบัติงาน กิจกรรม โครงการที่วางไว้ 2. กำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของบุคลากรในค่านิยมด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ชัดเจน 3. กำหนดกิจกรรมหรือวิธีการที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีพฤติกรรมประชาธิปไตยตามที่ต้องการ 4. ประเมินผลประกอบการปฏิบัติงาน(ตั้งแต่การวางแผนของผู้ปฏิบัติ การสั่งการในกลุ่มโครงสร้างในคำสั่งแต่ละฝ่าย การรายงานผลปฏิบัติงาน) นำผลการปฏิบัติงานมาเสนอทุกครั้งหลังปฏิบัติงานเสร็จทันที AAR(After Action Review) 5. บำรุงขวัญกำลังใจ เสริมแรงแก่ผู้ปฏิบัติงานได้ตามเกณฑ์และเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดไว้ 6. ประชุมทุกครั้งที่มีการนำเสนอผลการปฏิบัติงานของแต่ละกิจกรรม(ที่ประชุมคณะกรรมการชุดใหญ่ชั้นที่ 1 ทราบ)ความก้าวหน้าและผลการปฏิบัติงานเพื่อวางแผนพัฒนาหรือปรับปรุงต่อไป

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
2. หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย 2.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย)	ชั้นการวางแผน 1. ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน และภาพอนาคตเด็กเยาวชนต้องการผลิตให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติโดยคณะกรรมการตามสัดส่วนที่โรงเรียนกำหนด 2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เน้นความเป็นประชาธิปไตย 3. กำหนดสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้พร้อมทั้งบูรณาการและสอดแทรกเนื้อหาวิถีประชาธิปไตย 4. กำหนดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในโรงเรียน 5. การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงานโดยการกำหนดบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของหลักสูตรกับประชาธิปไตยในโรงเรียน ชั้นสั่งการ 1. ออกคำสั่งผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของหลักสูตรบูรณาการสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน 2. ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของหลักสูตรบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน 3. ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณในการดำเนินการกิจกรรมการจัดทำหลักสูตรบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	การควบคุม 1. กำหนดเป้าหมายกิจกรรมการจัดทำหลักสูตรบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน 2. ประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการจัดทำหลักสูตรประชาธิปไตยในโรงเรียนเพื่อปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 3. ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการจัดทำหลักสูตรบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน 4. การให้ขวัญกำลังใจผู้ปฏิบัติงานกับผู้เกี่ยวข้อง 5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
2.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย	ขั้นการวางแผน 1. ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการและสภาพอนาคตจากหลักสูตรทุกกลุ่มสาระสู่การปฏิบัติออกแบบการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย 2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของแนวทางการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย 3. กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ทุกสาระการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย 4. กำหนดเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย 1) คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย 2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพิ่มเติมในทุกกลุ่มบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย 3) หลักสูตรประวัติศาสตร์และหน้าที่ พลเมือง 4) หลักสูตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) หลักสูตรลูกเสือ เนตรนารี

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	6) หลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 5. การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงานโดยการกำหนดบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย ชั้นสั่งการ 1. ออกคำสั่งผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย 2. ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย 3. ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณในการดำเนินการกิจกรรมการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย การควบคุม 6. กำหนดเป้าหมายกิจกรรมการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตย 7. ประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้บูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยเพื่อปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 8. ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการจัดทำเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้บูรณาการและ

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	สอดแทรกวิถีประชาธิปไตย 1. บำรุงขวัญกำลังใจแก่ครู บุคลากรที่ปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้(เน้นทีมปฏิบัติ) 2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา	ขั้นการวางแผน 1. คณะกรรมการจากชุดที่ 1 ทำการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียน 2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา 3. กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา 4. ออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาดังนี้คือ 4.1 จัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ 1) กิจกรรมเสริมสร้างระเบียบวินัย 2) กิจกรรมแสดงออกถึงความรัก สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 3) กิจกรรมส่งเสริมค่านิยม 12 ประการ 4.2 จัดกิจกรรมการฝึกฝนวิถีประชาธิปไตยนอกห้องเรียน 4.2.1 กิจกรรมกลุ่มปฏิบัติ โรงเรียนมอบให้นักเรียนปฏิบัติเป็นกลุ่มในตอนเช้า เทียง เย็น 1) กิจกรรมกลุ่มโซน นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณตัวเองรับผิดชอบ 2) กิจกรรมพัฒนาห้องเรียน 3) กิจกรรมการปกครองตนเอง การแต่งกาย การทำความสะอาด การรักษากฎระเบียบของโรงเรียน

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	4.2.2 จัดกิจกรรมหน้าเสาธง 1) ผู้นำนักเรียนหรือสภานักเรียนเป็นผู้ออกแบบและนำกิจกรรม 4.2.3 จัดกิจกรรมคณะกรรมการนักเรียน(สภานักเรียน) 4.2.4 จัดกิจกรรมอื่นๆที่ช่วยสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น 1)กิจกรรมออมทรัพย์ 2) กิจกรรมธนาคารความดี 3)กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน 4)กิจกรรมเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน 5) กิจกรรมห้องสมุด 6) กิจกรรมผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย 7) กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา 4.3 กิจกรรมฝึกฝนวิถีประชาธิปไตยในห้องเรียน 4.3.1 กิจกรรมการปกครองในห้องเรียน นักเรียนเลือกหัวหน้าห้อง รองหัวหน้าห้อง โดยการยกมือให้คะแนนเสียง ทำหน้าที่ปกครองห้องเรียน การสร้างข้อตกลงร่วมกันของนักเรียนและครูประจำชั้น 4.3.2 กิจกรรมเสนอข่าวและเหตุการณ์ ในช่วงตอนเช้าหรือคาบไฮมรุม วันละ 10 นาที นักเรียนรู้จักเลือกข่าววิเคราะห์ข่าว โดยคณะกรรมการห้องเรียน 4.3.3 กิจกรรมการเรียนการสอน ใช้รูปแบบกลุ่ม 3-5 คน หรือกลุ่มใหญ่แล้วแต่เนื้อหาวิชาที่สอน สมาชิกกลุ่มมีโอกาสจับกลุ่มกันเอง เลือกหัวหน้ากลุ่ม รองและเลขานุการกลุ่ม เพื่อศึกษาค้นคว้าอภิปรายผล

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	5. การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงานโดยการกำหนดบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน ชั้นสั่งการ 1) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของตลอดจนผู้ปกครอง ชุมชน 2) ออกคำสั่งมอบหมายงานผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน 3) ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา 4) ให้การสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน การควบคุม 1) กำหนดเป้าหมายการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน 2). ประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา 3). ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาและAAR (After Action Review)ทันทีเมื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเสร็จสิ้น 4). การให้ขวัญกำลังใจเป็นทีมปฏิบัติขณะปฏิบัติงานและงานเสร็จสิ้นทุกครั้ง 5). การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
4. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย 4.1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ	ชั้นวางแผน 1. ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้านของโรงเรียนและชุมชนในเขตบริการ และเครือข่ายใกล้เคียง 2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยคณะกรรมการที่โรงเรียนแต่งตั้งจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3. กำหนดแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยเป็นการกำหนดจุดตั้งคือ บริเวณ อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ คุรุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ 4. การควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงานโดยการกำหนดบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ชั้นสั่งการ 5. ออกคำสั่งมอบหมายงานผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 6. ร่วมประสานงานและระดมทรัพยากรกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 7. ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	ในโรงเรียน การควบคุม 8. กำหนดเป้าหมายการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 9. ประชุมคณะกรรมการสร้างความเข้าใจผู้รับผิดชอบการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 10. ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน AAR (After Action Review) ทันทีเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น 11. การบำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง 12. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
4.2 สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ	ขั้นการวางแผน 1. ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน 2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 3. กำหนดแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ทั้งนี้จะดำเนินการจัดสภาพแวดล้อม 2 ด้านคือ ด้านสภาพแวดล้อมวิชาการ มี 3 ประเด็นคือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน 2) การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ 3) การจัดป้ายนิเทศประชาธิปไตยในโรงเรียน ด้านสภาพแวดล้อมด้านบริหารจัดการมี 8 ประเด็นคือ

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	1)การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียน 2)การส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานต่างๆ 3)การสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยในโรงเรียนกับโรงเรียนต่างๆ 4)การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการศึกษาดูงาน 5)การอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา 6)การส่งเสริมให้มีการไต่สวนที่ภายในโรงเรียน 7)การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ประชาธิปไตยภายในโรงเรียน 8)การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน 4. ควบคุมกำกับติดตามการดำเนินงานโดยกำหนดบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ขั้นสั่งการ 5.ออกคำสั่งผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 6.ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 7.ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับสถานที่และงบประมาณในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน การควบคุม 8.กำหนดเป้าหมายการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	9. ประชุมคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน 9.ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน AAR (After Action Review)ทันทีเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น 10.การชื่นชมให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง 11.การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
4.3 สภาพแวดล้อมด้านบริหาร	ขั้นการวางแผน 1. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาโดยรอบด้านจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมทั้งนักเรียน 2. กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย การสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงาน บุคลากรในองค์กร นักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย 3. กำหนดกรอบงาน แนวทาง ปรัชญาการบริหารจัดการที่ชัดเจน 4. ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ สร้างความตระหนักแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 5. กำหนดระยะเวลา ปฏิทินการระดมความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ขั้นสั่งการ 1. ออกคำสั่ง/ประกาศ แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงาน ดำเนินการประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างครอบคลุม 2. ทำการประชาสัมพันธ์ สื่อสารแก่ผู้ร่วมงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย 3. จูงใจบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน เสริมขวัญกำลังใจ ก่อนระหว่าง และหลังปฏิบัติงาน

รูปแบบ	การดำเนินงานตามองค์ประกอบย่อย/ตัวบ่งชี้
	การควบคุม 1. กำหนดมาตรฐาน เป้าหมายเชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพของงานอย่างชัดเจนให้ความรู้ ความเข้าใจ ก่อนระหว่าง หลังปฏิบัติงานทันทีเมื่อเสร็จสิ้นแต่ละระยะ 2. จัดทำคู่มือการพรรณนางานการบริหารฝ่ายงานต่าง ๆ 3. กำกับ ติดตาม ผลการดำเนินงาน AAR (After Action Review) 4. สรุปรายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

แนวทางการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การดำเนินงานการตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญใน 4 ด้าน คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนดังนี้

การบริหารแบบมีส่วนร่วม

ผู้บริหารสถานศึกษา ชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากร ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโรงเรียน ตลอดจนนักเรียนได้ร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการทุกขั้นตอนในการที่จะดำเนินการจัดทำหลักสูตรหรือนำหลักสูตรเกี่ยวกับประชาธิปไตย มาออกแบบสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวางแผนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เริ่มตั้งแต่

1. การวางแผน

1.1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบสถานศึกษา ศึกษาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส หรืออุปสรรคที่น่าจะมีเกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆของโรงเรียน โดยการวิเคราะห์จากครูบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษารวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโรงเรียน จัดลำดับความสำคัญจุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหา โอกาสที่เกิดขึ้นตามลำดับ

1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์

กำหนดวิสัยทัศน์/พันธกิจที่เน้นสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน ผู้บริหารร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนกำหนดวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียน อย่างเป็นรูปธรรม มองเห็นอนาคตมีระยะเวลาแห่งความสำเร็จทั้งระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาว

1.3 ขั้นการวางแผน การกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมที่ครอบคลุมงานหรือในทว
 ภารกิจของโรงเรียนจะทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยแต่ละกลุ่มจะมีกิจกรรมจะมุ่งให้บรรลุ
 เป้าหมายเดียวกัน และแต่ละแผนงานจะประกอบด้วยงานงานประจำกิจกรรมการเรียนการสอน
 และโครงการ/กิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุด การวางแผนระบุวัตถุประสงค์และ
 เป้าหมายเฉพาะอันจะนำไปสู่การปฏิบัติโดยใช้เป็นหน่วยเล็กที่สุดของแผนไปสู่การปฏิบัติโดยใช้
 ทรัพยากรที่กำหนด ดังนั้นในขั้นนี้โครงการจึงต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ตอบสนองนโยบายและ
 เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ซึ่งคณะทำงานจะต้องคิดอย่างละเอียดรอบคอบในการกำหนดโครงการ
 ตามแผนงานโดยใช้แบบฟอร์มเพื่อการวิเคราะห์ในการระดมสมองเพื่อหามาตรการในการแก้ปัญหา
 ให้สำเร็จตามเป้าหมายแล้วพิจารณาเลือกมาตรการที่เหมาะสมที่สุด เขียนเป็นโครงการที่จะ
 นำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

1.4 ขั้นนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ในขั้นนี้ผู้รับผิดชอบและผู้ปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 นำแผนไปดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายที่ได้รับอนุมัติจากผู้บริหารแล้วมาจัดทำปฏิทิน
 ปฏิบัติงานตนเอง รวมทั้งทำแผนการติดตามควบคุมกำกับ และประเมินผล จัดทำแผนการ
 ติดตามที่ได้รับจัดสรรแล้วประชุมประสานงานร่วมกับทุกหน่วยงานย่อยในโรงเรียนที่มีหน้าที่
 รับผิดชอบในแต่ละแผนงานเพื่อความราบรื่นในการปฏิบัติตามแผน ซึ่งผู้บริหารจะติดตามการ
 ปฏิบัติงานโดยยึดแผนงานโครงการตามระยะเวลาที่กำหนดเป็นแนวทางในการควบคุมดูแลการ
 ปฏิบัติงานทั้งนี้เมื่อนำคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด
 สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

1.4.1 สร้างความรู้ความเข้าใจและชี้แจงผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาที่
 ทดลองใช้โดยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยใน
 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการใช้
 คู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบ การประเมิน และ การประเมินผลการทดลองใช้ รูปแบบการ
 บริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน แก่โรงเรียนที่ทดลองใช้

1.4.2 การดำเนินงานตามรูปแบบ การปฏิบัติงานตามภารกิจและขอบข่ายการ
 บริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนโดยให้ผู้บริหารและครูทุกคนในโรงเรียนได้ศึกษาเอกสารและมีการ
 อภิปรายซักถามร่วมกันดำเนินงานในด้านการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนใน 4 องค์ประกอบ
 หลัก ดังนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม
2. หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

3. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

4. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

1.5 ขั้นติดตามประเมินและปรับแผน ระหว่างการปฏิบัติตามแผนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องประเมินผลก่อนปฏิบัติ ระหว่างปฏิบัติ และเมื่อสิ้นสุดแผนหรือโครงการตามระยะเวลาที่กำหนด ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการประเมินนำไปเป็นข้อมูลป้อนเข้าในการวางในครั้งต่อไปหรือช่วงต่อไป การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ทราบว่าแผนงาน โครงการใดควรยกเลิกทำหรือขยายต่อ กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานตามแผนอันอาจทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนในการปฏิบัติงานนำมาซึ่งความสิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็นสำหรับขั้นติดตามและการประเมินผลการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้นในประเด็นการประเมินก่อนการนำรูปแบบมาใช้ผู้บริหาร ครู บุคลากรจะต้องนำเสนอการดำเนินการตามคู่มือการดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียนแต่ละองค์ประกอบว่ามีความเหมาะสม หรือเพิ่มเติม มีข้อเสนอแนะในการดำเนินการอย่างไรบ้าง

2. การสั่งการ

การสั่งการเป็นขั้นตอนการการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนหลักจากที่ได้มีการวางแผนไว้ดีแล้ว นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการบริหารเพื่อให้สามารถนำแผนสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สำหรับการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้นผู้บริหารจะต้องใช้รูปแบบในการสั่งการดังนี้

2.1 จากองค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

- 1) ใช้รูปแบบการจูงใจแก่ครูบุคลากร
- 2) การติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงวิสัยทัศน์กับบุคลากรในสถานศึกษา
- 3) การออกคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบชัดเจน
- 4) การใช้ภาวะผู้นำกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 5) การประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและหน่วยงานต่างๆ

2.2 จากองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

1) กำหนดจุดหมายของการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางบูรณาการสอนแทรกวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระในคำอธิบายรายวิชา

- 1.1) กำหนดสาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน ในกลุ่ม
สาระการเรียนรู้
 - 1.2) กำหนดเนื้อหาบูรณาการและสอดแทรกวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน
ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
 - 1.3) กำหนดรูปแบบการบูรณาการวิถีประชาธิปไตยทุกกลุ่มสาระการ
เรียนรู้
 - 1.4) กำหนดสิ่งที่จะได้กับนักเรียนหลังจากการนำเนื้อหาการเรียนรู้วิถี
ประชาธิปไตยในโรงเรียนมาบูรณาการทุกกลุ่มสาระ
 - 1.5) กำหนดโครงสร้างรายวิชาพื้นฐานสังคมฯ ไปจนถึงการจัดทำแผนการ
จัดการเรียนรู้ทุกรายวิชา
- 2) กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.1) จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย
 - 2.2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียน
เพิ่มเติมบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.3) จัดทำการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียนบูรณาการในหลักสูตร
ประวัติศาสตร์และหน้าที่ พลเมือง
 - 2.4) จัดทำการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียนบูรณาการในหลักสูตรตาม
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.5) จัดทำการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียนบูรณาการในหลักสูตร
ลูกเสือ เนตรนารี
 - 2.6) จัดทำการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียนบูรณาการในหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 2.3 องค์ประกอบที่ 3 กำหนดการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยใน
สถานศึกษา
 - 2.3.1 กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ
โดย
 - 2.3.2 กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมฝึกฝนประชาธิปไตยนอกห้องเรียน
 - 2.3.3 จัดกิจกรรมฝึกฝนประชาธิปไตยในห้องเรียน
 - 2.3.4 จัดกิจกรรมค่ายลูกเสือ เนตรนารี โดย

2.3.5 กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดย

2.4 องค์ประกอบที่ 4การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม
ประชาธิปไตย

2.4.1 การจัดสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ โดย

1) การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้อง
ประกอบ ครูภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มี
ชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่า และเกิดประโยชน์

2.4.2 จัดสภาพแวดล้อมด้านวิชาการโดย

1)การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางด้านการเรียนการสอน ทั้งในและนอก
ห้องเรียน

2) การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ

3)การจัดป้ายนิเทศประชาธิปไตยในโรงเรียน

2.4.3 จัดสภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ โดย

1)การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโรงเรียนการส่งเสริม
ความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานต่างๆ

2) การสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยในโรงเรียนกับโรงเรียนต่างๆ

3)การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการศึกษาดูงาน

4) การอภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำ
และให้คำปรึกษา

5) การส่งเสริมให้มีการได้วาทิภายในโรงเรียน

6) การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ประชาธิปไตยภายในโรงเรียน

7)การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภายในโรงเรียน

3. การควบคุมหลังจากผู้บริหารโรงเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารทุกขั้นตอนตั้งแต่
เริ่มวางแผนกำหนดวิธีการและเป้าหมายในการปฏิบัติงาน จัดองค์การโดยการมอบหมายอำนาจ
หน้าที่เพื่อให้เกิดการประสานงาน จัดคนเข้างานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และสั่งการ
โดยการจูงใจให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงานแล้ว การควบคุมจัดเป็นขั้นตอนสุดท้าย
ในกระบวนการการบริหารงานโรงเรียนซึ่งสามารถเชื่อมโยงเข้ากับขั้นตอนการบริหาร ทั้งนี้การ
ควบคุมการทำงานตามแผนงานการสั่งการประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ

3.1 กำหนดเป้าหมายในการควบคุมกำหนดเป้าหมายการควบคุมในเชิงสร้างสรรค์ที่การสร้างขวัญกำลังใจ ด้วยการมอบหมายงานและกระจายอำนาจให้เกิดความคล่องตัว และส่งเสริมความรับผิดชอบในการทำงานให้มากขึ้นโดยมีเป้าหมายของงานเป็นเครื่องมือควบคุม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสำคัญเท่าที่จำเป็นทั้งนี้ในการดำเนินการตามรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้นจะต้องดำเนินการจัดทำคำสั่งตามแผนงานที่ผู้บริหารจะต้องมอบหมายให้กับครู เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำกิจกรรมได้รับทราบพร้อมทั้งวิธีการดำเนินการในแต่ละกิจกรรมได้เข้าใจรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมโดยการประชุม

3.2 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานนำไปสู่การวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐานในการวัดผล

3.3 การให้ความดีความชอบ

การให้ความดีความชอบความดีความชอบจากการปฏิบัติงานที่สูงกว่ามาตรฐานจะเป็นการจูงใจให้บุคลากรมุ่งพัฒนาคุณภาพของงานให้ดีขึ้น ในขณะที่ผลการประเมินพบการปฏิบัติงานที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดจะต้องมีการพิจารณาถึงสาเหตุและกำหนดแนวทางปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ต้องมั่นใจว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดนั้นมีความเหมาะสมดีแล้วสำหรับการให้ความดีความชอบครูและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนถือว่ามีส่วนผลักดันให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น

3.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

หลังจากการปฏิบัติงานตามแผนงานบริหารประชาธิปไตยในแต่ละรอบการทำงานผู้บริหารจะต้องเรียกประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมเสมอเพื่อดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติหน้าที่หลังจากปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ว่ามีอุปสรรคในการทำงานหรือมีข้อเสนอแนะในการทำงานหรือไม่อย่างไรหลังจากนั้นเมื่อมีข้อเสนอแนะผู้บริหารจะดำเนินการนำเอาข้อเสนอดังกล่าวไปใช้ปรับปรุงแนวทางในการทำงานครั้งต่อไป

**กระบวนการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

กระบวนการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน ได้กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตาราง 22 กระบวนการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

กิจกรรม/ กระบวนการ	วิธีการดำเนินการ/วิธีการ พัฒนา	พฤติกรรมที่ ต้องการวัด	เกณฑ์การ ตัดสิน
1. สร้างความรู้ความ เข้าใจและชี้แจง ผู้บริหารและ บุคลากรใน สถานศึกษาที่ ทดลองใช้โดยสร้าง ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิธีการ ดำเนินการตาม รูปแบบการบริหาร ประชาธิปไตยใน โรงเรียนสังกัด สำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้น พื้นฐาน	ประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการใช้ คู่มือการดำเนินงานตาม รูปแบบ เกณฑ์การประเมิน และ การประเมินผลการ ทดลองใช้ รูปแบบการ บริหารประชาธิปไตยใน โรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานแก่โรงเรียนที่ทดลอง ใช้	ความเข้าใจเกี่ยวกับ 1.1 การใช้คู่มือการ ดำเนินงานตาม รูปแบบ 1.2 วิธีการดำเนินงาน ตามรูปแบบ 1.3 การประเมินผล การทดลองใช้ รูปแบบ	บุคลากรมีความ เข้าใจเกี่ยวกับ 1.1 การใช้คู่มือ การดำเนินงาน ตามรูปแบบ 1.2 วิธีการ ดำเนินงานตาม รูปแบบ 1.3 การ ประเมินผลการ ทดลองใช้รูปแบบ การใช้คู่มือการ ดำเนินงานตาม รูปแบบ

ตาราง 22 (ต่อ)

กิจกรรม/ กระบวนการ	วิธีการดำเนินการ/วิธีการ พัฒนา	พฤติกรรมที่ ต้องการวัด	เกณฑ์การ ตัดสิน
2. การดำเนินงาน ตามรูปแบบ การ ปฏิบัติงานตาม ภารกิจและ ขอบข่ายการ บริหาร ประชาธิปไตยใน โรงเรียน	ให้ผู้บริหารและครูทุกคนใน โรงเรียนได้ศึกษาเอกสาร และมีการอภิปรายซักถาม ร่วมกันดำเนินงานในด้าน การบริหารประชาธิปไตยใน โรงเรียนใน 4 องค์ประกอบ หลัก ดังนี้ 1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม 2. หลักสูตรสถานศึกษาที่ ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย 3. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้าง วิถีประชาธิปไตยใน สถานศึกษา 4. การจัดบรรยากาศและ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย	ผลการปฏิบัติภารกิจ และองค์ประกอบ สอดคล้องกับรูปแบบ หรือไม่	

ตาราง 22 (ต่อ)

กิจกรรม/ กระบวนการ	วิธีการดำเนินการ/วิธีการ พัฒนา	พฤติกรรมที่ ต้องการวัด	เกณฑ์การ ตัดสิน
3. การติดตามการ ดำเนินตามรูปแบบ	ผู้บริหาร ครู บุคลากร นำเสนอการดำเนินการตาม คู่มือการดำเนินงาน ประชาธิปไตยในโรงเรียนแต่ ละองค์ประกอบว่ามีความ เหมาะสม หรือเพิ่มเติม มี ข้อเสนอแนะในการ ดำเนินการอย่างไรบ้าง	ข้อเสนอแนะในการ ดำเนินการ ประชาธิปไตยใน โรงเรียน	ข้อเสนอแนะการ ดำเนินการที่ สามารถ ดำเนินการได้ อย่างเป็น รูปธรรม
4. ประเมินผลหลัง การนำรูปแบบการ บริหาร ประชาธิปไตยใน โรงเรียนสังกัด สำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้น พื้นฐาน	ประเมินผลของการทดลอง ใช้รูปแบบการบริหาร ประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานที่มีประสิทธิผลไปใช้ ตามเกณฑ์คุณภาพ	ผลการทดลองใช้ รูปแบบเป็นไปเกณฑ์ ที่กำหนด	

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาปริญญาเอก

เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๓๐๒/ว

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี ๙๔๐๐๐

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาปริญญาเอกเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก
เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายวันชัย หวังสวัสดิ์ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการ
บริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยมี รศ.
ดร.ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ นักศึกษามีความประสงค์จะขอทำการเก็บข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์ท่าน เพื่อประกอบการวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาให้ความ
อนุเคราะห์นักศึกษาทำการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เรชา ชุสุวรรณ)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทรศัพท์ ๐-๓๓๓๑-๓๕๓๘-๕๐ ต่อ ๑๖๒๔

โทรสาร ๐-๓๓๓๔-๘๓๒๒

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตทดลองใช้รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ที่ศธ 0521.2.0702/ว

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี 94000

ตุลาคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองใช้คู่มือรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปรางแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย คู่มือการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน จำนวน ๔ ชุด

ด้วยนายวันชัย หวังสวาสดี นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหาร
ประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดยมี รอง
ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้นักศึกษามีความประสงค์ขอทดลองใช้คู่มือรูปแบบการบริหารประชาธิปไตย
ในโรงเรียน ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2557 ถึง กุมภาพันธ์ 2558

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา
ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เรชา ชุสุวรรณ)

หัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทรศัพท์ ๐-๗๓๓๑-๓๙๓๘-๕๐ ต่อ ๑๖๒๔

โทรสาร ๐-๗๓๓๔-๘๓๒๒

ภาคผนวก ซ

แบบสัมภาษณ์รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

**แบบสัมภาษณ์รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 องค์ประกอบประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โปรดแสดงความคิดเห็นตามสภาพความเป็นจริง เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนของท่าน ตามหลักการและแนวทางการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามประเด็นคำถามที่กำหนดการถามปลายเปิด สำหรับข้อมูลที่ได้นำมาใช้เฉพาะการวิจัยเท่านั้น และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนารูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อไป

รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. **การบริหารแบบมีส่วนร่วม** หมายถึงผู้บริหารใช้การบริหารที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามาส่วนคิดตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำงาน ในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย การวางแผน การสั่งการ และการควบคุม

1.1 **การวางแผน** หมายถึง การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้ นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์โดยรอบด้าน การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กำหนดวิธีการปฏิบัติงาน การควบคุมกำกับติดตามประเมินผล

1.2 **การสั่งการ** หมายถึง การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้ นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย การจูงใจ การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำ และการประสานงาน

1.3 **การควบคุม** หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารมีขั้นตอน คือกำหนดเป้าหมายในการควบคุม การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน การวัดผลงานและเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน และการให้ความดีความชอบ

2. **หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย** หมายถึง กรอบเนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของประชาธิปไตยและมีพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย

3.การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาหมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา ห้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อปลูกฝังเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพระเบียบวินัยความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จัดกิจกรรมเพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทยเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียนการจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการการจัดกิจกรรมสุนทรียะการจัดกิจกรรมด้านอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมตามรูปแบบการจัดตั้งพรรคการเมือง

4.การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน หมายถึง สภาพแวดล้อมด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมด้านวิชาการ โดยสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสะอาด สดชื่น ร่มรื่น สวยงาม มีชีวิตชีวา มีความสร้างสรรค์ สะดวกสบายต่อการใช้มีความปลอดภัยคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ ส่วนสภาพแวดล้อมด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมเสริมทางการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน การสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ และ สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร โรงเรียนการใช้เหตุผล อภิปรายข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา

นายวันชัย หวังสวัสดิ์

นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์(ชื่อ-สกุล).....

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน

วุฒิการศึกษาสูงสุด.....

สาขาวิชา.....ประสบการณ์บริหารโรงเรียนปัจจุบัน.....ปี

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

ตอนที่ 2 รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเด็นการสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิด ดังนี้

1.การบริหารแบบมีส่วนร่วม

1.1 ท่านวางแผนบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างไร

.....
.....

1.2 ท่านมีการสั่งการการดำเนินการประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างไร

.....
.....

1.3 ท่านมีการควบคุมประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างไร

.....
.....
.....
.....

2. หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

1.1 ท่านวางแผนในการบริหารหลักสูตรที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน อย่างไร

.....

.....

1.2 ท่านมีวิธีสั่งการการบริหารหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน อย่างไร

.....

.....

1.3 ท่านมีการควบคุมในการบริหารหลักสูตรที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียน อย่างไร

.....

.....

3.การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

3.1 ท่านวางแผนจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างไร

.....

.....

3.2 ท่านสั่งการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างไร

.....

.....

3.3 ท่านมีการควบคุมจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างไร

.....

.....

4.การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

4.1 ท่านมีการวางแผนสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างไร

.....

.....

4.2 ท่านมีการสั่งการ สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยใน
โรงเรียนอย่างไร

.....
.....
.....

4.3 ท่านมีการควบคุมการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยใน
โรงเรียนอย่างไร

.....
.....

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ฅ

แบบสัมภาษณ์การใช้รูปแบบและการบริหารงานประชาธิปไตย
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

แบบสัมภาษณ์

การใช้รูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ท่านมีความพึงพอใจในรูปแบบและการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับใด เพราะเหตุใด(เหตุผลประกอบ)

ความพึงพอใจ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

เหตุผลประกอบ

.....

.....

.....

.....

ความมีประโยชน์

.....

.....

.....

ผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำรูปแบบไปใช้

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ญ

บันทึกผลการสัมมนาการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัด

สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

บันทึกผลการสัมภาษณ์การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจากการนำรูปแบบการบริหาร
ประชาธิปไตยไปทดลองใช้กับโรงเรียนเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2557 ถึง วันที่ 30
กันยายน 2557 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ปรากฏจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร
โรงเรียนวัดปรางแก้วและครูบุคลากรผู้นำรูปแบบไปใช้ผลดังนี้

**ภาพรวมตั้งแต่ผู้บริหารครูบุคลากรมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการบริหารแบบมี
ส่วนร่วม** อยู่ในระดับมากที่สุด เหตุผลเพราะการขับเคลื่อนกระบวนการทางประชาธิปไตยใน
โรงเรียนต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร คณะครูและบุคลากร ทุกฝ่ายมีการ
กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้ง
กระบวนการทำงาน มีการกำหนดขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติงานเกี่ยวกับประชาธิปไตยใน
โรงเรียน ความมีประโยชน์ เมื่อทุกฝ่ายมีส่วนร่วม จะทำให้โรงเรียนสามารถดำเนินตามทิศทางวาง
ไว้ เมื่อทุกคนที่ส่วนร่วมในทุกขั้นตอน มีทิศทางดำเนินงานในแนวเดียวกัน เกิดความเข้าใจ
ร่วมกันทุกฝ่าย ผู้บริหารสะดวกในการบริหารจัดการ ครูผู้ปฏิบัติก็สามารถปฏิบัติได้อย่างมี
ประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้นผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำรูปแบบไปใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยลด
ขั้นตอนและเวลาในการบริหารจัดการ และมีทิศทางที่ชัดเจน มีความชัดเจน ถูกต้องและเป็น
รูปธรรมมากขึ้น ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจ งานประชาธิปไตยมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การบริหารแบบมีส่วนร่วมนอกจากผู้บริหารและคณะครูที่เป็นปัจจัยสำคัญแล้วการ
ด้านประชาธิปไตยควรมีบทบาทของภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง
หรือคณะกรรมการสถานศึกษาและสิ่งสำคัญคือ นักเรียน ควรให้นักเรียนมีบทบาทในการกำหนด
แนวทางในการดำเนินประชาธิปไตยในโรงเรียนด้วย เนื่องจากนักเรียนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม
ประชาธิปไตยในโรงเรียน

**ความพึงพอใจในรูปแบบและคู่มือรูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยใน
โรงเรียนเกี่ยวกับ องค์ประกอบที่ 2**หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยผลการ
ดำเนินการ ครู และ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย
สรุปได้ดังนี้ ภาพรวมของความพึงพอใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย
อยู่ในระดับมาก เหตุผลเพราะเมื่อสถานศึกษามีหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี
การจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยจะส่งผลให้นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตยเป็นอย่างดี
ดี ความมีประโยชน์ เมื่อมีหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ทำให้โรงเรียนมีรูปแบบการเรียนการสอน

สอนที่เป็นรูปธรรม ครูมีความเข้าใจในประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น เพราะเกิดจากการร่วมกันวิเคราะห์ และจัดทำ นักเรียนมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ครู บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานุเคราะห์ประชาธิปไตย และมีหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมประชาธิปไตยใช้ในโรงเรียน

ผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำรูปแบบไปใช้

นักเรียนมีความเข้าใจในวิถีประชาธิปไตย สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติ เป็นวิถีประชาธิปไตยที่ใช้ได้จริงๆในชีวิตประจำวัน มีความรู้ความเข้าใจ สามารถประพฤติปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยได้ดียิ่งขึ้น รู้จักบทบาทสิทธิและหน้าที่ พลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

ควรสร้างความเข้าใจให้คณะครูในโรงเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาประชาธิปไตย ให้ทุกคนมีเป้าหมายเดียวกันและเข้าใจตรงกัน และในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรควรเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งควรมีการติดตาม ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เป็นปัจจุบันและทันต่อเหตุการณ์

ความพึงพอใจในรูปแบบและคู่มือรูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนเกี่ยวกับ องค์ประกอบที่ 3การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

ภาพรวมของความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เหตุผลเพราะ คู่มือรูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนดังกล่าว มีการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนครอบคลุมในการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนในทุกๆด้าน ความมีประโยชน์ หากโรงเรียนนำคู่มือกิจกรรมไปปฏิบัติ ครูมีกิจกรรมที่หลากหลายในการพัฒนาวิถีประชาธิปไตย และสามารถสร้างวิถีประชาธิปไตยให้เกิดแก่นักเรียนได้

ผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำรูปแบบไปใช้

นักเรียนมีความสามารถเรียนรู้และเข้าใจในวิถีประชาธิปไตย ตระหนักในบทบาทหน้าที่ พลเมืองที่ดี สามารถประพฤติปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งโรงเรียนมีบรรยากาศทางประชาธิปไตย ครูได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

กิจกรรมต่างๆควรบูรณาการตามความเหมาะสมกับสภาพบริบทของแต่ละโรงเรียน และควรมีคู่มือในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

ความพึงพอใจในรูปแบบและคู่มือรูปแบบการบริหารงานประชาธิปไตยใน โรงเรียนเกี่ยวกับ องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม

ประชาธิปไตยผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย สรุปได้ดังนี้

ภาพรวมของความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก เหตุผลเพราะ เมื่อโรงเรียนมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนในทุกๆด้าน ความมีประโยชน์ ผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน ได้รับประโยชน์ร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานประชาธิปไตย

ผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำรูปแบบไปใช้

นักเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้อย่างยิ่งขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตยที่ยั่งยืน เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งทำให้การบริหารงานประชาธิปไตยมีความมั่นคงและพัฒนาอย่างขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ควรจัดบรรยากาศที่ให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยในโรงเรียนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน และการให้ความสำคัญกับภาคีเพื่อมาช่วยในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อม

ผลการดำเนินการใช้รูปแบบบริหารงานประชาธิปไตยในโรงเรียนวัดปรางแก้วภาคเรียนที่ 1/2557 ตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม 2557 ถึง 30 กันยายน 2557 ผู้ทดลองใช้รูปแบบมีผู้บริหารโรงเรียน 1 คนครูบุคลากรในโรงเรียนจำนวน 10 คน ผลการใช้รูปแบบโดยการสัมภาษณ์ ดังนี้

ผู้บริหาร ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากมีคู่มือการดำเนินการอย่างชัดเจน คลอบคลุมเรื่องประชาธิปไตย มองเห็นการดำเนินงานตลอดแนวตั้งแต่ต้นจนจบ สะดวกในการบริหารและการปฏิบัติ การทำประชาธิปไตยเพราะต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม หากผู้บริหารมีความต้องการแต่บุคลากรไม่มีส่วนร่วม การทำประชาธิปไตยในโรงเรียนก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ เช่นเดียวกับหากครูต้องการทำประชาธิปไตยในโรงเรียนแต่ผู้บริหารไม่เห็นด้วย การดำเนินงานก็ไม่สามารถประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารจัดการภายในโรงเรียนต้องยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการในโรงเรียนที่ส่งผลต่อประชาธิปไตยในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลที่เกิดขึ้น นักเรียนก็จะเกิดคารวะธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม

ข้อเสนอแนะ ผู้บริหาร คณะครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาต้องเห็นด้วยในการทำประชาธิปไตยในโรงเรียน

ครู ก ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากมีคู่มือการดำเนินการอย่างชัดเจน คลอบคลุมเรื่องประชาธิปไตย มองเห็นการดำเนินงานตลอดแนวตั้งแต่ต้นจนจบ ประโยชน์ ทำให้โรงเรียนมีทิศทางในการดำเนินการได้อย่างชัดเจน มีตัวกำหนดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของประชาธิปไตย สะดวกในการบริหารและการปฏิบัติผลที่เกิดขึ้นเมื่อนำรูปแบบมาใช้ ช่วยลดขั้นตอนและเวลาในการบริหารจัดการ มีทิศทางที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ในการมีส่วนร่วมต้องมีการหาข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้อง เพราะจะสามารถทำให้จัดทำคู่มือไม่คลาดเคลื่อน

ครู ข ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เพราะ รายละเอียดและกิจกรรมที่นำเสนอสามารถนำไปใช้บริหารงานประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี มีกระบวนการที่ครบ มีทั้งการวางแผน และการดำเนินงาน มีการควบคุมกำกับนิเทศ ประโยชน์ ผู้บริหารสามารถนำไปใช้พัฒนาประชาธิปไตยภายในโรงเรียน ได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพผลที่เกิดในการดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียนจะมีความชัดเจนถูกต้องและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงาน ต้องมีการมีส่วนร่วม ของผู้บริหารและคณะครู แต่การดำเนินการของโรงเรียน และด้านประชาธิปไตยน่าจะมียุทธศาสตร์ของภาคเครือข่ายเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง หรือคณะกรรมการสถานศึกษา

ครู ค ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เพราะในการดำเนินงานประชาธิปไตยในโรงเรียนผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจในงานประชาธิปไตยและเป็นผู้ที่สร้างแรงจูงใจให้แก่คณะครูและนักเรียนเป็นอันดับแรกเพื่อให้งานประชาธิปไตยในโรงเรียนขับเคลื่อนได้ดียิ่งขึ้น ประโยชน์ ผู้บริหารและคณะครูได้ร่วมกับวางแผนงานประชาธิปไตย ก็จะได้แนวปฏิบัติ ขั้นตอน การวางแผนเพื่อให้งานประชาธิปไตยในโรงเรียน ปฏิบัติงานในรวดเร็วยิ่งขึ้น ผลที่เกิดขึ้น เมื่อผู้บริหารและคณะครูได้กำหนดเป้าหมายหรือกำหนดทิศทางประชาธิปไตย การดำเนินงานการออกคำสั่งต่างๆจะทำให้การดำเนินงานประชาธิปไตยดีขึ้น มีการนำเสนอผลงาน เป็นสิ่งที่ดี จะได้นำข้อมูลมาพัฒนาครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ส่วนใหญ่เน้นที่ผู้บริหารและคณะครูเป็นหลัก อยากให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพราะเด็กมีความคิดที่ดี

ครู ง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะจากการดำเนินงานโดยกิจกรรมการมีส่วนร่วม จะส่งผลให้ประชาธิปไตยในโรงเรียน มีการกำหนดนโยบาย การวางแผนงานอย่างชัดเจน มีการกำหนดงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมภายใต้เครือข่ายทั้งภายในภายนอก มีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมประโยชน์ งานเกิดการพัฒนาทุกปี สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานผลเกิดการวางแผนการทำงานอย่างชัดเจน เกิดการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจ งานประชาธิปไตยมีการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

ในการบริหารการแบบมีส่วนร่วมทั้งสามองค์ประกอบย่อย สิ่งที่สำคัญที่สุดจะได้นำตัวแทนนักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนไปยังผู้เรียน ร่วมกับผู้บริหาร คณะครูและบุคลากร ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น สิ่งสำคัญควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ร่วมกันถอดบทเรียน คณะกรรมการสถานักเรียนร่วมมีบทบาท

ครู จ ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดเพราะ การบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร คณะครูและบุคลากร ร่วมกันคิดวิเคราะห์ วางแผนการดำเนินงานร่วมกัน กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เกิดการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้งานที่ได้รับมอบหมายเกิดประสิทธิภาพ และบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน ผลที่เกิดขึ้น การมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอน ส่งผลให้งานที่เกิดประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การบริหารแบบมีส่วนร่วมนอกจากการร่วมกันระหว่างผู้บริหาร คณะครูแล้วควรให้นักเรียนในโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ และสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วย

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย

ผู้บริหาร ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก การมีหลักสูตรที่ชัดเจนทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพความมีประโยชน์ มีประโยชน์ต่อนักเรียน และครูผู้สอน ต่อคณะกรรมการสถานศึกษาหากทุกคนมีความเข้าใจร่วมกันในเรื่องเดียวกันผลที่เกิดขึ้นนักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย เกิด คารวะธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม

เสนอแนะ

สามารถนำหลักสูตรไปใช้จริง แต่เป็นหลักสูตรการเรียนรู้อารมณ์ หากเราเอาหลักสูตรเข้ามามบูรณาการก็จะมีผลชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ผอ ก. ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีตัวบ่งชี้ที่ครอบคลุมองค์ของหลักสูตรที่ชัดเจนสามารถดำเนินการได้ความมีประโยชน์ สามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้สอดคล้องครอบคลุมกับหลักสูตรแกนกลางได้นำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนอย่างแท้จริงผลที่เกิดขึ้น โรงเรียนมีรูปแบบการจัดการจัดการเรียนการสอนในเรื่องของประชาธิปไตยได้ตรงกับหลักสูตร นักเรียนมีกิจกรรมที่หลากหลายในการการเรียนรู้อารมณ์

ข้อเสนอแนะ

ครูต้องเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้ และต้องมีการติดตามหลักสูตรว่ามีปัญหาอุปสรรคอย่างไร เพื่อมาปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

ครู ค ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะหลักสูตรมีการบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับงานประชาธิปไตยในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะสังคมหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประโยชน์ หากนำหลักสูตรไปพัฒนาผู้เรียนอย่างจริงจังจะสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยนักเรียนได้เป็นอย่างดีพัฒนาทั้งไอคิวและอีคิว สอดคล้องกับนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ได้เป็นอย่างดีผลที่เกิดขึ้นเมื่อนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ สามารถประพฤติปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยได้ดียิ่งขึ้น รู้จักบทบาทสิทธิและหน้าที่ พลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรควรเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

ครู ง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง เหตุผลการทำงานที่คณะครูและผู้บริหาร กำหนดหลักสูตรประชาธิปไตย เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจ เพราะหลักสูตรเป็นอะไรที่ตายตัว และจะ เห็นได้ชัดในกลุ่มสาระสังคม วิชาหน้าที่พลเมือง ความมีประโยชน์ การนำประชาธิปไตยเข้าไป ในหลักสูตร ทำให้คณะครูและนักเรียนเข้าใจในงานประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น เนื่องจากนักเรียนหรือครู บางส่วนยังเข้าใจว่างานประชาธิปไตย เป็นแค่กิจกรรมภายนอกห้องเรียน เช่นการทำกิจกรรมหน้า เสาธง การทำกิจกรรมต่างๆที่ไม่เกี่ยวกับหลักสูตร การที่นำประชาธิปไตยไปลงในหลักสูตร จะทำให้ เข้าใจมากยิ่งขึ้นว่า ประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันและสามารถ สร้างประชาธิปไตยใน ตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นผลที่เกิด ผู้บริหารและคณะครู ได้นำประชาธิปไตยไปใช้และให้ ความสำคัญมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การนำประชาธิปไตยไปสู่การปฏิบัติ การเรียนการสอน หากมีการวางแผนและมี เป้าหมายความสำเร็จอย่างชัดเจนก็จะทำให้งานประชาธิปไตยและการจัดการเรียนการสอนทำคู้ ก้นไปได้

ครู จ ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เพราะ การดำเนินกิจกรรม หากลงมือ ปฏิบัติจริงๆการทำหลักสูตรใหม่ หากทำทุกกลุ่มสาระต้องอาศัยความร่วมมือของครูและบุคลากร เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะส่งผลถึงผู้เรียนอย่างแท้จริงความมีประโยชน์ ทำให้กิจกรรมประชาธิปไตย ลงสู่ห้องเรียนและถึงตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง ทำให้ครู บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัด การศึกษาบูรณาการประชาธิปไตย และมีหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมประชาธิปไตยใช้ใน โรงเรียน ผลที่เกิดจากการใช้รูปแบบนักเรียนมีความเข้าใจในวิถีประชาธิปไตย สามารถนำสิ่งที่ เรียนรู้ไปปฏิบัติ เป็นวิถีประชาธิปไตยที่ใช้ได้จริงๆในชีวิตประจำวัน ครูมีความรู้ความเข้าใจในวิถี ประชาธิปไตย สามารถสร้างสรรคกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาวิถีประชาธิปไตยให้เข้มแข็งแก่ นักเรียนได้ และหลักสูตรสถานศึกษาเกิดการพัฒนาจากการนำมาใช้จริง

ข้อเสนอแนะ

ก่อนดำเนินการจัดทำหลักสูตรจำเป็นจะต้องให้ความรู้การบูรณาการประชาธิปไตย และวิถีประชาธิปไตยให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียน เนื่องจาก ครูในโรงเรียนไม่ได้มีความรู้เท่า เทียมกันทุกคน หากให้ทำหลักสูตรเลยผลลัพธ์ที่ได้อาจไม่ตรงตามเป้าที่หวังไว้ เมื่อทุกคนมี เป้าหมายเดียวกัน เมื่อทำหลักสูตรก็จะเดินไปในทิศทางเดียวกัน

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา

ผู้บริหาร ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะ หากสามารถจัดกิจกรรมตามที่กำหนดมาได้ก็สามารถครอบคลุมความมีประโยชน์ ด้านการพัฒนานักเรียนให้มีประชาธิปไตยในสถานศึกษาผล นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตอาสา มีความกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล

ข้อเสนอแนะ

เน้นวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

ครู ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดเพราะ มีการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนประโยชน์ สามารถนำกิจกรรมที่กำหนดไว้ในคู่มือมาตรวจสอบสนองวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษาได้อย่างถูกต้องผลที่เกิดขึ้น นักเรียนมีกิจกรรมที่หลากหลายสามารถสร้างวิถีประชาธิปไตยให้เกิดแก่นักเรียนได้ โรงเรียนมีกรอบงานที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

กิจกรรมควรบูรณาการตามความเหมาะสมกับสภาพบริบทของแต่ละโรงเรียน เนื่องจากมีความหลากหลายจึงควรมาปรับใช้ ตามบริบทของโรงเรียน

ครู ข ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดเพราะ เนื่องจากมีกิจกรรมที่นำไปพัฒนาผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมโดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ทั้งภายในและภายนอก ประโยชน์ ผู้บริหารและครูผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดีผลที่เกิดขึ้น นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

เสนอแนะ

ควรเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเทิดทูนสถาบันและความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ครู ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เพราะการที่นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียนเอง นักเรียนจะมีความตั้งใจและความสนใจที่ดีกว่าและหากมีกิจกรรมที่หลากหลายนักเรียนก็สามารถเลือกกิจกรรมที่ชอบที่สุดได้ รวมทั้งเป็นการประเมินความสามารถของครูและนักเรียนว่าสนใจในด้านไหน และนำไปส่งเสริมประโยชน์การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา จะทำให้คณะครูและนักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของครูและนักเรียนตามความถนัด และสามารถบูรณาการให้เข้ากับรายวิชาต่างๆได้ด้วย

ผล นักเรียนมีการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ เมื่อมีการประเมินผล สามารถนำผลที่ได้ไปปรับการจัดการกิจกรรมครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

นักเรียนจะได้เลือกกิจกรรมที่ชอบมากที่สุดเป็นการต่อยอดตัวเอง

ครู ง ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เพราะเนื้อหาในคู่มือยังคลุมเครือในการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติไม่เกิดความชัดเจนในการนำไปใช้ประโยชน์ ครูและบุคลากรมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ผลที่เกิด นักเรียนได้จัดกิจกรรมตามวิถีประชาธิปไตย นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตย โรงเรียนมีบรรยากาศประชาธิปไตย นักเรียนสามารถนำวิถีประชาธิปไตยไปใช้จริงและสามารถเผยแพร่ขยายผลไปยังผู้อื่นได้

ข้อเสนอแนะ คู่มือควรกำหนดกรอบของกิจกรรม ที่จัดในองค์ประกอบแยกรายละเอียดให้ชัดเจนว่ากิจกรรมต่างๆส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยด้านใด

ครู จ ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะการมีกิจกรรมที่หลากหลายซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ นั้น ทำให้นักเรียนมีกิจกรรมให้เลือกตามความสนใจ และตามความถนัด นักเรียนเกิดวิถีประชาธิปไตยในตนเองผ่านการดำเนินกิจกรรมต่างๆในโรงเรียนผลที่เกิด นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจในการร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจมากขึ้น ทำให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างเต็มศักยภาพและเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ควรมีการกำหนดกรอบการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อ จะได้ทราบถึงขอบข่ายการเรียนรู้ที่ชัดเจน

องค์ประกอบที่ 4 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

ผู้บริหาร ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะการเรียนรู้ประชาธิปไตย ต้องมีสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งผู้บริหาร คณะครู ทุกอย่าง ประโยชน์ สภาพแวดล้อมที่ดี ส่งผลต่อการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระผล นักเรียน มีวิถีประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน สามารถนำไปใช้ได้จริง

ข้อเสนอแนะ

ให้ดำเนินการตามคู่มืออย่างรอบคอบแล้วจะเกิดผลดีต่อนักเรียน

ครู ก ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดเพราะ การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนในทุกๆด้านรวมทั้งการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประโยชน์ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีช่วยส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย ผลที่เกิดขึ้น นักเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ บทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่าย ในเรื่องของงบประมาณ

ครู ข ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก การปรับสภาพแวดล้อมไม่ว่าความร่มรื่น ความสวยงาม รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้คณะครูมีความเข้าใจในงานประชาธิปไตย จะทำให้ งานประชาธิปไตยได้รับการยอมรับและขับเคลื่อนได้ดียิ่งขึ้น

ประโยชน์ งานประชาธิปไตยได้รับความยอมรับ

ผลที่เกิดขึ้น ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับงานประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ การจัดป้ายนิเทศ การจัดการเรียนการสอน ทุกห้องเรียน และทุกฝ่าย ควรต้องได้รับส่งเสริมและพัฒนา

ครู ค ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื้อหาองค์ประกอบย่อยยังไม่มี ความชัดเจน ควรมีการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ควรระบุไปถึงห้องเรียน

ครู จ ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะ การที่มีบรรยากาศและ สภาพแวดล้อมที่ดีทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น เกิดการสร้างช่วยการทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฟังพากันระหว่างหน่วยงานภายนอกกับ โรงเรียน

ผลที่เกิด เมื่อโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ดี เหมาะกับการเรียนรู้สิ่ง ใหม่ๆอยู่เสมอ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมต่างๆมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่มีการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย เพื่อให้ นักเรียนซึมซับวิถีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ภาพรวม

ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกองค์ประกอบได้กำหนดแนวทางการดำเนินการได้อย่างชัดเจน

ประโยชน์ นักเรียนและองค์การ สามารถขยายผลให้แก่โรงเรียนอื่นได้เป็นอย่างดี ผล นักเรียนมีวิถีประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน นำไปใช้ในชีวิตจริงได้

เสนอแนะ

ควรนำผลการใช้คู่มือมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลีกเลี่ยงใช้แล้วอาจมีการพูดคุย เพื่อปรับปรุงและพัฒนา

ครู ก ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเป็นรูปแบบและคู่มือที่ดี สามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดี

ประโยชน์ สามารถนำไปขับเคลื่อนกระบวนการทางประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี ผลที่เกิด ผู้บริหาร ครูมีความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี นักเรียน มีความรู้ความเข้าใจสามารถปฏิบัติตนที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี ได้รู้จักสิทธิหน้าที่ตามวิถีประชาธิปไตยและสามารถเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศได้

ข้อเสนอแนะ

การเพิ่มบทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่าย

ครู ก หากทุกโรงเรียนได้ดำเนินกิจกรรมตามคู่มือทั้ง 4 องค์ประกอบ ก็จะเป็นแนวทางในทิศทางเดียวกัน แต่ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้วย

ภาคผนวก ก
ประวัติผู้วิจัย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล นายวันชัย หวังสวาสดี

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5320130016

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
อนุปริญญาวิทยาศาสตรและ เทคโนโลยีการเกษตร(อว.ท)	วิทยาลัยครูภูเก็ต	2532
ครุศาสตรบัณฑิต(คบ.)(เกษตรกรรมทั่วไป)	วิทยาลัยครูยะลา	2534
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(ศษ.ม.) การบริหารการศึกษา	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2539

ทุนการศึกษา

ทุนการศึกษาระดับปริญญาเอก สำนักพัฒนาการศึกษาพิเศษ(ศูนย์ใต้)

ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ผู้อำนวยการโรงเรียนเสนาณรงค์วิทยา(กองทัพบกอุปถัมภ์)

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

วันชัย หวังสวาสดี. (2559). รูปแบบการบริหารประชาธิปไตยในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและ

การสาธารณสุขภาคใต้. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา (อยู่ในระหว่างดำเนินการ)

วันชัย หวังสวาสดี. (2559). องค์ประกอบวิถีหลักที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน.

วารสารนาคบุตรปริทรรศน์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

(อยู่ในระหว่างดำเนินการ)